

התמחה

ערכת ההכנה השלמה
לבחינות הלשכה

דיני ראיות

כרך חמישי

מהדורה עדכנית - מאי 2010

עורך ראשי: עו"ד חיים רווח

התמחה

ערכת ההכנה השלמה לבחינות הלשכה

Israel Bar Exam Review Kit

מהדורה עדכנית - מאי 2010

עורך ראשי:

עו"ד חיים רווה

עורכי משנה:

עו"ד יצחק ברט

עו"ד מיכאל הימן

עו"ד דותן לוי

חברי המערכת:

עו"ד רן לוסטיגמן

עו"ד אילן אורגד

עו"ד אלעד פלד

ההוצאה לאור של לשכת עורכי הדין

"בית אופקים" - דרך מנחם בגין 82 תל-אביב 67138, ת.ד. 14152

טלפון 03-6242060, פקס 03-6240605

אין להעתיק או להפיץ ספר זה או קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני או מכני (לרבות צילום והקלטה), בלא אישור בכתב מההוצאה לאור של לשכת עורכי הדין.

דיני ראיות

“עשרה מיני פסלנות הם; כל מי שנמצא בו אחד מהן, הרי הוא פסול לעדות. ואלו הן - הנשים, והעבדים, והקטנים, והשוטים, והחירשים, והסומים, והרשעים, והבוזיין, והקרובין, והנוגעין בעדותן”.

(רמב"ם, הלכות עדות, ט, א)

“They got this guy, in Germany. Fritz Something-or-other. Or is it? Maybe it's Werner. Anyway, he's got this theory, you wanna test something, you know, scientifically - how the planets go round the sun, what sunspots are made of, why the water comes out of the tap - well, you gotta look at it. But sometimes you look at it, your looking changes it. Ya can't know the reality of what happened, or what would've happened if you hadn't-a stuck in your own goddamn schnozz. So there is no 'what happened?' Not in any sense that we can grasp, with our puny minds. Because our minds... our minds get in the way. Looking at something changes it. They call it the 'Uncertainty Principle'. Sure, it sounds screwy, but even Einstein says the guy's on to something”.

(האחים כהן, "The Man Who Wasn't There")

תוכן עניינים

9	א. מושגי יסוד
9.....	קבילות.....
10.....	משקל.....
10.....	רלוונטיות.....
10.....	מהימנות.....
11.....	נטל השכנוע ונטל הבאת הראיות.....
12.....	מקרים של העברת נטל השכנוע.....
13.....	ראיה ישירה וראיה נסיבתית.....
13.....	ידיעה שיפוטית.....
14.....	תחולת דיני הראיות.....
15.....	מושגי יסוד - שאלות תרגול.....
16	ב. כשרות עדים
16.....	I הזמנת עדים וכשרותם.....
16.....	הזמנת עדים.....
16.....	כלל הכשרות.....
17.....	II עדות בני משפחה (בהליך פלילי).....
17.....	עדות בני משפחה.....
18.....	סייגים לתחולת הכלל בדבר עדות בן משפחה.....
19.....	III עדות שופט.....
20.....	IV עדים "קשים".....
21.....	כשרות עדים - שאלות תרגול.....
23	ג. עדות יחידה
23.....	I עדות יחידה בהליך פלילי.....
23.....	עדות יחידה ותוספת ראיינית בצדה.....
24.....	עדות הטעונה חיזוק.....
25.....	עדות הטעונה סיוע.....
27.....	עדות הטעונה "דבר-מה נוסף".....
27.....	עדות הטעונה הנמקה.....
29.....	II עדות יחידה בהליך אזרחי וחובת הנמקה בצדה.....
30.....	עדות יחידה - שאלות תרגול.....
33	ד. עדות קטין
33.....	I עדות קטין בהליך פלילי ובהליך אזרחי.....
34.....	II חוק הגנת ילדים.....
34.....	תחולת חוק הגנת ילדים.....
35.....	חקירה משטרתית על-ידי חוקר ילדים.....
39.....	עדות שתועדה על-ידי חוקר ילדים כראיה במשפט.....
40.....	החלטת חוקר הילדים לעניין עדות הילד במשפט.....
41.....	עדות הילד במשפט.....
42.....	הוראות כלליות.....
43.....	עדות קטין - שאלות תרגול.....

46	I הכלל הפוסל עדות שמיעה
47	II אמרות המשתלבות בהתרחשות פיסית (בהליך פלילי ואזרחי)
47	עדות על אמרה שנאמרה בעת ביצוע עבירה
47	עדות על אמרה של קורבן מעשה אלימות
48	"רס-גסטה" (Res Gesta)
49	אמרות נפטרים
50	III אמרת חוץ של נאשם (בהליך פלילי)
50	הוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בעל-פה
50	הוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בכתב
51	עדות על הודיית חוץ של נאשם
53	IV סעיף 10א - אמרת חוץ של עד (בהליך פלילי)
53	אמרת חוץ בכתב של עד במשפט
53	אמרת חוץ בכתב של מי שאינו עד במשפט
54	הרשעה על סמך אמרת חוץ של עד
55	אמרת חוץ בכתב שנתקבלה בהסכמה
56	V תעודות, מסר אלקטרוני, רשומה מוסדית
56	כללי
56	תעודה ציבורית
57	רשומה מוסדית
58	רשומה מוסדית של תאגיד בנקאי
59	תעודת חוץ (בהליך אזרחי)
59	תעודה נושנה
59	חתימה אלקטרונית
60	"רשומות" וראיה לפעולות הממשלה
63	עדות שמיעה - שאלות תרגול
66	ו. עדות סברה
66	הכלל לעניין עדות סברה
66	חוות דעת מומחה ותעודת רופא
67	תעודת עובד ציבור
69	עדות סברה - שאלות תרגול
70	ז. כללי קבילות ודרכי הוכחה
70	כלל הראיה הטובה ביותר וחריגיו
71	ראיות בדבר עבר פלילי
73	עסקאות שניתן להוכיח רק במסמך בכתב (במישור האזרחי)
74	כללי קבילות ודרכי הוכחה - שאלות תרגול
76	ח. ראיות שהושגו בדרך פסולה
76	הערות מקדימות
76	האזנת סתר
79	הגנת הפרטיות
80	ראיות שהושגו בדרך פסולה - שאלות תרגול
82	ט. ראיות חסויות
82	מושגי יסוד
83	חסיון לטובת המדינה
84	חסיון לטובת הציבור
85	חסיונות טיפוליים - רופא, פסיכולוג ועובד סוציאלי
86	חסיון עורך דין-לקוח
87	חסיון מסמכים משפטיים

88	.....	חסיון כהן דת
88	.....	חסיון עיתונאי
89	.....	חסיון בנק-לקוח
89	.....	חסיון עדות בפני ועדת חקירה
89	.....	חסיון סוד מסחרי (בהליך אזרחי)
89	.....	חסיון מפני הפללה עצמית
91	.....	זכות השתיקה
95	.....	ראיות חסויות - שאלות תרגול

י. עדות בכתב ועדות שנתקבלה בחו"ל

98	.....	עדות שבכתב
99	.....	עדות מחוץ למדינה
100	.....	עדות בכתב ועדות שנתקבלה בחו"ל - שאלות תרגול

יא. פסק דין פלילי במשפט אזרחי ותביעה נגררת

101	.....	פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי
103	.....	תביעה נגררת
105	.....	פסק דין פלילי במשפט אזרחי ותביעה נגררת - שאלות תרגול

יב. עזרי חקירה

106	.....	מסדרי זיהוי
106	.....	ראיות מדעיות
108	.....	עזרי חקירה - שאלות תרגול

תשובות לשאלות התרגול

110	.....	מושגי יסוד
110	.....	כשרות עדים
110	.....	עדות יחידה
111	.....	עדות קטין
112	.....	עדות שמיעה
112	.....	עדות סברה
112	.....	כללי קבילות ודרכי הוכחה
113	.....	ראיות שהושגו בדרך פסולה
113	.....	ראיות חסויות
114	.....	עדות בכתב ועדות שנתקבלה בחו"ל
114	.....	פסק דין פלילי במשפט אזרחי ותביעה נגררת
114	.....	עזרי חקירה

115 שאלות אמת (מתוך בחינות הלשכה)

139 תשובות לשאלות האמת

טבלאות ותרשימים

19	חריגים לכלל הכשרות וסייגיהם
28	תוספות ראייתיות הנדרשות להרשעה
34	תחולת חוק הגנת ילדים
49	עדות על אמרות מילוליות המשתלבות בהתרחשות פיזית (בהליך פלילי ואזרחי)
52	הוכחת אמרת חוץ של נאשם (בהליך פלילי)
55	אמרת חוץ בכתב של עד (בהליך פלילי)
58	תעודה ציבורית לעומת רשומה מוסדית
61	מעמד תעודות ורישומים בכתב כראיה
68	חוות דעת מומחה ותעודת רופא לעומת תעודת עובד ציבור
68	תעודה ציבורית לעומת תעודת עובד ציבור
79	קבילות ראיה שהושגה בהאזנת סתר ותוך פגיעה בפרטיות
92	התוצאות הראייתיות הנובעות משתיקת חשוד או נאשם
93	ראיות חסויות
103	מה בין פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי לבין תביעה נגררת?
109	תחולת דיני הראיות בהליך הפלילי ובהליך האזרחי

דיני ראיות

א. מושגי יסוד

קבילות

1. **קבילות, מהי?** מונח המבטא את כשרותה של ראיה לבוא בפני בית המשפט ולהימנות עם הראיות שבית המשפט רשאי לראות בהן חלק מן הראיות במשפט. כל ראיה שאינה פסולה על-פי אחד מכללי הפסלות (למשל, עדות שמיעה) היא ראיה **קבילה**. כמו כן, עד שאינו פסול מלהעיד על-פי אחד מכללי הפסלות הוא עד **כשר**, וניתן לקבל את עדותו.

2. **קבילות בהליך פלילי.** בהליך פלילי, ראיה בלתי קבילה שנתקבלה בטעות או בהיסח הדעת **לא** תשמש הוכחה לאשמה ואין לבסס עליה את פסק הדין. ואולם, העובדה שבית המשפט קיבל את הראיה **לא** תפסול את פסק הדין.

חריגים: במקרים הבאים תביא קבלת ראיה בלתי קבילה לפסילת פסק הדין (סעיף 56 לפק"ר):

א. הנאשם לא היה מורשע אילולא נמסרה הראיה הפסולה.

ב. אין ראיה מספקת אחרת, לבד מהראיה הפסולה, לתמוך בה את ההרשעה.

3. **קבילות בהליך אזרחי.** בהליך אזרחי, רשאי בית המשפט - בהסכמת בעלי דין - לקבל ראיה פסולה ואף לבסס עליה פסק דין. זאת ועוד, כאשר ראיה בלתי קבילה נתקבלה בהיסח הדעת **אין** כאשר בעל דין **לא** התנגד להגשתה - יראו אותו כמסכים לקבלתה (והראיה תהיה ראיה כשרה).

רצינות: התוצאה הקשה שיכולה להיות לדין הפלילי, אשר ביסודו עומדת התכלית של עשיית צדק, מחייבת לקבוע כללי קבילות קשיחים ("ראיה שאינה קבילה... לא תשמש הוכחה לאשמה..."). לעומת זאת, בהליך אזרחי, אשר תכליתו העיקרית היא להביא לפתרון סכסוך בין בעלי דין, רשאים בעלי הדין להתנות על כללי הקבילות ואף לפטור עצמם מתחולת דיני הראיות.

4. **התנגדות לראיה בלתי קבילה.** על בעל דין הגורס שראיה אינה קבילה לעורר את התנגדותו במעמד הגשתה; לא התנגד במועד - עלול הוא להיחשב כמי שהסכים להגשתה. "התנגדות" לראיה חייבת להיות מנומקת וליריב שמורה הזכות להשיב להתנגדות. החלטת בית המשפט בדבר כשרותו של עד או קבילותה של ראיה לגביהן הוגשה "התנגדות" תינתן בדרך כלל לאלתר.

משקל

1. **משקל, מהו?** מונח המבטא את "ערכה" של הראיה: עד כמה ניתן לבסס על-פיה - לבדה או יחד עם ראיה אחרת - ממצאים בעניין השנוי במחלוקת. בית המשפט יבחן את משקלה של כל ראיה קבילה ועניין זה נתון לשיקול דעתו של השופט על-פי ניסיון החיים הכללי, ההיגיון והשכל הישר.
2. **מעבר ממבחני קבילות למבחני משקל.** בשנים האחרונות הועתק הדגש משאלת קבילות הראיה (האם לקבלה?) לשאלת משקלה (מהו "ערכה"?). בפסיקה ניכרת מגמה של צמצום הסייגים החלים על קבילותן של ראיות, וזאת על מנת להותיר בידי בית המשפט את הסמכות להחליט בדבר משקלן הראוי. התוצאה היא, שבית המשפט רשאי לקבל ראיה שבעבר היתה נפסלת, אלא שמשקלה של אותה ראיה יהיה נמוך.

רלוונטיות

1. **רלוונטיות, מהי?** הראיות, הן של התביעה והן של ההגנה, הן לעולם אלה הרלוונטיות לעובדות השנויות במחלוקת. על בית המשפט לנווט את הדיון ולא לקבל ראיות או להתיר שאלות לעד, אם אין הן רלוונטיות.
2. **כלל הרלוונטיות בחקירת עדים.** הכלל הוא, שחקירת עד בבית משפט מוגבלת לשאלות שהן "שייכות לעניין", לאמור, לשאלות שהתשובות עליהן תורמות תרומה עניינית לפתרון הנקודות השנויות במחלוקת בין הצדדים.
3. **התנגדות לראיה בלתי רלוונטית.** בעל דין רשאי לעורר התנגדות לעדותו של עד, לתשובה שעומד העד להשיב או להגשתו של מסמך או חפץ כראיה בשל אי עמידה במבחן הרלוונטיות.

מהימנות

1. **מהימנות, מהי?** מונח המבטא את יחסו של בית המשפט לאמיתותה של גרסה שמוסר עד (אמון מוחלט, אמון חלקי וכד') או לאמינותם של "חפצים" המוצגים בפניו.
2. **קביעת ממצאי מהימנות.** ערכה של עדות ומהימנותם של עדים הם עניין של בית המשפט להחליט בו על-פי התנהגות העדים, נסיבות העניין ואותות האמת המתגלים במהלך המשפט (סעיף 53 לפק"ר).

3. **סתירות בעדותם של עדים.** סתירות בעדותם של עדים, אין בהן כשלעצמן כדי למנוע מבית המשפט לקבוע עובדות שלגביהן היו הסתירות (סעיף 57 לפק"ר).
4. **התערבות בית המשפט שלערעור בקביעות עובדתיות.** הכלל הוא, כי בית המשפט שלערעור לא יבטל בנקל קביעות עובדתיות של הערכאה הדיונית, אשר בידיה הופקדו הערכת מהימנותם של העדים וקביעת הממצאים העובדתיים; אולם, רשאי הוא להסיק מסקנות שונות מאלה של הערכאה הדיונית על סמך חומר הראיות שבא בפניו.

נטל השכנוע ונטל הבאת הראיות

1. **נטל השכנוע, מהו? נטל השכנוע** קובע על מי מבין הצדדים מוטלת החובה להוכיח בראיות קיומה של "עובדה". בית המשפט יבחן **בסוף המשפט** אם בעל דין הרים את נטל השכנוע לפי מידת ההוכחה הדרושה:

א. **נטל השכנוע בהליך פלילי** - הוכחה מעבר לכל ספק סביר (~98%).

ב. **נטל השכנוע בהליך אזרחי** - לפי מאזן הסתברויות (~51%).

חריג: בהליך אזרחי, נדרשת לעתים הוכחה בראיות ברורות ומשכנעות (70%-75%), כאשר העובדות הנטענות מייחסות לצד השני עבירה פלילית בת קלון אן מעשה מרמה.

2. **נטל הבאת הראיות, מהו? החובה המוטלת על בעל דין להביא את ראיותיו:**

א. **נטל הבאת הראיות בהליך פלילי** - בהליך פלילי, הנטל החל על התביעה הוא להביא חומר ראיות שיש בו משום "ראיה לכאורה" להוכחת האשמה, שאחרת אין הנאשם חייב "להשיב לאשמה", ויש לזכותו כבר בתום פרשת התביעה. אם התביעה עמדה בנטל הבאת הראיות לכאורה, עובר נטל הבאת הראיות לנאשם עם תחילתה של פרשת ההגנה.

ב. **נטל הבאת הראיות בהליך אזרחי** - בהליך אזרחי, התובע, הנושא בנטל השכנוע, הוא הראשון הנושא בנטל הבאת הראיות, ולכן הוא זה שפותח את הדיון. ברם, אין חשיבות רבה לנטל הבאת הראיות בהליך אזרחי. הטעם לכך הוא, שבהליך אזרחי מתקיים לרוב הליך של גילוי מסמכים הדדי ולכן עם סיום ההליך בית המשפט עובר ישירות לבחינת נטל השכנוע.

מקרים של העברת נטל השכנוע

1. **טענת "הודאה והדחה"**. בהליך אזרחי, כאשר בעל דין מודה בעובדות שטוען בעל הדין שכנגד, אך מוסיף וטוען כי על-פי דין או מחמת עובדות נוספות אין יריבו זכאי לסעד המבוקש (טענת - "כן, אבל...") - הרי שהוא טוען טענת "הודאה והדחה", ונטל השכנוע עובר אליו להוכיח את טענתו (תקנה 159 לתקסד"א).

דוגמה: טענת "פרעתי" היא טענת "הודאה והדחה" - הנתבע מודה כי נטל הלוואה (הודאה) אך טוען כי פרע אותה (הדחה). במקרה כזה, עובר אליו נטל השכנוע להוכיח את פירעון הלוואה.

2. **נזק ראייתי, מהו? בהליך אזרחי, סובל אדם מ"נזק ראייתי" כאשר יריבו אינו מקיים חובה על-פי דין לתעד את פעילותו, וכתוצאה מכך, אם הפעילות גורמת נזק, נפגעת יכולתו של הניזוק להוכיח את פרטיה. במקרה של נזק ראייתי, עובר נטל השכנוע למזיק להוכיח כי הפעילות לא הסבה לניזוק נזק כלשהו** (ע"א 6330/96 בנגר נ' בית החולים הכללי ע"ש הלל יפה, פ"ד נב(1) 145).

דוגמה: בתביעה בגין רשלנות רפואית, כאשר בית החולים לא עמד בחובת התייעוד הרפואי של האירוע, יועבר נטל השכנוע לבית החולים שלא התרשל באירוע האמור.

3. **חזקה שבדין, מהי? בדין האזרחי והפלילי קיימות חזקות, הניתנות לסתירה, שמעבירות לבעל דין או לנאשם את נטל השכנוע בעניין מסוים. על מנת להרים את נטל השכנוע, צריך בעל הדין או הנאשם לסתור את החזקה במידת הוכחה של מאזן הסתברויות (~51%).**

דוגמה: "הדבר מעיד על עצמו" - סעיף 41 לפקודת הנזיקין - כאשר נגרם לתובע נזק מנכס כלשהו, שהיה בשליטת הנתבע, ומכלול הנסיבות מצביע על כך שסביר יותר שהנתבע התרשל מאשר שלא התרשל - קמה חזקת התרשלות, ונטל השכנוע עובר לנתבע להוכיח שלא התרשל.

4. **חזקות יצרו זמן ייצור** (סעיפים 57 ו-1א57 לפק"ר)

- א. נמצא על טובין שמו של יצרן, יהיה בכך ראייה לכאורה שאותו יצרן ייצר את הטובין.
- ב. נמצא על טובין אך ורק שמו של משווק, יראו את המשווק כאילו הוא היצרן, אלא אם כן גילה המשווק לקונה או למי שהוסמך לכך בדין את זהות היצרן משנדרש לכך.
- ג. מצרך מזון שלא צוין בו מועד ייצורו חזקה שיוצר בשנה שקדמה לגילוי העבירה שנעברה בו.

5. **חזקת המצאה בדואר** (סעיף 57 לפק"ר)

- א. רואים המצאה כמבוצעת, אם המען על המכתב היה כשורה ודמי המשלוח שולמו מראש אן שהמכתב היה פטור מדמי משלוח אן נושא עליו סימן המעיד כי הוא נשלח בשירות המדינה.
- ב. רואים את ההמצאה כמבוצעת במועד שבו היה המכתב מגיע למענו בדרך הרגילה של הדואר, אם לא הוכח היפוכו של דבר.

ראיה ישירה וראיה נסיבתית

1. ראיה ישירה, מהי? ראיה המוכיחה במישרין "עובדה" מן העובדות השנויות במחלוקת.

דוגמה: עד שראה את הנאשם מבצע את הרצח.

2. ראיה נסיבתית, מהי? ראיה המוכיחה קיומה של "נסיבה", על-פיה ניתן להסיק את דבר קיומה של "העובדה" הטעונה הוכחה.

דוגמה: עד שראה את הנאשם יוצא מזירת הפשע כשבידו סכין מגואלת בדם. זוהי ראיה נסיבתית הדורשת תהליך מנטלי של הסקת מסקנות, שכן העד לא ראה במו עיניו את הנאשם מבצע רצח.

3. הכלל לעניין ראיה נסיבתית בהליך פלילי. בהליך פלילי, ניתן לקבוע ממצא על יסוד ראיה נסיבתית רק אם ממצא כזה מתחייב מתוך הנסיבה כמסקנה אחת ויחידה, תוך שלילת תיזות המצביעות על חפות הנאשם. בית המשפט ישיב לשאלה זו לפי מבחני ההיגיון, השכל הישר ונסיון החיים.

ידיעה שיפוטית

1. ידיעה שיפוטית. שופט רשאי לעשות שימוש בידיעתו השיפוטית, דהיינו - במידע בסיסי שהוא נחלתו של כל אדם משכיל ממוצע.

2. איסור שימוש בידיעה פרטית. השופט אינו רשאי לעשות שימוש בידיעתו האישית אן הפרטית, אלא כדי להכריע בשאלת מהימנות עדים.

דוגמה: שופט המגלה עניין מיוחד בפיסיקה אינו רשאי לעשות שימוש בידע שרכש בתחום זה.

3. עובדות שהן מן המפורסמות. שופט רשאי לעשות שימוש בעובדות שהן מן המפורסמות, דהיינו, עובדות שבהישג יד של כל אדם סביר.

4. הדין הוא מן המפורסמות. הדין הישראלי (כולל הדין הדתי) הוא מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה ולכן הוא אינו טעון הוכחה (סעיף 257 לפק"ר).

ולהבדיל - דין זר אינו מן המפורסמות. דינו של דין זר כדין כל עובדה; כמותה - הוא טעון הוכחה. הדרך המקובלת להוכחת תוכנו של דין זר היא בהגשת חוות דעת של מומחה בדין הזר (ע"א 601/82 בנק לאומי נ' C.I.S, פ"ד מ(2) 673).

תחולת דיני הראיות

1. **תחולת דיני הראיות מבחינת הזמן.** הוראה חדשה בדיני הראיות ניתן להחיל רטרואקטיבית, לאמור, גם על מעשים שבוצעו לפני כניסת ההוראה החדשה לתוקף, וזאת, אם ההליכים שבהם מופעלת ההוראה החדשה מתקיימים אחרי חקיקתה (ע"פ 735/80 בבר נ' מדינת ישראל, פ"ד לה(3) 94).

הסבר: הכלל הוא, שלנאשם אין זכות מוקנית בדיני ראיות הואיל ומרבית ההוראות בתחום זה הן הוראות דיוניות, כלומר - הוראות שאינן משנות מזכויותיהם המהותיות של בעלי הדין.

2. **המסגרת הנורמטיבית.** מרבית ההוראות העוסקות בדיני הראיות כלולות בפקודת הראיות [נוסח חדש], התשל"א-1971, אשר חלה ברובה הן על הליכים אזרחיים והן על הליכים פליליים.

מושגי יסוד - שאלות תרגול

1. בית משפט השלום נתן לאחרונה פסק דין פלילי בעבירה של שוחד. בפסק הדין הסתמך בית המשפט על עדות בלתי קבילה של בן משפחה של הנאשם.
מה דינו של פסק הדין?

א. פסק הדין יתבטל בהכרח.

ב. פסק הדין יתבטל אם יתברר כי הנאשם לא היה מורשע אלמלא העדות.

ג. פסק הדין יתבטל רק אם הנאשם התנגד לקבלת העדות.

ד. פסק הדין לא יתבטל בשום מקרה.

2. בית המשפט חייב את יצרנית המקררים "קר לי" לשלם פיצויים נזיקיים לרקפת, לאחר שנתברר שמכרה לרקפת מקרר פגום. בפסק הדין הסתמך בית המשפט על עדותו של אחד העדים מטעם רקפת, על אף שהעדות עמדה בסתירה לעדותו של עד אחר מטעמה.
האם חרג בית המשפט מסמכותו?

א. לא. סתירות בעדותם של עדים, אין בהן כשלעצמן כדי למנוע מבית המשפט לקבוע עובדות שלגביהן היו הסתירות.

ב. כן. בית המשפט אינו רשאי להסתמך על עדות העומדת בסתירה לעדותו של עד אחר במשפט.

ג. כן. בית המשפט אינו רשאי להסתמך על עדות העומדת בסתירה לעדותו של עד אחר במשפט, אם שני העדים הם מטעמו של אותו בעל דין.

ד. כן, אם העדות שעליה הסתמך בית המשפט היתה הראיה היחידה שעליה ביסס את פסק הדין.

3. ישי קיבל הרעלת מזון כתוצאה מאכילת שימורי טונה מקולקלים. הוא ביקש לתבוע את יצרן השימורים אך גילה כי על קופסת השימורים מצוי שם המשווק בלבד, ושם היצרן אינו נזכר.
מה תיעץ לישי?

א. ישי יוכל להגיש תביעה נגד המשווק, ויראו את המשווק כאילו הוא היצרן, אלא אם כן גילה המשווק לישי מי היצרן.

ב. ישי יוכל להגיש תביעה נגד המשווק, ויראו את המשווק כאילו הוא היצרן. ישי לא יהיה רשאי לתבוע את היצרן, גם אם יגלה לו המשווק את זהותו.

ג. ישי יוכל להגיש תביעה נגד המשווק, ויראו את המשווק כאילו הוא היצרן. אם גילה המשווק לישי את זהותו של היצרן, יוכל ישי לתבוע את שניהם.

ד. על ישי לברר את זהות היצרן, שאחרת לא יוכל להגיש תביעה בגין נזקו.

תשובות בעמוד 110

ב. כשרות עדים

I הזמנת עדים וכשרותם

הזמנת עדים

1. **סמכות להזמין עדים.** מותר להזמין כל אדם לתת עדות בהתקיים כל אלה (סעיף 1(א) לפק"ר):
  - א. העדות קבילה.
  - ב. העדות שייכת לעניין.
2. **סירוב להזמין עדים.** בית המשפט רשאי לסרב להזמנת עד בהתקיים אחד מאלה (סעיף 1(ב) לפק"ר):
  - א. אין צורך בעדות.
  - ב. הזמנת העד נתבקשה למטרה שאינה גילוי האמת.
3. **עדות לעצמו או לבעל הדין שכנגד.** במשפט אזרחי יכול בעל דין להעיד לעצמו או להיות מוזמן להעיד על-ידי בעל הדין שכנגד (סעיף 7 לפק"ר).

כלל הכשרות

1. **כלל הכשרות - הכול כשרים להעיד.** הכול כשרים להעיד בכל משפט (סעיף 2 לפק"ר).
- יודגש:** הכלל הוא שהכול כשרים להעיד בכל משפט ואין אדם פסול להעיד מפני שהוא בעל דין בתובענה אזרחית, אן מתלונן אן נאשם במשפט פלילי אן מפני שהוא מעבידו, עובדו, בן זוגו אן קרובו של התובע, של המתלונן, של הנתבע אן של הנאשם, אן מפני שהורשע אן נושא עונש על עבירה. כל זאת, בכפוף לחריגים לכלל הכשרות המפורטים להלן (סעיף 2 סיפא לפק"ר).
2. **כל הכשר להעיד - חייב לעשות כן.** כל עד הכשר להעיד חייב לעשות זאת אם הוא נקרא להעיד, ואף ניתן לכפות עליו להעיד לפי חוק בתי המשפט או פקודת בזיון בית המשפט.
  3. **חריגים לכלל הכשרות.** לכלל הכשרות ("הכול כשרים להעיד") קיימים חריגים שיפורטו להלן:
    - א. עדות בני משפחה (בני זוג; הורה וילד).
    - ב. עדות שופט על דבר שטיפל בו במסגרת סמכותו כשופט.

II עדות בני משפחה (בהליך פלילי)

עדות בני משפחה

1. **עדות בני זוג.** במשפט פלילי, אין בן זוג כשר להעיד לחובת בן זוגו, ואין כופים אותו להעיד לחובת אדם המואשם יחד עם בן זוגו בכתב אישום אחד (סעיף 3 לפק"ר).

רציונאל: הרציונאל העומד בבסיס חריג זה לכלל הכשרות הוא הקושי בהפלת קרוב משפחה והאינטרס שבשלמות התא המשפחתי. יודגש כי האיסור להעיד בני משפחה (בני זוג; הורה וילד), האחד לחובת משנהו, חל בהליך פלילי בלבד.

"בני זוג": הם אלה הנשואים כדין ביום מתן העדות ולכן:

- בני זוג שאינם נשואים ביום מתן העדות כשרים להעיד האחד לחובת משנהו.
- "ידועים בציבור" אינם נחשבים בני זוג ולכן כשרים להעיד האחד לחובת משנהו.
- נישואין השוללים את כושר ההעדה בין בני זוג הם נישואין המוכרים לפי הדין הישראלי. כך, למשל, נישואין בין בני אותו מין אינם נישואין המוכרים לפי הדין. מאידך, נישואין אזרחיים שנרשמו (כדוגמת, "נישואי קפריסין") הם נישואין המוכרים לפי הדין.

"אין כופים": אין כופים את בן הזוג להעיד נגד מי שמואשם יחד עם בן זוגו בכתב אישום אחד; בן הזוג אינו פסול להעיד, אלא שמסירת העדות נתונה לשיקול דעתו ורשאי הוא לסרב להעיד.

2. **עדות הורה וילד.** במשפט פלילי, אין הורה וילד כשרים להעיד האחד לחובת משנהו, ואין כופים אחד מהם להעיד לחובת אדם המואשם יחד עם משנהו בכתב אישום אחד (סעיף 4 לפק"ר).

"הורה וילד": הן הורים וילדים ביולוגיים והן הורים וילדים מכוח אימוץ כדין.

"אין כופים": אין כופים ילד להעיד נגד מי שמואשם עם הורהו בכתב אישום אחד ואין כופים הורה להעיד נגד מי שמואשם עם ילדו בכתב אישום אחד.

3. **עדות אחים.** החריג לכלל הכשרות לעניין בני משפחה חל אך ורק על "בני זוג" ועל "הורה וילד", ולכן אחים כשרים להעיד האחד לחובת משנהו.

סייגים לתחולת הכלל בדבר עדות בן משפחה

1. **סייגים לתחולת הכלל בדבר עדות בן משפחה.** להלן יפורטו סייגים לתחולת הכלל בדבר עדות בן משפחה, אשר בהתקיים אחד מהם - בן המשפחה כשר ואף חייב להעיד נגד בן משפחתו ונגד מי שמואשם עם בן משפחתו בכתב אישום אחד (אם הוא נקרא להעיד).
2. **סייג א' - עבירות אלימות ועבירות בתוך המשפחה.** האיסור להעיד בני משפחה (בני זוג; הורה וילד) האחד לחובת משנהו איננו חל על העבירות הבאות (סעיף 5 לפק"ר, סעיף 183 לחוק העונשין):
  - א. חבלת גוף או אלימות, לרבות:
    - (1) אלימות כלפי כל אדם, בין שהוא נמנה עם המסגרת המשפחתית ובין שהוא זר לה.
    - (2) אלימות נגד רכושן של אדם.
    - (3) איום בחבלת גוף או באלימות.
    - (4) ניסיון לעבור עבירה של חבלת גוף או אלימות.
    - (5) שיבוש הליכי חקירה ומשפט בקשר לעבירה של חבלת גוף או אלימות.
  - ב. עבירה בתוך המשפחה, כמפורט להלן:
    - (1) עבירות בתוך המשפחה בקשר לחסרי ישע (אי סיפוק צרכי מחיה, הזנחת ילדים, פגיעה בקטינים ובחסרי ישע).
    - (2) עבירות מין, זנות ותועבה בין בני זוג או בין הורים לילדיהם (לדוגמה, אדם המשמש כסרסור למעשי זנות של בת זוגו או של ילדו; אדם הבועל את אשתו שלא בהסכמתה).
    - (3) הפרת צו הגנה לפי חוק למניעת אלימות במשפחה או הפרת צו שעניינו הגנת בן משפחה.
    - (4) ניסיון לעבור את אחת העבירות המפורטות לעיל.
    - (5) שיבוש הליכי חקירה ומשפט בקשר לאחת העבירות המפורטות לעיל.
- ג. עבירת ריבוי נישואין (בהקשר זה - אדם כשר להעיד נגד בן זוגו במשפט של עבירת ריבוי נישואין, אולם לא ניתן לכפות עליו לעשות כן).

רציונאל: האיסור על עדות בני משפחה (בני זוג, הורה וילד) איננו חל כאשר מדובר בעבירות בתוך המשפחה, שאז בדרך כלל אין בנמצא עדות חיצונית למתרחש ואין להותיר את בן המשפחה הנפגע ללא הגנה, וכן כאשר מדובר באלימות על סוגיה השונים, גם כלפי מי שאינו בן משפחה (לרבות אלימות נגד רכושו של אדם ואיום בנקיטת אלימות).

3. **סייג ב' - עדות לטובת בן משפחה.** כאשר בן משפחה (בן זוג; הורה וילד) נקרא להעיד לטובת בן משפחתו תהא עדותו, בין בחקירה ראשית ובין בחקירה שכנגד, כשרה לשמש ראיה להוכחת אשמתו של בן משפחתו (סעיף 6 לפק"ר).

רציונאל: האיסור על עדות בני משפחה (בני זוג, הורה וילד) אינו חל כאשר מדובר בעדות לטובת בן משפחה, הואיל ובמקרה כזה אין חשש לשלמות התא המשפחתי. היוצא מכך, שנאשם המזמין את בן משפחתו להעיד לטובתו צריך להביא בחשבון שבן משפחתו יוכל להיחקר בחקירה נגדית, ואם עדות בן משפחתו תפעל נגדו - ניתן יהיה לעשות בה שימוש להוכחת אשמתו.

III עדות שופט

■ **עדות שופט.** הלכה פסוקה היא, כי שופט לא יעיד (בהליך פלילי או אזרחי) על דבר שטיפל בו בסמכותו כשופט (ע"פ 364/73 זיידמן נ' מדינת ישראל, פ"ד כח(2) 620).

חריג: ניתן להעיד שופט על עניין שאינו קשור לתפקידו כשופט בהתקיים כל התנאים הבאים (רע"א 3202/03 מדינת ישראל נ' יוסף, פ"ד נח(3) 541):

- בעל דין שביקש להעיד את השופט יעביר את השאלות לבית המשפט הן בתיק כדי שבית המשפט יחליט אילו שאלות תוצגנה לשופט.
- השופט ישיב על השאלות בכתב.
- אם לאחר מכן ימצא בית המשפט שיש צורך בחקירה נגדית, עליו להחליט על אופן עריכתה.
- ואולם, בטרם העמדת השופט לחקירה, על בית המשפט לקבל את עמדת היועץ המשפטי לממשלה בנושא זה.

חריגים לכלל הכשרות וסייגיהם

סייגים (העדות לא תיפסל)	עדות פסולה
אחד המקרים הבאים: ■ עבירות אלימות (כלפי כל אדם או רכוש) ■ עבירות בתוך המשפחה ■ עבירת ריבוי נישואין ■ עדות לטובת בן משפחה	עדות בן משפחה נגד בן משפחתו (בני זוג; הורה וילד)
עדות שופט בעניין שאינו קשור לתפקידו כשופט (בסייגים שנקבעו בפסיקה)	עדות שופט על דבר שטיפל בו במסגרת תפקידו כשופט

IV עדים "קשים"

1. **פסולי דין**. חולה נפש, מפגר, מסומם אֶן שיכור אִינֶם פסולים לעדות, אולם, עניין זה יובא בחשבון בקביעת משקלה של העדות.

חריג: פסולי דין פסולים לעדות כאשר הפגם הנפשי או השכלי שולל לחלוטין את שיקול דעתם.

2. **חקירת עד עוין**. קבע בית המשפט שעד שקרא לו בעל דין הוא עד עוין לאותו בעל דין, מפני שמסר בבית המשפט עדות הסותרת את עדותו בחקירת המשטרה או מטעם אחר, רשאי הוא להרשות לבעל הדין לחקור את העד בחקירה ראשית כאילו היתה חקירה שכנגד (סעיף 179 לחסד"פ).

רציונאל: עד יהיה עוין את הצד שהזמינו להעיד, אם בבית המשפט הוא אומר דבר הסותר את מה שאמר מחוצה לו או שהוא מתחמק ממתן תשובה. לאחר שעד מוכרז כעוין רשאי הצד שהזמינו לחוקרו בחקירה נגדית שהיא קשה יותר מבחינתו של העד.

3. **עד ששמע עד אחר**. עד שטרם העיד לא יהא נוכח בגביית עדותו של עד אחר. אולם, עד ששמע עדות של עד אחר, אִינֶן נפסל לעדות בשל כך בלבד, ועניין זה יובא בחשבון בקביעת משקלה של עדותו (סעיף 172 לחסד"פ).

רציונאל: הטעם לכלל זה נעוץ במגמה למנוע השפעה פסולה על עד, המאזין והצופה בעד אחר המוסר עדות. כאמור, עדותו של העד אינה נפסלת בשל כך, אך נוכחותו בעדותם של עדים אחרים תובא בחשבון בעת בחינת משקלה של עדותו.

4. **עדות "כבושה"**. עדות כבושה היא עדות שאדם "כבש" בלבו וגילה אותה בשלב מאוחר (למשל במסגרת עדותו, ולא בעת שנחקר במשטרה). משקלה הראייתי של עדות כבושה מועט ביותר, אלא אם כן נתן העד הסבר מניח את הדעת לגילוי הדברים באיחור.

דוגמאות: עד הטוען כי היה עד לרצח, אך מגלה זאת למשטרה חודשים ארוכים לאחר המעשה; טענת "אליבי" שהועלתה בשלבים מאוחרים של הדיון ולא בשלב החקירה המשטרתית וכד'. יחד עם זאת, לעתים גילוי העדות באיחור עשוי להיות מתקבל על הדעת, כמו במקרה של עדות כבושה מפי קורבן עבירת מין.

כשרות עדים - שאלות תרגול

1. יוסי נפגע בתאונה ונגרם לו נזק גוף. את נזקיו תבע יוסי מרויטל, שגרמה לתאונה. יוסי מבקש לזמן לעדות את אריק, בנה של רויטל, שהיה נוכח בשעת התאונה, כדי שיעיד לחובת אימו. **האם רשאי אריק להעיד כנגד אימו?**
- א. כן. אריק כשר להעיד לחובת אימו, אך לא ניתן לכפות עליו לעשות כן.
 ב. כן, אריק כשר להעיד לחובת אימו, וניתן לכפות עליו לעשות כן.
 ג. כן, ובלבד שאין ליוסי ראיות אחרות שבאמצעותן הוא יכול להוכיח את תביעתו.
 ד. לא, אריק אינו כשר להעיד לחובת אימו.
2. ניסן ושותפו עמית הועמדו לדין בעבירה של קבלת דבר במרמה. התביעה מבקשת לזמן את ליטל, אשתו של ניסן, לתת עדות לחובת השניים. **מה הדין החל לעניין עדותה של ליטל?**
- א. ליטל כשרה להעיד לחובת השניים, וניתן לכפות עליה לעשות כן.
 ב. ליטל כשרה להעיד לחובת השניים, וניתן לכפות עליה להעיד לחובת עמית. עם זאת, לא ניתן לכפות עליה להעיד לחובת בעלה ניסן.
 ג. ליטל אינה כשרה להעיד לחובת בעלה ניסן. היא כשרה להעיד לחובת שותפו עמית, אך לא ניתן לכפות עליה לעשות כן.
 ד. ליטל אינה כשרה להעיד לחובת בעלה ניסן או לחובת עמית.
3. אבי הועמד לדין באשמה שהתעלל בבנו נחום. שרית, אימו של נחום ואשתו של אבי, נקראה להעיד לחובת אבי. **מה הדין החל בעניין?**
- א. שרית אינה כשרה להעיד נגד אבי.
 ב. שרית כשרה להעיד נגד אבי, אך לא ניתן לכפות עליה לעשות כן.
 ג. שרית כשרה להעיד נגד אבי, וניתן לכפות עליה לעשות כן.
 ד. שרית כשרה להעיד נגד אבי, ובלבד שהאב נקט אלימות כלפי נחום בעת שהתעלל בו. אם כשרה שרית להעיד נגד אבי, ניתן לכפות עליה לעשות כן.

4. ארז הואשם בעבירה של מתן שוחד. ירדנה, רעייתו של ארז, נקראה להעיד לטובת בעלה, אך בעדותה נחשפו גם פרטים המצביעים על אשמתו.
מה דין העדות?

- א. עדותה של ירדנה כשרה לשמש ראיה הן להוכחת חפותו של ארז והן להוכחת אשמתו.
- ב. עדותה של ירדנה כשרה לשמש ראיה להוכחת חפותו של ארז, אך אין היא כשרה לשמש ראיה להוכחת אשמתו.
- ג. עדותה של ירדנה כשרה לשמש ראיה להוכחת אשמתו של ארז, אך אין היא כשרה לשמש ראיה להוכחת חפותו.
- ד. עדותה של ירדנה אינה כשרה לשמש ראיה להוכחת חפותו של ארז או להוכחת אשמתו.

5. דליה ואורן הם שני עדים במשפט רצח המתנהל נגד רוני שועלי. אורן, שטרם העיד, נכח במשפט בעת שדליה מסרה את עדותה.
כיצד משפיעה עובדה זו על עדותו של אורן?

- א. עדותו של אורן תיפסל.
- ב. עדותו של אורן תיפסל אם דליה ואורן מעידים שניהם מטעם התביעה.
- ג. עדותו של אורן תיפסל אם דליה ואורן מעידים שניהם מטעם ההגנה.
- ד. עדותו של אורן לא תיפסל, אך העובדה ששמע את עדותה של דליה תובא בחשבון בעת קביעת משקלה של עדותו.

תשובות בעמוד 110

ג. עדות יחידה

I עדות יחידה בהליך פלילי

עדות יחידה ותוספת ראייתית בצדה

1. **משפט פלילי - עדות יחידה ותוספת ראייתית בצדה.** במשפט פלילי, ניתן לבסס הרשעה על סמך עדותו של עד יחיד, כאשר העדות זוכה לאמון מלא,¹ למעט במקרים בהם הרשעה על סמך עדות יחידה טעונה תוספת ראייתית בדמות חיזוק, סיוע, "דבר-מה נוסף" אך חובת הנמקה:

א. **חיזוק** - תוספת ראייתית מאמתת. להלן דוגמאות לראיות העשויות לשמש "חיזוק"
 (סעיף 11 לחוק החיפוש, סעיף 28 לחוק המעצרים, סעיפים 152(ב) ו-162 לחסד"פ):

(1) סירוב חשוד לעריכת חיפוש חיצוני או פנימי או לפגישה עם רופא בעניין זה.

(2) אי שיתוף פעולה בהליכי חקירה - סירוב להשתתף במסדר זיהוי או לתת בדיקות מעבדה.

(3) הימנעות נאשם מלהשיב לאישום אך לשאלות בית המשפט עם הקראת כתב האישום.

(4) הימנעות נאשם מלהעיד (עשויה לשמש חיזוק אך סיוע).

(5) עדות הטעונה חיזוק יכולה בעצמה לשמש חיזוק לראיות אחרות.

(6) ראיה היכולה לשמש סיוע תענה על דרישת החיזוק.

ב. **סיוע** - תוספת ראייתית מסבכת ממקור נפרד ועצמאי, שמצביעה על אשמת הנאשם ושמתייחסת לנקודה ממשית השנויה במחלוקת. להלן דוגמאות לראיות "סיוע"¹ (סעיף 162 לחסד"פ):

(1) הימנעות הנאשם מלהעיד (עשויה לשמש חיזוק אך סיוע).

(2) "מעשים דומים" ו-"עדות שיטה" (ראו בהמשך).

(3) ראשית הודיה של הנאשם.

(4) שקרים מהותיים של הנאשם.

(5) מצב נפשי קשה של קורבן בעבירת מין בסמוך לאחר מעשה העבירה המיוחס.

(6) התנהגות מפלילה של הנאשם.

(7) עדות הטעונה סיוע יכולה בעצמה לשמש סיוע לראיות אחרות.

¹ במקרים שבהם אין נדרשת תוספת ראייתית, אין מניעה לבסס הרשעה בפלילים על-פי עדותו של עד יחיד, אך על השופט היושב בדין לבחון את העדות בקפידה יתירה תוך "אזהרה עצמית" כי יש בפניו עדות יחידה (נ"פ 4729/98 כלפון נ' מדינת ישראל (לא פורסם)).

ג. **"דבר-מה נוסף"** - תוספת ראייתית מאמתת בעלת אופי חיצוני לראיה העיקרית, דהיינו - תוספת שאינה יכולה לנבוע מהראיה העיקרית. להלן דוגמאות לראיות העשויות לשמש "דבר-מה נוסף":

(1) ידיעת "פרטים מוכמנים" - פרטים המצויים בידיעתו הבלעדית של מי שביצע את העבירה (למשל, תיאור צבע חולצתה של נפגעת האונס).

(2) ראיה נסיבתית.

(3) מניע לפשע או הזדמנות מיוחדת לבצע את הפשע.

(4) ראיית "סיוע" תענה על דרישת ה"דבר-מה".

ד. **חובת הנמקה** - במקום דרישה לתוספת ראייתית, חלה לעתים על בית המשפט חובת הנמקה, דהיינו - חובה לפרט בהכרעת הדין מה הניע אותו להסתפק בעדות יחידה. דוגמאות לנימוקים לעניין "חובת ההנמקה":

(1) שקרים מהותיים של הנאשם.

(2) אמון מוחלט בעדות קורבן העבירה לעומת חוסר אמון בגירסת הנאשם.

(3) הסתמכות על ראיה נוספת הראויה לאמון.

2. **עדויות הטעונויות תוספת ראייתית**. להלן יפורטו המקרים שבהם טעונה הרשעה על סמך עדות יחידה תוספת ראייתית, בדמות חיזוק, סיוע, "דבר-מה" או הנמקה.

עדות הטעונה חיזוק

1. **עדות שותף**. הרשעת שותף על סמך עדותו היחידה של שותפו לעבירה טעונה חיזוק (סעיף 54א(א) לפק"ר).

חריגים: בעבירות הבאות ניתן להרשיע שותף על סמך עדותו של שותפו ללא תוספת ראייתית (סעיפים 232 ו-296 לחוק העונשין):

א. עבירות שוחד.

ב. עבירות של הימורים, משחקים אסורים והגרלות.

2. **עדות קטין מתחת לגיל 12**. הרשעה על סמך עדות יחידה של קטין מתחת לגיל 12 טעונה חיזוק (סעיף 55(ב) לפק"ר).

3. **אמרת חוץ בכתב של עד**. הרשעה על סמך אמרת חוץ בכתב של עד, שנתקבלה לפי סעיף 10א לפקודת הראיות, טעונה חיזוק + הנמקה (ראו החלק הדין בנושא) (סעיף 10א לפק"ר).

4. עדות של מי שנפגע בעבירת מין בהיותו קטין (סעיף 354 לחוק העונשין, סעיף 54א(ב) לפק"ר)

א. עבירות מין שנעברו בידי בן משפחה או אחראי - בעבירות מין שנעברו בקטין (מתחת לגיל 18) על-ידי בן משפחה או על-ידי אחראי עליו, הרשעת הנאשם על סמך עדותו היחידה של אותו קטין טעונה חיזוק, בהתקיים התנאי הבא:

■ התלונה במשטרה נגד הנאשם הוגשה לאחר שמלאו לקטין 28 שנים.

ב. עבירות מין שנעברו שלא בידי בן משפחה או אחראי - בעבירות מין שנעברו בידי מי שאינו בן משפחתו של הקטין או אחראי עליו, הרשעת הנאשם על סמך עדותו היחידה של אותו קטין טעונה חיזוק, בהתקיים שני אלה:

(1) העבירה נעברה בידי מי שמלאו לו לפחות 15 שנים.

(2) התלונה במשטרה נגד הנאשם הוגשה לאחר שמלאו לקטין (הקורבן) 18 שנים או לאחר שחלפו 10 שנים ממועד ביצוע העבירה, לפי המאוחר.

עדות הטעונה סיוע

1. עדות שותף שהוא עד מדינה. הרשעת שותף על סמך עדותו היחידה של שותפו לעבירה שהוא עד מדינה טעונה סיוע (סעיף 54א(א) לפק"ר).

הסבר: עד מדינה הוא עד שמתקיימים בו אלה:

- א. הוא מסכים להעיד נגד שותפיו לעבירה.
- ב. בתמורה להסכמתו להעיד מובטחת לו טובת הנאה כלשהי (בדרך כלל, הקלה בעונש).
- ג. מעמד של עד מדינה יוענק לרוב בהסכם הנחתם בין המשטרה לבין העד.
- בית המשפט רשאי לסטות מהסכם זה כאשר קיים אינטרס ציבורי המצדיק זאת.

חריגים: בעבירות הבאות ניתן להרשיע על סמך עדות של עד מדינה ללא תוספת ראייתית (סעיפים 232 ו-296 לחוק העונשין):

- א. עבירות שוחד.
- ב. עבירות של הימורים, משחקים אסורים והגרלות.

הערה: נקבע כי קיים סטטוס ביניים של עד שהוא בין שותף (שכאמור, להרשעה על-פי עדותו נדרש חיזוק) לעד מדינה (שכאמור, להרשעה על-פי עדותו נדרש סיוע). זהו עד שאינו עונה להגדרה של "עד מדינה" אך בית המשפט חושש למהימנות עדותו בשל אמונתו של העד כי הובטחה לו טובת הנאה בתמורה לעדותו (להלן - עד מדינה לשיטתו). מידת התוספת הראייתית הנדרשת לביסוס הרשעה על-פי עדותו של עד מדינה לשיטתו תלויה בעוצמת האמונה הסובייקטיבית, והיא תנוע בין חיזוק ברף התחתון לסיוע ברף העליון (ע"פ 7450/01 אבו ליטאף נ' מדינת ישראל (לא פורסם)).

2. עדות שקר. הרשעת נאשם בעבירה של עדות שקר על סמך עדות יחידה טעונה סיוע (ע"פ 190/82 מרקוס נ' מדינת ישראל, פ"ד לז' (1) 225).

רציונאל: הסיוע נדרש משום שמדובר בהעדפת עדות אחת על פני רעותה ("מילה נגד מילה").

3. המרדה. הרשעת נאשם בעבירת המרדה על סמך עדות יחידה טעונה סיוע (סעיף 135(ב) לחוק העונשין).

4. הרשעה על סמך אמרת אדם עם מוגבלות (סעיף 20 לחוק הליכי חקירה והעדה של אנשים עם מוגבלות).

■ אמרת אדם בעל מוגבלות שכלית או נפשית שנגבתה מחוץ לכתלי בית המשפט בעבירות עליהן חל חוק הליכי חקירה והעדה של אנשים עם מוגבלות, תהא קבילה כראיה במשפט בהתקיים כל התנאים הבאים:

(1) האמרה תועדה בהקלטה חזותית.

(2) התקבלה חוות דעת מומחה שלפיה העד הוא אדם עם מוגבלות.

(3) החוקר שגבה את האמרה העיד על נתינתה.

(4) מתקיים אחד התנאים הבאים:

(א) האדם מעיד במשפט - האדם בעל המוגבלות, שנתן את האמרה, מעיד במשפט וניתנה לצדדים הזדמנות לחקור אותו. יש לציין כי תנאי זה מתמלא מרגע שאותו אדם עולה על דוכן העדים, גם אם הוא שותק או אינו "מדבר לעניין" (בשל מוגבלותו).

(ב) האדם פטור מלהעיד - בית המשפט פטר את בעל המוגבלות מלתת עדות. ואולם, הרשעה על סמך אמרת אדם בעל מוגבלות שבית המשפט פטר אותו ממתן עדות, טעונה סיוע (מכאן שאם אותו אדם מעיד במשפט, עדותו אינה טעונה סיוע).

סייג: הימנעות הנאשם מלהעיד במשפט לא תשמש סיוע לעניין זה (סעיף 162 לחסד"פ).

5. הרשעה על סמך עדות ילד שניתנה בפני חוקר הילדים. הרשעה על סמך עדות ילד מתחת לגיל 14 שניתנה בפני חוקר ילדים טעונה סיוע (ראו פירוט בהמשך) (סעיף 11 לחוק הגנת ילדים).

סייג: הימנעות הנאשם מלהעיד במשפט לא תשמש סיוע לעניין זה (סעיף 162 לחסד"פ).

6. עדות מוקדמת של ילד (סעיף 121 לחסד"פ)

א. כאשר נגבתה עדות מוקדמת של ילד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, ניתן לגבות ממנו עדות נוספת במהלך הדיון רק באישורו של חוקר ילדים.

ב. אם חוקר הילדים לא אישר את העדות הנוספת והעדויות המוקדמת נגבתה לפני הגשת כתב האישום, ניתן יהיה להרשיע נאשם על סמך העדות המוקדמת רק אם יש בצדה סיוע.

יודגש: הוראה זו חלה גם על עדות מוקדמת של ילד שהוא לוקה בנפשו או בשכלו (סעיף 121 לחסד"פ).

עדות הטעונה "דבר-מה נוסף"

- **הודיית חוץ של נאשם.** הרשעה על סמך הודיית חוץ של נאשם לפי סעיף 12 לפקודת הראיות טעונה "דבר-מה נוסף" (ראו החלק הדין בנושא) (סעיף 12 לפק"ר, ע"פ 556/80 ואלבחירי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(3) 169).

סייג: ככלל, שתיקת הנאשם במשפט אינה יכולה לשמש "דבר-מה נוסף". עם זאת, בפסק דין תקדימי נקבע כי במקרים חריגים ובהתקיים כל התנאים שלהלן שתיקת נאשם במשפט עשויה לשמש "דבר-מה נוסף", כך שניתן יהיה להרשיע נאשם שהודה בחקירה אך שמר על זכות השתיקה במהלך המשפט (רע"פ 4142/04 מילשטיין נ' התובע הצבאי הראשי (לא פורסם)):

- להודאה בחקירה יש "משקל פנימי" גבוה בשל הגיונה וסימני האמת שבה.
- ניתן לשלול את האפשרות שהנאשם מסר הודאת שווא בחקירה בשל "לחץ פנימי" (למשל, כאשר הוא משתייך לארגון פשע, או כאשר נטל על עצמו אחריות לעבירה של בן משפחתו).
- אין אינדיקציות לכך שתיקת הנאשם בבית המשפט נבעה מלחץ כלשהו על הנאשם.

עדות הטעונה הנמקה

1. **עדות יחידה של קורבן מין.** הרשעה על סמך עדותו היחידה של קורבן עבירת מין טעונה הנמקה (סעיף 54א(ב) לפק"ר).

רציונאל: הטעם ביסוד חובת ההנמקה הוא שעבירות מין מתבצעות בדרך כלל ביחידות ובלא עדים, ולכן יש קושי בהתגוננות מפני האשמות בהן.

2. **הרשעה על סמך עדות של קטין שהעיד שלא בנוכחות הנאשם.** בעבירות מסוימות, כמפורט להלן, הרשעה על סמך עדות קטין שהעיד שלא בנוכחות הנאשם טעונה הנמקה (סעיף 2ג(ב)(ג) לחוק חקירת עדים):
  - א. עבירות זנות ותועבה ועבירות מין (לרבות עבירות מין בתוך המשפחה).
  - ב. חבלה, תקיפה והתעללות בקטין בידי בן משפחה או בידי אחראי עליו.
  - ג. עבירות המתה (הריגה, רצח, נסיון רצח).
  - ד. עבירות שעונשן מאסר 10 שנים או יותר, כאשר המשפט מתנהל בבית המשפט המחוזי.

חריג: הרשעה על סמך עדות קטין שהוא המתלונן על עבירת מין אן עבירת סחר בבני אדם למטרות מין, זנות ותועבה אינה טעונה הנמקה (כשהקטין העיד שלא בפני הנאשם). רציונאל: בשל העובדה שהקטין המעיד הוא הקורבן ובשל אופי העבירות, עשויה נוכחות הנאשם להרתיעו מלהעיד, ולכן רשאי בית המשפט להרשיע את הנאשם על סמך העדות שניתנה שלא בפניו, מבלי לתת לכך הנמקה.

תוספות ראייתיות הנדרשות להרשעה

תוספת	עדות יחידה	התוספת הנדרשת	דוגמאות
חיזוק	עדות שותף	חיזוק; סייג : למעט במקרים הבאים: (1) עבירות שוחד; (2) עבירות של הימורים, משחקים אסורים והגרלות	<p>דוגמאות ל"חיזוק":</p> <ul style="list-style-type: none"> סירוב חשוד לעריכת חיפוש חיצוני או פנימי או לפגישה עם רופא בעניין זה. אי שיתוף פעולה בהליכי חקירה - סירוב להשתתף במסדר זיהוי או לתת בדיקות מעבדה. הימנעות הנאשם מלהשיב לאישום. הימנעות הנאשם מלהעיד (חיזוק/סיוע). עדות הטעונה חיזוק יכולה לשמש חיזוק. ראיית "סיוע" תענה על דרישת החיזוק.
	עדות קטין מתחת לגיל 12	חיזוק	
	אמרת חוץ בכתב של עד (סעיף 10א לפק"ר)	חיזוק + הנמקה	
	עדות של מי שנפגע מעבירת מין בהיותו קטין בידי בן משפחה או אחראי, כאשר התלונה במשטרה הוגשה לאחר שמלאו לו 28 שנה	חיזוק	
אישום	עדות של מי שנפגע מעבירת מין בהיותו קטין, בידי מי שמלאו לו 15 שנה והוא אינו בן משפחה או אחראי, כאשר התלונה במשטרה הוגשה לאחר שמלאו לנפגע 18 שנה או לאחר שחלפו 10 שנים ממועד העבירה, לפי המאוחר	חיזוק	
	עדות עד מדינה	סיוע; סייג : למעט במקרים הבאים: (1) עבירות שוחד; (2) עבירות של הימורים, משחקים אסורים והגרלות	<p>דוגמאות ל"סיוע":</p> <ul style="list-style-type: none"> הימנעות הנאשם מלהעיד (חיזוק/סיוע). "מעשים דומים" ו"עדות שיטה". ראשית הודיה של הנאשם. שקרים מהותיים של הנאשם. מצב נפשי קשה של קורבן עבירת מין. התנהגות מפלילה של הנאשם. עדות הטעונה סיוע יכולה לשמש סיוע.
	בעבירה של עדות שקר	סיוע	
	בעבירה של המרדה	סיוע	
	אמרת אדם עם מוגבלות שכלית או נפשית (אותו אדם אינו מעיד במשפט)	סיוע; סייג : הימנעות הנאשם מלהעיד במשפט לא תשמש סיוע לעניין זה	
	חוק הגנת ילדים	עדות ילד מתחת לגיל 14 שניתנה בפני חוקר ילדים (הילד אינו מעיד בעצמו)	סיוע; סייג : הימנעות הנאשם מלהעיד במשפט לא תשמש סיוע לעניין זה
עדות מוקדמת של ילד מתחת לגיל 14 שלא זומן לעדות נוספת והעדות נגבתה לפני הגשת כתב האישום		סיוע	
דבר-מה נוסף	הודיית חוץ של נאשם (סעיף 12 לפק"ר)	"דבר מה נוסף"; סייג : שתיקת הנאשם במשפט לא תשמש "דבר מה נוסף" (למעט במקרים חריגים)	<p>דוגמאות ל"דבר-מה נוסף":</p> <ul style="list-style-type: none"> ידיעת "פרטים מוכמנים" על-ידי הנאשם. ראיה נסיבתית. מניע לפשע או הזדמנות מיוחדת לבצעו. ראיית "סיוע" תספק דרישת ה"דבר-מה".
הנמקה וזכות הנמקה	עדות של קורבן בעבירת מין	הנמקה	<p>דוגמאות לנימוקים:</p> <ul style="list-style-type: none"> שקרים מהותיים של הנאשם. אמון מוחלט בעדות קורבן העבירה. ראיה נוספת הראויה לאמון.
	עדות קטין מתחת לגיל 18 שניתנה שלא בנוכחות הנאשם (בעבירות מסוימות)	הנמקה; חריג : הקטין הוא המתלונן בעבירת מין או סחר בבני אדם למטרות מין, זנות או תועבה	

II עדות יחידה בהליך אזרחי וחובת הנמקה בצדה

- **משפט אזרחי - עדות יחידה וחובת הנמקה בצדה.** במשפט אזרחי, ניתן לסמוך על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה, אלא שבמקרים הבאים חובה על בית המשפט לנמק החלטתו להסתמך על העדויות הבאות כעדות יחידה (סעיף 54 לפק"ר):
  - א. העדות היא של קטין מתחת לגיל 14.
  - ב. העדות היא של בעל הדין עצמו או של בן משפחתו (בן זוגו, ילדו, הורו, אחיו או אחותו).
  - ג. העדות היא של אדם המעוניין בתוצאות המשפט לטובת בעל הדין שקרא אותו להעיד.
  - ד. התובענה היא נגד עזבון, קטין, חולה נפש או נעדר.
  - ה. קיימות נסיבות אחרות שבהן דרושה לדעת בית המשפט הנמקה מיוחדת ("סעיף סל").

רציונאל: על-פי לשון החוק יוצא לכאורה שדרישת "הסיוע" יכולה להחליף את חובת ההנמקה: "פסק בית משפט במשפט אזרחי באחד המקרים שלהלן על-פי עדות יחידה שאין לה סיוע, והעדות אינה הודיית בעל דין, יפרט בהחלטתו מה הניע אותו להסתפק בעדות זו..." (סעיף 54 לפק"ר). אולם, הלכה למעשה בוטלה דרישת הסיוע במשפט האזרחי ואת מקומה תפסה חובת ההנמקה, במקרים המנויים לעיל (מקרים א'-ה'), שבהם מן הראוי להתייחס לעדות היחידה בזהירות.

חריג: כאשר בית המשפט פוסק על סמך עדות מן העדויות המנויות שלעיל כעדות יחידה חלה עליו, כאמור, חובת הנמקה. לכלל זה נקבע חריג, שלפיו כאשר אחת מן העדויות הללו היא הודאת בעל דין - בכתב, בעל-פה או בהתנהגות - אין חלה על בית המשפט חובת ההנמקה.

עדות יחידה - שאלות תרגול

1. אילו מבין הראיות הבאות עשויה לשמש תוספת ראייתית מסוג סיוע?
- שתיקת החשוד במשטרה.
  - סירוב חשוד לעריכת חיפוש חיצוני.
  - סירוב הנאשם להשתתף במסדר זיהוי.
  - הימנעות הנאשם מלהעיד.
2. עופר הועמד לדין באשמה של רצח. אלון, שותפו של עופר, היה העד היחיד מטעם התביעה. האם ניתן להרשיע את עופר על סמך עדותו של אלון?
- לא.
  - כן, אך בית המשפט חייב לפרט מה הניע אותו להסתפק בעדות של אלון.
  - כן, אך נדרשת תוספת ראייתית מסוג סיוע.
  - כן, אם יש בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
3. רווית מסרה למשטרה כי ראתה את ליאת שודדת את חנות המכולת השכונתית. דבריה של רווית תועדו בכתב. ליאת הועמדה לדין, ורווית נקראה על-ידי התביעה להעיד לחובתה במשפט. להפתעת התביעה, הכחישה רווית בעדותה במשפט כי ראתה את ליאת מבצעת את השוד. התביעה מבקשת להסתמך על אמרתה של רווית במשטרה. איזה מבין המשפטים הבאים משקף נכונה את המצב המשפטי?
- לא ניתן להרשיע את ליאת על סמך אמרתה של רווית במשטרה.
  - ניתן להרשיע את ליאת על סמך אמרתה של רווית במשטרה, אם יש בצדה חיזוק והנמקה.
  - ניתן להרשיע את ליאת על סמך אמרתה של רווית במשטרה, אם יש בצדה סיוע.
  - ניתן להרשיע את ליאת על סמך אמרתה של רווית במשטרה, ואין נדרשת תוספת ראייתית כלשהי.
4. ישראל הועמד לדין באשמה שהתעלל מינית בבתו בת ה-16. הראיה היחידה המצויה בידי התביעה היא עדותה של הבת עצמה, שהיא בת 20 היום. האם ניתן להרשיע את ישראל על סמך עדות זו ללא תוספת ראייתית בצדה?
- כן, ניתן להרשיע על סמך עדות זו כעדות יחידה.
  - לא, נדרשת תוספת ראייתית מסוג חיזוק.
  - לא, נדרשת תוספת ראייתית מסוג סיוע.
  - כן, ובלבד שנתקיימו טעמים מיוחדים שיירשמו.

5. מייקי בן ה-30 הגיש לאחרונה תלונה במשטרה נגד שמעון שכנו, בן ה-50, ובה טען כי שמעון התעלל בו מינית בעת שהיה ילד. בעקבות תלונתו של מייקי הוגש נגד שמעון כתב אישום. לתביעה אין עדים נוספים מלבד מייקי עצמו, והיא תוהה אם ניתן להרשיע את שמעון על סמך עדותו של מייקי.
מה דעתך?

- א. כן, ניתן להרשיע את שמעון על סמך עדותו של מייקי אם יש בצדה סיוע.
- ב. כן, ניתן להרשיע את שמעון על סמך עדותו של מייקי אם יש בצדה חיזוק.
- ג. כן, ניתן להרשיע את שמעון על סמך עדותו של מייקי ללא צורך בתוספת ראייתית.
- ד. לא, שכן כלל לא ניתן היה להעמיד את שמעון לדין בשל חלוף תקופת ההתיישנות.

6. יגאל, שותפו של אהרון לשיד מזוין של בנק, הסכים להעיד כעד מדינה נגד אהרון.
האם ניתן להרשיע את אהרון על סמך עדותו היחידה של יגאל?

- א. לא.
- ב. כן, ובלבד שיש בצדה של העדות חיזוק.
- ג. כן, אם יש בצדה של העדות סיוע.
- ד. כן, אם יש בצדה של העדות דבר-מה נוסף.

7. ירדן נחקר במשטרה בחשד לביצוע עבירה של חבלה חמורה. לאחר מספר שעות של חקירה הודה ירדן בביצוע המעשה.
האם ניתן להרשיע את ירדן על סמך הודאתו במשטרה?

- א. כן, אך ההרשעה טעונה חיזוק והנמקה.
- ב. כן, אך ההרשעה טעונה סיוע.
- ג. כן, אך ההרשעה טעונה דבר-מה נוסף.
- ד. לא.

8. לילך היתה נתונה במשך חודשים ארוכים למעשים של התעללות מינית מצד המעביד שלה יוחאי. עתה אזרה סוף סוף לילך אומץ והתלוננה נגד יוחאי. יוחאי הועמד לדין, אך כל שהיה בידי התביעה להציג כראיה נגדו הוא עדותה של לילך.
האם ניתן להרשיע את יוחאי על סמך עדותה של לילך?

- א. כן.
- ב. כן, אך ההרשעה טעונה סיוע.
- ג. כן, אך על בית המשפט לפרט מה הניע אותו להסתפק בעדותה.
- ד. כן, אך ההרשעה טעונה דבר-מה נוסף.

9. מוריס הגיש תביעה לפיצויים נגד גן החיות הגלילי, בטענה שנגרם לו נזק נפשי לאחר שאחד התנינים שבגן חשף בפניו את מלתעותיו. מוריס העיד בפני בית המשפט, אך לא תמך את עדותו בראיות נוספות.
האם רשאי בית המשפט לחייב את גן החיות בפיצויים על סמך עדותו של מוריס בלבד?

א. לא.

ב. כן.

ג. כן, אך על בית המשפט לפרט מה הניע אותו להסתפק בעדותו של מוריס.

ד. כן, ובלבד שמוריס אינו קטין מתחת לגיל 14.

10. מהי התוספת הראייתית הנדרשת לשם הרשעה במשפט פלילי על סמך עדותו היחידה של קטין מתחת לגיל 12?

א. סיוע.

ב. חיזוק.

ג. קטין מתחת לגיל 12 אינו כשר להעיד במשפט פלילי.

ד. אין נדרשת תוספת ראייתית.

תשובות בעמוד 110

ד. עדות קטין

I עדות קטין בהליך פלילי ובהליך אזרחי

1. אזהרת קטין מתחת לגיל 12. הן במשפט פלילי והן במשפט אזרחי, יזהיר בית המשפט קטין שהוא מתחת לגיל 12 בלשון המובנת לו שעליו להעיד רק את האמת (סעיף 55(א) לפק"ר).

הערה: בהקשר זה יש להעיר, כי קטין מתחת לגיל 12 לא יישא באחריות פלילית ועל כן אין מזהירים אותו בנוסח המקובל, כי אם לא ישיב אמת יהיה צפוי לעונשים הקבועים בחוק.

2. משפט פלילי. במשפט פלילי יחולו הכללים הבאים (סעיף 55(ב) לפק"ר):²

- א. קטין מתחת לגיל 12 כשר להעיד, ואולם, הרשעה על סמך עדותו היחידה טעונה חיוזק.
- ב. עדותו של קטין מעל גיל 12 אינה טעונה תוספת ראייתית על מנת לשמש בסיס להרשעה.

3. משפט אזרחי. במשפט אזרחי יחולו הכללים הבאים (סעיף 54 לפק"ר):³

- א. בית המשפט רשאי לבסס את פסק דינו על עדותו היחידה של קטין מתחת לגיל 14, אולם, במקרה זה חלה עליו חובת הנמקה.
- ב. עדותו של קטין מעל גיל 14 אינה טעונה הנמקה.

² ראו לעיל החלק הדין בעדות יחידה של קטין בהליך פלילי.
³ ראו לעיל החלק הדין בעדות יחידה של קטין בהליך אזרחי.

II חוק הגנת ילדים

תחולת חוק הגנת ילדים

1. **עדות ילד מתחת לגיל 14 - ברשות חוקר ילדים.** ילד מתחת לגיל 14 ייקרא לעדות על עבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה רק ברשות חוקר ילדים, שינמק החלטתו בכתב (סעיף 2א) לחוק הגנת ילדים).
- "ילד", בחלק הדין בחוק הגנת ילדים, הוא מי שלא מלאו לו 14 שנים, אלא אם נאמר אחרת.

רציונאל: הכלל שעליו מבוסס חוק הגנת ילדים הוא שהילד לא יופיע בפני המשטרה או בפני בית המשפט מבלי שייחקר קודם לכן על-ידי חוקר ילדים. תפקידו של חוקר הילדים הוא לעמוד על טובת הילד אל מול האפשרות והצורך להביא לחשיפת האמת, ועליו להחליט אם להגיש לבית המשפט את העדות שגבה מפי הילד או להתיר את עדותו הישירה של הילד. כאשר חוקר הילדים מגיש את העדות שגבה מפי הקטין, תבוא עדות זו במקום עדותו הישירה של הילד, וניתן יהיה לחקור בבית המשפט את חוקר הילדים.

2. **עבירות שעליהן חל החוק.** אלה העבירות שעליהן חל חוק הגנת ילדים (התוספת לחוק הגנת ילדים):
- א. העבירות הבאות שנעשו בגופו של ילד, בנוכחותו או כאשר הילד חשוד בעשיית העבירה:
- (1) עבירות זנות, תועבה ועבירות מין.
- (2) עבירות פגיעה והזנחה של הורה או אחראי על קטין שנעברו כלפי קטין שעליו הוא אחראי.
- ב. עבירות אלימות חמורות בתוך המשפחה, כגון: פגיעה, חבלה ופגיעה בנסיבות מחמירות, תקיפה בנסיבות מחמירות, עבירות של הזנחה ונטישת ילדים ומושגחים, עבירות חטיפה שונות וכליאת שווא (שלא בקשר לתאונת דרכים או לפעולת טרור).

סייג: אין תחולה לסעיף ב' כאשר הילד עצמו חשוד בעבירה.

- ג. הריגה, רצח ונסיון רצח (שלא בקשר לתאונת דרכים או לפעולת טרור), בהתקיים אחד מאלה:
- (1) בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 12 שנים.
- (2) בעת גביית העדות כבר מלאו לילד 12 שנים וכן מדובר בעבירה בתוך משפחה.

סייג: אין תחולה לסעיף ג' כאשר הילד עצמו חשוד בעבירה.

הסבר: בעבירות המתה יחול חוק הגנת ילדים על ילד מתחת לגיל 12 בין שמדובר בעבירה בתוך המשפחה ובין שמדובר בעבירה מחוץ למשפחה (סעיף ג' (1) שלעיל). לעומת זאת, בעבירות המתה בתוך המשפחה יחול החוק גם על ילד מעל גיל 12 (סעיף ג' (2) שלעיל).

- ד. עבירה נלווית שנעברה במהלך ביצוע אחת העבירות המנויות לעיל או בקשר אליה.

תחולת חוק הגנת ילדים

ילד מעל גיל 14	ילד בגילאים 12-14	ילד מתחת לגיל 12	
☒	☒	☒	עבירות זנות, תועבה ועבירות מין <u>א</u> עבירות של הורה או אחראי על קטין
☒	☒ (תנאי: הילד אינו החשוד)	☒ (תנאי: הילד אינו החשוד)	עבירות אלימות חמורות בתוך המשפחה כגון: חבלה, פציעה, תקיפה, עבירות כלפי ילדים ומושגחים, חטיפה וכליאת שווא
☒	☒	☒ (תנאי: הילד אינו החשוד)	הריגה, רצח ונסיון רצח <u>מחוץ</u> למשפחה
☒	☒ (תנאי: הילד אינו החשוד)	☒ (תנאי: הילד אינו החשוד)	הריגה, רצח ונסיון רצח <u>בתוך</u> המשפחה

חקירה משטרית על-ידי חוקר ילדים

1. **חקירה על-ידי חוקר ילדים בלבד.** חקירה משטרית של ילד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה תיעשה רק על-ידי חוקר ילדים (סעיף 4 לחוק הגנת ילדים).

סייגים: הוראה זו לא תחול במקרים הבאים:

- א. שאלות הנשאלות בסמוך למעשה העבירה, אן משהתעורר חשש סביר שנעברה עבירה.
ב. שאלות ששאל האב, האם, האפוטרופוס, האדם שהילד נמצא בפיקוחו או רופא.

2. **חקירת ילד בעל מוגבלות שכלית.** ילד בעל מוגבלות שכלית או נפשית, יחקר בידי "חוקר מיוחד", כהגדרתו בחוק הליכי חקירה והעדה של אנשים עם מוגבלות (סעיף 34 לחוק הגנת ילדים).

3. **הגבלות בחקירת ילדים** (תקנות 2-4 לתקנות הגנת ילדים)

- א. חוקר ילדים לא יחקר ילד בתחנת משטרה (אלא אם אין אפשרות לחקרו במקום אחר).
ב. חוקר ילדים לא יחקר ילד כשהוא לבוש במדי משטרה.
ג. חוקר ילדים יקליט חקירתו של ילד, אלא אם כן החליט שלא לעשות כן מטעמים מיוחדים שיפרט בכתב.
ד. חוקר ילדים שחקר ילד שנעשתה בגופו או בנוכחותו עבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, לא יחקר ילד החשוד בעשיית אותה עבירה (בשל החשש מפני יצירת דעה מוקדמת אצלו לחובת החשוד, לאחר שחקר את קורבן העבירה או עד לעבירה).

4. **הודעה על חקירת ילד חשוד או על מעצרו.** ילד החשוד בביצוע עבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, ייחקר בידיעת הורוהו; ואם לא ניתן לאתר את הורוהו במאמץ סביר - בידיעת קרוב משפחה בגיר או אדם בגיר אחר המוכר לילד, ובלבד שנשמעה עמדת הילד לעניין זהות אותו בגיר, אלא אם כן אין אפשרות לאתר מי מהם במאמץ סביר (סעיפים 4 ו-14 לחוק הגנת ילדים).

חריגים: קצין מוסמך רשאי, לאחר שהתייעץ עם חוקר ילדים, בהחלטה מנומקת בכתב, להורות על חקירתו של ילד חשוד שאינו עצור, בלבד להודיע על כך להורוהו, לקרוב אחר או למנהל המעון בו מתגורר הילד, אם שוכנע כי מסירת הודעה כאמור עלולה:

א. לפגוע בשלומו הגופני או הנפשי של הילד או של אדם אחר.

ב. להביא לשיבוש הליכי החקירה, בשל חשד שקרובו של הילד היה צד לעבירה.

סייגים (לחריגים): בהתקיים אחד מאלה, לפי המוקדם, תימסר הודעה להורה הילד ללא דיחוי:

א. אם לא נמסרה הודעה להורוהו של הילד וחלפו 8 שעות מהגעת הילד לחקירה.

ב. אם לא נמסרה הודעה כלל (לא להורוהו של הילד ולא לקרוב אחר) וחלפו 6 שעות מהגעת הילד לחקירה; ואולם קצין נוער מרחבי רשאי להאריך את פרק הזמן האמור עד ל-8 שעות.

ג. אם חדל להתקיים הטעם שהצדיק חקירה ללא מסירת הודעה כאמור.

5. **נוכחות בחקירה.** אדם יהיה נוכח בחקירת ילד על-ידי חוקר ילדים רק ברשות חוקר הילדים (סעיפים 5 ו-5ג לחוק הגנת ילדים).

סייגים: חרף האמור לעיל, ילד חשוד שהוזמן לחקירה בידיעת הורוהו או קרוב אחר, או שנמסרה הודעה על חקירתו לאחד מהם, זכאי שהורוהו או קרוב אחר יהיה נוכח בחקירתו וכן זכאי הוא להיוועץ במי מהם, ככל הניתן לפני תחילת החקירה, אלא אם כן התקיים אחד מאלה:

א. הילד הביע התנגדות לכך מנימוק סביר.

ב. הילד היה מוחזק במעצר.

ג. נוכחות ההורה או הקרוב האחר עשויה להביא לפגיעה בטובת החקירה או בטובת הילד.

■ הורה הקצין המוסמך על חקירת ילד חשוד ללא הזמנת הורוהו או קרוב אחר להיות נוכח עמו בחקירה, ינמק את החלטתו והיא תתועד בכתב.

6. **הודעה לילד חשוד על זכויותיו בטרם חקירתו.** בטרם ייחקר ילד חשוד, יודיע חוקר הילדים לילד, בלשון המובנת לו בהתחשב בגילו ובמידת בגרותו, על אלה (סעיף 5 לחוק הגנת ילדים):

א. זכותו להיוועץ בעורך דין ביחידות, ולהיות מיוצג על ידי סניגור.

ב. זכאותו לייצוג לפי חוק הסניגוריה הציבורית.

ג. זכותו לנוכחות הורוהו או קרוב אחר בחקירתו, כאמור בסעיף 5 שלעיל.

7. **חקירת ילד חשוד בשעות הלילה.** ילד חשוד לא ייחקר בשעות הלילה (סעיף 5 לחוק הגנת ילדים).

חריגים: קצין מוסמך רשאי, לאחר שהתייעץ עם חוקר ילדים, להורות, בהחלטה מנומקת בכתב, כי ילד חשוד ייחקר בשעות הלילה בשל אחד מאלה:

- א. העבירה שהוא חשוד בביצועה נעברה בסמוך למועד עיכוב הילד או מעצרו.
- ב. העבירה שהוא חשוד בביצועה היא עבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, והחקירה אינה סובלת דיחוי בנסיבות העניין.
- ג. הילד והורו נתנו הסכמתם לחקירה בשעות הלילה, ובלבד שלא תתאפשר חקירתו של הילד בשל הסכמתם כאמור אחרי חצות הלילה.

"שעות הלילה": השעות שבין 20:00 עד 07:00.

8. **הזמנת ילד שאינו חשוד לחקירה.** חקירת ילד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, שאין הוא חשוד בביצועה, תיערך אך ורק בידיעת הורו (סעיף 4 לחוק הגנת ילדים).

חריגים: מותר לחקור ילד שאינו חשוד, גם ללא ידיעת הורו, בהתקיים אחד מאלה:

- א. הילד ביקש כי לא תימסר להורו הודעה על חקירתו ופקיד הסעד אישר זאת.
- ב. מתן ההודעה עלול להביא לעיכוב שיש בו כדי לסכל את חקירת העבירה או מניעה של פשע.
- ג. מטעמים שבטובת הילד או בשל חשש לפגיעה בשלומו הגופני או הנפשי.
- ד. מטעמים שבטובת החקירה, בשל היות החשוד בביצוע העבירה בן משפחתו של הילד.

9. **חקירת ילד שאינו חשוד בשעות הלילה.** ילד הנחקר בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, שאין הוא חשוד בביצועה, לא ייחקר בשעות הלילה (השעות שבין 20:00 עד 07:00) (סעיף 4 לחוק הגנת ילדים).

חריגים: ניתן לחקור ילד בעבירה שהוא אנו חשוד בביצועה בשעות הלילה באחד מאלה:

- א. הילד הגיע מיוזמתו או לבקשתו לתחנת המשטרה או למקום אחר המשמש לחקירת הילד בשעות הלילה כדי להגיש תלונה או למסור עדות על עבירה שבוצעה.
- ב. העבירה שהילד היה עד לביצועה נעברה בסמוך למועד החקירה.
- ג. הקצין הממונה על חקירת העבירה, לאחר שהתייעץ עם חוקר ילדים, הורה, בהחלטה מנומקת בכתב, כי הילד ייחקר בשעות הלילה, מחשש לשיבוש הליכי החקירה בשל דחיית החקירה.
- ד. הילד והורו נתנו הסכמתם לחקירה בשעות הלילה, ובלבד שלא תתאפשר חקירתו של הילד בשל הסכמתם כאמור אחרי חצות הלילה.
- ה. חוקר הילדים, לאחר שהתייעץ עם הקצין הממונה על חקירת העבירה, שוכנע כי דחיית החקירה עלולה להביא לפגיעה בשלומו הגופני או הנפשי של הילד.

10. **תיעוד חקירת הילד.** חוקר ילדים יתעד חקירת ילד הנעשית על ידו במלואה, לרבות חילופי הדברים עם הילד הנחקר או בנוכחותו, באופן הבא (סעיף 5א לחוק הגנת ילדים):
- באמצעות וידאו.**
  - בהקלטה קולית - אם אין אפשרות סבירה לתיעוד באמצעות וידאו** או אם סירב הילד להשיב לשאלות חוקר הילדים בשל השימוש בוידאו וסירובו תועד באמצעות וידאו.
  - בכתב - אם אין אפשרות סבירה לתיעוד בהקלטה קולית** או אם סירב הילד להשיב לשאלות חוקר הילדים בשל ההקלטה הקולית וסירובו תועד בהקלטה כאמור.
11. **הכנת תמליל מודפס.** חוקר הילדים יכין תמליל מודפס של חקירת ילד, שתיעד באמצעות וידאו או בהקלטה קולית, במקרים הבאים (סעיף 5א לחוק הגנת ילדים):
- אם הוגש כתב אישום בעבירה נשוא החקירה.
  - אם התובע ביקש זאת לצורך מילוי תפקידו.
12. **עיון בהקלטה על-ידי הנאשם.** הנאשם זכאי לצפות בקלטת החקירה או להאזין לה ולקבל לידי תמליל שלה (סעיף 5ב לחוק הגנת ילדים).

סייג: הנאשם אין זכאי להעתיק את קלטת החקירה, להוציאה ממקום הימצאה או לקבל לידי העתק שלה, אלא אם כן הורה בית המשפט אחרת, מטעמים מיוחדים שיירשמו.

עדות שתועדה על-ידי חוקר ילדים כראיה במשפט

1. **עדות ילד במשפט.** עדות ילד במשפט המתנהל בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה מותנית באישור חוקר ילדים, כמפורט להלן:

א. אם אישר חוקר הילדים את עדות הילד והילד מעיד במשפט, יחולו הכללים הרגילים לעניין עדות ילד בהליך פלילי (סעיף 55 לפק"ר):

(1) הרשעה על סמך עדות קטין מתחת לגיל 12 טעונה חיזוק.

(2) הרשעה על סמך עדות קטין מעל גיל 12 אינה טעונה תוספת ראייתית.

ב. אם חוקר הילדים אסר על הילד להעיד במשפט, ניתן להרשיע את הנאשם על סמך עדות הילד שניתנה בפני חוקר הילדים, אלא שעדות זו טעונה סיוע. חלופה זו תפורט להלן.

2. **עדות שתועדה בידי חוקר ילדים - ראיה כשרה.** העדויות הבאות כשרות להתקבל כראיה במשפט המתנהל בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה (סעיף 9 לחוק הגנת ילדים):

א. עדות ילד שתועדה בידי חוקר ילדים (בווידאו, בהקלטה קולית או בכתב).

ב. זיכרון דברים או דין וחשבון, שנרשמו בידי חוקר ילדים בשעת החקירה או לאחריה.

ג. שוכנע בית המשפט כי ננקטו כל האמצעים הסבירים לתיעוד החקירה באמצעות וידאו או הקלטה קולית, אולם הקלטת החקירה לא צלחה בשל תקלה טכנית, רשאי בית המשפט לקבל כראיה, תיעוד בכתב של החקירה שנעשה בידי חוקר הילדים, במקום קלטת החקירה.

הערה: אם חוקר הילדים אסר על הילד להעיד במשפט ניתן, כאמור, להרשיע את הנאשם על סמך עדות הילד שניתנה בפני חוקר הילדים. הכלל בדבר קבילותה של הודעת ילד שתועדה על-ידי חוקר ילדים (לרבות זיכרון דברים ודין וחשבון שנרשמו בידי חוקר הילדים) הוא אחד החריגים לכלל האוסר עדות שמיעה, הואיל והעדויות אינה באה מפי הילד אלא מפי חוקר הילדים שגבה אותה מהילד. העדות המתועדת של הילד תוגש במסגרת עדותו של חוקר הילדים במשפט.

3. **הרשעה על סמך עדות ילד שתועדה בידי חוקר הילדים.** הרשעה על סמך עדות ילד שתועדה בידי חוקר ילדים (ראו סעיף 2 לעיל) טעונה סיוע (סעיף 11 לחוק הגנת ילדים).

סייג: הימנעות הנאשם מלהעיד במשפט לא תשמש סיוע לעניין זה (סעיף 162 לחסד"פ).

רציונאל: דרישת הסיוע נובעת מהקושי שיש בהבאת עדות ילד שתועדה בידי חוקר ילדים (עדות שמיעה - שכן הילד אינו מעיד בעצמו) ומאופי העבירות שעליהן חל חוק הגנת ילדים. לעניין הסייג: שתיקת הנאשם במשפט עשויה לשמש חיזוק או סיוע לראיות התביעה, אך היא לא תשמש סיוע לעדות שתועדה בידי חוקר ילדים.

החלטת חוקר הילדים לעניין עדות הילד במשפט

1. **התניית עדות על-ידי חוקר ילדים.** חוקר ילדים רשאי להתנות את עדותו של ילד על עבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה בתנאים הבאים (סעיף 2(ד), (ז) ו-1(ח) לחוק הגנת ילדים):
  - א. גביית העדות שלא בנוכחות הנאשם, אלא בנוכחות סניגורו.
  - ב. גביית העדות בתוך תקופה מסוימת אך לאחר תום תקופה מסוימת.
  - ג. גביית העדות שלא על דוכן העדים.
  - ד. גביית העדות כאשר השופט ועורכי הדין אינם לבושים מדי משפט.
  - ה. גביית העדות בלשכת השופט.
  - ו. גביית העדות שלא במקום מושבו של בית המשפט; מקום העדות החלופי ייקבע על-ידי בית המשפט, לאחר ששמע את עמדת חוקר הילדים.
  - ז. גביית העדות בנוכחות אדם המלווה את הילד לצדו במהלך עדותו, לפי בחירת הילד.
2. **הערכה מחדש של החלטה** (סעיף 2(ז) ו-1(ח) לחוק הגנת ילדים)
  - א. כאשר חוקר ילדים החליט להרשות עדות ילד אך להתנות את עדותו, עליו להעריך מחדש את החלטתו בסמוך לפני מתן העדות בבית המשפט.
  - ב. כאשר חוקר ילדים החליט שלא להרשות עדות ילד והחלטתו ניתנה שלא בסמוך למועד המשפט, עליו להעריך מחדש את החלטתו בסמוך למועד המשפט.
  - ג. כאשר חוקר ילדים החליט להרשות עדות ילד אך להתנות את עדותו, רשאי בית משפט, מנימוקים מיוחדים שירשמו, להורות כי החלטה תיבחן מחדש בידי חוקר ילדים בכיר.
3. **עמדתו של הילד לעניין העדות במשפט.** חוקר ילדים ייתן החלטה לגבי עדות ילד במשפט אך יתנה את עדותו של ילד כאמור רק לאחר שנתן לילד המסוגל לחוות דעה משלו הזדמנות להביע את עמדתו בעניין עדותו ודרכי גבייתה; לדעתו של הילד יינתן משקל ראוי בהתאם לגילו ולמידת בגרותו (סעיף 2(ו) לחוק הגנת ילדים).

עדות הילד במשפט

1. ילד המעיד במשפט בעצמו. כאמור, הילד יעיד בעצמו בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, רק ברשות חוקר ילדים. על עדות זו יחולו ההוראות שלהלן.
2. הפסקת גביית עדות ילד (סעיפים 2(ג) ו-10 לחוק הגנת ילדים)
  - א. כאשר בית המשפט סבור שעדותו של הילד עלולה להסב לו נזק נפשי, רשאי הוא להפסיקה.
  - ב. הופסקה גביית עדות ילד, רשאי בית המשפט לצוות שחוקר הילדים יחקור את הילד חקירה נוספת; אולם, חוקר הילדים רשאי לסרב, אם הוא סבור שיש בכך כדי לגרום נזק נפשי לילד.
3. התניית עדות ילד על-ידי בית המשפט. בית המשפט רשאי לקבוע תנאים לגביית עדות הילד, אם הוא סבור שהמשך גביית העדות עלול לגרום נזק נפשי לילד אך לפגום בעדותו; בית המשפט יחליט כאמור רק לאחר ששמע את חוקר הילדים (סעיף 2(ה) לחוק הגנת ילדים).
4. עמדתו של הילד לגבי הפסקת עדותו. בית המשפט יורה על הפסקת עדותו של ילד (סעיף 2 לעיל) אך יתנה את עדותו של ילד (סעיף 3 לעיל) רק לאחר שנתן לילד המסוגל לחוות דעה משלו הזדמנות להביע את עמדתו בעניין עדותו ודרכי גבייתו; לדעתו של הילד יינתן משקל ראוי בהתאם לגילו ולמידת בגרותו (סעיף 2(ו) לחוק הגנת ילדים).
5. דיון בדלתיים סגורות. דיון בבית משפט שיש בו כדי לגלות את זהותו של ילד שנחקר בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה יתנהל בדלתיים סגורות, אלא אם כן הורה בית המשפט לנהלו, כולו או מקצתו, בפומבי (סעיף 6א לחוק הגנת ילדים).
6. נוכחות בעלי דין במהלך עדותו של ילד. במהלך עדותו של הילד יהיו נוכחים אך ורק התובע, הנאשם, עורך דינו, חוקר הילדים ומי שבית המשפט הרשהו להיות נוכח (סעיף 2(ב) לחוק הגנת ילדים).
7. עדות הילד במשפט. כאשר הילד מעיד בעצמו במשפט, יחולו, כאמור, כללים אלה (סעיף 55 לפק"ר):
  - א. הרשעה על סמך עדות קטין מתחת לגיל 12 טעונה חיזוק.
  - ב. הרשעה על סמך עדות קטין מעל גיל 12 אינה טעונה תוספת ראייתית.

הוראות כלליות

1. **עדות מוקדמת של ילד.** הוגש כתב אישום לבית משפט אן נפתחה חקירה בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, רשאי בית המשפט לגבות לא לתר את עדותו של הילד בהתקיים התנאים הבאים (סעיף 117א(א) לחסד"פ):
  - א. הוגשה בקשה לכך על-ידי התובע אן מי שעשוי להיות נאשם בעבירה.
  - ב. ניתנה רשות של חוקר ילדים לגביית העדות המוקדמת.
2. **הרשעה על סמך עדות מוקדמת של ילד שלא זומן לעדות נוספת** (סעיף 121 לחסד"פ)
  - א. כאשר נגבתה עדות מוקדמת של ילד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, ניתן לגבות ממנו עדות נוספת במהלך הדיון רק באישור חוקר ילדים.
  - ב. אם לא אישר חוקר ילדים את העדות הנוספת והעדות המוקדמת נגבתה לפני הגשת האישום, ניתן יהיה להרשיע נאשם על סמך העדות המוקדמת רק אם יש בצדה סיוע.
3. **סודיות** (סעיף 6 לחוק הגנת ילדים)
  - א. לא יפרסם אדם דבר שיש בו כדי לגלות זהותו של ילד שנחקר או שהעיד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, אלא ברשות בית משפט; כן לא יפרסם אדם קלטת חקירה או תמליל שלה, או זיכרון דברים או דין וחשבון בקשר לחקירה, אלא ברשות בית המשפט.
  - ב. הרשות תינתן מבית המשפט שלהלן:
    - (1) בטרם הוגש כתב אישום - בית משפט השלום שבאזור שיפוטו מתנהלת החקירה.
    - (2) לאחר שהוגש כתב אישום - בית המשפט שאליו הוגש כתב האישום.
4. **נוכחותו של ילד בפעולות חקירה משטרתית.** נתגלה הצורך, תוך כדי חקירה משטרתית בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, לעשות פעולה המצריכה נוכחותו של ילד או השתתפותו בה, תיעשה הפעולה רק בהתאם להוראותיו של חוקר ילדים (סעיף 7 לחוק הגנת ילדים).
5. **עדות ילד שנגבתה בפני חוקר ילדים בהליכים אחרים.** בהליכים אחרים (כגון: בהליך אזרחי או בהליך פלילי בעבירה שאין חוק הגנת ילדים חל עליה), תתקבל עדות ילד שנגבתה בפני חוקר ילדים רק בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 11א לחוק הגנת ילדים):
  - א. ברשות בית המשפט - מטעמים שיירשמו.
  - ב. הדבר דרוש לטובת הילד אן כדי למנוע עיוות דין.

■ גם בית דין דתי רשאי לקבל עדות שנגבתה בפני חוקר ילדים, בהתקיים התנאים שלעיל.

עדות קטין - שאלות תרגול

1. אהוד עומד לדין באשמה שביצע שוד מכולת. אלי בן ה-10, שראה את אהוד מבצע את השוד, הוא העד היחיד מטעם התביעה.
איזה מבין המשפטים הבאים משקף נכונה את המצב המשפטי?
- א. בית המשפט רשאי להרשיע את אהוד על סמך עדותו של אלי, אך העדות טעונה סיוע.
ב. בית המשפט רשאי להרשיע את אהוד על סמך עדותו של אלי, אם מצא בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
ג. בית המשפט רשאי להרשיע את אהוד על סמך עדותו של אלי, אך העדות טעונה דבר-מה נוסף.
ד. בית המשפט אינו רשאי להרשיע את אהוד על סמך עדותו של אלי.
2. יוני בן ה-16 הגיש נגד מחנכת הכיתה צילה תביעה לפיצויים בטענה שגרמה לו עוגמת נפש רבה בכך שהעמידה אותו בפינת הכיתה לעיני חבריו. יוני העיד על התקרית בבית המשפט, אך לא הצליח לגייס איש מחבריו לכיתה להעיד לטובתו.
האם רשאי בית המשפט לחייב את צילה בפיצויים על סמך עדותו היחידה של יוני?
- א. כן.
ב. כן, ובלבד שיש בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
ג. כן, אך על בית המשפט לפרט מה הניע אותו להסתפק בעדותו של יוני.
ד. לא.
3. ישראל עומד לדין באשמה שרצח את אדם. יותם בן ה-13, שראה את התרחשות הרצח שעה שעשה דרכו חזרה מפעילות של תנועת הצופים, הוא העד העיקרי מטעם התביעה.
האם יחולו על עדותו הוראות החוק לתיקון דיני הראיות (הגנת ילדים, תשט"ו-1955) (להלן: חוק הגנת ילדים)?
- א. לא, משום שחוק הגנת הילדים אינו חל על עבירות רצח שנעשו מחוץ למשפחה.
ב. לא, משום שליותם כבר מלאו 12 שנים.
ג. לא, משום שיותם עצמו אינו חשוד בעבירה.
ד. כן.
4. באילו תנאים יחול חוק הגנת ילדים על עבירות הריגה, רצח ונסיון רצח שנעשו בתוך המשפחה?
- א. כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 12 שנים והילד עצמו חשוד בעבירה.
ב. כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 14 שנים והילד עצמו חשוד בעבירה.
ג. כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 14 שנים, והילד עצמו אינו חשוד בעבירה.
ד. כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 12 שנים והילד עצמו אינו חשוד בעבירה.

5. באילו תנאים יחול חוק הגנת ילדים על עבירות זנות, תועבה ועבירות מין?
- כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 14 שנים, והילד עצמו אינו חשוד בעבירה.
  - כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 12 שנים והילד עצמו אינו חשוד בעבירה.
  - כאשר העבירה נעשתה בגופו של ילד מתחת לגיל 14, בנוכחותו של הילד, או כאשר הילד חשוד בעשיית העבירה.
  - כאשר העבירה נעשתה בגופו של ילד מתחת לגיל 12, בנוכחותו של הילד, או כאשר הילד חשוד בעשיית העבירה.
6. התביעה מעוניינת שרמי בן ה-11 יעיד במשפט בעבירה שחוק הילדים חל עליה. מי מוסמך לאשר את העדות?
- בית המשפט.
  - חוקר ילדים.
  - בא כוחו של רמי.
  - הוריו של רמי.
7. מי מבין הגורמים הבאים יחקור ילד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה?
- שוטר.
  - קצין משטרה.
  - שופט.
  - חוקר ילדים.
8. רני בן ה-13 העיד בפני חוקר ילדים בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה. חוקר הילדים אסר על רני להעיד במשפט עצמו. האם ניתן להרשיע את הנאשם בעבירה על סמך עדותו של רני בפני חוקר הילדים?
- לא.
  - כן, אך ההרשעה טעונה חיזוק.
  - כן, אך ההרשעה טעונה סיוע.
  - כן.

9. אביתר עומד להחקר על-ידי חוקר ילדים בקשר לעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה. הוריו של אביתר מעוניינים להיות נוכחים בחקירה.
ממי עליהם לבקש רשות?

- א. מבית המשפט.
- ב. מחוקר הילדים.
- ג. מקצין המשטרה הממונה על חקירת העבירה.
- ד. הוריו של אביתר אינם רשאים להיות נוכחים בחקירה בשום מקרה.

10. כנגד יצחק נפתחה חקירה בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה. יצחק הגיש בקשה לגבות מן הילד עדות עוד בטרם הוגש נגדו כתב אישום.
האם רשאי בית המשפט לעשות כן?

- א. לא.
- ב. כן, אם ניתנה רשות של חוקר ילדים לגביית העדות המוקדמת.
- ג. כן, צפוי להגרם ליצחק עיוות דין אם לא תיגבה העדות לאלתר.
- ד. כן.

תשובות בעמוד 111

ה. עדות שמיעה

I הכלל הפוסל עדות שמיעה

1. **עדות שמיעה, מהי?** עדות שמיעה היא עדות של עד על עובדות שנקלטו בחושיו של אדם אחר ושהגיעו לידיעתו של העד "מפי השמועה". כאשר העד מעיד על מה ששמע מפי אחר, על מה שקרא במסמך שנערך על-ידי אחר או על משמעות התנהגותו של אחר, הרי שהוא מעיד מפי השמועה.

יודגש: עדותו של עד על מה ששמע מפיו של אחר היא עדות ישירה ומקורית לעצם אמירת הדברים, אך לא לאמיתות תוכנם. רק מי שקלט את האירועים בחושיו יכול להעיד על אמיתות תוכנם, ואילו עדותו של מי ששמע את הדברים מפיו תהיה, לעניין זה, "עדות שמיעה".

דוגמה: כאשר עד מעיד כי רדף אחרי הנאשם לאחר ששמע מפי שכנו שהנאשם פרץ לדירתו, לא יהיה בעדותו זו כדי להוכיח את אמיתות דברי השכן - כי האדם שאחריו רץ ושאותו תפס אכן פרץ לדירה - אלא את עובדת אמירתם לבדה.

מסקנה: הכלל הפוסל עדות שמיעה אוסר על עד למסור בעדות מידע שהגיע אליו מפיו של אחר - אם תכלית העדות היא הוכחת אמיתותו של אותו מידע. ברם, כאשר תכלית העדות על דברים שנאמרו על-ידי אחר היא הוכחת עצם אמירתם בלבד - ניתן יהיה להביא את העדות.

2. **אי קבילות עדות שמיעה.** עדות שמיעה אינה קבילה הן בהליך פלילי והן בהליך אזרחי.

רציונאל: מי שמוסר בעדות מה שהגיע לידיעתו "מפי השמועה" אינו יכול להעיד על אמיתות הדברים, ומכאן, שאין טעם לחקור אותו בחקירה שכנגד בעניין זה. רק עובדות שהעד יכול לערוך לאמיתותן מידע אישית שלו הן עובדות שהעד יכול להעיד לגביהן.

3. **חריגים לעדות שמיעה.** אלה החריגים לכלל האוסר עדות שמיעה שיפורטו בהמשך:

א. אמרות מילוליות המשתלבות בהתרחשות פיסית (סעיפים 9-10 לפק"ר).

ב. אמרת חוץ של נאשם (סעיפים 11-12 לפק"ר).

ג. אמרת חוץ של עד (סעיפים 10א-10ב לפק"ר).

ד. רשומה מוסדית, תעודה ציבורית וכד' (סימנים ד' ו-ה' לפק"ר).

■ לעניין זה, "אמרת חוץ" - אמרה שנאמרה שלא בפני בית המשפט.

הסבר: המשותף לאמרות שלעיל, שבעטיין אין חל הכלל הפוסל עדות שמיעה, הוא שלאור הנסיבות שבהן הן נאמרות, יש יסוד להניח שהן אינן כוזבות. כפועל יוצא, כשרה עדותו של מי שנחשף לאמרות הללו לשמש כראיה לא רק לגבי עצם אמירתן, אלא גם לשם הוכחת אמיתות תוכנן. נוסף לכך, קיים אינטרס ציבורי שלא לפסול את האמרות, משום שלא אחת אין דרך אחרת להוכיח את אמיתות תוכנן. בדומה, בשל מאפייניהן של הרשומה המוסדית ושל התעודה הציבורית, יש יסוד להניח שתוכנן אינו כוזב, ולכן גם הן נכללות בחריגים לכלל הפוסל עדות שמיעה.

II אמרות המשתלבות בהתרחשות פיסית (בהליך פלילי ואזרחי)

עדות על אמרה שנאמרה בעת ביצוע עבירה

- **אמרה שנאמרה בעת ביצוע עבירה.** אדם המעיד במשפט לגבי אמרה שנאמרה בעת ביצוע מעשה עבירה - תהא עדותו קבילה בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 9 לפק"ר):
  - א. האמרה נאמרה בשעה שנעשה מעשה עבירה אן בסמוך אליו.
  - ב. האמרה נוגעת במישרין לעובדה השייכת לעניין.
  - ג. אומר האמרה הוא עד במשפט ונחקר אודות האמרה.

דוגמה: ראובן מעיד במשפט, כי בעת אירוע ירי הפנה אותו ירון אל עבר דוד וצעק "דוד הוא היורה!", אך הוא עצמו לא הספיק לראות מי היה היורה. עדותו של ראובן קבילה כראיה לאמיתות הדברים שאמר לו ירון - כי דוד הוא אכן היורה - למרות שראובן עצמו לא ראה במו עיניו כי דוד הוא שביצע את הירי. אולם, תנאי לקבילות עדותו של ראובן הוא כי ירון, אומר האמרה, יהיה עד במשפט, גם אם ירון אינו מאשר בעדותו כי אכן אמר את הדברים.

רצינות: מדובר באדם הנתון להשפעת אירוע, שלא ניתנה בידו שהות למחשבה והוא מגיב באופן ספונטני באותה מערכת נסיבות נתונה. עדותו של האדם ששמע את אומר האמרה קבילה כהוכחה לאמיתות תוכנה בשל מהימנותה הנסיבית - האמרה משולבת בהתרחשות הפיסית עד היותה חלק ממנה. ודוק: עדותו של האדם ששמע את האמרה תהא קבילה כראיה לא רק לעצם אמירתה אלא גם לאמיתות תוכנה.

עדות על אמרה של קורבן מעשה אלימות

- **אמרה של קורבן אלימות.** אדם המעיד במשפט לגבי אמרה שנאמרה על-ידי קורבן מעשה אלימות - תהא עדותו קבילה, אם היא נוגעת במישרין למעשה האלימות ומתקיימים התנאים הבאים (סעיף 10 לפק"ר):
  - א. נתקיים לגבי האמרה אחד מאלה:
    - (1) האמרה נאמרה במהלך מעשה האלימות אן בסמוך לאחריו אן לאחר שהיתה לקורבן הזדמנות ראשונה להתלונן עליו.
    - (2) האמרה מהווה חוליה בשרשרת הנסיבות הקשורות במישרין לביצוע העבירה.
    - (3) האמרה נאמרה כשהקורבן היה בגדר גוסס (אובייקטיבית) אן האמין שהוא גוסס (סובייקטיבית) עקב מעשה האלימות (אמרת "שכיב מרע").

ב. אמרה של קורבן אלימות תהא קבילה בין שהקורבן מעיד ובין שנבצר ממנו להעיד משום שהוא תשוש, חולה, עזב את הארץ או משום שנפטר. כלומר, בניגוד לסעיף 9 לפקודת הראיות (ראו לעיל), אין כאן חובה שאומר האמרה יהיה עד במשפט כדי להכשיר את אמרתו.

דוגמה: מוקדנית במשטרה מעידה כי הנרצחת התקשרה למוקד לפני הירצחה וביקשה שישלחו לביתה ניידת, משום שבעלה מנסה לרצוח אותה. עדות המוקדנית תהיה קבילה כראיה לאמיתות הדברים ששמעה, על אף שהמוקדנית עצמה לא ראתה את הבעל מבצע את מעשה הרצח ועל אף שהנרצחת, אומרת האמרה, אינה מעידה במשפט.

רציונאל: לכלל בדבר אמרה של קורבן אלימות חשיבות מיוחדת כאשר קורבן העבירה נפטר או שנבצר ממנו להעיד, שהרי אמרתו היא "שריד ההוכחה" היחיד שבא מפיו.

"רס-גסטה" (Res Gesta)

■ **"רס-גסטה" בהלכה הפסוקה.** ההלכה הפסוקה הכירה, מכוח כלל ה"רס-גסטה", בקבילותן של אמרות שונות שנאמרו בתנאי ספונטניות:

א. דוגמאות לאמרות שנתקבלו מכוח כלל ה"רס-גסטה":

- (1) אמרת אדם שנאמרת תוך כדי מעשה פיסי ושיש בה כדי להאיר את המעשה ולהסבירו.
- (2) אמרת אדם המבטאת את תחושותיו לגבי מצבו הבריאותי.
- (3) אמרת אדם המתייחסת לכוונותיו או להלך נפשו.

ב. בניגוד לסעיף 9 לפקודת הראיות, כלל ה"רס-גסטה" בהלכה הפסוקה אינו מחייב שאומר האמרה יהיה עד במשפט ואינו מחייב שהאמרה תיאמר בעת ביצוע עבירה או בסמוך אליה.

רציונאל: כלל ה"רס-גסטה" מאפשר לקבל עדות על אמרות שיש יסוד להנחה שתוכן אמת: אם משום שהן נאמרות באופן ספונטני, תוך כדי אירוע מרגש ובנסיבות שאינן מקימות חשש לאמיתותן; אם משום שהן משולבות במעשה במידה ההופכת אותן לחלק ממנו; ואם משום שאמירתן היא המקור היחיד להוכחת תוכן.

אמרות נפטרים

- **אמרות נפטרים.** ההלכה הפסוקה הכירה בקבילות הודעות מסוימות של נפטרים כחריג לאיסור על עדות שמיעה, כאשר קיימת מידה גבוהה של הסתברות שהעובדות הנכללות בהן נכונות. בין היתר, נתקבלו האמרות הבאות שבאו מפי נפטרים:
- א. אמרת נפטר בניגוד לאינטרס רכושי שלו.
  - ב. אמרת נפטר בעת מילוי תפקידו.
  - ג. אמרת נפטר במסמך שנערך ב"מהלך העסקים הרגיל".
  - ד. אמרת נפטר בדבר תוכנה של צוואה שאבדה.

רציונאל: המהימנות הנסיבתית של אמרת הנפטר - בניגוד לאינטרס רכושי שלו, בעת מילוי תפקידו או במהלך העסקים הרגיל - מפחיתה את החשש בקשר לאמיתות תוכנה. יתרה מזאת, אילו נפסלו האמרות הללו מלשמש כראיה, בשל היותן עדות שמיעה, היתה נמנעת מבעלי הדין האפשרות להוכיח את תוכנו, שהרי לא ניתן להביא לעדות את אומר האמרה עצמו, שנפטר.

עדות על אמרות מילוליות המשתלבות בהתרחשות פיזית (בהליך פלילי ואזרחי)

אמרת חוץ	עדות אומר האמרה במשפט
אמרת חוץ שנאמרה בעת ביצוע מעשה עבירה	תנאי לקבילות האמרה הוא שאומר האמרה יהיה עד במשפט
אמרת חוץ שנאמרה על-ידי קורבן מעשה אלימות	אין הכרח שאומר האמרה (הקורבן) יהיה עד במשפט
אמרה ספונטנית ("רס גסטה")	אין הכרח שאומר האמרה יהיה עד במשפט
אמרות נפטרים	אומר האמרה (הנפטר) לא יהיה עד במשפט

III אמרת חוץ של נאשם (בהליך פלילי)

הוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בעל-פה

- **הוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בעל-פה.** אמרת חוץ של נאשם מותר להוכיח בעדותו של אדם ששמע אותה (סעיף 11 לפק"ר).

דוגמה: זאב, שהוא עבריין ידוע, משתף את חברו הטוב, אלברט, ברגע נדיר של גילוי לב ואומר לו כי הוא לא ממש "מחבב" את שמעון, בעל המסעדה שמסרב לשלם לו דמי חסות. במשפטו של זאב, ניתן להביא את אלברט כדי שיעיד על אותה אמרה ששמע מפי זאב. לעניין זה, "אמרת" נאשם יכולה להיות בעל-פה, בכתב או בהתנהגות (למשל, תנועה המסמלת שיסוף גרון).

הערה: אמרת חוץ של נאשם קבילה אך ורק כראיה לחובתו של הנאשם. משמע, הראיה אינה קבילה כראיה לזכותו של הנאשם או לחובתו של אדם אחר (שאינו הנאשם).

הוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בכתב

- **הוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בכתב.** אם האמרה נרשמה ניתן להוכיחה בדרכים הבאות (סעיפים 11 סיפא ו-12 לפק"ר):

- א. בעדותו של מי שנכח במעמד שבו האמרה נמסרה ונרשמה.
- ב. ניתן להוכיח אמרת חוץ גם באמצעות תצהיר בכתב של מי שנכח במעמד שבו האמרה נמסרה ונרשמה (בלי שהוא מתייצב להעיד) באחד המקרים הבאים:
  - (1) כאשר הנאשם מיוצג - אם סניגורו הסכים. לעניין זה, הסכמת הסניגור היא למעשה ויתור שלו על חקירת מקבל האמרה או ההודיה (כאשר האמרה היתה הודיה) או
  - (2) בהתקיים כל התנאים הבאים -
    - (א) האמרה נוגעת לאישום בעוון או חטא.
    - (ב) בית המשפט הסביר לנאשם את זכותו לחקור את נתן התצהיר.
    - (ג) הנאשם אישר שקרא את האמרה או שהוקראה לו.
    - (ד) הנאשם אינו כופר בכך שהאמרה היא אמרתו.
    - (ה) הנאשם ויתר על חקירת מקבל האמרה או ההודיה (כאשר האמרה היתה הודיה).

דוגמה: כאשר ראובן מוסר הודעה בתחנת המשטרה בסמוך למועד ביצוע הרצח, ניתן להביא במשפטו את עדותו של שאול, חוקר המשטרה, שגבה את ההודעה (חלופה א'). כאשר שאול אינו מתייצב לעדות (חלופה ב'), ניתן להוכיח את ההודעה שמסר ראובן במשטרה באמצעות תצהיר של שאול, ובלבד שראובן מיוצג וסניגורו הסכים לכך; ואם ראובן אינו מיוצג - רק בהתקיים התנאים שלעיל (עבירת עוון או חטא, ראובן אישר את האמרה וויתר על חקירתו של שאול).

עדות על הודיית חוץ של נאשם

1. **עדות על הודיית חוץ של נאשם.** אדם המעיד במשפט לגבי הודיית חוץ של נאשם - תהא עדותו קבילה בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 12 לפק"ר):
  - א. התובע הביא עדות בדבר הנסיבות שבהן ניתנה ההודיה.
  - ב. בית המשפט ראה שההודיה היתה חופשית ומרצון.

דוגמה: המקרה השכיח הוא של נאשם המודה בעבירה במהלך חקירת המשטרה, ואילו בעדותו בבית המשפט מכחיש כי ההודיה היתה "חופשית ומרצון". במקרה כזה, התביעה רשאית לזמן את חוקר המשטרה, שגבה את ההודיה, כדי להעיד על תוכנה ועל הנסיבות שבהן ניתנה.

"חופשית ומרצון": ללא איום, לחץ פיסי, לשון מאיימת, קללות, תחבולה בלתי הוגנת או פגיעה בזכויות החשוד. בית המשפט נדרש לבחון אם נפל פגם בנסיבות גביית ההודיה שיש בו כדי לגרום לאדם להודות במה שלא חטא. אם התשובה לכך חיובית - ההודיה תיפסל.

2. **משפט זוטא.** כאשר הנאשם טוען נגד קבילותה של הודיית חוץ, יתנהל הליך המכונה "משפט זוטא" (משפט "קטן" בתוך המשפט "הגדול"), שבו תיבחן השאלה אם ההודיה היתה "חופשית ומרצון". נטל השכנוע מוטל על התביעה להוכיח מעל לספק סביר שההודיה לא נגבתה באמצעים פסולים. אם התביעה לא הרימה את נטל השכנוע - תיפסל ההודיה כראיה.

3. **הרשעה על סמך הודיית חוץ.** כדי להרשיע נאשם על סמך הודיית חוץ שלו, נדרשת תוספת ראייתית מסוג "דבר-מה נוסף" (ראו להלן) (ע"פ 556/80 ואלבחירי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז' (3) 169).

4. **"דבר-מה נוסף".** ה"דבר-מה נוסף" הוא ראיה מאמתת שבאה ממקור חיצוני להודיה. ניתן לבסס הרשעה על סמך הודיית חוץ של נאשם, אם מצוי "דבר-מה" שבכוחו לאמת את תוכן ההודיה ולהסיר ספק שמא היא כוזבת והנאשם אומר דבר שקר על עצמו; לעניין זה:

א. משקלו של "הדבר-מה" משתנה ועומד ביחס הפוך למשקל שניתן להודיה העיקרית, לאמור, ככל שהודיית הנאשם מהימנה יותר, כך קטן המשקל הנדרש ל"דבר-מה".

ב. "דבר-מה נוסף" יכול להיות ראיה נסיבתית, מניע לפשע, ידיעת "פרטים מוכמנים" על-ידי הנאשם אך הזדמנות מיוחדת לבצע את העבירה.

ג. ככלל, שתיקתו של נאשם במהלך המשפט אינה יכולה לשמש "דבר-מה נוסף", הואיל וזו אינה ראיה חיצונית-מאמתת. עם זאת, נפסק כי במקרים חריגים ובהתקיים תנאים שקבעה הפסיקה (שנועדו לוודא שאין מדובר בהודאת שווא), ניתן יהיה להרשיע נאשם שהודה בחקירה אך שמר על זכות השתיקה במהלך המשפט (ורע"פ 4142/04 מילשטיין נ' התובע הצבאי הראשי (לא פורסם)).

5. **"דבר-מה מוגבר"**. במקרים הבאים נדרש "דבר-מה מוגבר" (תוספת ראייתית חזקה יותר):
- מקום שחסרה ראייה בדבר עצם ביצוע העבירה (למשל, היעדר גופה), פרט להודיית הנאשם.
  - מקום שהודיית הנאשם מוכחת מפיו של מי שמשמש עד מדינה נגד הנאשם.
  - מקום שהנאשם שמסר את ההודיה הוא חולה נפש, שיכור או מסומם.
6. **הוכחת הודיית חוץ של נאשם**. הודיית חוץ של נאשם היא בגדר "אמרה" ועל כן ניתן להוכיחה בדרך המקובלת להוכחת אמרת חוץ של הנאשם, דהיינו - בעדות של אדם ששמע אותה אן בעדות של אדם שנכח בשעה שנרשמה אן בתצהירו בכתב (ראו לעיל החלק הדין בהוכחת אמרת חוץ של נאשם שניתנה בעל-פה ובכתב).

הערה: גם בהליך אזרחי ניתן להוכיח הודאת חוץ של בעל דין, בין שנמסרה בעל-פה, בכתב או בהתנהגות, ואם הוכחה - בית המשפט יהיה רשאי להסתמך עליה כעדות יחידה. כך, למשל, אם יוסי הודה בפני רונית כי הונה את חברת הביטוח, ניתן להביא את רונית לעדות על הודאת החוץ, ובית המשפט יהיה רשאי להכריע על סמך אותה הודאה בתביעה שתגיש חברת הביטוח נגד יוסי.

הוכחת אמרת חוץ של נאשם (בהליך פלילי)*

תנאים לקבילות האמרה	אמרת חוץ של נאשם
ניתן להוכיחה בעדותו של אדם ששמע אותה	האמרה ניתנה בעל-פה
<u>אפשרות א'</u> : ניתן להוכיחה בעדות של האדם שנכח במעמד מסירתה	האמרה ניתנה בכתב
<u>אפשרות ב'</u> : ניתן להוכיחה בתצהיר בכתב של האדם שנכח במעמד מסירתה -	
<div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>▲</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ הנאשם מיוצג + ■ סניגורו הסכים לכך (גם אם מדובר בפשע) </div> <div style="text-align: center;"> <p>▲</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ האמרה נוגעת לאישום בעוון או חטא + ■ הנאשם אישר שהאמרה היא אמרתו + ■ הנאשם ויתר על חקירת מקבל האמרה </div> </div>	

* כאשר מדובר בהודיית חוץ - יש להראות גם את הנסיבות שבהן ניתנה ההודייה וכי ההודיה היתה חופשית ומרצון.

IV סעיף 10א - אמרת חוץ של עד (בהליך פלילי)

אמרת חוץ בכתב של עד במשפט

1. **אמרת חוץ של מי שהוא עד במשפט.** אמרה בכתב (לרבות בהקלטה) שנתן עד מחוץ לבית המשפט תהא קבילה כראיה בהליך פלילי בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 10א(א) לפק"ר):
- מתן האמרה הוכח במשפט.
  - אומר האמרה הוא עד במשפט וניתנה לצדדים הזדמנות לחקרו - התנאי מתמלא מרגע שהעד עומד על דוכן העדים, גם אם הוא שותק אך אינו מדבר לעניין ("מקשקש").
  - העדות שונה, לדעת בית המשפט, מן האמרה בפרט מהותי אך שהעד מכחיש את תוכן האמרה אך שטוען כי אינו זוכר את תוכנה.

דוגמה: כאשר עד בוחר "לשפר" את עדותו "בהמלצת" קרובי משפחתו של הנאשם, רשאי בית המשפט להסתמך על עדותו במשטרה (שנרשמה אך שהוקלטה) על מנת להרשיע את הנאשם, גם אם העד בוחר בעדותו לשתוק או לדבר שלא לעניין. ואכן, אחד הטעמים ביסוד סעיף זה היה מתן מענה לתופעה של הפעלת לחצים על עדים לחזור בהם מדברים שמסרו בעדותם במשטרה.

יודגש: זהו חריג לכלל האוסר עדות שמיעה, שחל בהליך פלילי בלבד, להבדיל, למשל, מאמרות מילוליות המשתלבות בהתרחשות פיסית (אמרה שנאמרה בעת ביצוע עבירה, אמרה של קורבן מעשה אלימות וכד'), אשר חלות הן בהליך פלילי והן בהליך אזרחי.

2. **העדפת אמרת החוץ.** בית המשפט רשאי לסמוך את ממצאיו על אמרת החוץ והוא רשאי להעדיף את האמרה על עדותו של העד במשפט, והכול - אם ראה לעשות כן לנוכח נסיבות מתן האמרה, הראיות שהובאו בפניו, התנהגות העד ואותות האמת שנתגלו במהלך המשפט (סעיף 10א(ג) לפק"ר).

אמרת חוץ בכתב של מי שאינו עד במשפט

- **אמרת חוץ של מי שאינו עד במשפט.** בית המשפט רשאי לקבל אמרת חוץ בכתב של אדם שהיה אמור להעיד במשפט (אך לא העיד) בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 10א(ב) לפק"ר):
- אומר האמרה אינו עד - בין משום שהוא מסרב להעיד אך אינו מסוגל להעיד ובין שלא ניתן להביאו לבית המשפט משום שאינו בחיים אך שלא ניתן למצאו.
  - שימוש באמצעי פסול - בית המשפט שוכנע שמנסיבות העניין עולה, כי אמצעי פסול שימש להניא אך למנוע את אומר האמרה מלתת את העדות.

דוגמה: כאשר עד נעלם "במפתיע" לפני עדותו במשפט, ניתן להסתמך על עדותו במשטרה, ובלבד שהוכח כי "אמצעי פסול" שימש להניא אותו מלתת את העדות.

הרשעה על סמך אמרת חוץ של עד

1. **תנאי להרשעה על סמך אמרת חוץ של עד.** בית המשפט רשאי להרשיע נאשם על סמך אמרת חוץ, שנתקבלה לפי סעיף 10א, בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 10א(ג)-(ד) לפק"ר):
  - א. חובת הנמקה - על בית המשפט לרשום את טעמיו להעדפת אמרת החוץ של העד על פני עדותו של העד בבית המשפט.
  - ב. חיזוק - הרשעה על סמך אמרת חוץ של עד טעונה חיזוק.

חריג: לעתים נדרשת תוספת ראייתית גבוהה יותר מחיזוק, לפי "מעמדו" של אומר האמרה. אם, למשל, היה העד "עד מדינה" - תהא אמרת החוץ שלו טעונה סיוע (ולא חיזוק בלבד).

2. **הודיית חוץ פסולה של נאשם כאמרת חוץ של עד במשפטו של אדם אחר.** הודיית חוץ של נאשם שאינה קבילה במשפטו-שלו, משום שלא היתה "חופשית ומרצון" - ניתן להביאה במשפטו של אדם אחר על-פי סעיף 10א (כאמרת חוץ של עד) (ע"פ 242/85 חזן נ' מדינת ישראל, פ"ד מא(1) 512).

דוגמה - קבילות אלכסונית: מקרה של שלושה נחקרים שהם שותפים בעבירה. כל אחד מהם מוסר הודיה שנגבתה ממנו באמצעים פסולים (שאינה "חופשית ומרצון") וכולם שותקים במשפט. נוצר מצב שלא ניתן להרשיע אותם על-סמך הודיית החוץ שלהם לפי סעיף 12 (הודיית חוץ של נאשם). ואולם, לאור פסק-דין חזן ניתן, לכאורה, להרשיע כל אחד מהם על סמך הודיות החוץ של שני שותפיו לעבירה על-פי סעיף 10א (כאמרות חוץ של עדים) ולעשות בהן שימוש כראיה עיקרית + חיזוק (הנדרש הן במקרה של עדות שותף והן במקרה של אמרת חוץ של עד).⁴

יודגש: אמרת חוץ היא כל אמרה שנאמרת מחוץ להליך המשפטי הספציפי שבמסגרתו מבקשים לקבלה, לרבות בהליך משפטי אחר.

3. **שמירת הוראות לגבי פסילת ראיות.** אין בהוראה בדבר קבילות אמרת חוץ של עד כדי להכשיר או לפסול ראיות שהן פסולות מסיבה אחרת או שהן כשרות מכוחו של דין אחר (סעיף 10ג לפק"ר).

דוגמה: לא ניתן, למשל, להגיש אמרת חוץ של ילד נגד הורוה בשל האיסור על עדות בני משפחה האחד נגד משנהו (אם אין מתקיים אחד החריגים לאיסור זה - עבירת אלימות וכד').

4. **כלל "הקפאת הזכירה שבעבר".** על-פי כלל "הקפאת הזכירה שבעבר", כאשר עד מעלה על הכתב פרטיה של התרחשות שהוא עד לה סמוך להתרחשותה ולאחר מכן הוא נקרא להעיד בבית המשפט לגבי אותה התרחשות, רשאי בית המשפט לקבל את הרישום שערך כראיה לאמיתות ותוכנו, ואף ליתן לו משקל מועדף על פני עדותו של העד (ע"פ 869/81 שניר נ' מדינת ישראל, פ"ד ל"ח(4) 169).

⁴ שתי אמרות שהתקבלו לפי סעיף 10א יכולות לשמש חיזוק זו לזו (ע"פ 400/81 מחג'נה נ' מדינת ישראל, פ"ד ל"ח(4), 767).

אמרת חוץ בכתב שנתקבלה בהסכמה

- **קבלת אמרת חוץ בהסכמה.** אמרת חוץ בכתב תהיה קבילה בהליך פלילי גם אם אומר האמרה אינו עד במשפט, בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 10ב לפק"ר):
  - א. שני הצדדים הסכימו לכך.
  - ב. תוכן האמרה לא היה שנוי במחלוקת.
  - ג. הנאשם היה מיוצג על-ידי עורך דין.

דוגמה: כלל זה נועד לאפשר לבית המשפט לקבל בהסכמה אמרת חוץ של עד בכתב במקום לשמוע את עדותו, ובדרך זו להקל על בית המשפט ולמנוע טרדה מיותרת מהעד. המקרה השכיח הוא דו"ח פעולה של שוטר, שניתן לקבלו בהסכמת הצדדים ובתנאי שהנאשם היה מיוצג, ובדרך זו לחסוך מזמנו של השוטר ולא להביאו כעד במשפט.

אמרת חוץ בכתב של עד (בהליך פלילי)

תנאי לקבילות אמרת החוץ	עדות אומר האמרה במשפט	סוג האמרה
<ul style="list-style-type: none"> ■ העדות שונה מהותית מן האמרה <u>אן</u> ■ העד מכחיש את תוכן האמרה <u>אן</u> ■ העד טוען כי אינו זוכר את האמרה 	אומר האמרה מעיד במשפט	אמרת חוץ בכתב של עד (לרבות אמרה מוקלטת)
שימוש באמצעי פסול כדי למנוע את העדות	אומר האמרה אינו עד במשפט	אמרת חוץ בכתב של מי שאינו עד
<ul style="list-style-type: none"> ■ הסכמת הצדדים <u>ובן</u> ■ תוכן האמרה אינו שנוי במחלוקת <u>ובן</u> ■ הנאשם מיוצג 	אומר האמרה אינו עד במשפט	אמרת חוץ בכתב שנתקבלה בהסכמה

V תעודות, מסר אלקטרוני, רשומה מוסדית

כללי

הערה: המסמכים שיובאו להלן מהווים עדות שמיעה, שכן ניתן להגישם כראיה מבלי להביא לעדות את מי שיכול לערוב באופן אישי לאמיתותם או לאמיתות תוכנם (לפי העניין). כך, תעודה ציבורית ורשומה מוסדית עשויות לשמש כראיה לכאורה להוכחת אמיתות תוכן, מבלי שצריך להביא לעדות את מי שערך אותן. בדומה, ניתן להגיש תעודת חוץ כראיה להוכחת קיומה ככזו ותעודה נושנה כראיה להוכחת אמיתותה, ואין חייבים להביא לעדות את מי שערך אותן. לעומת זאת, על מנת להוכיח את תוכנם של מסמכים אחרים, שהכלל הפוסל עדות שמיעה (או כלל מיוחד אחר, כמו עדות סברה) אינו חל עליהם, יש להביא לעדות את מי שיכול לערוב לקיומם או לאמיתות תוכנם מידיעתו האישית.

תעודה ציבורית

1. **תעודה ציבורית, מהי?** תעודה ציבורית היא תעודה המבטאת מעשה חקיקה, שיפוט או ביצוע אן תעודה המהווה חלק מהרשומות הרשמיות של אחד הגופים המנויים להלן (סעיפים 29 ו-32 לפק"ר):
  - א. מדינת ישראל או מדינה זרה.
  - ב. משרדי הממשלה, רשות מקומית, בית משפט, בית דין, גוף בעל סמכות שיפוטית או מעין שיפוטית, נוטריון או כל גוף רשמי אחר של ישראל או של מדינה זרה (להלן - **המוסדות**).
  - ג. עובד מדינה או עובד מדינה זרה או עובד מוסד מן המוסדות שבחלופה ב' (להלן - **הפקיד**).

דוגמאות: תעודת לידה, תעודת פטירה, תעודת זהות, פרוטוקול משפט, דרכון, אישור נוטריוני. הודעה הנרשמת על-ידי חוקר משטרה אינה נחשבת תעודה ציבורית.

2. **הוכחת תעודה ציבורית.** תעודה ציבורית ניתן להוכיח בהגשת אחד מאלה (סעיף 32 לפק"ר):
  - א. המקור.
  - ב. העתקו הבדוק.
  - ג. העתקו שהודפס על-ידי המדפיס הרשמי.
  - ד. העתקו המאושר בחותמת המוסד או הפקיד שבידו משמורתו הרשמית.
  - ה. העתקו המאושר בחותמת שר, מוסד או פקיד, אשר מהימנותו מניחה את דעת בית המשפט.

3. **תעודה ציבורית שהוצאה בחו"ל.** כאשר תעודה ציבורית הוצאה בחו"ל, יש לצרף לה אישור של נציג דיפלומטי או קונסולרי ישראלי, אשר יהא ראיה מספקת לעובדות אלה (סעיף 33 לפק"ר):
- א. כי תעודה ציבורית פלונית הודפסה בידי המדפיס הרשמי של מדינה זרה.
  - ב. כי חתימה פלונית היא חתימתו הרשמית של הפקיד או המוסד הנמצאים בחו"ל.
  - ג. כי תעודה פלונית נמצאת במשמורתו של פקיד פלוני או של מוסד פלוני הנמצאים בחו"ל.
4. **כוחה הראייתי של תעודה ציבורית.** תעודה ציבורית משמשת ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה, ובתור שכזו - הריהי מהווה חריג לכלל הפוסל עדות שמיעה. הטעם לחריג נעוץ בחזקה לפיה פקיד הציבור, עורך התעודה, עשה מלאכתו כדין (ע"פ 603/92 ברוך נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(2) 114).
5. **חקירה נגדית.** בשל מעמדה של התעודה הציבורית, כרשומה רשמית של גוף ציבורי, אין היא מקנה לצד שכנגד זכות לחקירה נגדית של עורך התעודה.

רשומה מוסדית

1. **רשומה מוסדית, מהי?** רשומה מוסדית היא מסמך אן פלט מחשב אשר נערך במהלך העסקים הרגיל על-ידי אחד מאלה (סעיפים 35-36 לפק"ר):
- א. המדינה.
  - ב. רשות מקומית.
  - ג. עסק פרטי, לרבות משלח יד (למשל, חנות מכולת).
  - ד. כל מי שמספק שירות לציבור (למשל, רשת האינטרנט).

חריג: רשומה שנערכה בידי רשות החקירה או התביעה הפלילית אינה נחשבת רשומה מוסדית.

2. **קבילות רשומה מוסדית.** רשומה מוסדית קבילה להוכחת אמיתות תוכנה אם נתקיימו כל אלה (סעיף 36 לפק"ר):
- א. המוסד נוהג במהלך ניהולו הרגיל לערוך רישום של האירוע בסמוך להתרחשותו.
  - ב. דרך איסוף הנתונים ועריכת הרשומה מעידות על אמיתות תוכנה.
  - ג. כאשר הרשומה היא פלט מחשב יש להוכיח גם שני אלה:
    - (1) דרך הפקת הרשומה יש בה כדי להעיד על אמינותה.
    - (2) המוסד נוקט אמצעי הגנה סבירים מפני חדירה לחומר המחשב.

דוגמאות: דו"ח בוחן תנועה, פלט חשבון בנק, מחברת חייבים במכולת.

יודגש: רשומה מוסדית היא מסמך שמתקיימים בו התנאים שלעיל, בין שנערך על-ידי גוף ציבורי ובין שנערך על-ידי עסק פרטי.

3. **העתק צילומי של רשומה מוסדית.** ניתן להוכיח את אמיתות תוכנה של רשומה מוסדית על-ידי העתק צילומי של הרשומה (ראו להלן החלק הדן בכללי קבילות ודרכי הוכחה).
4. **כוחה הראייתי של רשומה מוסדית.** רשומה מוסדית משמשת ראייה לכאורה לאמיתות תוכנה והיא מהווה חריג לכלל הפוסל עדות שמיעה. הטעם לחריג נעוץ בהנחה כי ניתן להסתמך על האמור במסמך שנערך "במהלך העסקים הרגיל" (סעיף 36 לפק"ר).
5. **חקירה נגדית.** נתקבלה רשומה מוסדית כראיה, יהיה הצד שכנגד זכאי לחקור חקירה נגדית עדים הקשורים עם בעל הדין שמטעמו הוגשה הרשומה המוסדית (סעיף 36 לפק"ר).

יודגש: להבדיל מתעודה ציבורית המהווה ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה מבלי שמוקנית לצד שכנגד זכות לחקור את עורך התעודה, הרי שרשומה מוסדית מהווה ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה, ולצד שכנגד מוקנית הזכות לחקור את עורך התעודה או עדים אחרים הקשורים לעניין.

רשומה מוסדית של תאגיד בנקאי

1. **כפיית הגשת רשומה מוסדית של תאגיד בנקאי.** בהליך משפטי שבו התאגיד הבנקאי אינו בעל דין, לא ניתן לכפות על התאגיד הבנקאי להגיש רשומה מוסדית שלו אן להעיד על דברים הרשומים ברשומה המוסדית, אלא על-פי צו של בית משפט שניתן מטעם מיוחד (סעיף 38 לפק"ר).

רציונאל: אחת ממטרות הסעיף היא לאפשר ניהולו של הליך שיפוטי ללא צורך בהבאת פקיד הבנק להעיד מכלי ראשון על כל פעולה בנקאית שנרשמה בחשבון פלוני.

2. **צו לעיון ברישומים בנקאיים של צד שלישי** (סעיף 39 לפק"ר)

- א. בית המשפט רשאי, על-פי בקשת בעל דין בהליך משפטי, לצוות שהמבקש יהיה רשאי, לצורך אותו הליך, לבדוק ולהעתיק כל רישום שברשומה מוסדית של תאגיד בנקאי.
- ב. צו כאמור אפשר שיינתן בלי להזמין את התאגיד הבנקאי, והצו יומצא לתאגיד הבנקאי 3 ימים לפני המועד שבו יש לקיים את הצו.

תעודה ציבורית לעומת רשומה מוסדית

זכות לחקירה נגדית	מעמד הראיה	עורך התעודה	חריג לעדות שמיעה
אין	ראייה לכאורה לאמיתות תוכנה	גוף ציבורי (רשומה רשמית או רשומה המהווה "פעולה שלטונית")	תעודה ציבורית
יש		גוף ציבורי או עסק פרטי (במהלך העסקים הרגיל)	רשומה מוסדית

תעודת חוץ (בהליך אזרחי)

1. **תעודת חוץ, מהי?** תעודת חוץ היא יפוי כוח או מסמך בכתב שהוצאו בחו"ל (סעיף 30 לפק"ר).
2. **הוכחת תעודת חוץ.** בית המשפט רשאי לקבל תעודת חוץ בכל משפט אזרחי, כאשר עד אימות מסר לגביה הצהרה בכתב בפני אחד מאלה (סעיפים 30-31 לפק"ר):
  - א. נציג דיפלומטי או קונסולרי ישראלי.
  - ב. נוטריון ציבורי (במקרה כזה תאומת ההצהרה בידי נציג דיפלומטי או קונסולרי ישראלי).

■ ניתן להוכיח תעודת חוץ גם באישור הצדדים שהוציאו אותה.
3. **כוחה הראייתי של תעודת חוץ.** תעודת חוץ שמתקיימים בה התנאים שלעיל, יראו אותה כאילו הוכחה כראוי (סעיף 31 לפק"ר).

תעודה נושנה

1. **תעודה נושנה, מהי?** תעודה נושנה היא תעודה הנחזית להיות בת 20 שנה לפחות, שהוצאה ממשמורת הנראית כשרה בעיני בית המשפט (סעיף 43 לפק"ר).

דוגמה: הסכם ממון בין בני זוג שנשלף מהבדיעם לאחר חתונת הכסף.

2. **הוכחת התעודה.** בית משפט רשאי לקבל תעודה נושנה לאחר שהעמידה על חזקתה כי (סעיף 43 לפק"ר):
  - א. החתימה עליה וכל חלק בה הנחזים שנעשו בכתב ידו של פלוני נעשו בכתב ידו.
  - ב. התעודה נעשתה או אומתה כהלכה בידי האדם הנחזה כמי שעשה אותה או אימת אותה.

רצינות: שילוב הנסיבות של גיל המסמך והמקום אשר נשמר בו מעורר הנחה של אותנטיות.

3. **כוחה הראייתי של תעודה נושנה.** תעודה נושנה שמתקיימים בה התנאים שלעיל, יראו אותה כאילו הוכחה לכאורה אמיתותה (סעיף 43 לפק"ר).

חתימה אלקטרונית

1. **חתימה אלקטרונית מאובטחת, מהי?** חתימה אלקטרונית היא חתימה המוצמדת או נקשרת למסר אלקטרוני שמתקיימים לגביה כל אלה (סעיף 1 לחוק חתימה אלקטרונית):
  - א. היא ייחודית לבעל אמצעי החתימה.
  - ב. היא מאפשרת זיהוי לכאורה של בעל אמצעי החתימה.
  - ג. היא הופקה באמצעי חתימה הניתן לשליטתו הבלעדית של בעל אמצעי החתימה.
  - ד. היא מאפשרת לזהות שינוי שבוצע במסר האלקטרוני לאחר החתימה.

2. **קבילות חתימה אלקטרונית מאובטחת.** מסר אלקטרוני החתום בחתימה אלקטרונית מאובטחת, יהיה קביל בכל הליך משפטי ויהווה ראיה לכאורה לכך (סעיף 3 לחוק חתימה אלקטרונית):
- א. שהחתימה היא של בעל אמצעי החתימה.
- ב. שהמסר האלקטרוני הוא זה שנחתם על-ידי בעל אמצעי החתימה.

הסבר: שימוש בחתימה אלקטרונית מאובטחת מאפשר לעמוד בבירור על זהותו של שולח מסר אלקטרוני, לאמת את זמן משלוח המסר ולהבטיח כי לא נעשו כל שינויים במסמך מעת שליחתו. טכנולוגיה זו חיונית לקיום יחסי סחר באינטרנט, הואיל והיא מקנה ביטחון בזהות הצד שכנגד וקושרת את הצד שכנגד בתוכן המסמך שנשלח.

3. **חתימה אלקטרונית מאושרת.** חתימה אלקטרונית שאושרה על-ידי גורם מאשר שבדק אותה והנפיק תעודה אלקטרונית בדבר אמצעי אימות החתימה, חזקה כי היא חתימה אלקטרונית מאובטחת (סעיפים 1 ו-4 לחוק חתימה אלקטרונית).

הסבר: התוצאה היא, שחתימה אלקטרונית מאושרת קבילה בכל הליך משפטי ותהווה ראיה לכאורה לכך שהחתימה היא של בעל אמצעי החתימה ושהמסר האלקטרוני הוא זה שנחתם על-ידי בעל אמצעי החתימה (ראו סעיף 2 לעיל).

"רשומות" וראיה לפעולות הממשלה

1. **"רשומות".** דבר שפורסם ב"רשומות" - חזקה שנעשה כראוי, וניתן להגישו כראיה במשפט (סעיף 34א לפק"ר).
2. **דבר שפורסם המדפיס הממשלתי.** כל דבר שפורסם המדפיס הממשלתי (גם אם אינו ב"רשומות") - חזקה שנעשה כראוי, וניתן להגישו כראיה במשפט (סעיף 34א לפק"ר).
3. **ראיה לפעולת הממשלה** (סעיף 19א לפק"ר)
- א. מסמך הניתן על-ידי הממשלה ייחתם בידי ראש הממשלה או בידי שר שראש הממשלה הסמיכו לכך או בידי מזכיר הממשלה.
- ב. אישור בכתב של מזכיר הממשלה שהממשלה עשתה דבר פלוני ישמש ראיה שאכן נעשה הדבר כאמור באישור.

מעמד תעודות ורישומים בכתב כראיה

זכות לחקירה נגדית	ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה?	הוכחת הרישום	מהו?	רישום
☒	☒	ניתן להוכיחה בהגשת אחד מאלה: 1. המקור. 2. העתקו הבדוק. 3. העתקו שהודפס על-ידי המדפיס הרשמי. 4. העתקו המאושר בחותמת המוסד או הפקיד. 5. העתקו בחותמת שר, מוסד או פקיד, שמהימנותו מניחה את הדעת.	<ul style="list-style-type: none"> ■ תעודה המבטאת מעשה חקיקה, שיפוט או ביצוע <u>אנ</u> תעודה המהווה רשומה רשמית של גוף ציבורי ישראלי או של מדינה זרה. ■ הודעה הנרשמת על-ידי חוקר משטרה <u>אינה</u> נחשבת "תעודה ציבורית". 	תעודה ציבורית
☒	☒	רשומה מוסדית קבילה אם נתקיימו כל אלה: 1. הרשומה נעשתה במהלך העסקים הרגיל ובסמוך לאירוע. 2. דרך איסוף הנתונים ועריכת הרשומה מעידים על אמיתות תוכנה. 3. כאשר הרשומה היא פלט מחשב יש להוכיח גם שני אלה: (א) יש בדרך הפקתה כדי להעיד על אמיתותה. (ב) המוסד נוקט אמצעי הגנה סבירים מפני חדירה לחומר המחשב.	<ul style="list-style-type: none"> ■ מסמך או פלט אשר נערך על-ידי המדינה, רשות מקומית, עסק או מי שמספק שירות לציבור (גוף ציבורי או עסק פרטי). ■ רשומה שנערכה על-ידי רשות חקירה או התביעה הפלילית והמוגשת בהליך פלילי <u>אינה</u> "רשומה מוסדית". 	רשומה מוסדית
☒	☒ ראיה לעצם קיום המסמך בתור שכזה	בית המשפט רשאי לקבל תעודת חוץ בכל משפט אזרחי ויראו אותה כאילו היא הוכחה כראוי, כאשר עד אימות מסר לגביה הצהרה בפני אחד מאלה: 1. נציג דיפלומטי או קונסולרי ישראלי. 2. נוטריון ציבורי + אומתה בידי נציג דיפלומטי או קונסולרי ישראלי. ■ ניתן להוכיח תעודת חוץ גם באישור הצדדים שהוציאו את התעודה.	ייפוי כוח או כל מסמך אחר בכתב שנערכו או שהוצאו בחו"ל.	תעודת חוץ (בהליך אזרחי)

מעמד תעודות ורישומים בכתב כראיה - המשך

זכות לחקירה נגדית	ראיה לכאורה לאמינות תוכנה?	הוכחת הרישום	מהו?	רישום
☒	☒ חזקת אותנטיות	בית המשפט רשאי לקבלה כראיה לאמינותה לאחר שהעמידה על חזקתה: 1. שהחתימה והרישום שנעשו בכתב ידו של פלוני אכן נעשו בכתב ידו. 2. שנעשתה או אומתה בידי אדם הנחזה כמי שעשה או אימת אותה.	תעודה הנחזית להיות בת <u>20 שנה</u> לפחות שהוצאה ממשמורת הנראית כשרה.	תעודה נושנה
☒	☒ חזקה שהחתום הוא השולח	מסר אלקטרוני החתום בחתימה אלקטרונית מאובטחת יהיה קביל בכל הליך משפטי ויהווה ראיה לכאורה לכך: 1. שהחתימה היא של בעל אמצעי החתימה. 2. שהמסר האלקטרוני הוא זה שנחתם על-ידי בעל אמצעי החתימה.	חתימה שמתקיימים בה תנאים המבטיחים את זהות בעל אמצעי החתימה.	חתימה אלקטרונית מאובטחת
☒	☒ חזקה שהחתום הוא השולח	חתימה אלקטרונית מאושרת חזקה כי היא חתימה אלקטרונית מאובטחת.	חתימה אלקטרונית שאושרה על-ידי גורם מאשר שבדק אותה והנפיק תעודה אלקטרונית בדבר אמצעי אימות החתימה.	חתימה אלקטרונית מאושרת
☒	☒	חזקה שנעשה כראוי.	דבר שפורסם ב"רשומות" או דבר שפרסם המדפיס הממשלתי.	"רשומות"
☒	☒	אישור בכתב של מזכיר הממשלה שהממשלה עשתה דבר פלוני ישמש ראיה שאכן נעשה הדבר כאמור באישור.	מסמך הניתן על-ידי הממשלה, אשר נחתם בידי ראש הממשלה או בידי שר שראש הממשלה הסמיך אותו לכך או בידי מזכיר הממשלה.	ראיה לפעולות הממשלה
☒	☒	-	בית המשפט רשאי, אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין, לקבל כראיה חוות דעתו של מומחה ותעודת רופא על מצב בריאותו של אדם.	חו"ד מומחה ותעודת רופא (ראו בהמשך)
☒	☒ הוכחת עצם קיום רישום במסמך רשמי	-	בית המשפט רשאי לקבל כראיה תעודה עובד ציבור על דבר שנרשם במסמך רשמי, ובלבד שהתעודה תהא חתומה בידי עובד הציבור; ואם אין הוא עוד באותו שירות - בידי האחראי על היחידה שבה עבד.	תעודת עובד ציבור (ראו בהמשך)

עדות שמיעה - שאלות תרגול

1. מה דינה של עדות שמיעה?

- א. עדות שמיעה תהא קבילה בהליך פלילי בלבד.
- ב. עדות שמיעה תהא קבילה בהליך אזרחי בלבד.
- ג. עדות שמיעה תהא קבילה בהליך פלילי ובהליך אזרחי.
- ד. עדות שמיעה אינה קבילה הן בהליך פלילי והן בהליך אזרחי.

2. שי מואשם ברציחתו של שלמה ביריות אקדח. אלה העידה במשפט כי בעודו גוסס, סיפר לה שלמה כי נורה על-ידי שי. אלה עצמה לא היתה עדה לירי.
האם תהא עדותה של אלה קבילה להוכחת אשמתו של שי?

- א. כן.
- ב. כן, ובלבד שאלה רשמה את דבריו של שלמה מיד לאחר ששמעה אותם.
- ג. לא, משום שמדובר בעדות שמיעה.
- ד. לא, משום ששלמה, זכרו לברכה, אינו עד במשפט.

3. מרגלית מואשמת כי גרמה לאלי חבלה חמורה. אורית, חברתה של מרגלית, העידה במשפט כי מרגלית סיפרה לה שיש לה תחושת בטן שאלי יתקשה ללכת בקרוב.
האם רשאי בית המשפט להסתמך על עדותה של אורית לשם הוכחת אמרתה של מרגלית?

- א. לא, משום שמדובר בעדות שמיעה.
- ב. כן, ובלבד שמרגלית עצמה מעידה במשפט.
- ג. כן, ובלבד שאורית רשמה את אמרתה של מרגלית מיד לאחר שנאמרה.
- ד. כן.

4. גילי מואשם בביצוע שוד מזוין של בנק בתל אביב. בעת שנחקר במשטרה, הצהיר גילי בפני החוקר אורי כי היה בקרבת מקום לבנק בשעה שבה בוצע השוד. הצהרתו של גילי תועדה בכתב על-ידי אורי. במשפט עצמו חזר בו גילי מדבריו, וטען כי כלל לא היה באזור תל אביב בעת שבוצע השוד. התביעה מבקשת להוכיח את אמרתו של גילי במשטרה, אך מאחר שאורי חוקר המשטרה שוהה בחו"ל, אין באפשרותה להביאו להעיד.
האם רשאית התביעה להוכיח את אמרתו של גילי באמצעות תצהירו הכתוב של אורי?

- א. כן, ובלבד שבית המשפט השתכנע שאין כל אפשרות להביא לעדות את אורי החוקר.
- ב. כן, ובלבד שסניגורו של גילי הסכים לכך.
- ג. לא, משום שלא ניתן להוכיח אמרת חוץ של נאשם באמצעות תצהיר בכתב.
- ד. לא, משום שלא ניתן להוכיח אמרת חוץ של נאשם בעבירת פשע באמצעות תצהיר בכתב.

5. נחום הודה בפני עופר כי רצח את חזי, שותפו של עופר לעסק. במשפט הפלילי שהתנהל נגדו חזר בו נחום מהודייתו, וטען כי הודה ברצח בפני עופר רק לאחר שעופר איים על חייהם של בני משפחתו.

האם תהא עדותו של עופר על הודייתו של נחום בפניו קבילה?

- א. לא, משום שעדות על הודיית חוץ של נאשם אף פעם אינה קבילה.
- ב. כן, אם עופר רשם את פרטי הודייתו של נחום מיד לאחר שההודיה ניתנה.
- ג. כן, אם עופר העיד בדבר הנסיבות שבהן ניתנה הודייתו של נחום בפניו, ובית המשפט ראה שההודיה היתה חופשית ומרצון.
- ד. כן.

6. משטרת טבריה חושדת כי משפחת אלפון אחראית לסחר הסמים בעיר, והיא מנהלת נגדה חקירה עיקשת. לאחרונה רוותה המשטרה מעט נחת, לאחר שנבו, משתמש ותיק בסמים, הצהיר בפני חוקרי המשטרה כי היה עד לעסקאות סמים שעשתה משפחת אלפון בפאתי העיר. המשטרה תיעדה בכתב את דבריו של נבו, ונגד בני משפחת אלפון הוגשו כתבי אישום בגין עבירות של סחר בסמים. נבו זומן להעיד במשפט, אך התביעה לא הצליחה לאתרו.

האם רשאי בית המשפט לקבל כראיה את אמרתו של נבו בפני המשטרה במשפט?

- א. כן.
- ב. כן, אם בית המשפט שוכנע כי אמצעי פסול שימש להניא או למנוע את נבו מלתת את העדות.
- ג. לא, אמרת חוץ של עד תהא קבילה כראיה בהליך פלילי רק כאשר אומר האמרה הוא עד במשפט.
- ד. לא, אמרת חוץ של עד לא תהא קבילה בשום מקרה.

7. **האם רשאי בית המשפט להרשיע נאשם על סמך אמרת חוץ בכתב של עד?**

- א. כן, אך ההרשעה טעונה סיוע.
- ב. כן, אך ההרשעה טעונה חיזוק.
- ג. כן, אך ההרשעה טעונה חיזוק והנמקה.
- ד. לא.

8. **אילו מבין המסמכים הבאים יהוו ראיה לכאורה להוכחת תוכנם?**

- א. תעודה ציבורית בלבד.
- ב. תעודה ציבורית ורשומה מוסדית.
- ג. רשומה מוסדית ותעודת חוץ.
- ד. תעודת חוץ בלבד.

9. תמר, לקוחה של בנק "תשואות", הגישה תביעה נגד הבנק בטענה כי חשבון העובר ושב שלה חויב ללא כל סיבה בסכום של 10,000 ₪. בא כוחו של הבנק הגיש לבית המשפט פלט מחשב, המפרט את תנועות החשבון של תמר, שלפיו חשבונה של תמר כלל לא חויב בסכום האמור. תמר מבקשת לחקור חקירה נגדית את פקיד הבנק שערך את פלט המחשב.
האם היא רשאית לעשות כן?

- א. לא, מאחר שפלט המחשב מהווה תעודה ציבורית, אין תמר זכאית לחקור חקירה נגדית את פקיד הבנק.
- ב. לא, מאחר שפלט המחשב מהווה רשומה מוסדית, אין תמר זכאית לחקור חקירה נגדית את פקיד הבנק.
- ג. כן, מאחר שפלט המחשב מהווה תעודה ציבורית, זכאית תמר לחקור חקירה נגדית את פקיד הבנק.
- ד. כן, מאחר שפלט המחשב מהווה רשומה מוסדית, זכאית תמר לחקור חקירה נגדית את פקיד הבנק.

10. דנה הציעה למכירה את אוסף הבולים שלה לכל המרבה במחיר. לפני מספר ימים, היא קיבלה מכתב בדואר אלקטרוני, הנושא את חתימתו האלקטרונית המאובטחת של לירן, ובו מתחייב לירן לרכוש את אוסף הבולים בעד סכום של 20,000 ₪. דנה נענתה להצעה, אך עתה מתכחש לירן למכתב. דנה הגישה נגד לירן תביעה בגין הפרת חוזה, אליה צרפה את המכתב האלקטרוני כראיה.
מה יהא כוחו הראייתי של המכתב?

- א. המכתב האלקטרוני יהווה ראיה לכאורה לכך שהחתימה האלקטרונית היא של לירן ושתוכן המכתב הוא זה שנחתם על-ידי לירן.
- ב. המכתב האלקטרוני יהיה בלתי קביל.
- ג. המכתב האלקטרוני יהיה בלתי קביל, אלא אם צרפה דנה אישור בדבר מקוריותו.
- ד. המכתב האלקטרוני יהווה ראיה חלוטה לאמיתות תוכנו.

תשובות בעמוד 112

ו. עדות סברה

הכלל לעניין עדות סברה

1. **הכלל לעניין עדות סברה.** עד במשפט, בשל "יתרונו המיקומי", רשאי להעיד על מה שראה ושמע, אך הוא אינו רשאי להעיד על המסקנות שהסיק ממה שקלט בחושו. לעומת זאת, עד מומחה, בשל "עדיפותו המקצועית", רשאי להעיד על סברות המצריכות מומחיות או ידע מקצועי.

דוגמה: עדותו של אדם מן היישוב, אשר אינו מומחה למחלות נפש, היא בלתי קבילה להוכחת ליקויו הנפשי של הנאשם. הטעם לכלל נעוץ בכך שמסקנותיו של עד רגיל אינן רלוונטיות, נטולות כוח ראייתי ואף עלולות להטעות, באשר הוא חסר מומחיות או ידע מקצועי.

2. **עדות שבמומחיות.** במקרים מסוימים ניתן להביא עדות מומחה, תעודת רופא או תעודת עובד ציבור כדי להעיד על סברות המצריכות מומחיות או ידע מקצועי, כמפורט להלן.

חוות דעת מומחה ותעודת רופא

1. **חוות דעת מומחה ותעודת רופא.** בית המשפט רשאי, אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין, לקבל כראיה בכתב מסמכים אלה (סעיף 20 לפק"ר):
  - א. **חוות דעתו של מומחה** - בשאלה שבמדע, שבמחקר, שבאמנות או שבידיעה מקצועית.
  - ב. **תעודת רופא** - לגבי מצב בריאותו של אדם.
2. **תעודה כוזבת.** חוות דעת מומחה או תעודת רופא שהוגשו כראיה לבית המשפט דינן כדין עדות בשבועה לעניין עבירה של עדות שקר (סעיף 25 לפק"ר).
3. **חוות דעת ותעודת רופא שנעשו בישראל.** חוות דעת ותעודת רופא שנעשו בישראל - **חזקה** שהחתימה המופיעה בהן נכונה, כל עוד לא הוכח היפוכו של דבר (סעיף 21 לפק"ר).
4. **חוות דעת ותעודת רופא שנעשו בחו"ל.** בית המשפט לא יקבל כראיה חוות דעת ותעודת רופא שנעשו בחו"ל, אלא אם כן ניתן אישור של נציג קונסולרי או דיפלומטי ישראלי לגבי כל אלה (סעיף 22 לפק"ר):
  - א. שהחתימה על חוות הדעת או תעודת הרופא ראויה לאמון.
  - ב. שלפי חוקי המקום שבו נעשתה חוות הדעת או תעודת הרופא צפוי למומחה או לרופא עונש על דברי שקר הכלולים בהן.

5. **פלט שיש בו חיווי דעה.** פלט מחשב שהוא רשומה מוסדית, שיש בו חיווי דעה על שאלה שבמומחיות, יהיה קביל כראיה רק אם הוגש יחד עם עדות מומחה (סעיף 39א לפק"ר).
6. **כוחן הראייתי של חוות דעת מומחה ותעודת רופא.** חוות דעת מומחה ותעודת רופא משמשות ראיה לכאורה לאמיתות תוכנן. ואולם, אין במסקנותיו של המומחה כדי לחרוץ את גורל השאלות השנויות במחלוקת. בית המשפט אינו רשאי להפקיד בידי את ההכרעה בתביעה ועליו להכריע בעצמו בשאלות השנויות במחלוקת.
7. **חקירה נגדית.** כאשר מוגשת חוות דעת של מומחה או תעודת רופא, ייעתר בית המשפט לבקשת בעל דין לחקור את המומחה או את הרופא (סעיף 26א) לפק"ר).

הסבר: בית המשפט חייב להיענות לבקשת בעל דין לחקור את המומחה או את הרופא.

8. **חקירה קנטרנית.** כאשר התברר כי הבקשה לחקור מומחה או רופא באה לשם קינטור אן מתוך קלות דעת, רשאי בית המשפט להטיל על המבקש את הוצאות החקירה (סעיף 26ב) לפק"ר).

תעודת עובד ציבור

1. **תעודת עובד ציבור.** בית המשפט רשאי, אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין, לקבל כראיה תעודת עובד ציבור על דבר שנרשם במסמך רשמי בהתקיים אלה (סעיף 23 לפק"ר):
- א. התעודה חתומה בידי עובד הציבור שעשה את הרישום או את המעשה או קיבל את הידיעה.
- ב. אם אותו עובד ציבור עזב את השירות - התעודה תיחתם בידי האחראי על היחידה בה עבד.

מיהו "עובד ציבור"? עובד ציבור הוא אחד מאלה (סעיף 28 לפק"ר):

- א. עובד מדינה, לרבות שופט, דיין בבית דין דתי, חבר ממשלה ומבקר המדינה.
- ב. עובד ההסתדרות הציוניות העולמית אן הסוכנות היהודית.
- ג. עובד או נושא תפקיד בגוף ציבורי אחר.

דוגמה: מדיניות של משרד ממשלתי שמצאה ביטוי במסמך רשמי - ניתן להביאה כראיה, אם צורפה לה תעודת עובד ציבור. ההוראה נועדה למנוע הטרחתו של פקיד הציבור לבית המשפט על מנת להעיד על תוכנו של רישום במסמך רשמי.

2. **תעודה כוזבת.** תעודת עובד ציבור שהוגשה כראיה לבית המשפט דינה כדין עדות בשבועה לעניין עבירה של עדות שקר (סעיף 25 לפק"ר).
3. **כוחה הראייתי של תעודת עובד ציבור.** כוחה הראייתי של תעודת עובד ציבור מתמצה בהוכחת עצם קיומו של הרישום במסמך הרשמי (ולא כראיה לכאורה לאמיתות תוכנו).

4. **חקירה נגדית.** כאשר מוגשת תעודת עובד ציבור, ייעתר בית המשפט לבקשת בעל דין לחקור את עובד הציבור בחקירה נגדית (סעיף 26(א) לפק"ר).

יודגש: הוראה זו זהה להוראה בדבר הזכות לחקירה נגדית של רופא או מומחה (ראו לעיל). בית המשפט חייב להיענות לבקשת בעל דין לחקור את עובד הציבור.

5. **חקירה קנטרנית.** כאשר התברר כי הבקשה לחקור את עובד ציבור באה לשם קינטור אן מתוך קלות דעת, רשאי בית המשפט להטיל על המבקש את הוצאות החקירה (סעיף 26(ב) לפק"ר).

הערה: תעודה שנראה על-פניה שניתנה ונחתמה על-ידי פקיד הממונה אותה שעה על המעבדה הממשלתית, והיא מעידה על תוצאת מבחן מעבדה, שנעשה בידי אותו פקיד, תתקבל כעדות בהליכים פליליים, אף אם לא הוזמן אותו פקיד להופיע כעד ואף אם התעודה אינה ערוכה כתעודת עובד ציבור (סעיף 7 לפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות)).

חוות דעת מומחה ותעודת רופא לעומת תעודת עובד ציבור

תעודה	מעמד התעודה	זכות לחקירה נגדית
חוות דעת מומחה תעודת רופא	ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה	יש
תעודת עובד ציבור	ראיה לעצם קיומו של הרישום במסמך הרשמי	

תעודה ציבורית לעומת תעודת עובד ציבור

תעודה	אופי התעודה	מעמד הראיה	זכות לחקירה נגדית
תעודה ציבורית	רשומה רשמית של גוף ציבורי או רשומה המהווה "פעולה שלטונית"	ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה	אין
תעודת עובד ציבור	התעודה מתייחסת לדבר שנרשם במסמך רשמי	הוכחת עצם קיומו של הרישום במסמך הרשמי	יש

עדות סברה - שאלות תרגול

1. מתי יהא רשאי בית המשפט לקבל כראיה תעודת רופא?

- א. בית המשפט רשאי לקבל כראיה תעודת רופא ללא כל מגבלה.
- ב. בית המשפט רשאי לקבל כראיה תעודת רופא אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין.
- ג. בית המשפט רשאי לקבל כראיה תעודת רופא אם שני הצדדים ביקשו זאת.
- ד. בית המשפט אינו רשאי לקבל כראיה תעודת רופא.

2. מהו כוחה הראייתי של חוות דעת מומחה?

- א. חוות דעת מומחה משמשת ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה.
- ב. חוות דעת מומחה משמשת ראיה לכאורה לקיומה ככזו.
- ג. חוות דעת מומחה משמשת ראיה חלוטה להוכחת תוכנה.
- ד. חוות דעת מומחה משמשת ראיה חלוטה לקיומה ככזו.

3. לעדי נגרם נזק גוף שעה שנפלה לבור במדרכה הסמוכה לביתה. בתביעת הפיצויים שהגישה נגד העירייה הסתמכה עדי על תעודת רופא. בא כוחה של העירייה מבקש לחקור את הרופא. כיצד יכריע בית המשפט בבקשה?

- א. בית המשפט ייעתר לבקשה.
- ב. בית המשפט ייעתר לבקשה אם הוא רואה כי אין חשש לעיוות דין.
- ג. בית המשפט ידחה את הבקשה אם נוכח שהיא באה מתוך קנטור.
- ד. בית המשפט ידחה את הבקשה.

תשובות בעמוד 112

ז. כללי קבילות ודרכי הוכחה

כלל הראיה הטובה ביותר וחריגיו

1. **כלל הראיה הטובה ביותר.** כאשר בעל דין מבקש להוכיח תוכנו של חפץ או מסמך (להבדיל מהוכחת עצם קיומו), חל כלל הראיה הטובה ביותר, שלפיו - ניתן להוכיח תוכנו של חפץ או מסמך רק על-ידי הצגת המקור גופו בפני בית המשפט; "ראיה משנית", לעניין זה, פסולה, ואין בית המשפט מתיר הבאתה אלא בנסיבות מיוחדות.

דוגמה: בית המשפט לא יתיר הבאת עותק של מסמך במקום את המקור עצמו.

רציונאל: הטעם לקיומו של הכלל נעוץ בסיכון הכרוך בקבלת ראיה משנית כאשר מדובר בתוכנו של מסמך. בהעתק, לעומת המקור, קיים החשש מטעויות בתום לב או בזדון. במישור האזרחי ניתן להתנות על כלל זה והיעדר התנגדות של הצד שכנגד יביא לקבלת הראיה המשנית.

חריגים: באופן יוצא מן הכלל מוסמך בית המשפט להתיר הצגת "ראיה משנית", כחריג לכלל הראיה הטובה ביותר, אם שוכנע כי התקיים אחד מאלה:

- א. המסמך המקורי אבד או הושמד.
- ב. המסמך המקורי מצוי בחו"ל או שמוחזק בשליטת היריב.
- ג. הבאת המסמך המקורי כרוכה בקשיים מרובים או שהיא בלתי אפשרית.

2. **העתק צילומי כראיה.** העתק צילומי של מסמך שמצורף אליו אישור שההעתק נעשה מן המקור, ישמש ראיה לכאורה בהליך משפטי בכל אחד ממקרים אלה (סעיף 41 לפק"ר):

- א. אם המקור בוער, ומצורף להעתק אישור על כך.
- ב. כאשר לפי הדין מותר להוכיח תוכנו של מסמך בהעתקו.

דוגמה: העתק של רשומה מוסדית - מותר להוכיח תוכנה של רשומה מוסדית על-ידי העתק צילומי של הרשומה (סעיף 41 לפק"ר).

ואולם, אלה לא ייחשבו כהעתק של מסמך, אלא כמקור:

- **פלט של רשומה מוסדית** - פלט מחשב שהוא רשומה מוסדית לא ייחשב העתק המסמך שעל בסיסו הופק, אלא מקור (סעיף 41 לפק"ר).
- **פלט של מסר אלקטרוני** - פלט של מסר אלקטרוני החתום בחתימה אלקטרונית מאובטחת לא ייחשב העתק המסר האלקטרוני שעל בסיסו הופק, אלא מקור (סעיף 6א) לחוק חתימה אלקטרונית).

ראיות בדבר עבר פלילי

1. **הכלל לעניין עדות בדבר אופיו הרע של הנאשם.** אין להציג ראיה בדבר אופיו הרע של נאשם און בדבר עברו הפלילי, אשר מטרתה היחידה היא להראות שלבעל הדין נטייה כללית להתנהג שלא כדין או נטייה כללית לבצע את העבירה נשוא המשפט.

רציונאל: הכלל מבוסס על העיקרון של "judge the act not the actor", על עקרון חופש הבחירה ועל החשש מפני יצירת דעה קדומה לחובתו של הנאשם אצל השופט היושב בדין.

2. **חריגים.** במקרים הבאים ניתן להסתייע בעדות בדבר אופיו הרע של נאשם בשלב בירור האשמה:

א. **"מעשים דומים", מהם? מעשים קודמים של הנאשם הדומים לאלה שעליהם הוא מואשם.**

הוכחת היסוד הנפשי. ניתן להסתייע ב"מעשים דומים" של נאשם הקודמים לעבירה, כדי להוכיח את היסוד הנפשי של הנאשם בעת ביצוע העבירה בלבד (*mens rea*), הואיל וניתן ללמוד מהם כי לנאשם נטייה כללית לבצע את העבירה נשוא המשפט.

ב. **"עדות שיטה", מהי? עדות המצביעה על שיטה ייחודית של הנאשם בדרגת דמיון גבוהה יותר מאשר ב"מעשים דומים" (מעין "כרטיס ביקור").** ההבדל בין "עדות שיטה" לעדות על "מעשים דומים" הוא איפוא הבדל של דרגה.

הוכחת היסוד העובדתי. ניתן להסתייע ב"עדות שיטה", כדי להצביע על זהותו של העבריין כמבצע העבירה (*actus reus*) (ולא רק על היסוד הנפשי שלו בעת ביצוע העבירה), וזאת בשל הדמיון הרב בין העבירה נשוא המשפט לבין מעשיו הקודמים של הנאשם.

■ במשפט פלילי, ראיה בדבר "מעשים דומים" ו"עדות שיטה" יכולה לשמש סיוע, כאשר היא קבילה כראיה (ע"פ 679/78 כהן נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(1) 480).

■ הוכחת "מעשים דומים" ו"עדות שיטה" מותרת גם במישור האזרחי - כהוכחת כל עובדה אחרת, אם הם רלוונטיים לעניין הנדון.

3. **חריגים נוספים לכלל האוסר הבאת ראיות על עבר פלילי** (ע"פ 3954/08 גודה נ' מ"י, סעיף 163 לחסד"פ)

א. אם העיד הנאשם על אופיו הטוב און הביא ראיה הנוגעת לכך, **רשאית התביעה לחקור אותו** בחקירה נגדית בנוגע להרשעותיו הקודמות.

ב. בנוסף לכך, רשאית התביעה להציג ראיות בדבר עברו הפלילי של הנאשם, כאשר מטרת הראיות היא להפריך גרסה או טענה עובדתית קונקרטיית שהעלה הנאשם להגנתו. כך, למשל, כאשר טען הנאשם כי אין לו כל קשר לרכב שבו בוצעו עבירות תעבורה, רשאית התביעה להביא דו"חות תנועה שבהם זוהה הנאשם כנהג הרכב שבו בוצעו העבירות.

4. **ראיות בדבר עבר פלילי במקרים מיוחדים** (סעיף 28 לחוק הגנת הפרטיות, סעיף 22 לחוק איסור לשון הרע)
- א. במשפט פלילי אין אזרחי בשל פגיעה בפרטיות אין להביא ראיה או לחקור עד בדבר שמו הרע של הנפגע או בדבר אופיו, עברו, מעשיו או דעותיו.
- ב. במשפט פלילי אין אזרחי בשל לשון הרע אין להביא ראיה או לחקור עד בדבר שמו הרע של הנפגע או בדבר אופיו, עברו, מעשיו או דעותיו הפגומים, אלא בהתקיים אחד מאלה:
- (1) כאשר הפרטים נוגעים במישרין ללשון הרע המשמשת נושא למשפט.
- (2) כאשר בית המשפט התיר הבאת ראיה או חקירת עד באחד המקרים שלהלן:
- (א) במשפט פלילי, לאחר הרשעת הנאשם - להמתקת דינו.
- (ב) במשפט אזרחי, לאחר ההחלטה שהנתבע חייב בפיצויים - להפחתת הפיצויים.
- (ג) כאשר הנפגע מצדו העיד, הביא ראיה או חקר עד בדבר שמו, אופיו, עברו, מעשיו או דעותיו הטובים.
- (ד) אם שוכנע בית המשפט שהדבר דרוש לעשיית צדק ולגילוי האמת, אם בעמידה על מהימנות עדותו של הנפגע ואם בדרך אחרת.

מה בין מעשים דומים ועדות שיטה?

תכלית העדות	אופי הראיה	עדות בדבר נטייה רעה
הוכחת היסוד הנפשי של מבצע העבירה	מעשים דומים - דרגת דמיון גבוהה	מעשים דומים
הוכחת זהותו של מבצע העבירה	שיטה ייחודית - דרגת דמיון גבוהה ביותר	עדות שיטה

עסקאות שניתן להוכיח רק במסמך בכתב (במישור האזרחי)

1. **הכלל לגבי הוכחת עסקאות שנעשו בכתב.** כל עסקה שלפי המקובל והנהוג נעשית בכתב (לרבות התחייבות, הסכם, שותפות, קבלנות אן הלוואה) - ניתן להוכיחה רק במסמך בכתב (סעיף 80 לחוק הפרוצדורה האזרחית העותמני).

רצינאל: כלל זה נותן תוקף להנחה שכאשר הצדדים מעלים הסכם על הכתב, הרי שמסמך זה מסכם את המשא ומתן שהתנהל ביניהם ומהווה את המסגרת המלאה והממצה להתקשרותם. דוגמה: הסכם בנק-לקוח, פוליסת ביטוח והסכם ערבות - ניתן להוכיח אותם רק במסמך בכתב.

חריגים - עסקאות שניתן להוכיח בעדות בעל-פה: במקרים הבאים ניתן להוכיח עסקה בכתב באמצעות עדות בעל-פה (סעיף 82 לחוק הפרוצדורה האזרחית העותמני):

- א. עסקאות בין בני משפחה.
- ב. כאשר כוח עליון מנע עריכת מסמך בכתב.
- ג. כאשר נעשה מסמך ואבד שלא באשמת הטוען על סמך המסמך.

2. **טענה נגד מסמך בכתב - במסמך בכתב, בהודאה או בפנקסים.** טענה נגד מסמך בכתב ניתן להוכיח אך ורק באלה (סעיף 80 לחוק הפרוצדורה האזרחית העותמני):

- א. באמצעות מסמך בכתב.
  - ב. באמצעות הודאתו של מי שטוען על סמך המסמך.
  - ג. באמצעות פנקסיו של מי שטוען על סמך המסמך.
- משמעות ההוראה שלעיל היא, שככלל לא תישמע טענה בעל-פה נגד מסמך בכתב.

רצינאל: הביטחון המסחרי מצריך הסתמכות על מסמכים בכתב, שלא ניתן יהיה לסתורם בעדות בעל-פה, בצד ההנחה שבדרך כלל כאשר מושמעת טענה בעל-פה נגד מסמך שנהוג לעשותו בכתב, אין זו טענה אמינה. דוגמה: טענה כי מה שנכתב במסמך בכתב כלל לא סוכם בין הצדדים אן שסוכם ביניהם אחרת, חייבת להיות מעוגנת במסמך בכתב.

חריגים. אלה החריגים לכלל הקובע כי לא תישמע טענה בעל-פה נגד מסמך בכתב:

- א. **טענות בעל-פה ביחס לתוקף מסמך בכתב** - עדות בעל-פה באשר לתוקף המסמך (להבדיל מעדות ביחס לתוכנו) תישמע תמיד. דוגמאות: בעל דין רשאי לטעון ביחס לתוקף המסמך בכתב את הטענות הבאות: (1) חוזה למראית עין; (2) טעות; (3) הטעיה; (4) חוסר תום לב; (5) *non est factum* (לא נעשה דבר="החתימה אינה חתימתי").
- ב. **טענות לגבי התקופה שלאחר עריכת המסמך** - טענה לגבי מה שסוכם לאחר עריכת המסמך אינה מערערת על תוכנו בעת עריכתו וניתן להוכיחה בעל-פה. דוגמה: ניתן להוכיח בעדות בעל-פה, כי לאחר עריכת ההסכם הוסכם בין הצדדים לבטלו או לשנות את תנאיו.

כללי קבילות ודרכי הוכחה - שאלות תרגול

1. אפרת הגישה נגד אסי, השוכר את דירתה, תביעה בגין אי תשלום דמי שכירות. אפרת מבקשת לצרף את חוזה השכירות, אך לצערה המקור בוער, ובידה רק העתק צילומי מאושר שלו. **האם רשאית אפרת להגיש את העתק כראיה?**
- א. כן, אם מצורף להעתק אישור על כך שהמקור בוער.
ב. כן, אם יש חשש שייגרם עיוות דין אם לא יוגש העתק.
ג. לא, אלא אם כן לפי הדין מותר להוכיח תוכנו של חוזה לשכירות דירה בהעתקו.
ד. לא.
2. גיא הוא עבריין מועד. בימים אלה מתנהל נגדו משפט בגין ביצוע שוד של רשת שיווק מזון. התובע מבקש לחקור את גיא בנוגע להרשעותיו הקודמות. **מה הדין החל בעניין זה?**
- א. התובע אינו רשאי לחקור את גיא בנוגע להרשעותיו הקודמות בשום מקרה.
ב. התובע רשאי לחקור את גיא בנוגע להרשעותיו הקודמות אם גיא עצמו העיד על אופיו הטוב או הביא ראיה הנוגעת לכך.
ג. התובע רשאי לחקור את גיא בנוגע להרשעותיו הקודמות אם קיבל את אישור בית המשפט לכך.
ד. התובע רשאי לחקור את גיא בנוגע להרשעותיו הקודמות.
3. נגד אלון מתנהל משפט פלילי. התביעה נסמכת על עדות יחידה, כך שהרשעתו של אלון טעונה תוספת ראייתית של סיוע. **האם ניתן יהיה להרשיע את אלון אם תתמוך התביעה את העדות בראיה בדבר "עדות שיטה"?**
- א. כן, אם הראיה היא קבילה.
ב. לא, ראיה בדבר "עדות שיטה" עשויה לשמש חיזוק, אך לא סיוע.
ג. לא, ראיה בדבר "עדות שיטה" עשויה לשמש דבר-מה נוסף, אך לא סיוע.
ד. לא, משום שראיה בדבר "עדות שיטה" היא תמיד ראיה בלתי קבילה.

4. אפי התחייב לרכוש את מכוניתו של נדב. כמקובל וכנהוג בעסקאות למכירת כלי רכב, עשו השניים את העסקה בכתב. על אף שאפי העביר לנדב את התמורה שנקבעה בהסכם, מסרב נדב למסור את המכונית לידי. אפי מעוניין להגיש נגד נדב תביעה אזרחית, אך הוא אינו מוצא את הסכם המכירה. אפי חושש כי לעולם לא יזכה בכספו חזרה והוא מבקש את עצתך.
מה תשיב לו?

- א. אפי יוכל להוכיח את עסקת המכירה בעדות בעל-פה.
- ב. אפי יוכל להוכיח את עסקת המכירה בעדות בעל-פה אם הסכם המכירה אבד שלא באשמתו.
- ג. אפי יוכל להוכיח את עסקת המכירה בעדות בעל-פה אם הסכם המכירה נגבב על-ידי נדב.
- ד. אפי לא יוכל להוכיח את עסקת המכירה בעדות בעל-פה.

5. עמי הסכים להלוות לדורית סכום של 100,000 ש"ח בריבית בשיעור שנתי של 10%. השניים עיגנו את ההסכם בכתב. זמן קצר לאחר מכן הצליחה דורית לשכנע את עמי להפחית את שיעור הריבית ל-5%. ההסכם החדש לא הועלה על כתב. משהגיע מועד פירעון ההלוואה, החזירה דורית לעמי את הקרן בתוספת ריבית בשיעור של 5%, בהתאם לסיכום בעל-פה. בתגובה, הודיע עמי לדורית כי עליה לשלם ריבית בשיעור של 10%, על-פי ההסכם בכתב. משסרבה דורית לדרישתו, הגיש נגדה עמי תביעה אזרחית בהסתמך על המסמך בכתב.
האם רשאית דורית להסתמך על ההסכם המאוחר בעל-פה כדי להדוף את תביעתו של עמי?

- א. לא, משום שטענה נגד מסמך בכתב ניתן להוכיח רק באמצעות מסמך בכתב.
- ב. לא, משום שטענה נגד מסמך בכתב ניתן להוכיח רק באמצעות הודאתו של מי שטוען על סמך המסמך.
- ג. לא, משום שטענה נגד מסמך בכתב ניתן להוכיח רק באמצעות פנקסיו של מי שטוען על סמך המסמך.
- ד. כן.

תשובות בעמוד 112

ח. ראיות שהושגו בדרך פסולה

הערות מקדימות

1. **פרי העץ המורעל.** בישראל לא נתקבלה באופן גורף תורת "פרי העץ המורעל" הנוהגת בארה"ב, לפיה ראיה שהושגה בדרך פסולה - אינה כשרה כראיה. הכלל שנתקבל אצלנו קובע, שיש להבדיל בין הדרך שבה הושגה הראיה לבין כשרות הראיה כשלעצמה. כלומר, ראיה עשויה להתקבל כראיה כשרה, גם אם הושגה בדרך פסולה. עם זאת, רשאי בית המשפט להפחית ממשקלה של ראיה שהושגה שלא כדין.

דוגמאות: על רקע זה הוכשרו הראיות הבאות, על אף שהושגו בדרך פסולה:

א. חפצים שנתגלו בחיפוש שנערך שלא כחוק וכד'.

ב. ראיות שנתקבלו בעקבות הודיה פסולה.

הערה: לאחרונה החליט בית המשפט לאמץ את דוקטרינת הפסילה היחסית, לפיה לבית המשפט מסור שיקול דעת לפסול ראיה שהושגה שלא כדין, אם נוכח כי קבלתה תביא לפגיעה מהותית בזכותו של הנאשם. כלומר, קבילות ראיה שהושגה באופן פסול תיבחן על-פי נסיבותיו של כל מקרה ובהתחשב בהשפעה שתהא לקבלתה על זכותו של הנאשם להליך הוגן. באותו מקרה הוחלט על פסילת הודאת חשוד שנגבתה ממנו בטרם ניתנה לו הודעה על זכותו להיוועץ בעורך דין (ע"פ 5121/98 יששכרוב נ' התובע הצבאי הראשי (לא פורסם)).

2. **פסלות ראיות מכוח חקיקה.** החיקוקים העיקריים המסדירים פסלות ראיות שהושגו בדרך פסולה הם חוק האזנת סתר וחוק הגנת הפרטיות, המפורטים להלן. בישראל טרם נתקבל כלל פסילה חוקתית, דהיינו - פסילת ראיה שהושגה אגב פגיעה בזכות חוקתית.

האזנת סתר

1. **האזנת סתר, מהי?** האזנה תהיה "האזנת סתר" בהתקיים התנאים הבאים (סעיף 1 לחוק האזנת סתר):

א. ההאזנה נעשית באמצעות מכשיר.

ב. אף אחד מבעלי השיחה אינו מסכים לה - מכאן, שאם ניתנה הסכמת אחד או יותר מבעלי השיחה להאזנה אן שהשיחה מוקלטת על-ידי אחד מבעלי השיחה, אין זו "האזנת סתר".

חריגים. המקרים הבאים ייחשבו ל"האזנת סתר", למרות הסכמת אחד הצדדים (סעיף 3 לחוק האזנת סתר):

א. צד מקליט את בן-שיחו לצורך ביצוע עבירה (למשל, סחיטה) אך לצורך גרימת נזק.

ב. צד מקליט את בן-שיחו לשם גילוי פרטים שבינו לבניה שלא לצורך הליך משפטי בין בני זוג.

2. **קבילות דברים שנקלטו בהאזנת סתר.** דברים שנקלטו בדרך של האזנת סתר לא יהיו קבילים כראיה בבית משפט (סעיף 13(ג) לחוק האזנת סתר).

חריגים: במקרים הבאים ניתן להביא כראיה דברים שנקלטו בהאזנת סתר (סעיף 13 לחוק האזנת סתר):

א. בהליך פלילי שעניינו עבירה של האזנת סתר.

ב. ניתן היתר על-פי החוק לביצוע האזנת הסתר (ראו סעיף 3 להלן).

ג. מדובר בהאזנת סתר שאינה טעונה היתר (ראו סעיף 4 להלן).

ד. בית המשפט רשאי לקבל ראיה שהושגה בהאזנת סתר, מטעמים מיוחדים שיירשמו, בהתקיים כל התנאים הבאים:

(1) מי שרשאי לקבל היתר ולא קיבלו פעל באמונה כנה בקיומו של היתר (הרשאה מדומה).

(2) מדובר בעבירת פשע חמור (מעל 7 שנים).

(3) הצורך להגיע לחקר האמת עדיף על הצורך להגן על הפרטיות.

■ **סייג:** דברים שנתקבלו בהאזנת סתר לא יהיו קבילים בהליך פלילי שנפתח בהגשת קובלנה.

3. **היתרי האזנה.** בחוק נקבעה שורה של היתרים המקנים הרשאה לביצוע האזנת סתר (סעיפים 2(א), 4, א4, ו-5 לחוק האזנת סתר):

- א. האזנת סתר למטרת ביטחון המדינה:
- (1) האזנת סתר למטרות ביטחון המדינה אך לצורך איתור או מניעת דליפה של מידע ביטחוני שאושרה על-ידי ראש הממשלה או שר הביטחון.
- (2) האזנת סתר במקרים דחופים לשם הגנה על ביטחון המדינה שאושרה על-ידי ראש רשות ביטחון.
- ב. האזנת סתר למניעת עבירות וגילוי עבריינים:
- (1) האזנת סתר למניעת עבירות וגילוי עבריינים שאושרה על-ידי נשיא בית המשפט המחוזי או סגנו. אם סירב נשיא בית המשפט או סגנו להעניק היתר, רשאי היועץ המשפטי לממשלה או נציגו לערער על ההחלטה בפני נשיא בית המשפט העליון או שופט של בית המשפט העליון שהנשיא מינה לכך.
- (2) האזנת סתר במקרים דחופים לשם מניעת פשע או גילוי מבצעיו שאושרה על-ידי מפכ"ל המשטרה.

4. **האזנות סתר שאינן טעונות היתר.** בצד ההיתרים נקבעה בחוק רשימה של האזנות סתר ברשות הרבים שנעשו בידי מי שהוסמך לכך, אשר אינן טעונות היתר (סעיף 8 לחוק האזנת סתר).

"רשות הרבים": מקום שאדם סביר יכול היה לצפות ששיחותיו יישמעו ללא הסכמתו, ובן מקום שבו מוחזק אותה עשה עצור או אסיר.

5. **בקשה לקבילות ראיה שהושגה בהאזנת סתר שלא כדין** (סעיף 13(א1)-(א3) לחוק האזנת סתר)

א. בקשה לקבלת ראיה שהושגה בהאזנת סתר שלא כדין תהיה באישור היועץ המשפטי לממשלה, פרקליט המדינה או הפרקליט הצבאי הראשי (בעניין שבתחום סמכותו).

ב. הדיון בבקשה לקבלת הראיה יהיה בדלתיים סגורות, ואם הוחלט לקבלה - רשאי בית המשפט לשמוע אותה בדלתיים סגורות.

ג. כדי להחליט בדבר קבילות ראיה שהושגה בהאזנת סתר רשאי בית המשפט להקשיב לראיה או לעיין בה, ובן רשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה או מנציגו ומנציג המשטר הממשלתי הנוגע בדבר, אף בהיעדר יתר בעלי הדין.

6. **קבילות ראיות שהושגו בהאזנת סתר בחו"ל.** ההוראה בדבר אי קבילותם של דברים שנקלטו בהאזנת סתר שלא כדין חלה גם לגבי דברים שנקלטו בחו"ל, למעט כאשר האזנת הסתר מבוצעת בחו"ל על-ידי הרשות המקומית ועל-פי הדין המקומי (ע"פ 331/88 חלובה נ' מדינת ישראל, פ"ד מד(4) 141).

7. **שמירת הכלל בדבר חסיון ראיות.** חוק האזנת סתר אינן מתיר האזנת סתר לשיחה שהעדות עליה חסויה בשל חסיון עורך דין-לקוח, מטפל-מטופל וכהן דת (סעיף 9 לחוק האזנת סתר).

חריג: במקרים יוצאי דופן רשאי נשיא בית המשפט המחוזי או סגנו להתיר האזנה לשיחה חסויה, אם שוכנע שיש יסוד לחשד שעורך דין, רופא, פסיכולוג, עובד סוציאלי או כהן דת מעורב בעבירה ובהתקיים התנאים שבדין (סעיף 9א לחוק האזנת סתר).

הגנת הפרטיות

1. חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות. חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות, כהגדרתה בחוק, יהיה פסול מלשמש ראיה במשפט (סעיפים 2 ו-32 לחוק הגנת הפרטיות).

חריגים: חומר פסול יכול לשמש כראיה במקרים הבאים (סעיף 32 לחוק הגנת הפרטיות):

- א. הנפגע מסכים שהראיה תוצג.
- ב. בית המשפט התיר לעשות שימוש בחומר, מטעמים שיירשמו.
- ג. היה לפוגע שהוא צד להליך פטור לפי חוק זה (ראו סעיף 2 להלן).
- ד. היתה לפוגע שהוא צד להליך הגנה לפי חוק זה (ראו סעיף 3 להלן).

2. פטורים. בחוק נקבעה שורה של פטורים לאדם הפוגע בפרטיות. כך, למשל, לא יישא אדם באחריות בגין פגיעה בפרטיות בשל מעשה שהוסמך לעשותו על-פי דין (סעיף 19 לחוק הגנת הפרטיות).

3. הגנות. בחוק נקבעה שורה של הגנות לאדם הפוגע בפרטיות. כך, תהא לפוגע הגנה כאשר הוא לא ידע ולא היה עליו לדעת על הפגיעה בפרטיות אן כאשר היתה מוטלת עליו חובה חוקית, מוסרית, מקצועית או חברתית לעשות פעולה שמתלווית לה פגיעה בפרטיות (סעיף 18 לחוק הגנת הפרטיות).

קבילות ראיה שהושגה בהאזנת סתר ותוך פגיעה בפרטיות

ראיה פסולה	חריגים (הראיה לא תיפסל)
ראיה שהושגה בהאזנת סתר	<p>אחד המקרים הבאים:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ הליך פלילי שעניינו עבירה של האזנת סתר ■ ניתן היתר לביצוע האזנת הסתר ■ האזנת הסתר אינה טעונה היתר ■ בית המשפט התיר לעשות שימוש בראיה מטעמים מיוחדים שיירשמו + הרשאה מדומה + פשע חמור + הצורך לגילוי האמת גובר על הצורך בהגנת הפרטיות ■ <u>סייג</u>: דברים שנתקבלו בהאזנת סתר <u>לא</u> יהיו קבילים בהליך פלילי שנפתח בהגשת קובלנה
ראיה שהושגה תוך פגיעה בפרטיות	<p>אחד המקרים הבאים:</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ הנפגע מסכים שהראיה תוצג ■ בית המשפט התיר להשתמש בראיה מטעמים שיירשמו ■ לפוגע שהוא צד להליך היה פטור ■ לפוגע שהוא צד להליך היתה הגנה

ראיות שהושגו בדרך פסולה - שאלות תרגול

1. ראובן הוא קצין משטרה בכיר, המנסה במשך שנים לאסוף ראיות בדבר מעורבותו של תומר בסחר בסמים. ראובן מעוניין לבצע האזנת סתר לשיחות הטלפון של תומר בתקווה שהדבר יביא לגילוי מידע שיסייע בהבאתו של תומר לדין.
ממי עליו לבקש היתר?
- מהשר לבטחון פנים.
  - משופט של בית המשפט העליון.
  - משופט בית משפט מחוזי.
  - מנשיא בית המשפט המחוזי או סגנו.
2. שירות הבטחון הכללי (שב"כ) קיבל מידע שלפיו בני, פקיד בכיר במשרד החוץ, הוא מרגל מטעמה של מדינת אויב. בעקבות המידע, התיר ראש השב"כ לבצע האזנת סתר לשיחות הטלפון של בני.
האם פעל ראש השב"כ כדין?
- לא. ראש המוסד, אך לא ראש השב"כ, מוסמך לאשר האזנות סתר דחופות לשם מניעת דליפה של מידע ביטחוני.
  - לא. יושב ראש ועדת חוץ ובטחון של הכנסת, אך לא ראש השב"כ, מוסמך לאשר האזנות סתר דחופות לשם מניעת דליפה של מידע ביטחוני.
  - כן, ובלבד ששוכנע כי בטחון המדינה מחייב האזנת סתר שאינה סובלת דיחוי, וכי אין באפשרותו לקבל מבעוד מועד היתר מראש הממשלה או משר הבטחון.
  - כן, ראש השב"כ מוסמך ליתן היתר לביצוע האזנת סתר לשם הגנה על ביטחון המדינה, גם כאשר האזנת הסתר סובלת דיחוי.
3. חוקרי מחלק הרצח של משטרת מחוז תל אביב ביצעו ללא היתר האזנת סתר לשיחות הטלפון של צחי, שנחשד ברציחת בת זוגו. החוקרים האמינו אמונה כנה כי יש בידם היתר לבצע את ההאזנה. בעקבות המידע שנאסף בידי החוקרים הוגש נגד צחי כתב אישום. עו"ד יוני, בא כוחו של צחי, תוהה אם רשאי בית המשפט לקבל את הדברים שנקלטו בהאזנת הסתר כראיה במשפט.
מהי עמדתך?
- מאחר שהחוקרים פעלו ללא היתר, אין בית המשפט רשאי לקבל את הדברים שנקלטו בהאזנת הסתר כראיה.
  - בית המשפט רשאי לקבל את הדברים שנקלטו בהאזנת הסתר כראיה, אם מצא כי הצורך להגיע לחקר האמת עדיף על הצורך להגן על פרטיותו של צחי.
  - בית המשפט רשאי לקבל את הדברים שנקלטו בהאזנת הסתר ללא כל מגבלה, משום שהחוקרים פעלו בתום לב, תוך שימוש מדומה בהרשאה חוקית.
  - בית המשפט רשאי לקבל את הדברים שנקלטו בהאזנת הסתר ללא כל מגבלה, משום שמדובר בהאזנת סתר שאינה טעונה היתר.

4. המדינה מבקשת להביא כראיה במשפט דברים שנקלטו בהאזנת סתר שבוצעה ללא היתר. **כיצד יתנהל הדיון בבקשה?**
- הבקשה תהיה באישור מפכ"ל המשטרה, והדיון בה יתנהל בדלתיים סגורות.
  - הבקשה תהיה באישור היועץ המשפטי לממשלה או פרקליט המדינה, והדיון בה יתנהל בדלתיים סגורות.
  - הבקשה תהיה באישור מפכ"ל המשטרה, והדיון בה יתנהל בדלתיים פתוחות.
  - הבקשה תהיה באישור היועץ המשפטי לממשלה או פרקליט המדינה, והדיון בה יתנהל בדלתיים פתוחות.
5. שחקן הכדורגל דוד בקר הגיש נגד העיתון "חדשות בצהוב" תביעה בגין לשון הרע, לאחר שהעיתון פרסם כתבה ובה נאמר שדוד נוהג ללבוש בגדי אישה בתוך ביתו. להגנתו, ביקש העיתון להציג תצלום של דוד, המתעד את דוד מתהלך בביתו כשהוא לבוש שמלה. דוד, מטבע הדברים, התנגד לבקשה. אין מחלוקת שהתצלום מהווה פגיעה בפרטיות לפי חוק הגנת הפרטיות ושהוראות ההגנה והפטור שבחוק אינן חלות בנסיבות העניין.
- איזו מבין התשובות הבאות משקפת נכונה את המצב המשפטי בנוגע לקבילות התצלום כראיה במשפט?**
- התצלום יהיה פסול מלשמש כראיה.
  - התצלום יהיה פסול מלשמש כראיה, אלא אם שוכנע בית המשפט כי הצורך בחקר האמת גובר על הצורך של דוד בפרטיות.
  - התצלום יהיה קביל כראיה במשפט.
  - התצלום יהיה קביל כראיה במשפט, אם התיר זאת בית המשפט מטעמים שיירשמו.

תשובות בעמוד 113

ט. ראיות חסויות

מושגי יסוד

1. **חסיון, מהו?** חסיון מהווה פטור מן החובה למסור מידע, בין במסגרת של חקירה על-ידי גורם המוסמך לחקור ובין במסגרת מסירת עדות בפני בית משפט.

הערה: החסיון מהווה חריג לעקרון הגילוי - גילוי האמת משרת את האינטרס של הפרט המתדיין ואת האינטרס הציבורי. יחד עם זאת, הדין מכיר במצבים של חסיון, אשר ביסודם עומדת ההכרה באינטרסים ובשיקולים שעשויים להתנגש באינטרס של בירור האמת, כגון, ביטחון המדינה, שלום הציבור, חופש העיתונות, הגנת הפרטיות, היועצות חופשית עם עורך דין וכד'.

2. **תחולת החסיון - בפני כל בית משפט, טריבונל או אדם המוסמכים לגבות ראיות.**
הוראות החסיון שבפקודת הראיות יחולו הן על מסירת ראיות בפני בית משפט ובית דין והן על מסירתן בפני רשות, גוף או אדם המוסמכים על-פי דין לגבות ראיות (סעיף 52 לפק"ר).
3. **מה בין חסיון לסודיות?** חובת סודיות תכליתה למנוע חשיפת מידע ציבורי בפני הציבור הרחב והפרתה מהווה עבירה פלילית, ואילו חסיון נועד למנוע חשיפת מידע בפני הערכאה השיפוטית. חובת סודיות אינה פוטרת בהכרח מחובת מסירת מידע או מהחובה ליתן עדות. ואולם, קיום חובת סודיות עשוי לשמש במקרים מתאימים טעם ליצירת חסיון על-ידי בית המשפט.
4. **סוגי חסיונות.** יש להבחין בין חסיון אישי לחסיון תוכני:
  - א. **חסיון אישי** - הדין מכיר בחסיון אישי של מספר ממלאי תפקידים, כגון נשיא המדינה, חבר כנסת, נציג דיפלומטי ופקיד קונסולרי.
  - ב. **חסיון תוכני** - חסיון על תוכן המידע, למשל, חסיון ראייה שיש בה סוד מסחרי בהליך אזרחי.
5. **אופי החסיון.** לגבי כל חסיון נקבעו כללים שונים בדבר ההליכים והשיקולים בהסרתו, בדבר האפשרות לוותר על החסיון, בדבר תחולתו מבחינה פרסונלית ובדבר תחולתו על ציר הזמן.
6. **ויתור על החסיון.** רק מי שהחסיון הוענק לו (להלן - בעל החסיון) יכול לוותר עליו ולמסור את המידע החסוי (למשל, מטופל או לקוח של עורך דין).⁵ לעומת זאת, מי שהחסיון חל כלפיו כגוף לתחולת החסיון ואינו רשאי למסור כל מידע לגבי החומר החסוי (למשל פסיכולוג או עורך דין).
7. **חסיון יחסי וחסיון מוחלט.** יש להבחין בין חסיון שאין לבית המשפט שיקול דעת אם להסירו (להלן - חסיון מוחלט), לבין חסיון שבית המשפט רשאי להסירו כאשר הצורך בבירור האמת חשוב יותר מטעמי החסיון (להלן - חסיון יחסי).

⁵ יחד עם זאת, על-פי רוב כאשר בעל החסיון נקרא לעדות, אין הוא פטור מלגלות את המידע החסוי, אלא אם כן יראה טעם אחר לאי גילוי המידע שאינו קשור בחסיון, כגון פגיעה בפרטיותו.

חסיון לטובת המדינה

1. **חסיון לטובת המדינה.** אין אדם חייב למסור, ובית המשפט לא יקבל ראיה, אם נתקיים לגביה אחד מאלה (סעיף 44(א) לפק"ר):

- ראש הממשלה או שר הביטחון הביע דעתו בתעודה חתומה בידו, כי מסירתה עלולה לפגוע בביטחון המדינה.
- ראש הממשלה או שר החוץ הביע דעתו בתעודה חתומה בידו, כי מסירתה עלולה לפגוע ביחסי החוץ של המדינה.

דוגמאות: סודות גרעין, דיפלומטיה, מידע מודיעיני של השב"כ או המוסד.

2. **ויתור על חסיון לטובת המדינה.** רק בעל החסיון, קרי - ראש הממשלה או השר שהוציא את תעודת החסיון, יכול לוותר על החסיון ולמסור את המידע שלגביו הוצאה תעודת חסיון.
3. **הגשת עתירה להסרת חסיון לטובת המדינה.** עתירה להסרת חסיון לטובת המדינה תוגש **בכתב** לבית המשפט העליון, שידון בה **בשופט אחד** (תקנה 1 לתקנות סדרי הדין (עתירה לגילוי ראיה)).

חריג: אם ההליך העיקרי נדון בבג"צ, ידון בעתירה להסרת החסיון אותו הרכב שדן בהליך העיקרי.

4. **חסיון יחסי.** שופט בית המשפט העליון (דן יחיד) רשאי להסיר חסיון לטובת המדינה, על-פי עתירת בעל דין המבקש גילוי הראיה, אם מצא כי הצורך לגלותה לשם עשיית צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה (סעיף 44(א) סיפא לפק"ר).

"לשם עשיית צדק...": במישור הפלילי, אם חומר החקירה אשר לגביו חל החסיון חיוני להגנת נאשם, כי אז הצדק דורש את גילוי, ושיקול זה עדיף על כל שיקול נוגד של ביטחון המדינה. ואולם, כאשר חלה על התביעה החובה לחשוף את הראיה החסויה, עומדת בפניה האפשרות לחזור בה מן האישום כדי להימנע מחשיפת הראיה החסויה בפני הנאשם.

5. **הפסקת המשפט לצורך הגשת עתירה להסרת החסיון** (סעיף 44(ב) לפק"ר, תקנות סדרי הדין (עתירה לגילוי ראיה))

- א. בית המשפט רשאי, על-פי בקשת בעל הדין המבקש את גילוי הראיה, להפסיק את המשפט כדי לאפשר הגשת עתירה להסרת החסיון, לתקופה שיקבע **או** עד להחלטה בעתירה.
- ב. בקשה להפסקת משפט תיעשה על-ידי בעל דין **בעל-פה** בשעת הדיון.
- ג. בדונו בבקשה להפסקת המשפט, רשאי בית המשפט לצוות על דיון **בדלתיים סגורות**.

6. **דיון בעתירה להסרת חסיון לטובת המדינה.** הדיון בעתירה להסרת חסיון לטובת המדינה יהיה **בדלתיים סגורות**; לשם החלטה בעתירה רשאי שופט בית המשפט העליון לדרוש שהראיה או תוכנה יובאו לידיעתו, ורשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה או מנציגו ומנציג המשרד הממשלתי הנוגע בדבר, **אף בהיעדר יתר בעלי הדין** (סעיף 46(א) לפק"ר).

7. **הצבת תנאים להסרת חסיון לטובת המדינה.** בית המשפט רשאי להורות על הסרת החסיון תוך קביעת תנאים ומגבלות על העיון בחומר (רע"א 7114/05 מדינת ישראל נ' חיזי (לא פורסם)).
8. **ערעור על החלטה בעתירה להסרת חסיון לטובת המדינה.** לא ניתן לערער על החלטה בעתירה להסרת חסיון לטובת המדינה - הואיל ואין ערעור על החלטות בית המשפט העליון.

חסיון לטובת הציבור

1. **חסיון לטובת הציבור.** אין אדם חייב למסור, ובית המשפט לא יקבל ראיה, אם שר הנוגע לעניין הביע דעתו בתעודה חתומה בידיו, כי מסירתה עלולה לפגוע בעניין ציבורי חשוב (סעיף 45 לפק"ר).

דוגמאות: הגנה על מקורות משטרתיים, זהות שוטרים או עדים.

2. **ויתור על חסיון לטובת הציבור.** רק בעל החסיון, קרי - השר שהוציא את תעודת החסיון, יכול לוותר על החסיון ולמסור את המידע שלגביו הוצאה תעודת חסיון.
3. **הגשת עתירה להסרת חסיון לטובת הציבור.** עתירה להסרת חסיון לטובת הציבור תיעשה בעל-פה בשעת הדיון (תקנה 5(א) לתקנות סדרי הדיון (עתירה לגילוי ראיה)).
4. **חסיון יחסי.** בית המשפט הדן בתיק העיקרי רשאי להסיר את החסיון, על-פי עתירת בעל דין, אם מצא שהצורך לגלות את הראיה לשם עשיית צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה (סעיף 45 לפק"ר).

הערה: יש להבחין בין שני אלה:

- א. תעודה עליה חתום רה"מ, שר הביטחון או שר החוץ, שמטרתה שמירה על ביטחון המדינה או יחסי החוץ, מהווה חסיון לטובת המדינה. עתירה לגילוי ראיה שהוטל עליה חסיון לטובת המדינה תוגש לבית המשפט העליון, שידון בה בדן יחיד.
- ב. תעודה עליה חתום שר בממשלה, שמטרתה שמירה על עניין ציבורי חשוב, מהווה חסיון לטובת הציבור. עתירה לגילוי ראיה שהוטל עליה חסיון לטובת הציבור תוגש לבית המשפט הדן בתיק.

5. **דיון בעתירה להסרת חסיון לטובת הציבור.** הדיון בעתירה להסרת חסיון לטובת הציבור יהיה בדלתיים סגורות; לשם החלטה בעתירה רשאי השופט הדן בעניין לדרוש שהראיה או תוכנה יובאו לידיעתו, ורשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה או מנציגו ומנציג המשרד הממשלתי הנוגע בדבר, אף בהיעדר יתר בעלי הדיון (סעיף 46(א) לפק"ר).
6. **ערעור על החלטה בעתירה להסרת חסיון לטובת הציבור.** החלטה בעתירה להסרת חסיון היא "החלטת ביניים" ולכן יחולו הכללים הבאים לגבי הערעור עליה:
- א. בהליך פלילי - ניתן לערער על החלטה רק בסוף ההליך במסגרת ערעור על פסק הדין.
- ב. בהליך אזרחי - ניתן לערער על החלטה ברשות במהלך ההליך.

חסיונות טיפוליים - רופא, פסיכולוג ועובד סוציאלי

1. **מהות החסיון הטיפולי.** רופא, פסיכולוג ועובד סוציאלי (להלן - **המטפל**) אינם חייבים למסור ראיה על דבר הנוגע לאדם הנזקק לשירותם המקצועי (להלן - **המטופל**) (סעיפים 49, 50 ו-50א לפק"ר).
2. **תנאי החסיון.** אלה תנאי החסיון (סעיפים 49, 50 ו-50א לפק"ר):
  - א. המידע נוגע לאדם שנזקק לשירותו של המטפל.
  - ב. המידע הגיע למטפל תוך כדי עבודתו במקצועו.
  - ג. מדובר במידע שלפי טיבו נמסר למטפל מתוך אמון שיישמר בסוד.

"שירות מקצועי", מהו? הדברים הבאים אינם כלולים במסגרת ה"שירות המקצועי" של רופא, ולכן אין מניעה לגלותם:

- א. זהות החולה.
- ב. עצם ההיזקקות לרופא.
- ג. מועדי הפגישות עם הרופא.
- ד. שכרו של הרופא.

3. **ויתור על החסיון.** רק בעל החסיון, קרי - **המטופל**, יכול לוותר על החסיון, ואז חובה על המטפל לחשוף את המידע שהוחלף בינו לבין המטופל. הוויתור על החסיון יכול להיות גם במשתמע.
4. **תחולת החסיון.** החסיון חל גם **לאחר** סיום הקשר המקצועי בין המטפל למטופל.
5. **חסיון יחסי.** לבית המשפט סמכות להסיר את החסיון במקרים בהם הצורך לגלות את הראיה לשם צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה.
6. **בקשה להסרת החסיון.** בקשה להסרת חסיון נדונה על-ידי **בית המשפט שדן בתיק העיקרי**, והדיון בה יתנהל **בדלתיים סגורות ובמעמד הצדדים** (בש"פ 6295/97 אוהיון נ' מדינת ישראל (לא פורסם)).
7. **שמיעת הראיה.** אם הוסר החסיון, **רשאי** בית המשפט לשמוע את הראיה **בדלתיים סגורות**.
8. **היקף החסיון הרפואי.** החסיון הרפואי, **להבדיל** מחסיונות טיפוליים אחרים (פסיכולוג ועובד סוציאלי), חל גם על **עובדיו של הרופא** שנחשפו למידע החסוי אגב עבודתם בשירות הרופא או המוסד הרפואי, ואפילו **לאחר** שחדלו לעבוד בשירות הרופא.

חסיון עורך דין-לקוח

1. **מהות חסיון עורך דין-לקוח.** עורך דין אינו חייב למסור כראיה דברים ומסמכים שהוחלפו בינו לבין לקוחו אן בינו לבין אדם אחר מטעם הלקוח, ושיש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על-ידי עורך הדין ללקוח (סעיף 48 לפק"ד, סעיף 90 לחוק הלשכה).

הסבר: תנאי החסיון הם אלה: (1) דברים ומסמכים; (2) שהוחלפו בין עורך דין לבין לקוחו אן בינו לבין אדם אחר מטעם הלקוח; (3) ושיש להם קשר ענייני לשירות המקצועי. מסמכים העומדים בתנאים הללו יהיו חסויים, גם אם נתפסו מחוץ למשרד עורך הדין, אצל הלקוח.

2. **"שירות מקצועי", מהו?**

א. החסיון אינו חל לגבי מידע שמוסר הלקוח בדבר כוונתו לבצע עבירה פלילית בעתיד (העניין אינו מצוי במסגרת ה"שירות המקצועי"). לעומת זאת, החסיון חל לגבי עבירה פלילית שביצע הלקוח בעבר, אם הלקוח מבקש את שירותיו של עורך הדין בנוגע לעבירה (העניין מצוי במסגרת ה"שירות המקצועי").

ב. החסיון אינו חל כאשר הלקוח מדיח עורך דין למסור עדות כוזבת אן להפיץ מסמך כוזב (העניין אינו מצוי במסגרת ה"שירות המקצועי").

ג. החסיון אינו חל כאשר ישנן ראיות לכאורה למעורבות עורך הדין בפעילות עבריינית של לקוחו. הרף הנדרש הוא של "ראיות לכאורה" ואין די בחשד סביר (ב"ש 90130/08 ליברמן נ' מ"י (לא פורסם)).

ד. פרטים שונים בקשר להתקשרות שבין עורך דין ללקוחו אינם חסויים, כגון:

(1) זהות הפונה לעורך הדין.

(2) עצם הפנייה לעורך הדין.

(3) מועדי הפגישות עם עורך הדין.

(4) פרטי שכר הטרחה ומסמכי הנהלת החשבונות.

3. **"לקוח", מיהו?** כאשר אדם פונה לעורך דין ואינו מוסר פרטים מזהים או מקצועיים, הוא אינו זוכה למעמד של "לקוח" ואינו זכאי לחסיון. אולם, כאשר אדם פונה לעורך דין במטרה להתקשר בעסקת ייצוג, ומוסר פרטים תוך כדי הפנייה, שוב יש תחולה לחסיון, גם אם לא נקשרה לבסוף עסקת ייצוג. מכאן, שגם לקוח פוטנציאלי הוא "לקוח" הזכאי לחסיון.

4. **ויתור על החסיון.** רק בעל החסיון, קרי - הלקוח, יכול לוותר על החסיון, ואז חובה על עורך הדין למסור את המידע שהוחלף בינו לבין לקוחו. הוויתור של הלקוח יכול להיות במשתמע, למשל:

א. כאשר הלקוח מזמן את עורך הדין לעדות מטעמו או מעיד בעצמו על פרטי ההתקשרות.

ב. כאשר לקוחות פונים במשותף, רואים בהם כאילו הם מוותרים על החסיון ביניהם.

ג. מסמך ששני צדדים חתומים עליו והעתק ממנו נמסר לצד שלישי, אין עליו חסיון.

ד. כאשר השיחה עם עורך הדין מתבצעת בנוכחות אדם שלישי, שאינו איש סודו של הלקוח.

הסבר: הלקוח הוא "בעל החסיון" ולכן רק הוא יכול לוותר עליו. עורך הדין, לעומתו, הוא "הנהנה" מן החסיון ולכן הוא בלבד פטור ממתן עדות. מכאן, שהלקוח, בניגוד לעורך הדין, מחויב למסור את כל המידע בקשר למגעיו עם עורך הדין כאשר הוא נקרא לעדות, אלא אם כן יראה טעם אחר לאי גילוי המידע (שאינו קשור בחסיון), כגון פגיעה בפרטיותו.

5. **סכסוך בין עורך דין ללקוח.** כאשר יש סכסוך בין לקוח לעורך הדין בנוגע לשכר טרחה, לא ניתן למנוע מעורך הדין להעיד או למסור מידע שחל עליו החסיון. אולם, עורך הדין רשאי למסור אך ורק מידע הרלוונטי להליך (היקף השעות, מסמכים וכד'), ולא פרטים חסויים אחרים.
6. **היקף החסיון.** החסיון חל גם על עובד או מתמחה במשרדו של עורך הדין, הואיל והדברים והמסמכים הגיעו אליהם אגב עבודתם בשירות עורך הדין. ואולם, צד שלישי שנחשף למידע החסוי, רשאי לגלותו ואין הוא כפוף לתחולת החסיון.
7. **תחולת החסיון על ציר הזמן.** הזכות לחסיון עומדת גם לאחר שעורך הדין חדל להיות עורך דינו של הלקוח ואפילו לאחר שחדל עורך הדין מלשמש עורך דין. הוא הדין לגבי עובדו - הוא ימשיך להיות כפוף לחסיון גם לאחר שחדל מלשמש עובדו של עורך דין.
8. **חסיון מוחלט.** החסיון הוא מוחלט ואין לבית המשפט שיקול דעת אם להסירו.
9. **חסיון עורך דין-לקוח במסגרת חקירת מס הכנסה.** בפקודת מס הכנסה קיים הסדר לעניין חקירת מס הכנסה בעניינו של לקוח. עורך הדין נדרש למסור לפקיד השומה כל מסמך שברשותו. אולם אם טען עורך הדין לחסיון, ייקח פקיד השומה את המסמך וישימו במעטפה סגורה מבלי לעיין בה. המעטפה תופקד בבית המשפט המחוזי, כאשר לרשות עורך הדין ולקוחו עומדים 7 ימים לפנות לבית המשפט ולטעון לחסיון המסמך שהופקד. במידה והועלתה טענה כאמור, רשאי שופט בית המשפט המחוזי לעיין במסמך ולקבוע האם חל חסיון על המסמך שהופקד. אם קבע השופט שחל חסיון, יוחזר המסמך לידי עורך הדין (סעיפים 2235-א-235 לפקודת מס הכנסה).

חסיון מסמכים משפטיים

1. **מסמכים שהוכנו לקראת משפט.** מסמכים שהוכנו לצורך משפט יהיו חסויים בהתקיים אלה:
  - א. המסמכים נערכו במסגרת היועצות עם עורך דין.
  - ב. המטרה העיקרית שעמדה ביסוד הכנת המסמכים היתה הליך משפטי קיים או צפוי.
- המסמכים יהיו חסויים גם אם טרם הוחלפו בין הלקוח לעורך-דינו; כמו כן, המסמכים יהיו חסויים אם הוכנו לצורך ההליך המשפטי על-ידי צד שלישי, לבקשת עורך הדין או לקוחו.

הערה: כלל זה הורחב מכוח ההלכה הפסוקה גם לגבי מסמכים שהוכנו לצורך הליך משפטי תלופי (גישור, בורות או פשרה) (רע"א 2235/04 בנק דיסקונט נ' שירי (לא פורסם)).

2. **מסמכים אגב משא ומתן לפשרה.** מסמך הנושא את הכותרת "מבלי לפגוע בזכויות" או כותרת דומה לכך יהיה חסוי בהתקיים כל אלה:
- א. המסמך נערך ונמסר במסגרת משא ומתן לקראת פשרה.
- ב. מגישים את המסמך כראיה ל"הודאת בעל דין", לאחר שלא הושגה פשרה.

רציונאל: תכלית הסעיף היא לעודד לשאת ולתת באופן חופשי בהליכי משא ומתן לקראת פשרה, ללא חשש שמא הצעה לפשרה תתקבל כהודאת בעל דין במסגרת ההליך המשפטי.

חסיון כהן דת

1. **מהות חסיון כהן דת.** כהן הדת אינו חייב למסור עדות על דברים שנאמרו לו בוודוי ושגילויים אסור על-פי דיני הדת שלו (סעיף 51 לפק"ר).
2. **ויתור על חסיון.** רק בעל החסיון, קרי - כהן הדת, יכול לוותר על החסיון ולחשוף את המידע החסוי.

הערה: בניגוד לחסיונות אחרים, כגון חסיון עורך דין-לקוח או חסיון מטפל-מטופל, בעל החסיון (כהן הדת) אינו עלול להיפגע באופן אישי מהסרת החסיון. יודגש: כהן הדת בלבד יכול לוותר על החסיון. הטעם לכך הוא שהחסיון הוענק לטובתו ולא לטובת מי שהתוודה בפניו.

3. **חסיון מוחלט.** החסיון הוא מוחלט ולבית המשפט אין שיקול דעת אם להסירו.

חסיון עיתונאי

1. **מהות החסיון.** עיתונאי אינו חייב להעיד על המקור העיתונאי שסיפק לו את הידיעה (ב"ש 298/86 ציטרין נ' בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין, פ"ד מא(2) 377).
2. **ויתור על החסיון.** רק בעל החסיון, קרי - המקור העיתונאי, יכול לוותר על החסיון.
3. **חסיון יחסי.** בית המשפט רשאי להסיר את החסיון במקרים בהם הצדק מחייב זאת, וכאשר הראיה רלוונטית, מהותית ונחוצה. למשל, כאשר עומדת להתרחש עבירה חמורה וגילוי המקור עשוי לסייע במניעתה.

חסיון בנק-לקוח

1. **מהות החסיון.** בנק אינו חייב במסירת מידע בנוגע לענייניו של הלקוח שפנה לקבל את שירותיו (סעיף 38 לפק"ר; רע"א 1917/92 סקולר נ' גרבי, פ"ד מז(5) 764).
2. **ויתור על חסיון.** רק בעל החסיון, קרי - הלקוח, יכול לוותר על החסיון.
3. **חסיון יחסי.** בית המשפט רשאי להסיר את החסיון כאשר אינטרס גילוי האמת גובר על האינטרס שבשמירה על החסיון.

חסיון עדות בפני ועדת חקירה

- **חסיון עדות בפני ועדת חקירה.** כאשר נמסרה עדות בפני ועדת חקירה, היא לא תשמש ראיה בהליך משפטי (סעיף 14 לחוק ועדות חקירה).

רציונאל: המטרה היא לאפשר עדות חופשית בפני ועדת חקירה, מבלי לחשוש שמא ראיות שנתקבלו בהליך שבפניה יפעלו נגד מאן דהוא בהליך שיפוטי רגיל המתקיים לאחר החקירה.

חסיון סוד מסחרי (בהליך אזרחי)

- **אי גילוי סוד מסחרי בהליך אזרחי.** בהליך משפטי בעניין אזרחי, רשאי בית המשפט לתת צו בדבר אי גילוי ראיות שיש בהן סוד מסחרי, אם ראה שנתקימו אלה (סעיף 23 לחוק עוולות מסחריות):
  - א. העניין שיש באי גילוי הראיה עדיף מן הצורך לגלות את הראיה לשם עשיית צדק.
  - ב. לא ניתן לשמור על סודיות הסוד המסחרי בדרך של מתן צו אחר המבטיח הגנה עליו.

חסיון מפני הפללה עצמית

1. **מהות החסיון מפני הפללה עצמית.** אין אדם (עד אן נחקר) חייב להשיב על שאלה או למסור ראיה אם יש בה הודיה בעובדה שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה שהוא מואשם בה אן עשוי להיות מואשם בה (סעיף 47א) לפק"ר, סעיף 2) לפקודת הפרוצדורה הפלילית (עדות).

הסבר: הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית היא זכות יסוד המעניקה לכל אדם פטור מלהשיב על שאלות מפלילות או למסור ראיות מפלילות, בין בהליכי חקירה ובין במשפט עצמו.

רציונאל: החסיון מפני הפללה עצמית נועד, בין היתר, להקל על המצוקה בה מצוי אדם הנדרש להשיב לשאלות מפלילות, שכן ללא החסיון היה עומד אותו אדם בפני טרילמה קשה הואיל והיה עליו לבחור באחת מבין שלוש אפשרויות רעות: (1) למסור את האמת ולהפלייל עצמו; (2) לשקר ולהסתכן במתן עדות שקר; (3) לסרב להעיד ולהסתכן בהליכי בזיון בית המשפט.

סייגים: אלה הסייגים לחסיון מפני הפללה עצמית -

- א. **נאשם המעיד להגנתו** - כאשר נאשם מעיד להגנתו לא תקום לו זכות לחסיון מפני הפללה עצמית בקשר לעבירה בה הוא מואשם (סעיף 47(ג) לפק"ר).
- ב. **שיתוף פעולה בהליכי חקירה** - נושא "שיתוף הפעולה בהליכי חקירה" אינו מצוי במסגרת החסיון מפני הפללה עצמית ולכן סירוב החשוד להתיר עריכת חיפוש על גופו או להשתתף במסדר זיהוי ישמש ראיה לחובתו. כמו כן, סירוב החשוד לעריכת חיפוש חיצוני או פנימי או להיפגש עם רופא בקשר לכך עשוי לשמש חיזוק למשקל ראיות התביעה (סעיף 11 לחוק החיפוש).
- ג. **אין סיכון של העמדה לדין** - החסיון מפני הפללה עצמית חל רק כאשר קיים סיכון של העמדה לדין פלילי. כלומר, כאשר אין סיכון כאמור, לא תעמוד לאדם הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית. לכן במקרים הבאים אין תחולה לחסיון: הנאשם כבר הורשע בגין אותה עבירה, העבירה התיישנה, ניתנה לנאשם חנינה, נחתם עם הנאשם הסכם עד מדינה.
- ד. **נאשם שהשיב על שאלה מפלילה** - את החסיון מפני הפללה עצמית יש לתבוע לפני מתן תשובה שיש בה כדי להפלייל; בעל חסיון שהשיב ללא התנגדות על שאלה ייחשב כמי שויתר על החסיון, ותשובתו תהא קבילה כראיה נגדו (ע"פ 242/63 קריתי נ' היועמ"ש, פ"ד י"ח(3), 477).

2. **ויתור על חסיון מפני הפללה עצמית.** רק בעל החסיון, קרי - הפרט הנחקר או המעיד, יכול לוותר על זכותו שלא להפלייל עצמו.
3. **הסרת החסיון והענקת "חסיון שימוש"** (סעיף 47(ב) לפק"ר)
  - א. בית המשפט רשאי לחייב אדם להשיב לשאלה שעשויה להפליילו או למסור ראיה מפלילה. ואולם, "בתמורה" לעדותו יעניק לו בית המשפט "חסיון שימוש".
  - ב. התוצאה של הענקת "חסיון שימוש" היא שלא ניתן יהיה לעשות שימוש בתשובתו או בראיה המפלילה במשפט המתנהל נגדו באותו עניין, ללא הסכמתו.
4. **היקף החסיון מפני הפללה עצמית - מסמכים וחפצים.** החסיון מפני הפללה עצמית חל גם על הצגתם של מסמכים וחפצים שבידי אדם שיש בהם כדי להפליילו. במקרה כזה, ניתן לחייב את אותו אדם למסרם, אך יוענק לו "חסיון שימוש" (ראו לעיל), ואז - לא ניתן יהיה לעשות בהם שימוש במשפט המתנהל נגדו ללא הסכמתו (רע"פ 8600/03 מדינת ישראל נ' שרון, פ"ד נח(1) 748).
5. **הוראות השוללות חסיון מפני הפללה עצמית.** בתחומים מסוימים בחר המחוקק לשלול את הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית, כגון בחוקים פסקליים (לדוגמה: פקודת מס הכנסה).

זכות השתיקה

1. זכות השתיקה של חשוד. לחשוד זכות מוחלטת לשתוק בהליכי חקירה.⁶

רציונאל: שתיקה בשלב החקירה היא בבחינת זכות יסוד של כל חשוד. אחד הטעמים העיקריים למתן זכות שתיקה לחשוד נעוץ ברצון להגן על שיטת המשפט מפני הודאות שווא של חשודים. לפי הטענה, בשל הסיטואציה שבה נחקר חשוד - שהיא מאיימת מעצם טבעה - יש לאפשר לו לשתוק באופן מוחלט, כדי למנוע מצבים בהם יענה שקר לשאלות בחקירה בשל הבלבול, הלחץ והמצוקה בהם הוא שרוי, ויפלייל עצמו במעשה שלא עשה.

2. אזהרת חשוד. על החוקר להודיע לחשוד הנחקר במשטרה לגבי זכותו שלא להשיב לשאלות כלל ושלא להיחקר, דהיינו - ליידע אותו על זכות השתיקה העומדת לו כחשוד (סעיף 28א) לחוק המעצרים).

3. מה בין זכות השתיקה של חשוד לבין החסיון מפני הפללה עצמית?

- א. בעל הזכות - הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית היא זכות יסוד המוקנית לכל אדם (עד או נחקר), בעוד שזכות שתיקה מוחלטת מוקנית רק לחשוד בתור שכזה.
- ב. אופי הזכות - הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית מקנה פטור סלקטיבי להשיב על שאלות שיש בהן כדי להפלייל אדם, בעוד שזכות שתיקה, כשמה, מקנה לחשוד זכות שתיקה מוחלטת בהליכי חקירה.
- ג. תחולה - הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית חלה הן במישור הפלילי והן במישור האזרחי. לפיכך, גם מי שנותן עדות בהליך אזרחי רשאי לסרב להשיב על שאלות שעשויות להפליילו. לעומת זאת, זכות שתיקה מוחלטת לחשוד חלה, מעצם טבעה, במישור הפלילי בלבד.
- ד. היקף הזכות - חסיון מפני הפללה עצמית מקנה פטור מלהשיב על שאלות מפלילות בן בהליכי חקירה ובין במשפט עצמו, בעוד שזכות שתיקה מוחלטת מוגבלת להליכי החקירה.
- ה. נטילת הזכות - בית המשפט רשאי ליטול את זכות החסיון מפני הפללה עצמית ולהעניק "חסיון שימושי", בעוד שזכות השתיקה, ככלל, אינה ניתנת לשליה.
- ו. מסירת חפצים ומסמכים - החסיון מפני הפללה עצמית מתייחס גם לדרישה להצגתם של מסמכים וחפצים שיש בהם כדי להפלייל אדם; לעומת זאת, זכות השתיקה כשלעצמה אינה מקנה לחשוד זכות לסרב למסור חפצים ומסמכים אשר בידיו.

⁶ עם זאת, בית המשפט רשאי לעתים להסיק מסקנות לחובת החשוד משתיקתו במשטרה על בסיס ההוראה הבאה: "לא יחליט הקצין הממונה על מעצרו של אדם, על המשך מעצרו או על שחרורו בערובה, אלא לאחר שהזהירו כי אינו חייב לומר דבר העלול להפליילו וכי כל דבר שיאמר עשוי לשמש ראיה נגדו, וכן כי הימנעותו מלהשיב על שאלות עשויה לחזק את הראיות נגדו" (סעיף 28א) לחוק המעצרים). יש לציין, כי האפשרות שתיקה בשלב הביורר שעורך הקצין הממונה תפעל לחובת החשוד משמשת נושא לביקורת, הואיל וניתן לראות בכך כרסום בזכות השתיקה של חשוד בהליכי חקירה. ברם, הלכה היא, כי החיזוק הנזכר בסעיף הינו חיזוק של הראיות המרשיעות שכבר עומדות בפני בית המשפט (חיזוק "ישי", ולא תוספת ראייתית של "חיזוק" (ע"פ 421/78 בן בסת נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(1) 223).

4. **זכות שתיקה מסויגת לנאשם.** גם לנאשם במהלך המשפט עומדת זכות שתיקה והוא רשאי להימנע מלהשיב לאישום או מלהעיד, אך הימנעותו זו יכול שתפעל כתוספת ראייתית נגדו, כמפורט להלן (סעיפים 152, 161(א)(2) ו-162 לחסד"פ):

א. **הימנעות הנאשם מלהשיב לאישום - חיזוק.** הימנעות הנאשם מלהשיב לאישום אין לשאלות בית המשפט בעת ההקראה עשויה לשמש חיזוק למשקל ראיות התביעה (סעיף 152(ב) לחסד"פ).

ב. **הימנעות הנאשם מלהעיד - חיזוק או סיוע.** הימנעות הנאשם מלהעיד עשויה לשמש חיזוק או סיוע למשקל ראיות התביעה (סעיף 162 לחסד"פ).

חריג א': הימנעות הנאשם מלהעיד לא תשמש ראיה לחובתו, אם התקבלה חוות דעת מומחה שלפיה הנאשם הוא אדם עם מוגבלות שכלית או נפשית, ובשל מוגבלותו הוא נמנע מלהעיד.

חריג ב': הימנעות הנאשם מלהעיד לא תשמש סיוע להרשעתו על סמך אמרת חוץ של אדם בעל מוגבלות נפשית או שכלית שבית המשפט פטר אותו מלהעיד.

חריג ג': הימנעות הנאשם מלהעיד לא תשמש סיוע להרשעתו על סמך עדות שתועדה על-ידי חוקר ילדים (לפי חוק הגנת ילדים).

רציונאל לחריגים ב' וג': הנאשם עשוי לבחור שלא להעיד נגד ילד או אדם בעל מוגבלות מחשש לפגיעה בהם, ולכן אין הצדקה לייחס להימנעותו זו משקל ראייתי לחובתו.

התוצאות הראייתיות הנובעות משתיקת חשוד או נאשם

תוצאה ראייתית	שתיקת חשוד או נאשם
חיזוק הייש"י	שתיקת חשוד בהליכי חקירה
חיזוק	הימנעות הנאשם מלהשיב לאישום או לשאלות בית המשפט בעת ההקראה
חיזוק <u>או</u> סיוע	הימנעות הנאשם מלהעיד

ראיות חסויות

פרוצדורת הדיון	חסיון יחסי/מוחלט	בפני מי תידון בקשת ההסרה	תחולת החסיון והיקפו	מי זכאי לוותר עליו?	תנאי החסיון	מהות החסיון
<ul style="list-style-type: none"> ניתן להפסיק את ההליך העיקרי עד הגשת העתירה או עד לסיום הדיון בה. העתירה תוגש בכתב לביהמ"ש העליון. הדיון בעתירה יהיה בדלתיים סגורות. לשם החלטה בעתירה רשאי השופט לדרוש שהראיה או תוכנה יובאו לידיעתו, ורשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה ומנציג המשרד הממשלתי הנוגע בדבר. 	חסיון יחסי - בית המשפט יסיר את החסיון אם הצורך לגלות את הראיה לשם צדק עדיף מן העניין שלא לגלותה.	שופט אחד של בית המשפט העליון (אם ההליך העיקרי נדון בבג"צ, ידון בעתירה לגילוי ההרכב שדן בהליך העיקרי)	-	ראש המשלה/ שר ביטחון/ שר חוץ	<ul style="list-style-type: none"> ראש הממשלה או שר הביטחון הביע דעתו בתעודה חתומה, כי מסירת הראיה עלולה לפגוע בביטחון המדינה. ראש הממשלה או שר החוץ הביע דעתו בתעודה חתומה, כי מסירת הראיה עלולה לפגוע ביחסי החוץ של המדינה. 	חסיון לטובת המדינה
<ul style="list-style-type: none"> העתירה להסרת חסיון לטובת הציבור תהיה בעל פה בשעת הדיון. הדיון בעתירה יהיה בדלתיים סגורות. לשם החלטה בעתירה רשאי השופט לדרוש שהראיה או תוכנה יובאו לידיעתו, ורשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה ומנציג המשרד הממשלתי הנוגע בדבר. 	חסיון יחסי - בית המשפט יסיר את החסיון אם הצורך לגלות את הראיה לשם צדק עדיף מן העניין שלא לגלותה.	בית המשפט הדן בתיק העיקרי	-	השר שהוציא את החסיון	שר כלשהו הנוגע לעניין הביע דעתו בתעודה חתומה בידי, כי מסירת הראיה עלולה לפגוע בעניין ציבורי חשוב.	חסיון לטובת הציבור
הדיון יהיה בדלתיים סגורות (אך במעמד הצדדים)			<ul style="list-style-type: none"> החסיון חל לאחר סיום הקשר המקצועי בין המטפל למטופל. החסיון הרפואי חל גם על עובדיו של הרופא שנחשפו למידע החסוי אגב עבודתם. 	המטופל	מטפל אינו חייב למסור ראיה בהתקיים אלה: (1) המידע נוגע לאדם שנוזק לשירותו של המטפל; (2) המידע הגיע אליו במהלך עבודתו במקצועו; (3) מדובר במידע שלפי טיבו נמסר למטפל מתוך אמון שיישמר בסוד.	חסיון טיפולי: רופא, פסיכולוג ועובד סוציאלי

ראיות חסויות - המשך

מהות החסיון	תנאי החסיון	מי רשאי לומר עליו? לותר עליו?	תחולת החסיון והיקפו	בפני מי תידון בקשת ההסרה	חסיון יחסי/מוחלט	פרוצדורת הדיון
חסיון עיתונאי	עיתונאי אינו חייב להעיד על המקור העיתונאי שסיפק לו את הידיעה.	המקור העיתונאי	-	בית המשפט הדן בתיק העיקרי	חסיון יחסי - במקרים בהם הצדק מחייב זאת, וכאשר הראיה רלוונטית, מהותית ונחוצה.	-
חסיון בנק-לקוח	בנק אינו חייב למסור מידע בנוגע לעניינו של הלקוח שפנה לקבל את שירותיו.	הלקוח	-		חסיון יחסי - בית המשפט רשאי להסירו כאשר גילוי האמת גובר על האינטרס שבשמירה על החסיון.	-
חסיון מפני הפללה עצמית	אין אדם חייב למסור ראיה אם יש בה הודיה בעובדה שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה שהוא מואשם בה או עשוי להיות מואשם בה. <u>חריגים- אין תחולה לחסיון: (1) נאשם המעיד להגנתו; (2) שיתוף פעולה בהליכי חקירה; (3) אין סיכון של העמדה לדין פלילי.</u>	נחקר/ עד	החסיון חל גם על הצגתם של מסמכים וחפצים שבידי אדם שיש בהם כדי להפילו		חסיון שימוש - בית המשפט רשאי לחייב אדם להשיב לשאלה מפלילה או למסור ראיה מפלילה. <u>סייג</u> - ניתן יהיה לעשות שימוש בחומר המפליל במשפט המתנהל כנגדו רק בהסכמתו.	-
חסיון כהן דת	כהן דת אינו חייב למסור עדות על דברים שנאמרו לו בווידי ושגילויים אסור על-פי דתו.	כהן הדת	-		חסיון מוחלט - לבית המשפט אין שיקול דעת אם להסירו.	-
חסיון עו"ד-לקוח	עורך דין אינו חייב למסור כראיה: (1) דברים ומסמכים; (2) שהוחלפו בינו לבין לקוחו או בינו לבין אדם אחר מטעם הלקוח; (3) שיש להם קשר ענייני לשירות המקצועי.	הלקוח	<ul style="list-style-type: none"> ■ החסיון חל גם לאחר סיום הקשר המקצועי בין עו"ד ללקוח. ■ החסיון חל גם על עובד במשרד או מתמחה. 			-

ראיות חסויות - שאלות תרגול

1. מי מהבאים מוסמך להוציא תעודת חסיון לטובת המדינה?

- א. ראש הממשלה או שר הבטחון.
- ב. שר הבטחון בלבד.
- ג. שופט של בית המשפט העליון.
- ד. נשיא בית המשפט המחוזי.

2. בית המשפט המחוזי סירב לקבל ראיה בתביעה אזרחית שהגיש אריק נגד שמוליק, מהטעם שחל על הראיה חסיון לטובת המדינה. אריק סבור כי הראיה חיונית להוכחת תביעתו. מה עליו לעשות?

- א. עליו לעתור לבית המשפט העליון, שידון בעתירה בשופט אחד.
- ב. עליו לעתור לבית המשפט העליון, שידון בעתירה בהרכב של שלושה שופטים.
- ג. עליו לעתור לבית המשפט לעניינים מינהליים, שידון בעתירה בהרכב של שלושה שופטים.
- ד. עליו לעתור להרכב שדן בהליך העיקרי.

3. מי מהבאים מוסמך להוציא תעודת חסיון לטובת הציבור?

- א. ראש הממשלה.
- ב. ראש הממשלה או שר הבטחון.
- ג. שר הנוגע לעניין.
- ד. שר הנוגע לעניין או שר הבטחון.

4. מי מהבאים מוסמך לדון בעתירה להסרת חסיון לטובת הציבור?

- א. שופט של בית המשפט העליון.
- ב. בית המשפט העליון, שידון בעתירה בהרכב שלושה.
- ג. בית המשפט שדן בהליך העיקרי.
- ד. חסיון לטובת הציבור הוא חסיון מוחלט, ואין להסירו בשום מקרה.

5. זאביק נפגש עם עו"ד פישמן, וביקשו שייצגו במשפט הרצח שלו. במהלך הפגישה התוודה זאביק כי ביצע את הרצח. בתום הפגישה הודיע עו"ד פישמן לזאביק כי הוא מסרב לייצגו. לפני ימים מספר קיבל עו"ד פישמן זימון להעיד במשפטו של זאביק מטעם התביעה.
עו"ד פישמן תוהה אם חל על המידע שזאביק חלק עמו חסיון עורך דין-לקוח. מה תשיב לו?

- א. המידע שמסר זאביק לעו"ד פישמן חוסה תחת חסיון עורך דין-לקוח.
- ב. המידע שמסר זאביק לעו"ד פישמן אינו חוסה תחת חסיון עורך דין-לקוח, משום שהחסיון אינו חל על עבירות רצח.
- ג. המידע שמסר זאביק לעו"ד פישמן אינו חוסה תחת חסיון עורך דין-לקוח, משום שעו"ד פישמן סירב לייצג את זאביק ולא נקשרו יחסי עורך דין-לקוח בין השניים.
- ד. המידע שמסר זאביק לעו"ד פישמן אינו חוסה תחת חסיון עורך דין-לקוח, אלא אם ביקש זאביק במפורש מעו"ד פישמן לשמור על המידע חסוי.

6. במהלך משפט נזיקי המתנהל נגד אורן זימן התובע לעדות את עו"ד אריה, בא כוחו של אורן, וזאת לאחר שהתובע קיבל מידע שלפיו ידועים לאריה פרטים המוכיחים את אחריותו של אורן. אריה טען לחסיון עורך דין-לקוח, אך בית המשפט סירב לקבל את הטענה, והורה לאריה למסור את המידע.
האם פעל בית המשפט כדין?

- א. כן, אם בית המשפט מצא כי הצורך לגלות את הראיה לשם האמת עדיף על העניין שלא לגלותה.
- ב. לא, חסיון עורך דין-לקוח הוא מוחלט, ואין לבית המשפט שיקול דעת אם להסירו.
- ג. כן, אם פרשת התביעה נסמכת כולה על עדותו של אריה.
- ד. כן, חסיון עורך דין-לקוח אינו חל בהליכים אזרחיים.

7. ג'פרי עומד למשפט בגין העלמת מס. גיימס, הכומר של ג'פרי, זומן להעיד מטעם התביעה, וסיפר בעדותו כי ג'פרי התוודה בפניו על העלמות המס. עורך דינו של ג'פרי טוען כי גיימס לא היה רשאי לחשוף את המידע מחמת קיומו של חסיון כהן הדת.
היש צדק בדבריו של עורך דינו של ג'פרי?

- א. לא. הכומר גיימס הוא בעל החסיון, והוא היה רשאי לוותר עליו ולחשוף את המידע החסוי.
- ב. כן. ג'פרי הוא בעל החסיון, והכומר גיימס אינו רשאי לוותר עליו ולחשוף את המידע החסוי.
- ג. לא, משום שהחסיון כלל אינו חל על הליכים פליליים.
- ד. לא, מפני שהחסיון חל על הליכים טרום משפטיים בלבד.

8. יעקב, משתמש ותיק בסמים, זומן להעיד במשפט המתנהל נגד ברון הסמים ויקטור. במהלך העדות וחרף התנגדותו של יעקב, חייב אותו בית המשפט להעיד על עסקת סמים, שבה מכר לו ויקטור חבילה של סם מסוג הרואין. יעקב טוען בפניך כי נעשה לו עוול, משום שהמידע שבית המשפט חייב אותו למסור עשוי להפלילו בעבירה לפי פקודת הסמים המסוכנים.
מה תשיב ליעקב?

- א. בית המשפט היה רשאי לחייב את יעקב להעיד על עסקת הסמים, ותשובתו תוכל לשמש ראיה נגדו אם יועמד לדין באותו עניין.
- ב. בית המשפט היה רשאי לחייב את יעקב להעיד על עסקת הסמים, אך לא ניתן יהיה להשתמש בתשובתו כראיה נגדו אם יועמד לדין.
- ג. בית המשפט היה רשאי לחייב את יעקב להעיד על עסקת הסמים, אך לא ניתן יהיה להעמיד את יעקב לדין באותו עניין.
- ד. בית המשפט לא היה רשאי לחייב את יעקב להעיד על עסקת הסמים.

9. לקוחך אורי, העומד לדין פלילי, שוקל להימנע להעיד להגנתו.
האם הוא רשאי לעשות כן?

- א. כן, נאשם רשאי להימנע מלהעיד, אך הימנעותו מלהעיד עשויה לשמש סיוע או חיזוק למשקל ראיות התביעה.
- ב. כן, נאשם רשאי להימנע מלהעיד, אך הימנעותו מלהעיד עשויה לשמש דבר-מה נוסף לראיות התביעה.
- ג. כן, נאשם רשאי להימנע מלהעיד, והימנעותו מלהעיד לא תיזקף לחבותו.
- ד. לא, נאשם אינו רשאי להימנע מלהעיד, משום שהזכות לשתוק שמורה לעדים ולא לנאשמים.

תשובות בעמוד 113

י. עדות בכתב ועדות שנתקבלה בחו"ל

עדות שבכתב

1. **תצהיר שבכתב כראיה.** כאשר מותר לאדם על-פי דין, או כאשר הוא נדרש להוכיח דבר על-ידי תצהיר בכתב, יהא תצהירו בכתב ראיה כשרה, אם הוזהר המצהיר כי עליו להצהיר את האמת וכי יהא צפוי לעונשים הקבועים בחוק אם לא יעשה כן (סעיף 15(א) לפק"ר).
  2. **תנאי לתוקף התצהיר - אזהרה כדין.** תנאי לתוקף התצהיר הוא שהאזהרה תינתן ותאושר על-גבי התצהיר על-ידי אחד מאלה (סעיף 15(ב) לפק"ר):
    - א. שופט.
    - ב. דיין בבית דין דתי.
    - ג. היועץ המשפטי לממשלה.
    - ד. פרקליטי מדינה ומחוז.
    - ה. עורך דין.
    - ו. ראש רשות מקומית.
    - ז. אדם אחר ששר המשפטים הסמיך אותו לכך.
  3. **תצהיר שניתן בחו"ל - במישור האזרחי.** בהליך אזרחי, יהא תצהיר בכתב שניתן בחו"ל ראיה כשרה בהתקיים אחד מאלה (תקנה 1 לתקסד"א):
    - א. התצהיר ניתן בפני נציג דיפלומטי או קונסולרי של ישראל.
    - ב. התצהיר ניתן לפי דין המדינה הזרה ואושר בידי נציג דיפלומטי או קונסולרי של ישראל.
  4. **תצהיר של אדם שאינו דובר עברית.** תצהיר בעברית יהיה קביל גם אם החותם על התצהיר אינו דובר עברית, ובלבד שהתצהיר תורגם לו, והוא הוזהר כדין (ע"א 146/81 נאשף נ' נאשף, פ"ד ל"ח(3) 309).
  5. **תצהיר כוזב.** דין עשיית תצהיר כוזב כדין עדות שקר (סעיף 16 לפק"ר).
  6. **בקשה לחקירת המצהיר.** בית המשפט ייעתר לבקשת בעל דין לחקור את המצהיר על תצהירו; ואם לא התייצב המצהיר, רשאי בית המשפט לפסול את תצהירו מלשמש כראיה (סעיף 17 לפק"ר).
- הסבר:** הסעיף פורש כך שבית המשפט חייב להיענות לבקשת בעל דין לחקור את המצהיר על תצהירו, ובלבד שמדובר בחקירה רלוונטית והוגנת. יחד עם זאת, לבית המשפט סמכות טבועה למנוע חקירה מיותרת, אם שוכנע שהבקשה לחקור אינה בתום לב והיא בגדר שימוש לרעה בזכות, אך להגביל את משך החקירה, אם החקירה מתארכת מעבר לסביר.
7. **חקירה קנטרנית.** כאשר בקשת בעל דין לחקור את המצהיר באה לשם קינטור אך מתוך קלות ראש, רשאי בית המשפט להטיל על המבקש את הוצאות החקירה (סעיף 17 לפק"ר).

עדות מחוץ למדינה

1. עדות מחוץ למדינה בהליך אזרחי - שלוח בית משפט. בהליך אזרחי, מוסמך בית המשפט - לבקשת בעל דין - להורות על גביית עדות בחו"ל ורשאי הוא להתיר שפרוטוקול העדות יוגש כראיה במשפט, ובלבד שנתקיימו כל אלה (סעיף 13 לפק"ר):
  - א. העדות תיגבה בידי שלוח בית המשפט - שלוח כאמור יגבה את העדות בתצהיר ויהיה מוסמך להזהיר את העד ולערוך דו"ח מיוחד בדבר החקירה והתנהגות העד שיוגש לבית המשפט.
  - ב. בית המשפט ראה צורך בכך למען הצדק - למשל, אם הגעת העד לארץ היא בלתי אפשרית.

הערה: הסעיף שלעיל הוא המקור הנורמטיבי לגביית עדות בחו"ל בהליך אזרחי. אולם יש להדגיש כי תיאורטית, על-פי לשונו, ניתן לעשות בו שימוש גם לצורך גביית עדות בישראל במקום שהוא "מחוץ לתחום שיפוטו של בית המשפט", ויחולו ההוראות שלעיל. כך, לדוגמה, רשאי בית משפט באילת להורות על גביית עדות במטולה באמצעות שלוח, אם ראה צורך בכך למען הצדק.

2. עדות מחוץ למדינה בהליך פלילי - חיקור דין. כאשר נגבתה עדות בחו"ל לצורך הליך פלילי בישראל מכוח אמנה, הסכם או דין (הליך המכונה "חיקור דין"), רשאי בית המשפט להתיר שפרוטוקול העדות שנגבתה בחו"ל יוגש כראיה במשפט, ובלבד שנתקיימו כל אלה (סעיף 14 לפק"ר):
  - א. בית המשפט מצא שיש סיבה מספקת לאי הופעת העד למסירת עדות בבית משפט בישראל.
  - ב. לנאשם או לעורך דינו ניתנה הזדמנות לחקור את העד בשעה שנגבתה העדות בחו"ל.
3. עדות מחוץ למדינה בהליך הסגרה. בדיון בעתירה בעניין הסגרה רשאי בית המשפט בישראל לקבל כראיה הודעת אדם שניתנה לפני שופט או רשות אחרת המוסמכת לקבלה במדינה המבקשת את ההסגרה, כשהיא חתומה בידי הרשות שקיבלה אותה והחתימה מאומתת, והוא כשאין הוראה אחרת באמנת ההסגרה. הוגשה הודעה כאמור מטעם המבוקש, רשאי העותר או נציגו בחו"ל לחקור בחקירה שכנגד את מי שהגישה (תקנה 15 לתקנות ההסגרה).
4. כינוס וידאו. הן בהליך אזרחי והן בהליך פלילי, רשאי בית המשפט להתיר גביית עדות באמצעות "כינוס וידאו" (Video Conference), כתחליף לגביית עדות בחו"ל. ואולם, היתר כאמור לא יינתן כדבר שבסגרה והוא תלוי בין השאר, בחשיבות העדות, ובנכונותו של העד להגיע לישראל (רע"א 3005/02 SMITHLINE BEECHAM P.L.C נ' אוניפארם בע"מ, פ"ד נו(6) 865). בהחלטה אם לאשר גביית עדות באמצעות "כינוס וידאו", רשאי בית המשפט לקחת בחשבון גם את מצבו הבריאותי של העד (ע"פ 2308/97 בינקין נ' מדינת ישראל (לא פורסם)).

עדות בכתב ועדות שנתקבלה בחו"ל - שאלות תרגול

1. במהלך שלב ההוכחות בתביעה האזרחית שמנהלת שירה נגד רינת, ביקשה רינת לחקור את אחד המצהירים מטעמה של שירה. בית המשפט נענה לבקשה וציווה על חקירת המצהיר, אך המצהיר לא התייצב לחקירה.
מה משמעות אי התייצבותו של המצהיר?

- א. בית המשפט רשאי לפסול את התצהיר מלשמש כראיה.
- ב. בית המשפט רשאי למחוק את תביעתה של שירה.
- ג. בית המשפט רשאי למנוע משירה לחקור את המצהירים מטעמה של רינת.
- ד. בית המשפט רשאי להטיל על שירה הוצאות מיוחדות.

2. זכריה הוא אחד מהעדים במשפט האזרחי שמנהל דוד נגד יוסף. זכריה מתגורר בצרפת, ומאחר שבריאותו לקויה, עלולה נסיעה לארץ לסכן את שלומו. דוד חושש כי לא יצליח להוכיח את תביעתו ללא עדותו של זכריה, והוא מבקש לגבות את עדותו של זכריה בחו"ל ולהגיש את פרוטוקול העדות כראיה במשפט.
מה הדין?

- א. בית המשפט מוסמך להורות על גביית עדותו של זכריה בחו"ל ועל הגשת פרוטוקול העדות כראיה.
- ב. בית המשפט מוסמך להורות על גביית עדותו של זכריה בחו"ל ועל הגשת פרוטוקול העדות כראיה, ובלבד שניתנה ליוסף או לעורך דינו הזדמנות לחקור את העד בשעה שנגבתה העדות בחו"ל.
- ג. מאחר שמדובר בהליך אזרחי ולא בהליך פלילי, לא ניתן לגבות מזכריה עדות בחו"ל.
- ד. בית המשפט מוסמך להורות על גביית עדותו של זכריה בחו"ל ועל הגשת פרוטוקול העדות כראיה בהליך של חיקור דין, ובלבד שקיימת אמנה בין ישראל לצרפת המאפשרת לקיים חיקור דין.

תשובות בעמוד 114

יא. פסק דין פלילי במשפט אזרחי ותביעה נגרת

פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי

1. **הכלל לעניין פסק דין כראיה במשפט.** פסק דין שניתן במשפט אחד אינו יכול לשמש כראיה במשפט אחר מכוח הכלל הפוסל עדות שמיעה, שהרי אותו פסק דין מהווה עדות שמיעה מבחינתו של השופט האחר (שלא שמע וראה את העדויות בעצמו).

דוגמאות (סעיף 21 לחוק ועדות חקירה):

- א. **פסק דין אזרחי** - לא ישמש כראיה במשפט אזרחי אחר או במשפט פלילי אחר.
- ב. **פסק דין פלילי** - לא ישמש כראיה במשפט פלילי אחר.
- ג. **דין וחשבון של ועדת חקירה** - לא ישמש כראיה (לא בהליך פלילי ולא בהליך אזרחי).

2. **חריג - פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי.** הממצאים והמסקנות בפסק דין פלילי יהיו קבילים במשפט אזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם בהתקיים כל אלה (סעיף 42 לפק"ר):

- א. **הכרעת דין** - מדובר בממצאים ובמסקנות שבהכרעת דין, ולא בגזר דין. לעניין זה, הממצאים אותם ניתן להביא כראיה לכאורה הם רק אותם ממצאים ששימשו בסיס להרשעה.
- ב. **פסק הדין מרשיע** - המדובר אך ורק בהכרעת דין מרשיעה; ואולם, גם פסק דין הקובע **אחריות** הנאשם, אך נמנע מהרשעה (לרבות פסק דין במסגרת הסדר טיעון), הוא "מרשיע" לעניין זה.
- ג. **פסק הדין הוא חלוט** - מדובר בפסק דין שאין עליו עוד ערעור.
- ד. **המורשע או חליפו הוא בעל דין במשפט האזרחי** - תנאי נוסף לקבלת פסק הדין הפלילי בהליך האזרחי הוא שאחד מבעלי הדין בהליך האזרחי הוא **אחד** מאלה:
  - (1) המורשע או חליפו (למשל, יורשו של המורשע).
  - (2) מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע (למשל, מעבידו הנושא באחריות שילוחית).
  - (3) מי שחב בחובו הפסוק של המורשע (למשל, מבטחו של המורשע).

יודגש: פסק הדין הפלילי עשוי להיות קביל כראיה גם נגד בעלי דין אחרים בהליך האזרחי, ובלבד שאחד מבעלי הדין שבסעיף ד' לעיל הוא בעל דין באותו משפט.

ה. **זהות הערכאה המרשיעה** - פסק הדין המרשיע אינו אחד מפסקי הדין הבאים:

- (1) פסק דין של בית דין צבאי לעבירות תנועה.
- (2) פסק דין של בית משפט לעניינים מקומיים שלא ניתן על-ידי שופט שלום.

דוגמה: פסק דין המרשיע עובד בנק במרמה וברישום כוזב במסמכי תאגיד יכול לשמש את לקוחות הבנק בהליך אזרחי, בו הם תובעים את הבנק (המעביד שאחריותו נובעת מאחריות עובדו) על מנת לקבל ממנו פיצוי בגין נזקיהם הכספיים.

רציונאל: בשל הצורך לחסוך מזמנם של בתי המשפט ושל העדים ולמנוע כפילות הדיון באותו עניין, ניתן תוקף להנחה כי מה שהוכח במידת הוכחה של מעבר לספק סביר במשפט פלילי "כשר" לשמש ראיה במשפט אזרחי, שבו, כאמור, מידת ההוכחה הנדרשת נמוכה יותר.

3. **עיון בפרוטוקול ובחומר אחר.** כאשר פסק דין פלילי הוגש בהליך אזרחי, רשאי בית המשפט בהליך האזרחי לעיין גם בכתב האישום, בפרוטוקול ובכל חומר אחר שהוגש במשפט הפלילי, אם ראה צורך בכך לשם הבהרת האמור בפסק הדין (סעיף 342 לפק"ר).

4. **פסק הדין הפלילי - ראיה לכאורה בהליך האזרחי.** פסק הדין הפלילי שהתקבל בהליך אזרחי ישמש ראיה לכאורה לאמור בו (סעיף 42 לפק"ר).

5. **ראיות לסתירת פסק הדין.** כאשר הוגש פסק דין פלילי בהליך אזרחי, ניתן יהיה להביא ראיות לסתור אותו רק בהתקיים התנאים הבאים (סעיף 42 לפק"ר, ת"א (חיפה) 13877/01 נואל נ' עזאם (לא פורסם)):

- א. ברשות בית המשפט ומטעמים שיירשמו.
- ב. כדי למנוע עיוות דין.
- **ואולם,** כאשר בעל דין הגיש ראיה לסתירת פסק הדין, ובעל דין שכנגד לא התנגד להגשתה, הוא ייחשב כמי שהסכים להגשתה, והראיה תהיה ראיה כשרה לכל דבר ועניין.

חריג: החובה לקבל רשות להביא ראיות לסתירת פסק הדין הפלילי לא תחול על אלה:

- א. מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע (למשל, מעבידו של המורשע).
- ב. בעל דין שהוא "זר" להליך הפלילי (אינו המורשע, חליפו או מי שחב בחובו הפסוק).
- האנשים המנויים בסעיפים א' ו-ב' יהיו רשאים להביא ראיות לסתור את פסק הדין, ללא צורך בקבלת רשות מבית המשפט.

תביעה נגררת

1. **סמכות אזרחית נגררת לפלילים.** שופט או מותב שהרשיע אדם מוסמך לדון בתביעה האזרחית שבאה בעקבות ההרשעה בהתקיים כל התנאים הבאים (סעיף 77א) לחוק בתי המשפט):
  - א. התביעה האזרחית הוגשה נגד המורשע בלבד.
  - ב. התביעה האזרחית הוגשה בשל העובדות המהוות את העבירה שבה הורשע.
  - ג. פסק הדין הפלילי הפך לחלוט.
  - ד. מגיש התביעה האזרחית ביקש לדון בה בבית המשפט שדן בהליך הפלילי.
2. **בית המשפט הדן בתביעה האזרחית.** בית משפט מחוזי שהרשיע את הנאשם מוסמך לדון בתביעה הנגררת, גם אם התביעה לפי שוויה היא בתחום סמכותו של בית משפט השלום.

ולהבדיל: אם בית משפט השלום הוא שהרשיע את הנאשם, הוא לא יהיה מוסמך לדון בתביעה הנגררת, אם התביעה לפי שוויה היא בתחום סמכותו של בית המשפט המחוזי.

3. **הגשת תביעה אזרחית נגררת.** תביעה אזרחית נגררת תוגש לבית המשפט תוך 90 יום לאחר שפסק הדין הפלילי הפך לחלוט; התובע יצרף לכתב התביעה העתק מפסק הדין שלפיו הורשע הנתבע והעתק מכתב האישום (תקנה 17(ב) לתקסד"א).
4. **ממצאים ומסקנות בתביעה אזרחית נגררת.** יראו את הממצאים והמסקנות שנקבעו במשפט הפלילי, כאילו נקבעו בהליך האזרחי (ראיה חלוטה שלא ניתן יהיה לסתרה) (סעיף 42 לפק"ר).

יודגש: להבדיל מהליך של קבלת פסק דין פלילי במשפט אזרחי, הליך של תביעה נגררת מתקיים ככלל בפני בית המשפט שנתן את פסק הדין המרשיע (אולם בית משפט שלום שהרשיע נאשם לא ידון בתביעה נגררת שבסמכות המחוזי). נוסף לכך, בתביעה נגררת יראו את פסק הדין המרשיע כאילו הוכח בהליך האזרחי, ולא כראיה לכאורה בלבד.

5. **הוראה מיוחדת לעניין לשון הרע והגנת הפרטיות.** במשפט אזרחי בשל לשון הרע שנדון לאחר שמשפט פלילי נגד אותו אדם בשל אותה לשון הרע נסתיים (גם אם נסתיים בזיכוי), רשאי בית המשפט להסתמך על הממצאים העובדתיים שנקבעו במשפט הפלילי. הוראה זו תחול, בשינויים המחויבים, על משפט אזרחי בשל פגיעה בפרטיות (סעיף 24 לחוק איסור לשון הרע, סעיף 27 לחוק הגנת הפרטיות).

מה בין פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי לבין תביעה נגררת?

תביעה נגררת	פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי	נושא
המורשע בלבד	המורשע או חליפו או מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע ובכלל זה מי שחב בחובו הפסוק	בעלי הדין בהליך האזרחי
פסק הדין הפלילי מרשיע והפך לחלוט	פסק הדין הפלילי מרשיע והפך לחלוט	פסק הדין הפלילי
העובדות המהוות את העבירה שבה הורשע הנאשם	אין הגבלה לגבי הנושא	נושא ההליך האזרחי
בית המשפט שהרשיע אדם הוא שידון בתביעה הנגררת <u>סייג</u> : בית משפט השלום לא ידון בתביעה אזרחית שבסמכות המחוזי	בית המשפט המוסמך לדון בתביעה (לפי כללי הסמכות העניינית והמקומית)	בית המשפט האזרחי
ראיה חלוטה (שלא ניתן לסתור אותה)	ראיה לכאורה בהליך האזרחי	מעמד הראיה
לא ניתן יהיה לסתור את ממצאי פסק הדין	<u>הכלל</u> : ניתן יהיה לסתור את ממצאי פסק הדין רק ברשות בית המשפט, מטעמים שיירשמו וכדי למנוע עיוות דין <u>סייג</u> : מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע <u>אין</u> צד "זר" להליך הפלילי (שלא היה חלק מן ההליך הפלילי) <u>אינם</u> זקוקים לרשות	מעמד פסק הדין
תוך 90 יום מיום שפסק הדין הפלילי הפך לחלוט	לאחר שפסק הדין הפלילי הפך לחלוט (ללא מגבלה)	מועד הגשה

פסק דין פלילי במשפט אזרחי ותביעה נגררת - שאלות תרגול

1. רון, קבלן בניין, הורשע בגרימת מוות ברשלנות, לאחר שאחד מעובדיו נהרג כשנפל מפיגום בלתי תקין. לאחר שהפך פסק הדין הפלילי לחלוט, הגיש עזבונו של העובד תביעה אזרחית נגד רון ונגד חברת הביטוח של רון. העזבונו מבקש להביא את פסק הדין הפלילי כראיה בהליך האזרחי.
מה הדין?
- א. הממצאים והמסקנות שנקבעו בפסק הדין הפלילי לא יהיו קבילים כראיה במשפט האזרחי, משום שהתביעה הוגשה גם נגד חברת הביטוח של רון, שלא היתה צד להליך הפלילי.
- ב. הממצאים והמסקנות שנקבעו בפסק הדין הפלילי לא יהיו קבילים כראיה במשפט האזרחי, והם גם לא היו קבילים אילו הוגשה התביעה נגד רון בלבד.
- ג. הממצאים והמסקנות שנקבעו בפסק הדין הפלילי יהיו קבילים במשפט האזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם.
- ד. הממצאים והמסקנות שנקבעו בפסק הדין הפלילי יהיו קבילים במשפט האזרחי כראיה חלוטה לאמור בהם.
2. פקיד משרד השיכון הורשע בקבלת שוחד מחברת הבניה "בטונית", לאחר שהוכח כי הטה תוצאות מכרז בניה בתמורה לקבלת תשלום בסך של 100,000 ש"ח. לאחר שהפך פסק הדין לחלוט, הגישה חברת הבניה "תמיר" תביעה לפיצויים נגד הפקיד ונגד משרד הבינוי והשיכון בגין הנזק שנגרם לה עקב אובדן המכרז. משרד השיכון מעוניין להביא ראיות הסותרות את פסק הדין הפלילי.
האם יאפשר בית המשפט למשרד השיכון לעשות כן?
- א. משרד השיכון יוכל להביא ראיות לסתור את פסק הדין הפלילי ברשות בית המשפט מטעמים שיירשמו, וכדי למנוע עיוות דין.
- ב. משרד השיכון יוכל להביא ראיות לסתור את פסק הדין הפלילי ללא רשות בית המשפט.
- ג. משרד השיכון אינו רשאי להביא ראיות לסתור את פסק הדין הפלילי, משום שהוא לא היה בעל דין בהליך הפלילי.
- ד. משרד השיכון אינו רשאי להביא ראיות לסתור את פסק הדין הפלילי, משום שלא ניתן להביא בהליך אזרחי ראיות לסתור פסק דין פלילי.
3. בית המשפט המחוזי הרשיע את נתי בחבלה חמורה. לאחר שהפך פסק הדין לחלוט הגיש הנפגע לבית המשפט תביעה אזרחית לפיצויים בסכום של 500,000 ש"ח נגד נתי, ובמסגרתה ביקש להשתמש בממצאים שנקבעו בפסק הדין הפלילי.
מה הדין?
- א. בית המשפט אינו מוסמך לדון בתביעה, המצויה בסמכותו של בית משפט השלום.
- ב. בית המשפט מוסמך לדון בתביעה על אף שלפי שוויה מצויה היא בסמכותו של בית משפט השלום. בית המשפט יראה בממצאים שנקבעו במשפט הפלילי כאילו נקבעו בהליך האזרחי.
- ג. בית המשפט מוסמך לדון בתביעה על אף שלפי שוויה מצויה היא בסמכותו של בית משפט השלום. בית המשפט יראה בממצאים שנקבעו במשפט הפלילי ראה לכאורה להליך האזרחי.
- ד. בית המשפט המחוזי מוסמך לדון בתביעה על אף שלפי שוויה מצויה היא בסמכותו של בית משפט השלום. עם זאת, הממצאים שנקבעו במשפט הפלילי לא יהיו קבילים כראיה להליך האזרחי.

י.ב. עזרי חקירה

מסדרי זיהוי

1. **מסדר זיהוי.** מסדר זיהוי הוא מכשיר אובייקטיבי העושה שימוש בכושר זיכרונו החזותי של העד. אם המסדר נערך כהלכה - ניתן לבסס עליו הרשעה של הנאשם.
2. **הכללים לעריכת המסדר.** כללי עריכת מסדר זיהוי באים להבטיח את משקלו הראייתי של הזיהוי (ע"פ 420/81 כהן נ' מדינת ישראל, פ"ד לו(2) 29):
  - א. במסדר יהיו לפחות שמונה ניצבים החייבים להיות "דומים" לחשוד במראה.
  - ב. החשוד אינו יוצא דופן בין שורת הניצבים בתלבושתו או בנעליו.
  - ג. לחשוד שמורה הזכות לבחור את מיקומו בשורת הניצבים.
  - ד. לחשוד זכות בסיסית שעורך דינו יהיה נוכח במסדר הזיהוי.
  - ה. אין להציג תמונה בודדת של החשוד בפני המזהה לפני מסדר הזיהוי ואין לתת למזהה כל רמז העשוי לתרום לזיהוי החשוד.

הערה: פגם בהליכי הזיהוי אינו פוסל את תוצאות ההליך, אלא מכרסם במשקלן הראייתי.

3. **מסדרים חלופיים.** כאשר חשוד מסרב ליטול חלק במסדר זיהוי פורמלי, ניתן לראות בסירובו כבעל ערך הוכחתי לחובתו. במקרה כזה, רשאים החוקרים לקיים מסדרי זיהוי חלופיים:
  - א. **מסדר זיהוי בתמונות** - תמונת החשוד תוצג בין תמונות של אנשים "הדומים" לו במראה.
  - ב. **מסדר זיהוי מאולתר** - ניצול הימצאותו המכוונת של החשוד בתוך קהל אנשים, כאשר החשוד עצמו כלל אינו יודע על דבר עריכת המסדר.

ראיות מדעיות

1. **טביעת אצבע.** הלכה פסוקה היא שטביעת אצבע משמשת כראיה מספקת להימצאות בעליה במקום בו נמצאה, וכן ניתן לבסס הרשעה בפלילים על טביעת אצבע כראיה יחידה.
2. **בדיקת רקמות.** בדיקה זו נתקבלה כבדיקה שיש בה כדי להכריע בבדיקת אבהות.

3. **בדיקת דנ"א.** אין מניעה לקבוע זהותו של אדם באמצעות בדיקות דנ"א, אך על בית המשפט להתחשב בגורמים הבאים:

- א. הסתברות ההתאמה בין הדגימה שנלקחה מאדם לבין דגימה אחרת שממנה הופק הד.נ.א.
- ב. קיומה של אפשרות שקרוב משפחתו של אותו אדם מעורב בפרשה.

4. **בדיקת פוליגרף**

א. **במישור הפלילי** - תוצאות בדיקת פוליגרף פסולות מלשמש ראיה במשפט.

חריג: בדיקת פוליגרף היא בין הגורמים ששוקל בית המשפט בהחלטה על מעצרו של אדם. כמו כן, ניתן להסתייע בבדיקת פוליגרף בהליכי חקירה כדי לאשש או להפריך כיוון חקירה.

ב. **במישור האזרחי** - בית המשפט רשאי לקבל כראיה את תוצאות בדיקת הפוליגרף, אם ניתנה לכך הסכמת בעל הדין. יתרה מזאת, בהליך אזרחי רשאים בעלי הדין לקבוע כי בדיקת פוליגרף תכריע בסכסוך שביניהם.

5. **בדיקה גרפולוגית.** בית המשפט רשאי לקבוע את זהותו של הכותב או את העובדה שמסמכים אחדים נכתבו בידי אותו אדם - על סמך חוות דעת של גרפולוג **כראיה יחידה**, ובלבד שחוות הדעת נוקבת **בזהות הכותב**.

6. **ממל"ז - מכשיר למדידה אלקטרונית של מהירות נסיעה.** על מנת לבסס הרשעה בעבירה של נהיגה מעל המהירות המותרת שאותרה במדידה אלקטרונית, על התביעה להוכיח את אלה:

- א. המכשיר היה תקין בעת הפעלתו.
- ב. המכשיר הופעל על-ידי שוטר מיומן.
- ג. המכשיר הופעל בתנאי שטח המבטיחים כי דיווח את המהירות הנכונה.

סייג: אין התביעה צריכה להוכיח כי המכשיר הוא אמין לאור החזקה שנקבעה בפסיקה, לפיה המכשיר אמין וניתן לבסס עליו הרשעה (רע"פ 6048/97 שאלתיאל נ' מדינת ישראל (לא פורסם)).

עזרי חקירה - שאלות תרגול

1. בא כוח המדינה ביקש להגיש במשפט הפלילי נגד בועז תוצאות בדיקת פוליגרף המלמדות על אחריותו של בועז למעשים המיוחסים לו בכתב האישום.
כיצד יחליט בית המשפט בבקשה?
- א. בית המשפט רשאי לקבל את תוצאות הבדיקה כראיה במשפט.
ב. בית המשפט רשאי לקבל את תוצאות הבדיקה כראיה במשפט, אם הסכים לכך בועז.
ג. בית המשפט רשאי לקבל את תוצאות הבדיקה כראיה במשפט, אם אינו רואה חשש לעיוות דין.
ד. בית המשפט אינו רשאי לקבל את תוצאות הבדיקה כראיה במשפט.

תשובות בעמוד 114

תחולת דיני הראיות בהליך הפלילי ובהליך האזרחי

הליך אזרחי	הליך פלילי	נושא
☒	☐	האם ניתן להתנות על קבילות ראייה?
הנמקה	חיזוק, סיוע, "דבר-מה", הנמקה	סוגי תוספת ראיתית
מאזן הסתברויות	מעבר לספק סביר	נטל השכנוע
☒	☒	כלל הכשרות ("הכול כשרים להעיד")
☐	☒	איסור על עדות בן משפחה (בני זוג; הורה וילד)
☒	☒	איסור על עדות שופט
☒	☒	עדים "קשים" (פסולי דין, עד עוין, עד ששמע עד אחר, עדות "כבושה")
14	12	הגיל הקובע לעניין עדות קטין
☐	☒	סמכות חוקר ילדים
קבילה, מטעמים שיירשמו וכאשר הדבר דרוש לטובת הילד או כדי למנוע עיוות דין	קבילה אך טעונה סיוע; הימנעות נאשם מלהעיד לא תשמש סיוע	עדות שנגבתה על-ידי חוקר ילדים
☒	☒	אי קבילות עדות שמיעה
☒	☒	קבילות אמרות מילוליות המשתלבות בהתרחשות פיסית (אמרה שנאמרה בעת ביצוע עבירה; אמרת קורבן אלימות "רס-גסטה"; אמרות נפטרים)
☐	☒	קבילות אמרת חוץ והודיית חוץ של נאשם
☐	☒	קבילות אמרת חוץ בכתב של עד
☒	☒	קבילות תעודות, רשומה מוסדית וכד'
☒	☒	אי קבילות עדות סברה
☒	☒	קבילות חוות דעת, תעודת רופא ותעודת עובד ציבור
☒	☒	כלל הראיה הטובה ביותר
☒	☒	"מעשים דומים" ו"עדות שיטה"
☒	☐	עסקאות שניתן להוכיח רק במסמך בכתב
☒	☒	אי קבילות ראיות שהושגו בדרך פסולה (האזנת סתר, הגנת הפרטיות)
☒	☒	חסיונות
שלוח בית משפט	חיקור דין	גביית עדות בחו"ל

תשובות לשאלות התרגול

א. מושגי יסוד

1. **ב.** ראיה בלתי קבילה תביא לפסילת פסק דין בהליך פלילי במקרים בהם הנאשם לא היה מורשע אילולא נמסרה הראיה הפסולה, וכן במקרים בהם אין ראיה מספקת אחרת לתמוך בה את ההרשעה (סעיף 56 לפק"ר).
2. **א.** סתירות בעדותם של עדים אין בהן, כשלעצמן, כדי למנוע מבית המשפט לקבוע עובדות שלגביהן היו סתירות (סעיף 57 לפק"ר).
3. **א.** נמצא על טובין אך ורק שמו של משווק, יראו את המשווק כאילו הוא היצרן, אלא אם כן גילה המשווק לקונה או למי שהוסמך לכך בדין את זהות היצרן משנדרש לכך (סעיף 57א לפק"ר).

ב. כשרות עדים

1. **ב.** הכלל החל על פסלות עדות הורה וילד חל במשפטים פליליים בלבד (סעיף 4 לפק"ר).
2. **ג.** במשפט פלילי אין בין זוג כשר להעיד לחובת בן זוגו, ואין כופים אותו להעיד לחובת אדם המואשם יחד עם בן זוגו בכתב אישום אחד. בני זוג, לעניין זה, הם מי שנושאים כדין ביום מתן העדות (סעיף 3 לפק"ר).
3. **ג.** האיסור להעיד בני משפחה האחד לחובת משנהו אינו חל על עבירות אלימות כלפי כל אדם או על עבירות בתוך המשפחה בקשר לחסרי ישע (סעיף 5 לפק"ר).
4. **א.** כאשר בן משפחה נקרא להעיד לטובת בן משפחתו תהא עדותו כשרה לשמש ראיה להוכחת אשמתו של בן משפחתו (סעיף 6 לפק"ר).
5. **ד.** עד ששמע עדות של עד אחר אינו נפסל לעדות בשל כך בלבד. עם זאת, עניין זה יובא בחשבון בקביעת משקלה של עדותו (סעיף 172 לחסד"פ).

ג. עדות יחידה

1. **ד.** הימנעות הנאשם מהעיד עשויה לשמש חיזוק למשקל הראיות של התביעה וכן סיוע לראיות התביעה במקום שדרוש להן סיוע (סעיף 162 לחסד"פ).
2. **ד.** הרשעת שותף על סמך עדותו היחידה של שותף לעבירה טעונה חיזוק (סעיף 54א לפק"ר).
3. **ב.** הרשעה על סמך אמרת חוץ בכתב של עד, שנתקבלה לפי סעיף 10א לפקודת הראיות, טעונה חיזוק והנמקה (סעיף 10א לפק"ר).
4. **א.** באופן כללי, הרשעה על-פי עדות יחידה אינה טעונה תוספת ראייתית. לעניין חלופה ב': בעבירות מין שנעברו בקטין על-ידי בן משפחה, טעונה הרשעתו של הנאשם על-סמך עדותו היחידה של אותו קטין חיזוק, אם התלונה במשטרה נגד הנאשם הוגשה לאחר שמלאו לקטין 28 שנים. לעניין חלופה ד': אמנם הרשעה על-פי עדות יחידה של קורבן עבירת מין טעונה הנמקה אך אין דרישה ל"טעמים מיוחדים שיירשמו" (סעיף 354 לחוק העונשין, סעיפים 54א(ב) ו-55(ב) לפק"ר).
5. **ד.** בעבירות מין, שנעברו בידי מי שאינו בן משפחתו של הקטין או האחראי עליו, טעונה הרשעת הנאשם על סמך עדותו היחידה של אותו קטין חיזוק, במקרים בהם העבירה נעברה בידי מי שמלאו לו 15 שנים והתלונה נגד הנאשם הוגשה לאחר שמלאו לקטין 18 שנים, או לאחר שחלפו 10 שנים ממועד ביצוע העבירה, לפי המאוחר. עם זאת, בנסיבות המקרה חלפה תקופת ההתיישנות - מדובר בעבירת מין שנעברה בקטין על-ידי מי שאינו בן משפחה או אחראי, שלגביה יחל מניין תקופת ההתיישנות מיום שמלאו לקורבן 18 שנים. תקופת ההתיישנות בגין עבירת פשע עומדת על 10 שנים, ולכן לא ניתן עוד להעמיד את שמעו לדין (סעיף 354 לחוק העונשין).

6. ג. הרשעת שותף על סמך עדותו היחידה של שותפו לעבירה שהוא עד מדינה - טעונה סיוע (סעיף 54א(א) לפק"ר).
7. ג. הרשעה על סמך הודיית חוץ של נאשם לפי סעיף 12 לפקודת הראיות טעונה דבר-מה נוסף (סעיף 12 לפק"ר, ע"פ 556/80 ואלבחירי נ' מדינת ישראל, פ"ד לז(3) 169).
8. ג. הרשעה על סמך עדותו היחידה של קורבן עבירת מין טעונה הנמקה (סעיף 54א(ב) לפק"ר).
9. ג. במשפט אזרחי בית המשפט רשאי לסמוך על עדות יחידה של בעל דין, ללא תוספת ראייתית בצדה, ובלבד שנימק את החלטתו להסתמך עליה כעדות יחידה (סעיף 54 לפק"ר).
10. ב. קטין מתחת לגיל 12 כשר להעיד במשפט פלילי, ואולם הרשעה על סמך עדותו היחידה טעונה חיזוק (סעיף 55(ב) לפק"ר).

ד. עדות קטין

1. ב. קטין מתחת לגיל 12 כשר להעיד במשפט פלילי, ואולם הרשעה על סמך עדותו היחידה טעונה חיזוק (סעיף 55(ב) לפק"ר).
2. ג. אמנם בהליך אזרחי עדות יחידה של קטין מעל גיל 14 אינה טעונה הנמקה, אלא שבמקרה הנדון מדובר בעדות של בעל הדין עצמו (הגם שהוא קטין), ולכן נדרשת הנמקה (ראו רשימת המקרים שבהם חלה על בית המשפט בהליך אזרחי החובה לנמק את החלטתו) (סעיף 54 לפק"ר).
3. ב. חוק הגנת ילדים חל על עבירות הריגה, רצח וניסיון רצח (שלא בקשר לתאונת דרכים או פעולת טרור), שנעשו מחוץ למשפחה, כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 12 שנים, והילד עצמו אינו חשוד בעבירה (סעיף 2א) לחוק הגנת ילדים, התוספת לחוק הגנת ילדים).
4. ג. חוק הגנת ילדים חל על עבירות של הריגה, רצח וניסיון רצח שנעשו בתוך המשפחה, כאשר בעת גביית העדות טרם מלאו לילד 14 שנים, והילד עצמו אינו חשוד בעבירה (סעיפים 1 ו-2א) לחוק הגנת ילדים, התוספת לחוק הגנת ילדים).
5. ג. חוק הגנת ילדים יחול על עבירות זנות, תועבה ועבירות מין, כאשר העבירה נעשתה בגופו או בנוכחותו של ילד מתחת לגיל 14, או כאשר הילד חשוד בעשיית העבירה (סעיפים 1 ו-2א) לחוק הגנת ילדים, התוספת לחוק הגנת ילדים).
6. ב. עדותו של ילד במשפט המתנהל בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה מותנית באישורו של חוקר ילדים (סעיף 2א) לחוק הגנת ילדים).
7. ד. חקירה משטרתית של ילד בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה תיעשה רק על ידי חוקר ילדים (סעיף 4 לחוק הגנת ילדים).
8. ג. עדות ילד, שתועדה בידי חוקר ילדים הנה ראייה כשרה, אולם הרשעה על סמך עדות ילד שתועדה בידי חוקר ילדים, טעונה סיוע (סעיפים 9, 11 לחוק הגנת ילדים).
9. ב. אדם יהיה נוכח בחקירת ילד על-ידי חוקר ילדים רק ברשות החוקר (סעיף 5 לחוק הגנת ילדים).
10. ב. נפתחה חקירה בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, רשאי בית המשפט לגבות לאלתר את עדותו של הילד, אם הוגשה בקשה לכך על-ידי התובע או על-ידי מי שעשוי להיות נאשם בעבירה, וניתנה רשות מטעם חוקר ילדים (סעיף 17א(א) לחסד"פ).

ה. עדות שמיעה

1. ד. עדות שמיעה אינה קבילה הן בהליך פלילי והן בהליך אזרחי, אלא אם כן חל עליה אחד החריגים לכלל האוסר עדות שמיעה.
2. א. אמרה של קורבן אלימות תהא קבילה אף אם נבצר מהקורבן להעיד, משום שהוא תשוש, חולה, עזב את הארץ או משום שנפטר, ובלבד שנתקיימה לגבי האמרה אחת מאלה: האמרה נאמרה במהלך מעשה האלימות, או בסמוך לאחריו, או לאחר שהייתה לקורבן הזדמנות ראשונה להתלונן עליו; האמרה היא חוליה בשרשרת נסיבות ביצוע העבירה; האמרה נאמרה בעת שהקורבן היה גוסס או האמין שהוא גוסס עקב מעשה האלימות (סעיף 10 לפק"ר).
3. ד. אמרתו של נאשם מותר להוכיח בעדותו של אדם ששמע אותה (סעיף 11 לפק"ר).
4. ב. ניתן להוכיח אמרת חוץ של נאשם, שהועלתה על הכתב, באמצעות תצהיר כתוב של מי שנכח במעמד שבו נמסרה האמרה ונרשמה, אם סניגורו של הנאשם הסכים לכך (סעיף 11 לפק"ר).
5. ג. עדותו של אדם המעיד במשפט לגבי הודיית חוץ של נאשם תהיה קבילה, אם התובע הביא עדות בדבר הנסיבות שבהן ניתנה העדות, ובית המשפט נוכח שההודיה הייתה חופשית ומרצון (סעיף 12 לפק"ר).
6. ב. בית המשפט רשאי לקבל אמרת חוץ בכתב של אדם שאינו מעיד במשפט, אם שוכנע כי אמצעי פסול שימש להניא או למנוע את אומר האמרה מלתת את העדות (סעיף 10א(ב) לפק"ר).
7. ג. בית המשפט רשאי להרשיע נאשם על סמך אמרת חוץ בכתב של עד, אך ההרשעה טעונה חיזוק ועל בית המשפט לרשום את טעמיו להסתמכות על אמרת החוץ (סעיף 10א(ג)-(ד) לפק"ר).
8. ב. תעודה ציבורית ורשומה מוסדית קבילות להוכחת אמיתות תוכן (סעיף 36 לפק"ר, ע"פ 603/92 ברוך נ' מדינת ישראל, פ"ד מ(2) 114).
9. ד. "רשומה מוסדית" היא מסמך, לרבות פלט, אשר נערך על-ידי מוסד במהלך פעולתו הרגילה. נתקבלה רשומה מוסדית כראיה לאמיתות תוכנה, יהיה הצד שכנגד זכאי לחקור חקירה נגדית עדים הקשורים עם בעל הדין שמטעמו הוגשה הרשומה המוסדית (סעיפים 35, 36 לפק"ר).
10. א. מסר אלקטרוני החתום בחתימה אלקטרונית מאובטחת יהיה קביל בכל הליך משפטי, ויהווה ראיה לכאורה לכך שהחתימה היא של בעל אמצעי החתימה ושהמסר האלקטרוני הוא זה שנחתם על-ידי בעל אמצעי החתימה (סעיף 3 לחוק חתימה אלקטרונית).

ו. עדות סברה

1. ב. בית המשפט יהיה רשאי לקבל כראיה תעודת רופא, אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין (סעיף 20 לפק"ר).
2. א. חוות דעת מומחה משמשת ראיה לכאורה לאמיתות תוכנה.
3. א. כאשר מוגשת תעודת רופא, ייעתר בית המשפט לבקשת בעל דין לחקור את הרופא (סעיף 26א) לפק"ר).

ז. כללי קבילות ודרכי הוכחה

1. א. העתק צילומי של מסמך שמצורף אליו אישור שהעתק נעשה מן המקור, ישמש ראיה לכאורה בהליך משפטי אם המקור בוער ומצורף להעתק אישור על-כך (סעיף 41 לפק"ר).
2. ב. התביעה אינה רשאית לחקור נאשם במשפט פלילי בנוגע להרשעותיו הקודמות, אלא אם העיד על אופיו הטוב או הביא ראיה הנוגעת לכך (סעיף 163 לחסד"פ).
3. א. במשפט פלילי ראיה בדבר "עדות שיטה" יכולה לשמש סיוע, כאשר היא קבילה כראיה (ע"פ 679/79 כהן נ' מדינת ישראל, פ"ד לד(1) 480).

4. ב. ניתן להוכיח עסקה, שלפי המקובל והנהוג נעשית בכתב, באמצעות עדות בעל-פה כאשר נעשה מסמך ואבד שלא באשמת הטוען על סמך המסמך (סעיף 82 לחוק הפרוצדורה האזרחי העותומאני).
5. ד. טענה לגבי דברים שסוכמו לאחר עריכת המסמך בכתב אינה מערערת על תוכנו בעת עריכתו, וניתן להוכיחה בעל-פה.

ח. ראיות שהושגו בדרך פסולה

1. ד. נשיא בית משפט מחוזי או סגנו רשאי, לפי בקשת קצין משטרה מוסמך, להתיר בצו האזנת סתר אם שוכנע, לאחר ששקל את מידת הפגיעה בפרטיות, שהדבר דרוש לגילוי, לחקירה או למניעה של עבירות מסוג פשע, או לגילוי או לתפיסה של עבריינים שעברו עבירות כאמור, או לחקירה לצרכי חילוט רכוש הקשור בעבירה שהיא פשע (סעיף 6 לחוק האזנת סתר).
2. ג. שוכנע ראש רשות בטחון כי בטחון המדינה מחייב האזנת סתר שאיננה סובלת דיחוי וכי אין סיפק לקבל בעוד מועד היתר מראש הממשלה או שר הביטחון, רשאי הוא להתיר בכתב את ההאזנה (סעיף 5 לחוק האזנת סתר).
3. ב. בית המשפט רשאי לקבל ראיה שהושגה בהאזנת סתר שבוצעה ללא היתר, מטעמים מיוחדים שיירשמו, בהתקיים כל התנאים הבאים: מי שרשאי לקבל היתר ולא קיבלו פעל באמונה כנה בקיומו של היתר; מדובר בעבירת פשע חמור; הצורך להגיע לחקר האמת עדיף על הצורך להגן על הפרטיות (סעיף 13 לחוק האזנת סתר).
4. ב. בקשה לקבלת ראיה שנתקבלה בהאזנת סתר תהיה באישור היועץ המשפטי לממשלה, פרקליט המדינה או הפרקליט הצבאי הראשי, והדיון בה יתנהל בדלתיים סגורות (סעיף 13(א) לחוק האזנת סתר).
5. ד. חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות יהיה קביל כראיה, אם בית המשפט התיר לעשות שימוש בחומר, מטעמים שיירשמו (סעיף 32 לחוק האזנת סתר).

ט. ראיות חסויות

1. א. אין אדם חייב למסור, ובית המשפט לא יקבל ראיה, אם ראש הממשלה או שר הביטחון הביע דעתו בתעודה חתומה בידו כי מסירתה עלולה לפגוע בביטחון המדינה (סעיף 44(א) לפק"ר).
2. א. עתירה להסרת חסיון לטובת המדינה תוגש בכתב לבית המשפט העליון, שידון בה בשופט אחד (תקנה 1 לתקנות סדרי הדין (עתירה לגילוי ראיה)).
3. ג. אין אדם חייב למסור, ובית המשפט לא יקבל ראיה, אם שר הנוגע לעניין הביע דעתו בתעודה חתומה בידו, כי מסירתה עלולה לפגוע בעניין ציבורי חשוב (סעיף 45 לפק"ר).
4. ג. עתירה להסרת חסיון לטובת הציבור תידון בבית המשפט הדין בתיק העיקרי (סעיף 45 סיפא לפק"ר).
5. א. חסיון עורך דין-לקוח חל גם על מי שפנה לעורך דין מתוך מטרה להתקשר בעסקת ייצוג, וזאת גם אם לא נקשרה לבסוף עסקת ייצוג.
6. ב. חסיון עורך דין-לקוח הוא מוחלט ולבית המשפט אין שיקול דעת אם להסירו.
7. א. כהן דת אינו חייב למסור עדות על דבר שנאמר לו בוידוי ואשר גילויו אסור עליו לפי דיני דתו. החסיון מוענק לכהן הדת עצמו ולא למי שהתוודה בפניו, והוא זה שרשאי לוותר עליו ולחשוף את המידע החסוי.

8. ב. ביקש אדם להימנע ממסירת ראיה מחמת שהיא עשויה להפלילו ובית המשפט דחה את הבקשה והראיה נמסרה, לא תוגש הראיה נגד אותו אדם במשפט שבו הוא מואשם בשל העבירה שהעובדה המתגלית מן הראיה היא יסוד מיסודותיה, אלא אם כן הסכים לכך (סעיף 47(ב) לפק"ר).
9. א. נאשם רשאי לנהוג באחת מאלה: (1) להעיד כעד ההגנה, ואז יהיה עשוי להיחקר חקירה שכנגד. (2) להימנע מהלעיד. הימנעות הנאשם מהעיד עשויה לשמש חיזוק למשקל הראיות של התביעה וכן סיוע לראיות התביעה במקום שדרוש להן סיוע (סעיפים 161, 162 לחסד"פ).

י. עדות בכתב ועדות שנתקבלה בחו"ל

1. א. בית המשפט רשאי לצוות כי מצהיר ייחקר בבית המשפט, ובית המשפט ייעתר לבקשתו של בעל דין לצוות על כך; לא התייצב המצהיר, רשאי בית המשפט לפסול תצהירו מלשמש ראיה (סעיף 17 לפק"ר).
2. א. לפי בקשת בעל דין במשפט אזרחי רשאי בית המשפט, אם נראה צורך בכך למען הצדק ולפי התנאים שהורה עליהם, לצוות שעד או כל אדם אחר ייחקר בתצהיר על ידי אדם פלוני ובמקום פלוני שמחוץ לתחום שיפוטו של בית המשפט, ורשאי בית המשפט ליתן הוראה בכל דבר הכרוך באותה חקירה כפי שייראה סביר וצודק, ורשאי הוא להתיר לכל בעל דין להגיש את פרוטוקול העדות כראיה באותו משפט (סעיף 13 לפק"ר).

יא. פסק דין פלילי במשפט אזרחי ותביעה נגרות

1. ג. הממצאים והמסקנות של פסק דין חלוט במשפט פלילי, המרשיע את הנאשם, יהיו קבילים במשפט אזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם אם המורשע או חליפו או מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע, ובכלל זה מי שחב בחובו הפסוק, הוא בעל דין במשפט האזרחי (סעיף 42 לפק"ר).
2. ב. הוגשו ממצאים ומסקנות שנקבעו בפסק דין פלילי כראיה בהליך אזרחי, לא יהיה המורשע או חליפו או מי שחב בחובו הפסוק רשאי להביא ראיה לסתור, או ראיה שכבר נשמעה או הוגשה במשפט הפלילי, אלא ברשות בית המשפט, מטעמים שיירשמו וכדי למנוע עיוות דין. ואולם, החובה לקבל רשות להביא ראיות לסתירת פסק הדין הפלילי לא תחול על מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע (למשל, מעבידו של המורשע) (סעיף 42 לפק"ר).
3. ב. בדיון בתביעה אזרחית נגרות לפלילים, יראו את הממצאים והמסקנות שנקבעו במשפט הפלילי כאילו נקבעו במשפט אזרחי (סעיף 42 לפק"ר).

יב. עזרי חקירה

1. ד. תוצאות בדיקת פוליגרף פסולות מלשמש ראיה במשפט פלילי.

שאלות אמת (מתוך בחינות הלשכה)

מומלץ לבדוק את הפתרון כל כ-20 שאלות

1. ראובן ושמעון, בגירים, שותפים לביצוע עבירה. ראובן הוא עד מדינה, לאחר שהובטחה לו טובת הנאה מטעם התביעה.
- האם יכול בית המשפט להרשיע את שמעון על סמך עדות ראובן בלבד?**
- לא. בית המשפט אינו יכול להרשיע את שמעון אלא אם כן ימצא דבר לחיזוקה.
  - לא. בית המשפט אינו יכול להרשיע את שמעון מאחר שאין לעדותו של ראובן סיוע.
  - לא. בית המשפט אינו רשאי להרשיע על סמך עדות יחידה כלשהי.
  - כן. בית המשפט יכול להרשיע את שמעון על סמך עדות ראובן, מאחר שראובן אינו קטין.
2. בדיון הוכחות, בתביעה בגין הפרת חוזה, העידו רק התובע והנתבע. כל אחד מהם טען בעדותו כי האחר הוא שהפר את החוזה וגרם לנזקים.
- איזה מבין המשפטים הבאים מבטא נכונה את המצב המשפטי?**
- בית המשפט רשאי לקבל את התביעה או לדחותה. אם יקבל את התביעה, עליו לפרט בהחלטתו מה הניעו להסתפק בעדות התובע.
  - בית המשפט רשאי ליתן במקרה זה פסק דין על דרך של פשרה לפי סעיף 79 לחוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984.
  - בית המשפט חייב לדחות את התביעה כיוון שנטל הראייה מונח על כתפי התובע, ולא די בעדותו בלבד לצורך זכייה במשפט.
  - בית המשפט חייב לדחות את התביעה. התובע היה חייב להביא ראיות לסתור את גרסת הנתבע, ומשלא עשה כן, מופעלת נגדו החזקה של אי הבאת עד חיוני להעיד.
3. חברה בע"מ תבעה חקלאי בטענה שלא שילם את התמורה בגין מזון לבעלי חיים שהחברה סיפקה לו. החקלאי הגיש כתב הגנה וכתב תביעה שכנגד וטען שלא שילם כיוון שהמזון שסופק לו גרם נזק לבעלי החיים שלו, חלקם חלו וחלקם מתו. בישיבת קדם משפט בה נקבע מועד ההוכחות וסדר הבאת הראיות, טען ב"כ התובעת כי על החקלאי להתחיל בהבאת הראיות. ב"כ החקלאי התנגד.
- האם טענת ב"כ התובעת תתקבל?**
- כן. טענת החקלאי מהווה "הודאה והדחה" ולכן עליו להתחיל בהבאת הראיות.
  - כן. התובעת היתה זכאית להגיש תביעתה בסדר דין מקוצר, שאז היה הנתבע חייב להגיש בקשת רשות להגן, ולהתחיל בהבאת הראיות. העובדה שהתובעת בחרה להגיש תביעתה בסדר דין רגיל אינה צריכה לפעול לרעתה בעניין זה.
  - לא. אמנם קיימים בדין חריגים לחובת התובע לפתוח בהבאת הראיות, כמו "הדבר המדבר בעדו", אך התביעה כאן אינה נכנסת לאחד החריגים.
  - לא. התובעת מתחילה בהבאת הראיות ולעולם "המוציא מחברו עליו הראיה".

4. במשפט פלילי, בגין עבירות רכוש, העיד ילד בן 10 שהיה עד ראיה לאירועים נשוא האישומים. סניגורו של הנאשם טוען בסיכומים כי לא ניתן להרשיע על סמך עדותו של הילד. איזה מבין המשפטים הבאים מבטא נכונה את המצב המשפטי?

- א. לא ניתן להרשיע על סמך עדותו של הילד, שכן ילד מתחת לגיל 12 כלל אינו כשר לעדות.
- ב. אין כל מניעה להרשיע על סמך עדותו של הילד ובלבד שעדות זו נגבתה על ידי חוקר ילדים.
- ג. לא ניתן להרשיע על סמך עדותו של הילד אלא אם כן יש בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
- ד. אין כל מניעה להרשיע על סמך עדותו של הילד כראיה יחידה, ובלבד שבית המשפט השתכנע שהילד הבין את האזהרה להעיד אמת.

5. במסגרת משפט אזרחי המתנהל נגד אדם שהורשע במשפט פלילי, הוגש פסק הדין הפלילי החלוט, כראיה לכאורה. במהלך המשפט עותר ב"כ הנתבע שבית המשפט יעיין גם בכתב האישום, בפרוטוקול ובראיות שהוגשו במסגרת התיק הפלילי. האם הדבר אפשרי?

- א. כן, אם בית המשפט סבור שיש צורך בכך כדי להבהיר את האמור בפסק הדין שהוגש כראיה.
- ב. כן. ניתן להגיש, ללא הגבלה, כל מסמך מהתיק הפלילי.
- ג. לא. רק הממצאים והמסקנות של פסק דין פלילי חלוט מרשיע, יהיו קבילים במשפט האזרחי ולא ניתן לעיין בכל מסמך נוסף.
- ד. לא. בית המשפט רשאי לעיין רק בגזר הדין, בנוסף להכרעת הדין המרשיעה.

6. חוקרת פרטית התחזתה למטפלת בביתו של נפגע בתאונת דרכים אשר הגיש תביעה לפיצוי בגין נזקי גוף שנגרמו לו באותה תאונה. במהלך שהייתה של החוקרת בבית הנפגע, היתה מותקנת בשמלטה מצלמת וידיאו נסתרת אשר צילמה את הנפגע בביתו, בכל שעות היום והלילה. ב"כ חברת הביטוח מבקש להגיש את קלטת הוידאו. ב"כ התובע מתנגד להגשתה. האם ניתן להגיש את הקלטת?

- א. כן. אין כל מניעה להגיש את הקלטת כראיה במשפט.
- ב. כן. הקלטת צולמה על ידי מי שנכח בבית אותה עת, ולכן היא לא הושגה תוך פגיעה בפרטיות.
- ג. לא, אולם בית המשפט רשאי להתיר הגשתה מטעמים שיירשמו.
- ד. לא. הצילומים נעשו תוך פגיעה בפרטיות ולכן אין כל דרך להגיש את הקלטת.

7. שמואל הועמד לדין פלילי בגין ביצוע עבירות של האזנת סתר. במהלך המשפט מבקשת התביעה, באישור פרקליט המדינה, להגיש כראיה קלטת שנתפסה בביתו של שמואל והכוללת הקלטת שיחות שנעשתה תוך כדי האזנת סתר.
האם הדבר אפשרי?

- א. ניתן להגיש את הקלטת כראיה במשפט הפלילי בגין האזנת סתר.
- ב. לא. דברים שנקלטו בדרך של האזנת סתר, בניגוד להוראות החוק, לא יהיו קבילים כראיה בבית משפט.
- ג. כן. ניתן להגיש את הקלטת בכל משפט פלילי.
- ד. לא, אלא אם כן בית המשפט יחליט, מטעמים שיירשמו, לעשות שימוש בקלטת זו ולאפשר הגשתה.

8. בהליך פלילי המתנהל נגד שמעון מבקש ב"כ התביעה להגיש כראיה את אמרתו בכתב של לוי, הרשום בכתב האישום כעד תביעה. שמעון מסכים לכך והאמרה רלוונטית להליך.
מה הדין?

- א. לא ניתן להגיש האמרה כראיה אלא אם כן הורשע לוי כשותף לעבירה בה נאשם שמעון.
- ב. ניתן להגיש האמרה כראיה ובלבד ששמעון מיוצג על-ידי עורך דין.
- ג. ניתן להגיש האמרה כראיה ובלבד שלוי יעיד בבית המשפט.
- ד. לא ניתן להגיש האמרה. הסכמת הצדדים אינה מספיקה בהליך פלילי.

9. **עתירה לגילוי ראיה שחל עליה חיסיון לטובת המדינה תוגש ל:**

- א. בית המשפט הדין במשפט שבמהלכו הוגשה תעודת החיסיון.
- ב. בית המשפט העליון.
- ג. נשיא ביהמ"ש של הערכאה הדנה במשפט.
- ד. בית המשפט הגבוה לצדק.

10. בתביעת נזיקין שהגיש ראובן נגד עיריית תל אביב בגין רשלנות זומן לעדות מהנדס העיר. בעת עדותו ביקש בא כוחו של ראובן להגיש את הודעתו של מהנדס העיר במשטרה מכח סעיף 10א לפקודת הראיות (נוסח חדש), שכן עדותו בבית המשפט סתרה את דבריו במשטרה.
האם הוא רשאי לעשות כן, למרות התנגדות הצד שכנגד?

- א. כן. ניתן להגיש את ההודעה ובית המשפט יתן דעתו למשקלה ולמשקל העדות בבית המשפט, במסגרת פסק הדין שיינתן.
- ב. לא. לא ניתן להסתמך על סעיף 10א לפקודת הראיות (נוסח חדש) בהליך אזרחי.
- ג. כן. ניתן להגיש את ההודעה, אך ורק אם מהנדס העיר זומן לעדות ע"י העירייה ולא ע"י ראובן.
- ד. לא, אלא אם כן קבע בית המשפט שהעדויות שונה בפרט מהותי מהודעת מהנדס העיר במשטרה.

11. ראובן הגיש תביעה אזרחית נגד שמעון וטען למרמה במכירת הרכב אותו קנה ממנו. במסגרת תביעה זו מבקש ראובן להגיש כראיה העתק מגזר הדין שניתן בבית משפט השלום בעקבות הרשעת שמעון בעבירה של קבלת דבר במרמה בקשר למכירת אותו רכב. ב"כ הנתבע מתנגד להגשת ראיה זו.

האם התנגדותו מוצדקת?

- א. לא. ניתן להגיש גזר דין פלילי כראיה במשפט אזרחי.
- ב. כן. ניתן להגיש כראיה בהליך אזרחי רק גזר דין של בית המשפט המחוזי.
- ג. כן. ניתן להגיש כראיה בהליך אזרחי רק את הכרעת הדין במשפט הפלילי.
- ד. לא. משמדובר בטענת מרמה ניתן להגיש הן את הכרעת הדין והן את גזר הדין.

12. במהלך משפט פלילי, נקרא מרשך להעיד כעד מטעם ההגנה. מרשך חושש, כי במהלך עדותו הוא עלול להפליל את עצמו, אם יחוייב להשיב על שאלות מסויימות.

מה הדרך הנכונה למנוע תוצאה זו?

- א. לא ניתן לכפות אדם להעיד כעד הגנה במשפט פלילי, ולפיכך כל שעל מרשך לעשות הוא להודיע לבית המשפט כי הוא מסרב להעיד.
- ב. מרשך יכול לבקש מבית המשפט להימנע מלהשיב על שאלות מפלילות. אם ידחה בית המשפט את הבקשה, יהיה מרשך חייב להשיב, אולם לא ניתן יהיה לעשות שימוש בתוכן עדותו כראייה נגדו במשפט פלילי - אם יוגש נגדו.
- ג. אין לאדם חסיון מפני הפללה עצמית בהליך פלילי שאינו מתנהל נגדו. לפיכך, רשאי יהיה ב"כ הנאשם שזימן את מרשך להגיש תצהיר מטעמו של מרשך, ובו יפורטו רק העובדות שהוא מבקש להביא לידיעת בית המשפט.
- ד. תוכל לבקש שבית המשפט יורה לתביעה, שאם מרשך יפליל את עצמו, תינתן לו חסינות מפני כל הליך פלילי, הקשור בתוכן עדותו.

13. אביגיל הגישה נגד צבי תביעה כספית בבית משפט השלום. אביגיל לא העידה במשפט, והראיה היחידה שהובאה מטעמה היתה עדות שמסרה דודתה הבגירה לאה. ללאה אין שום עניין בתוצאות ההליך שבין אביגיל לבין צבי. בית המשפט קיבל את תביעתה של אביגיל, קבע שהוא מאמין לעדותה של לאה ומעדיף את גרסתה על פני עדותו של צבי, שאף הוא לא הביא כל ראיה בנוסף לעדותו.

איזה מבין האפשרויות הבאות מבטאת נכונה את המצב המשפטי?

- א. בית המשפט חייב לפרט בפסק דינו מה הניע אותו להסתפק בעדותה של לאה למרות שאין לה כל סיוע.
- ב. בית המשפט אינו חייב לפרט בפסק דינו מה הניע אותו להסתפק בעדותה של לאה למרות שאין לה כל סיוע.
- ג. אין כל אפשרות לקבל תביעה אזרחית מקום שבעל הדין נמנע מלהעיד למרות שביכולתו לעשות כן, ועל ידי כך מנע הוא את חשיפתו לחקירה נגדית.
- ד. לא קיימת כל אפשרות להכריע לטובת אביגיל בתביעה זו כאשר בפני בית המשפט עמדו גרסה מול גרסה, שכן נטל ההוכחה מוטל על אביגיל, ונטל זה לא הורם.

14. בתביעה שהוגשה נגד לקוחתך בקשר לבעלות במקרקעין, מעוניינת לקוחתך להעיד מטעמה, כעד מרכזי, את אלפרדו, תושב מילאנו שבאיטליה, שמפאת מצבו הבריאותי הקשה אינו יכול להגיע לישראל לצורך מתן עדות. ללא עדות זו, עלולה מרשתך להפסיד את התביעה. בהתייעצות עם שותפך, הובעו מספר דיעות, המפורטות להלן, בקשר לפתרון הקושי האמור. איזו מהן היא הנכונה?

- א. לבקש מבית המשפט, מכוח סמכותו הטבועה, לקיים ישיבה אחת מחוץ לתחום השיפוט, במילאנו, כדי לגבות את העדות במקום המצאו של העד. יש להציע שכל ההוצאות ישולמו בשלב זה על ידי לקוחתך.
- ב. להכין קלטת וידאו המתעדת את העד מוסר את גרסתו ממיטת חוליו ולצרף לה תצהיר של נוטריון מקומי, המאומת על ידי קונסול ישראל במילאנו, בו יוצהר כי העד זוהה והוזהר לומר את האמת, וכי עדותו נמסרה מרצונו החופשי וללא כל כפייה ולחץ.
- ג. לבקש מבית המשפט, מטעמי צדק, למנות שלוח שיגבה את העדות במילאנו, בתנאים שיקבע בית המשפט, ויעביר את העדות בתצהיר לבית המשפט בישראל. השלוח רשאי לערוך דין וחשבון לגבי אופן ניהול החקירה, התנהגות העד והתנהגות אנשים נוספים אם נכחו במעמד החקירה.
- ד. אין כל דרך חוקית להגיש עדות של העד ללא שיתייצב לעדות בבית המשפט בישראל, וללא שיחשוף את עצמו לחקירה נגדית של באי כוח הצד שכנגד.

15. בתביעה אזרחית שעניינה סכסוך מסחרי בין חברה א. בע"מ המיוצגת על ידיך לבין חברה ב. בע"מ מתכוונת לקוחתך להגיש כראיה מטעמה מסמך שמקורו במשרד התחבורה, ושיש בו כדי להזים את טענותיה של חברה ב' בע"מ. חברה ב' בע"מ פנתה לשר התחבורה וקיבלה ממנו תעודת חסיון חתומה על ידיו, ובה הביע השר את דעתו כי גילוי המסמך הנ"ל יפגע באינטרס ציבורי חשוב. תעודת החסיון הוגשה לבית המשפט והוא אסר על הגשת הראיה. מה ביכולתך לעשות?

- א. לטעון שהתעודה פסולה כיוון שניתן להגיש תעודת חסיון אך ורק בהליך פלילי, ובתנאי מפורש שההגשה תעשה על ידי בא כוח המדינה ולהגנה על עניינה בלבד.
- ב. לטעון שהתעודה פסולה כיוון שהיא חתומה על ידי שר התחבורה בעוד שרק שר הבטחון או ראש הממשלה יכולים לחתום על תעודת חסיון כזו.
- ג. להגיש לבית המשפט בקשה שיורה לגלות את הראיה החסויה למרות האמור בתעודת החסיון כיוון שראוי במקרה זה להעדיף את עשיית הצדק על פני העניין שיש באי גילוי תוכן המסמך.
- ד. להגיש בקשה לעיכוב הדיון בבית המשפט ובמקביל להגיש עתירה לבג"צ על מנת שיורה לשר התחבורה להמנע מלהתערב בסכסוך אזרחי שהמדינה אינה צד לו.

16. מהי התוספת הראייתית הנדרשת, לצורך הרשעת נאשם, הנסמכת על אמרת שותף לעבירה, שאינו עד מדינה, ושהתקבלה לפי סעיף 10א לפקודת הראיות (נוסח חדש), אם בכלל?

- א. סיוע.
- ב. דבר לחיזוק.
- ג. לא נדרשת כל תוספת ראייתית.
- ד. דבר מה נוסף.

17. במשפט של נאשם בגין מעשה מגונה בילד בן 6, מבקשת התביעה להרשיעו על סמך עדות הילד הנפגע בפני חוקר ילדים ובהסתמך על שתיקת הנאשם במשפט.
האם ניתן להרשיע את הנאשם על סמך תשתית ראיתית זו?

- א. כן. שתיקת הנאשם במשפט מהווה חיזוק לראיות התביעה ודי בכך כדי להביא להרשעת הנאשם.
- ב. כן. שתיקת הנאשם במשפט יכולה להיות סיוע לעדות הילד בפני חוקר הנוער.
- ג. לא. שתיקת הנאשם במשפט אינה יכולה לשמש סיוע לעדות הילד בפני חוקר ילדים.
- ד. לא. לא ניתן להרשיע נאשם על סמך עדות הילד הנפגע, שניתנה בפני חוקר ילדים, מאחר שהילד מתחת לגיל 12.

18. שמעון ולוי עומדים לדין בעבירת רצח שביצעו ביחד, על פי המיוחס להם בכתב האישום. לוי העיד במשפט כעד להגנתו. במהלך העדות, טען לוי כי אינו מכיר כלל את שמעון וממילא לא ביצע עימו כל עבירה. בחקירתו הנגדית של לוי, התביעה מבקשת להגיש הודעה של המדובר, שישב בתא המעצר עם לוי, ושמע מפיו את כל פרטי המעשה, כולל פרטים בדבר מעורבותו של שמעון. ההודעה נגבתה מן המדובר על ידי שוטר, לאחר שהתברר למשטרה כי מכשיר ההקלטה שהיה אמור להקליט את השיחה בין המדובר לבין לוי, לא פעל. התביעה מבקשת לבסס ממצא נגד שמעון על יסוד ההודעה הזו, וטוענת שההודעה שנגבתה מן המדובר היא "אמרה בכתב" של לוי.
האם צודקת התביעה?

- א. כן. ההודעה שנגבתה מהמדובר היא "אמרה בכתב" של לוי, משום שהועלתה על הכתב, והיא מתעדת דברים ששמע המדובר מלוי. מאחר שלוי היה עד במשפט, אמרה זו קבילה נגד שמעון.
- ב. לא. רק אמרה מוקלטת יכולה להוות "אמרה בכתב".
- ג. לא. האמרה אינה "אמרה בכתב" של לוי, אלא "אמרה בכתב" של המדובר. אמרה של עד מכלי שני אינה יכולה להחשב ל"אמרה בכתב". לפיכך, אינה קבילה נגד שמעון.
- ד. כן. אמרתו של שותף לעבירה, גם אם היא מובאת מכלי שני, קבילה נגד יתר השותפים.

19. מרשך הואשם בעבירת תקיפה. החלטת שברצונך להעיד את אשתו כעדת הגנה. האישה העידה שבעלה לא ביצע את העבירה המיוחסת לו וכלל לא יכול היה לבצע זאת מאחר שבאותה עת שהה במקום אחר. בחקירתה הנגדית חזרה בה האישה מעדותה וסיפרה דברים שיש בהם כדי להפליל את מרשך. אתה טוען שעדות האישה נגד מרשך אינה קבילה.
מה הדין?

- א. עדות האישה נגד מרשך, במקרה זה, קבילה.
- ב. עדות האישה נגד מרשך, אינה קבילה ואינה יכולה לשמש כראיה להוכחת אשמתו מאחר שאישה אינה יכולה להעיד נגד בעלה.
- ג. עדות האישה נגד מרשך, במקרה זה, מלכתחילה לא היתה קבילה, אולם מאחר שהיא זומנה כעדת הגנה, עדותה קבילה.
- ד. עדות האישה נגד מרשך אינה קבילה מאחר שהיא מסרה שתי גרסאות סותרות.

20. מרשך מספר לך שלפני 4 חודשים נסע יחד עם אשתו ובנו בן ה-15 לתל-אביב. בעת שיצא עם רכבו מהחניה, פגע ברכב שחנה בסמוך. נהג הרכב שניזוק הגיש תביעה אזרחית נגד מרשך והודיע לו שהוא מתכוון לזמן את אשתו ואת בנו של מרשך להעיד לטובתו במשפט.
האם רשאי התובע לעשות כן?

- א. התובע רשאי להעיד את אשתו של מרשך, אך לא את בנו הקטין.
- ב. התובע רשאי להעיד הן את אשתו של מרשך והן את בנו.
- ג. התובע רשאי להעיד את בנו של מרשך אך לא את אשתו.
- ד. התובע אינו רשאי להעיד לא את אשתו ולא את בנו של מרשך.

21. בתביעה אזרחית מבקש בא כוח התובע להגיש ראיה שהושגה על ידי חוקר תוך פגיעה בפרטיות כמשמעות פגיעה זו בסעיף 2 לחוק הגנת הפרטיות, התשמ"א-1981.
איזה מהמשפטים הבאים מבטא נכונה את המצב המשפטי?

- א. הגשת ראיה זו אסורה לחלוטין על פי החוק ואין כל דרך להגישה לבית המשפט.
- ב. הגשת ראיה זו מותרת אם מי שפרטיותו נפגעה הסכים להגשתה ובלבד שבית המשפט התיר ההגשה מטעמים מיוחדים שיירשמו.
- ג. הגשת ראיה זו מותרת אם מי שפרטיותו נפגעה הסכים לבקשה ובלבד שלפוגע יש פטור על פי חוק הגנת הפרטיות.
- ד. הגשת ראיה זו מותרת ללא הסכמת הנפגע אם בית המשפט התיר זאת מטעמים שיירשמו.

22. הוריו ואפוטרופסיו של ד. חסוי בן 16, תובעים בשמו ועבורו את בית החולים בו נולד. לטענתם, לד. נגרם נזק חמור ובלתי הפיך בעת לידתו, וזאת כתוצאה מהתרשלות חמורה של צוות חדר הלידה. במהלך הדיון הודיע בא כוחו של בית החולים שלמרבה הצער אבד חלק מהרישומים הרפואיים, ובכלל זה אבד הגליון הרפואי בו תועד מהלך הלידה.
איזה מהמשפטים הבאים מתאר נכונה את המצב המשפטי?

- א. אין לאובדן הרישומים הרפואיים כל משמעות ראייתית לגבי הנתבעים, שכן ממילא נטל השכנוע וההוכחה מוטל על התובע.
- ב. אובדן חלק מהרישומים הרפואיים ימנע מהנתבעים את האפשרות להגיש את החלק שלא אבד, אלא אם כן ירצה התובע להגישם.
- ג. אובדן חלק מהרישומים הרפואיים יעביר את נטל הראיה אל כתפי הנתבעים לשלול את קיומה של התרשלות מצידם.
- ד. אובדן הרישומים הרפואיים יצור הנחה על פיה הנתבעים אינם מגלים את העובדות לאשורן, ולכן יתן בית המשפט משקל מופחת ליתר הראיות של הנתבעים.

23. דני הינו ילד בן 13 שנים. הוא מעיד במשפט פלילי בו מיוחסות לנאשם עבירות נגד המוסר.
האם ואיזו תוספת ראייתית נדרשת לעדותו של דני?

- א. אין צורך בכל תוספת ראייתית.
- ב. יש צורך בחיזוק.
- ג. יש צורך בסיוע.
- ד. לא ניתן כלל להסתמך על עדותו של דני מפאת גילו.

24. שר הבטחון הביע דעתו בתעודה חתומה בידו שמסירת ראייה מסוימת המצוייה בידי התביעה עלולה לפגוע בבטחון המדינה. הינך מייצג נאשם בתיק וברצונך להביא לגילוי הראייה.

מי ידון בבקשה ובאיזה אופן?

- א. בית המשפט הדן בתיק. הבקשה תידון בדלתיים סגורות, ולשם החלטה בה רשאי השופט להורות שהראייה תוצג בפניו.
- ב. שופט בית המשפט העליון. הבקשה תידון בדלתיים סגורות ולשם החלטה בה רשאי השופט הדן בבקשה להורות שהראייה תוצג בפניו.
- ג. בית המשפט הדן בתיק. הבקשה תידון באופן פומבי אולם אם ירצה השופט שהראייה תוצג בפניו, יורה הוא על סגירת הדלתות ויתן צו איסור פרסום.
- ד. שופט בית המשפט העליון. השופט הדן בבקשה יהיה רשאי, על פי שיקול דעתו, להחליט אם לקיים את הדיון בדלתיים סגורות או לא, וכן יהיה רשאי על פי שיקול דעתו להחליט אם להורות שהראייה תוצג בפניו.

25. לקוחך היה מיוצג על ידי עורך דין אחר ומסר לו מסמכים שונים שיש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן לו על ידי אותו עורך דין. לקוחך נתבע על ידי שותפו לשעבר אשר מזמין את עורך הדין הקודם להעיד ולהציג את המסמכים שנמסרו לו על ידי לקוחך. טענת חסיון שנטענת על ידיך נדחית מהטעם שעובר למתן העדות חדל עורך הדין הקודם מלהיות עורך דין, ואינו חבר עוד בלשכת עורכי הדין.

האם דחיית טענתך מוצדקת?

- א. כן, משחדל עורך הדין הקודם לשמש כעורך דין ואינו חבר עוד בלשכת עורכי הדין, הוא משוחרר מכבלי החסיון החל ביחסי לקוח עורך דין.
- ב. כן, ובלבד שעורך הדין חדל להיות עורך דין טרם הגשת התביעה על ידי השותף.
- ג. לא. החסיון החל ביחסי עורך הדין ולקוחו, חל גם לאחר שחדל עורך הדין מלהיות עורך דין.
- ד. לא. אין כל חשיבות לעובדה שעורך הדין חדל להיות עורך דין, כל עוד לא קיבל אישור לפטור מהחסיון מהועד המרכזי של לשכת עורכי הדין.

26. בתביעה כספית בגין נזקים לציוד חקלאי, זומן להעיד ילד בן 11 שהיה עד ראייה ושמיעה לשיחה שהתנהלה בין הצדדים לתביעה.

איזה מבין המשפטים הבאים משקף נכונה את המצב המשפטי?

- א. לא ניתן להעיד את הילד מאחר שטרם מלאו לו 12 שנים.
- ב. ניתן להעיד את הילד אך לא ניתן יהיה לחייב את הנתבע בסכום כלשהוא על סמך עדות יחידה של הילד, אלא אם כן יש בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
- ג. ניתן להעיד את הילד אך בית המשפט יזהירו תחילה בלשון המובנת לו, שעליו להעיד את האמת את כל האמת ואת האמת בלבד.
- ד. לא ניתן להעיד את הילד אלא אם כן יהיה מי מהוריו נוכח באולם בעת עדותו.

27. מרשך עומד לדין בישראל בגין עבירת פשע שביצע בצרפת. התביעה מבקשת להגיש כמוצג תמלילי שיחות של מרשך עם שותפו לעבירה, שהושגו בהאזנת סתר בעת שהותם של השניים בצרפת. האזנת הסתר נעשתה על פי הוראת קצין המשטרה האחראי על החקירה, וזאת על פי הדין הנוהג בצרפת.

האם ראיה זו קבילה בבית משפט בישראל?

- א. כן. גם בישראל מוסמך קצין משטרה הממונה על החקירה להורות על ביצוע האזנת סתר.
- ב. לא, מאחר שבישראל אין סמכות לקצין משטרה הממונה על החקירה להורות על ביצוע האזנת סתר.
- ג. כן. מאחר שהראיה הושגה כדין, על פי הדין הצרפתי, היא תהיה קבילה בבית המשפט בישראל.
- ד. לא. מאחר שהמדובר בפגיעה בזכות חוקתית לצנעת הפרט, גוברת הזכות החוקתית על הדין הזר.

28. בני זוג פנו אליך יחד בבקשה להכין עבורם הסכם יחסי ממון. ההסכם שהכנת עבורם לא הוגש לבית המשפט. לימים נופל בין בני הזוג סכסוך והאישה פונה אליך ומבקשת לקבל לידיה עותק מן ההסכם. הבעל מתנגד שתמסור לה עותק וטוען לחסיון בהיותו לקוח שלך.

האם הינך רשאי למסור לאישה עותק מן ההסכם?

- א. לא. מסירת עותק ההסכם לידיה תפגע בחסיון הבעל.
- ב. כן, ובלבד שינתן לך אישור מתאים לכך על ידי בית משפט לענייני משפחה.
- ג. כן. אין חסיון ביחסים שבינך לבין אחד משניהם בקשר להסכם.
- ד. לא, אלא אם כן תקבל אישור של הועד המרכזי של לשכת עורכי הדין.

29. במסגרת משפט פלילי המתנהל נגד מרשך בבית משפט השלום הגישה התביעה תעודת חסיון מטעם השר לבטחון-פנים על ידיעות מודיעיניות, מן הטעם שבגילויין יש משום פגיעה באינטרס ציבורי חשוב. הינך מעוניין לעיין בידיעות המודיעיניות, מתוך תקווה להעזר בהן בניהול הגנת מרשך.

מה ביכולתך לעשות?

- א. להגיש עתירה לגילוי ראיה לשופט הדין בתיק.
- ב. אין ביכולתך לעשות דבר. החסיון הוא מוחלט ולא ניתן להסירו.
- ג. להגיש עתירה לגילוי ראיה, לבית המשפט העליון.
- ד. להגיש לשר לבטחון-פנים עתירה לגילוי ראיה.

30. דניאלה התלוננה נגד בעלה, יעקב, שהיכה אותה וזייף חתימתה על שיק מחשבון הבנק שלה. גם אחיו של הבעל, דודי, העיד במשטרה על התקיפה והזיוף. נגד יעקב הוגש כתב אישום המייחס לו עבירות של תקיפת דניאלה וזיוף חתימתה על השיק שלה.
איזו מבין האפשרויות הבאות מבטאת נכונה את המצב המשפטי באשר לכשרות להעיד במשפטו של יעקב?

- א. דניאלה ודודי יהיו כשרים להעיד נגד יעקב בנוגע לשני האישומים.
- ב. דניאלה תוכל להעיד נגד יעקב רק בגין עבירת התקיפה ולא תוכל להעיד נגדו בגין עבירת הזיוף. דודי יוכל להעיד גם בגין עבירת התקיפה וגם בגין עבירת הזיוף.
- ג. דניאלה תוכל להעיד נגד יעקב בגין שתי העבירות ודודי יוכל להעיד נגדו רק בגין הזיוף.
- ד. דניאלה ודודי לא יוכלו להעיד נגד יעקב.

31. איזו מבין האפשרויות הבאות מתארת נכונה את המצב המשפטי באשר לחקירת ילד הנעשית על ידי חוקר ילדים?

- א. חקירה כזו חייבת להיות מתועדת בוידאו.
- ב. חקירה כזו חייבת להיות מתועדת בהקלטה קולית בכל מקרה שאין אפשרות סבירה לתיעוד באמצעות וידאו או אם הילד סירב להשיב בגלל הוידאו וסירובו תועד בוידאו.
- ג. חקירה כזו חייבת להיות מתועדת בכתב אם אין אפשרות סבירה לתיעוד בהקלטה קולית, או אם סירב הילד להשיב לשאלות בגלל ההקלטה וסירובו תועד בהקלטה.
- ד. כל התשובות נכונות.

32. הינך מייצג חברת ביטוח בתביעה שהוגשה נגדה על ידי נפגע בתאונת דרכים. התובע הצהיר בתצהיר שהוגש לבית המשפט שהוא מרותק לכסא גלגלים. במהלך הדיון ברצונך להגיש קלטת וידאו שצולמה על ידי חוקר פרטי שהתחזה לטכנאי וצילם את התובע, כשהוא צועד בביתו, ללא כסא גלגלים וללא כל עזרה שהיא. ב"כ התובע מתנגד נמרצות להגשת הקלטת, גם לאחר שמולאו על ידיך כל דרישות הפסיקה באשר להגשת הקלטת בהיבטים הטכניים.
מה הדין?

- א. לא ניתן יהיה להגיש את הקלטת, שכן היא הושגה תוך פגיעה בפרטיות, וחומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות, יהיה פסול תמיד לשמש ראיה בבית המשפט.
- ב. לא ניתן יהיה להגיש את הקלטת, שכן לא קיבלת אישור מראש ובכתב מנשיא בית המשפט המחוזי לבצע את החקירה באופן זה.
- ג. ניתן יהיה להגיש את הקלטת רק אם בית המשפט יתיר, מטעמים שיירשמו, לעשות זאת.
- ד. ניתן יהיה להגיש את הקלטת מאחר שיש בה כדי לסתור עדות שניתנה על ידי התובע תחת אזהרה, ויש בה כדי להוכיח שעדותו היא עדות שקר.

33. רונית, קטינה בת 10, היתה עדת ראיה לגניבת תיק מאישה בעת שהיתה בדרכה מבית הספר לביתה. לבקשת הוריה של הקטינה, נגבתה ממנה עדות מוקדמת, עוד טרם הגשת כתב האישום, וזאת בנוכחות סניגורו של הנאשם שאף חקר אותה נגדית לאחר שבית המשפט הזהיר אותה תחילה בלשון המובנת לה שעליה להעיד את האמת, את כל האמת ואת האמת בלבד. במהלך המשפט לא העידה רונית.

האם, ובאילו תנאים, ניתן להרשיע את הנאשם על סמך עדותה המוקדמת של רונית?

- א. כן, ובלבד שיימצא דבר לחיזוק עדותה.
- ב. כן, ובלבד שיימצא סיוע לעדותה.
- ג. לא, אלא אם כן בית המשפט ימצא מטעמים מיוחדים שיירשמו, להתיר זאת.
- ד. לא ניתן יהיה להרשיע את הנאשם אם הקטינה לא תובא להעיד לאחר הגשת כתב האישום.

34. הגשת תביעה אזרחית נגד עזבונו של המנוח לוי ז"ל, בטענה שהמנוח לווה ממך לפני כ-3 שנים סכום כסף אשר לא הוחזר לך מעולם, הגם שהיה אמור להיות מוחזר זה מכבר. בינך לבין המנוח נערך הסכם בכתב, אך ההסכם אבד לך ולכן, כל שיש בפני בית המשפט הוא עדותך שלך.

איזה מבין המשפטים הבאים מבטא נכונה את המצב המשפטי?

- א. בית המשפט לא יוכל לקבל את תביעתך בהיותה תביעה נגד עזבונו שאינה מבוססת על מסמך בכתב.
- ב. בית המשפט יהיה רשאי לפסוק על סמך עדותך, אם יפרט בהחלטתו מה הניע אותו להסתפק בעדות זו.
- ג. בית המשפט יהיה רשאי לפסוק על סמך עדותך בלבד, ללא כל סייג.
- ד. בית המשפט לא יהיה רשאי לפסוק רק על סמך עדותך, בהיותה עדות יחידה של בעל דין.

35. נגד ראובן הוגש כתב אישום המייחס לו ביצוע עבירות של סחר בסמים. במהלך הדיון הסתבר שמשך 3 חודשים לפני מעצרו היה נתון ראובן במעקב סמוי. השוטרים שעקבו אחריו ערכו דו"חות פעולה תוך כדי המעקב. התביעה מעוניינת להגיש את דו"חות הפעולה כראיה במשפטו של ראובן, אך מאחר שמדובר בדו"חות רבים היא מעוניינת שלא להביא לעדות את כל השוטרים שערכו את הדו"חות.

האם הדבר אפשרי?

- א. לא. אמרה שניתנה מחוץ לבית המשפט לא תהיה קבילה אם נותנה אינו עד במשפט.
- ב. כן, ובלבד שראובן מיוצג על ידי עורך דין, ומסכים לכך, ותוכן האמרה אינו שנוי במחלוקת.
- ג. לא. כשמדובר בדו"חות פעולה של שוטרים, להבדיל מאמרת חוץ אחרת, לא ניתן להגישם אלא אם כן יבואו השוטרים להעיד, יוזהרו שעליהם לומר את האמת ויאשרו שהאמור בדו"חות אמת.
- ד. כן, מאחר שמדובר בדו"חות שנערכו בזמן אמת, אין מניעה להגשתם.

36. במשפט פלילי בו מיוחס לראובן ביצוע עבירת אונס קטינה, מבקש התובע להגיש כראיה עדות שנגבתה ונרשמה על ידי חוקר ילדים, וכן זכרון דברים בדבר חקירה בעבירה, שנרשם על ידי אותו חוקר ילדים בשעת החקירה.
האם ניתן להגיש מסמכים אלה כראיה לאמיתות תוכנם?

- א. כן. הן העדות והן זכרון הדברים כשרים להתקבל כראיה לאמיתות תוכנם ובלבד שחוקר הילדים יעיד.
- ב. לא. העדות וזכרון הדברים אינם כשרים להתקבל כראיה לאמיתות תוכנם אלא אם כן תעיד הקטינה ויעיד חוקר הילדים.
- ג. העדות שנגבתה כשרה להתקבל כראיה לאמיתות תוכנה אך זכרון הדברים אינו כשר להתקבל כראיה לאמיתות תוכנו.
- ד. העדות שנגבתה אינה כשרה להתקבל כראיה לאמיתות תוכנה אך זכרון הדברים כשר להתקבל כראיה לאמיתות תוכנו.

37. הינך עורך דין. בתביעה שהוגשה נגד לקוחך לשעבר, זומנת על ידי התובע, באמצעות בית המשפט, להתייצב למתן עדות מטעמו.
האם הינך רשאי לסרב להתייצב לדיון?

- א. כן. הינך רשאי לסרב להתייצב ובלבד שתודיע על כך מראש לבית המשפט.
- ב. לא. הינך חייב להתייצב למתן עדות ולהשיב, תחת אזהרה, על כל שאלה שתוצג לך.
- ג. כן. הינך רשאי לסרב להתייצב, אלא אם כן יובהר מראש שלא תישאל כל שאלה הנוגעת לדברים שהוחלפו בינך לבין לקוחך לשעבר, ושיש לה קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על ידיך ללקוחך לשעבר.
- ד. לא. הינך חייב להתייצב למתן עדות, אך אין עליך חובה לענות על שאלות הנוגעות לדברים שהוחלפו בינך לבין לקוחך לשעבר, ושיש להן קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על ידיך ללקוחך לשעבר.

38. עו"ד שמעוני הגיש תביעה כספית לבית-משפט השלום נגד ראובן, שהיה לקוחו, ולא שילם את שכר הטרחה עליו הוסכם ביניהם, בגין השירותים המשפטיים אותם קיבל. במסגרת ההליכים המשפטיים עתר עו"ד שמעוני למתן צו לגילוי מסמכים ומתן תשובות לשאלון. עו"ד שמעוני טען שללא צו כזה לא יכול הוא להוכיח את תביעתו וזכויותיו תפגענה. ראובן, הנתבע, מתנגד למתן הצו וטוען שאינו חייב לגלות מסמכים וליתן מענה לשאלון, שכן מדובר בדברים שנמסרו בין עורך דין לבין לקוחו וחל עליהם חסיון.
מה הדין?

- א. הדין עם עו"ד שמעוני. חסיון עו"ד-לקוח הוא חסיון השייך לעורך-הדין ומאחר שעורך הדין מוותר עליו, חובה על הלקוח לגלות גם דברים שהוחלפו ביניהם.
- ב. הדין עם ראובן. חסיון עו"ד-לקוח הוא חסיון השייך ללקוח וכל עוד הוא אינו מוותר עליו אין עליו כל חובה לגלות דברים שהוחלפו בינו לבין עורך-הדין.
- ג. הדין עם ראובן. חסיון עו"ד-לקוח הוא חסיון מוחלט ואין לבית המשפט סמכות לצוות על הלקוח לגלות דברים בניגוד לחסיון.
- ד. הדין עם עו"ד שמעוני. אומנם קיים חסיון עו"ד-לקוח, ואומנם חסיון זה שייך ללקוח ולא לעורך-הדין, אולם גילוי הראיה במסגרת בירור התביעה של עורך הדין נגד הלקוח לתשלום שכר טרחה מהווה חריג לחסיון.

39. הינך מייצג נתבע, מנהל חברה, שנתבעת בגין הפרת פטנט. במהלך חקירתו הנגדית של מרשך, נשאל הוא על ידי ב"כ התובע שאלה הנוגעת לנתוני מכירות ולפרטיהם של לקוחות שרכשו מתוצרת החברה. מרשך מבקש לא לענות על השאלה כיוון שהפרטים עלולים לפגוע בחברה אם יפורסמו ברבים.
מה הדין?

- א. מרשך רשאי לסרב להשיב לשאלה זו, שיש בה משום סוד מסחרי, ולא ניתן לחייבו להשיב עליה.
- ב. הינך רשאי לבקש מבית המשפט שלא לחייב את מרשך להשיב על השאלה, ואם תדחה בקשתך, הינך רשאי לבקש שהתשובה תינתן בדלתיים סגורות, מאחר שמדובר בסוד מסחרי.
- ג. הינך רשאי לבקש מבית המשפט שלא לחייב את מרשך להשיב על השאלה, ואם תדחה בקשתך, תהא רשאי לבקש להפסיק את הדיון לצורך הגשת בקשת רשות לערער. בית המשפט יהיה חייב להפסיק את הדיון.
- ד. מרשך חייב להשיב על השאלה. בחקירה נגדית רשאי ב"כ הצד שכנגד לשאול כל שאלה שיש בה כדי להוכיח את טענותיו ולהפריך את טענות הצד שכנגד.

40. בעל חנות מכולת נוהג למכור ללקוחותיו הקבועים מוצרים שונים ולקבל את תמורתם אחת לחודש. במהלך כל חודש נוהג בעל המכולת לרשום במחברת את הרכישות של כל לקוח כאשר לכל לקוח מיוחד דף במחברת. ראובן רכש בדרך זו אצל בעל המכולת משך שנים. מידי חודש היה בעל המכולת מסכם את הרישומים במחברת ומגיש חשבון שהיה נפרע על ידי ראובן. באחד החודשים סרב ראובן לפרוע את החשבון. בעל המכולת הגיש תביעה משפטית נגד ראובן וביקש להגיש כראיה את המחברת בה היו רשומות רכישותיו של ראובן. ראובן התנגד להגשת המחברת וטען שאין לראות בה ראיה קבילה.
מה הדין?

- א. המחברת אינה קבילה להוכחת אמיתות תוכנה מאחר שהיא מהווה עדות שמיעה.
- ב. המחברת אינה ראיה קבילה מאחר שהכתוב בה נעשה על ידי בעל חנות המכולת ללא אישורו של ראובן.
- ג. המחברת קבילה כרשומה מוסדית.
- ד. המחברת קבילה כראיה מאחר שראובן הסכים לתוכנה במהלך שנים והוא מנוע מלטעון כנגד קבילותה כעת.

41. אברהם הגיש נגד בנימין תביעה אזרחית על סך 10,000 ש"ח, אשר לטענתו, הלווה לבנימין והנ"ל לא החזירם לו. בכתב הגנתו, הכחיש בנימין לחלוטין את מתן הלוואה. גרסתו של אברהם נסמכת אך ורק על עדותו. בית המשפט דחה את התביעה בנימוק שעדותו של אברהם, אף שהיתה מהימנה בעיניו, אינה נתמכת בראיות נוספות.
מה הדין?

- א. בית המשפט לא היה רשאי לקבל את התביעה על סמך עדות יחידה במשפט, שאינה נתמכת בראיות אחרות כלשהן.
- ב. בית המשפט היה רשאי לקבל את התביעה על סמך עדות יחידה במשפט שאינה נתמכת בראיות אחרות כלשהן, ללא צורך בהנמקה.
- ג. בית המשפט היה רשאי לקבל את התביעה על סמך עדות יחידה במשפט, שאינה נתמכת בראיות אחרות כלשהן, אם היה מנמק מה הניע אותו להסתפק רק בעדותו של אברהם.
- ד. בית המשפט היה רשאי לקבל את התביעה על סמך עדות יחידה שאינה נתמכת בראיות אחרות, רק אם בנימין לא העיד בבית המשפט.

42. במשפט פלילי הוגשה תעודה חתומה בידי השר לבטחון פנים ולפיה מידע מסויים הינו חסוי לטובת הציבור.

מהי הדרך הנכונה לפעול להסרת החסיון ולגילוי המידע?

- א. לעתור לבית המשפט העליון.
- ב. לעתור לבית המשפט הדין בתיק.
- ג. לעתור ליועץ המשפטי לממשלה.
- ד. לעתור לבית המשפט לעניינים מנהליים.

43. עו"ד ראובן ביקש להגיש את תצהירו של מרשו, לוי, כראיה במשפט אזרחי. התצהיר שהוכן ע"י עו"ד ראובן, הועבר ללוי לחתימה בפני עו"ד, אלא שמפאת העדרם של עורכי דין במקום בו גר לוי, חתם לוי על התצהיר בפני אחיו, המכהן כראש המועצה המקומית שבתחומה הוא גר, לאחר שהוזהר על ידיו כדין.

האם ניתן להגיש תצהיר זה כראיה?

- א. לא. רק תצהיר שנחתם בפני עורך דין יכול לשמש כראיה במשפט.
- ב. כן. ניתן להגיש, כראיה במשפט, תצהיר שנחתם בפני ראש רשות מקומית.
- ג. לא. לא ניתן להגיש, כראיה במשפט, תצהיר שנחתם בפני קרוב משפחה.
- ד. כן. ניתן להגיש, כראיה במשפט, תצהיר שנחתם בפני ראש הרשות המקומית, ובלבד שהמצהיר מתגורר בתחומה.

44. ראובן מואשם בבית משפט השלום בשידולה של ביתו, שרה, לעסוק בזנות. התביעה מעוניינת להעיד, כעדת תביעה, בת קטינה אחרת של ראובן, דינה.

האם הדבר אפשרי?

- א. כן. אין מניעה במקרה זה שדינה תעיד נגד ראובן.
- ב. לא. בת אינה כשירה להעיד נגד אביה.
- ג. לא. דינה אינה כשירה להעיד נגד ראובן מאחר שהיא אינה קורבן העבירה.
- ד. כן. אין כל מניעה לעדות קטינה נגד אביה. הסייגים חלים רק על עדויות של בני משפחה בגירים.

45. במשפט שהתנהל בבית משפט השלום העידו שני התובעים עדויות סותרות לגבי נסיבות התרחשות תאונת העבודה בה נפגעו. כשהגיע מועד הסיכומים, נטען על ידי ב"כ הנתבע שיש לדחות את התביעה, מאחר שדי בקיומן של הסתירות בעדויות התובעים, כשלעצמן, כדי למנוע מבית המשפט קביעת ממצאים עובדתיים באשר לדרך התרחשות התאונה.
מה דעתך על טענה זו?

- א. הטענה נכונה. מאחר שיש סתירות בעדויות התובעים לא ניתן לקבוע ממצאים עובדתיים באשר לדרך התרחשות התאונה.
- ב. הטענה נכונה. אם היה מדובר בעדים שאינם בעלי דין, התשובה היתה שונה, אולם מאחר שמדובר בבעלי דין, לא ניתן לקבוע ממצאים עובדתיים מקום שיש סתירה בעדויות התובעים.
- ג. הטענה אינה נכונה. דווקא מאחר שמדובר בבעלי דין, אין מניעה לקבוע ממצאים עובדתיים. אם היו העדים, עדים זרים, היה קושי לקבוע ממצאים כאלה והיה צורך בסיוע נוסף.
- ד. הטענה אינה נכונה. סתירות בעדותם של עדים, אין בהן, כשלעצמן, כדי למנוע מבית המשפט לקבוע עובדות בנושאים שחלו לגביהן הסתירות.

46. לראובן, לקוחך, נגרם נזק גוף כתוצאה מפתיחת בקבוק משקה קל, והוא מעוניין להגיש תביעת פיצויים בגין נזק זה. לבקשתך, הביא ראובן אליך את הבקבוק שממנו נפגע, ועל גביו רשום רק שם המשווק.
מה ביכולתך לעשות?

- א. להגיש תביעה נגד המשווק, שכן בהעדר שם היצרן, נחשב המשווק ליצרן.
- ב. לפנות למשווק בבקשה שימסור את פרטי היצרן. אם יעשה כן, תוגש התביעה נגד היצרן. אם לא, תוגש התביעה רק נגד המשווק.
- ג. להגיש תביעה נגד מדינת ישראל על רשלנות באכיפת חוקי הגנת הצרכן לעניין סימון מוצרים.
- ד. תשובות א' ו-ב' נכונות.

47. נגד ראובן הוגש כתב אישום בגין שוד בנק. עד התביעה היחיד שראה את פני ראובן, הוא רועי, ילד בן 10, שישב על מדרגות הבנק עת נפלה המסיכה מפני ראובן. רועי ראה את פניו של ראובן והצליח לזהותו.
האם ניתן להסתמך על עדותו של רועי?

- א. לא. ילד מתחת לגיל 12 אינו כשיר לעדות במשפט פלילי.
- ב. לא. זוהי העדות היחידה הקושרת את ראובן לביצוע העבירה ולא ניתן להרשיע במשפט פלילי על סמך עדות יחידה.
- ג. כן. ניתן להסתמך על העדות, אך לא ניתן להרשיע את ראובן על סמך עדות זו, אם לא נמצא בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
- ד. כן. ניתן להרשיע על סמך עדות זו, אך בית המשפט צריך לנמק מה הביאו להסתפק בעדות.

48. איזה מבין המשפטים הבאים משקף נכונה את המצב המשפטי באשר לקבילותו של מידע אשר נוצר באמצעי אלקטרוני או אופטי והחתום בחתימה אלקטרונית מאובטחת?

- א. מידע זה אינו קביל בהליך משפטי.
- ב. מידע זה קביל רק בהליכים אזרחיים.
- ג. מידע זה קביל רק בהליכים פליליים.
- ד. מידע זה קביל בכל הליך משפטי.

49. באיזה חיקוק מעוגן חסיון דברים שנאמרו לכהן דת בעת וידוי?

- א. חוק בתי המשפט (נוסח משולב), התשמ"ד-1984.
- ב. פקודת הראיות (נוסח חדש).
- ג. תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד-1984.
- ד. החסיון אינו מעוגן בחיקוק, הוא יציר הפסיקה.

50. במשפט פלילי המתנהל נגד לקוחך, באשמה של שוד חנות צעצועים, הזמינה התביעה לעדות, רק את יורם, קטין בן 10, ששהה בחנות בעת השוד. יורם העיד את שראו עיניו במהלך השוד ולא היה עד ראיה נוסף לכך. מרשך העיד. מה תטען בסיכומיך לעניין עדותו של יורם?

- א. שלא היה מקום להתיר העדתו, מפאת היותו קטין שאינו בר אחריות פלילית ולכן יש להתעלם מעדותו.
- ב. שאין להרשיע את מרשך על סמך עדותו של יורם, קטין שאינו בר אחריות פלילית, גם אם ימצא בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
- ג. שאין להרשיע את מרשך, על סמך עדותו של יורם, קטין שאינו בר אחריות פלילית, אלא אם כן ימצא בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
- ד. שאין להרשיע את מרשך, על סמך עדותו של יורם, קטין שאינו בר אחריות פלילית, אלא אם כן תמצא בחומר הראיות ראית סיוע.

51. נגד ראובן הוגשה תביעה, ונטען בה שראובן לווה משמעון סכומי כסף, ולא החזירם, למרות פניות חוזרות ונשנות של שמעון אליו. ראובן הגיש כתב הגנה ולאחר שהתקיים קדם משפט, בו נקבע שהנתבע יחל בהבאת הראיות, הגיש ראובן תצהיר עדות ראשית ובמסגרתו טען שקיבל ההלוואה, אך אין לו כסף ולכן אין באפשרותו להשיב את ההלוואה. שמעון לא העיד ולא הביא עדים מטעמו. בית המשפט חייב את ראובן לשלם לשמעון את מלוא סכום התביעה, מבלי שפירט בהחלטתו מה הניע אותו להסתפק בעדותו היחידה של ראובן שאין לה סיוע.

האם היה בית המשפט רשאי לעשות כן?

- א. לא. בית המשפט רשאי לפסוק במשפט אזרחי על סמך עדותו היחידה של ראובן רק אם הוא מפרט בהחלטתו מה הניע אותו להסתפק בה.
- ב. לא. בית המשפט לא היה רשאי להסתפק בעדותו היחידה של ראובן, בלי שיש בחומר הראיות דבר לחיזוק.
- ג. כן. בנסיבות שתוארו בשאלה אין כל מניעה להתבסס רק על עדותו של ראובן.
- ד. כן. בית המשפט רשאי לפסוק במשפט אזרחי על סמך עדות יחידה של בעל דין, ללא צורך בכל פירוט, וזאת להבדיל ממשפט פלילי.

52. במהלך משפט אזרחי, התבקש מרשך למסור מכתב שכתב לצד שכנגד, ובו נכללת הודאה של מרשך בביצוע עבירה על חוק ניירות ערך. מרשך התנגד.

מה הדין?

- א. אין אדם חייב למסור ראיה, אם יש בה הודיה בעובדה שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה שהוא עלול להיות מואשם בה.
- ב. בית המשפט רשאי לחייב את מרשך למסור את הראיה, ובמקרה כזה, ניתן יהיה לעשות שימוש בראיה במשפט בו הוא עלול להיות מואשם בשל עבירה על חוק ניירות ערך.
- ג. מרשך אינו חייב למסור ראיה, אם יש בה הודיה בעובדה, שהיא יסוד מיסודותיה שלעבירה אלא אם כן הצורך לגלות את הראיה, לשם עשיית צדק, עדיף מן הענין שיש שלא לגלותה.
- ד. בית המשפט רשאי לחייב את מרשך למסור את הראיה ובמקרה כזה, לא ניתן יהיה לעשות שימוש בראיה במשפט בו מואשם מרשך בשל עבירה על חוק ניירות ערך.

53. אילו מבין המשפטים הבאים מתאר את המצב המשפטי לגבי קבילות תוצאות מסדר זיהוי שנערך ללא נוכחות סניגורו של החשוד?

- א. תוצאות מסדר הזיהוי, שנערך ללא נוכחות סניגורו של החשוד, לעולם אינן קבילות, שכן העדרותו פוסלת את מסדר הזיהוי.
- ב. תוצאות מסדר הזיהוי, שנערך ללא נוכחות סניגורו של החשוד, לעולם קבילות, שכן ממילא, אין חובה לערוך את המסדר בנוכחות סניגורו.
- ג. קבילות תוצאות מסדר הזיהוי, שנערך ללא נוכחות סניגורו של החשוד, תלויות בסוגו של מסדר הזיהוי, כשלגבי מסדר זיהוי חי יחול האמור בתשובה א', ולגבי מסדר זיהוי בתמונות יחול האמור בתשובה ב'.
- ד. תוצאות מסדר הזיהוי, שנערך ללא נוכחות סניגורו של החשוד, בלי תלות בסוג מסדר הזיהוי, כשלעצמן, אינן פסולות. עם זאת, היעדרות הסניגור פוגעת במסקלו של מסדר הזיהוי ובית המשפט נדרש לבדיקה קפדנית של אופן עריכתו.

54. ראובן הועמד לדין באשמת אונס. ראובן כפר באשמה והכחיש שקיים יחסי מין כלשהם עם המתלוננת. העדות היחידה לגבי המעשה היתה של המתלוננת. בפני בית המשפט הובאה הוכחה שהמתלוננת היא חולת נפש. בית המשפט לא האמין לעדותו של ראובן. מאידך גיסא, התרשם בית המשפט שהמתלוננת דוברת אמת, בהבינה שחובתה לעשות כן, וכי עדותה היתה עניינית, הגיונית וסדורה, ויש לתת בה אמון. כמו כן נעזר בית המשפט בסימנים חיצוניים שלדעתו היה בהם כדי לאמת את עדות המתלוננת. בהכרעת הדין פירט בית המשפט נימוקים אלה ונימוקים שהניעו אותו להסתפק בעדות המתלוננת.

האם ניתן להרשיע את ראובן על סמך עדותה של המתלוננת?

- א. לא. אין להרשיע בעבירות מין על סמך עדות יחידה של חולה נפש, ללא סיוע.
- ב. כן. עדותו היחידה של חולה נפש טעונה חיזוק. בנסיבות אלה יש חיזוק בעובדה שבית המשפט לא האמין לעדותו של ראובן.
- ג. לא. בית המשפט אינו יכול להרשיע על סמך עדות יחידה של חולה נפש בהיעדר חוות דעת של פסיכיאטר הקובעת שהעדה יודעת להבחין בין אמת לדמיון.
- ד. כן. כאשר בית המשפט מתרשם שהעד מבין את חובתו להעיד אמת ומסוגל למסור עדות עניינית, רשאי הוא לתת אמון בעדות, ולהרשיע על סמך עדות יחידה של חולה נפש.

55. מיכאל, תושב ירושלים, הורשע בבית המשפט המחוזי בירושלים בעבירת אינוס שבוצעה כלפי דינה. דינו נגזר ופסק הדין אושר בערעור ביום 20.1.01. ביום 20.8.01, דינה, המתלוננת, מבקשת להגיש נגד מיכאל תביעה אזרחית לבית משפט בירושלים לפיצוי על הנזקים שנגרמו לה, נזקים המוערכים על ידיה בסכום של שני מיליון ש"ח.

אילו מבין המשפטים הבאים מתאר נכונה את המצב המשפטי?

- א. התביעה יכולה להיות מוגשת לבית משפט השלום בירושלים או לבית המשפט המחוזי בירושלים, לפי בחירת המתלוננת. הממצאים והמסקנות של פסק הדין הפלילי יהיו קבילים כראיה חלוטה לאמור בהם.
- ב. התביעה יכולה להיות מוגשת רק לבית המשפט המחוזי בירושלים. הממצאים והמסקנות של פסק הדין הפלילי יהיו קבילים כראיה לכאורה לאמור בהם, ומיכאל רשאי להביא כל ראיה לסתור אותם.
- ג. התביעה יכולה להיות מוגשת רק לבית משפט השלום בירושלים. הממצאים והמסקנות של פסק הדין הפלילי יהיו קבילים כראיה לכאורה לאמור בהם ומיכאל רשאי להביא ראיות לסתור אותם רק ברשות בית המשפט, מטעמים מיוחדים שיירשמו וכדי למנוע עיוות דין.
- ד. התביעה יכולה להיות מוגשת לבית משפט השלום בירושלים או לבית המשפט המחוזי בירושלים, לפי בחירת המתלוננת. הממצאים והמסקנות של פסק הדין הפלילי אינם קבילים בהליך האזרחי, בהיותם, בהליך זה, עדות שמיעה.

56. ראובן הואשם בבית המשפט המחוזי בעבירה של אינוס. אחד מעדי התביעה הוא אורן, ילד בן 11, אשר המתלוננת, קורבן העבירה, סיפרה לו, למחרת האונס, את שארע לה.

מהו הדין החל על העדתו של אורן?

- א. לא ניתן להעיד את אורן, שכן הוא אינו בר עונשין ולא ניתן להזהירו.
- ב. ניתן להעיד את אורן רק ברשות חוקר ילדים.
- ג. לא ניתן להעיד את אורן, ואולם מותר להגיש את עדותו כפי שתועדה על ידי חוקר ילדים.
- ד. ניתן להעיד את אורן, ואולם יש להזהירו בלשון המובנת לו.

57. גלעד מואשם בבית משפט השלום בשידולה של ביתו, סיגל, לעסוק בזנות. התביעה מעוניינת להעיד, כעדת תביעה, בת קטינה אחרת של גלעד, מיכל.
האם הדבר אפשרי?

- א. כן. אין מניעה במקרה זה שמיכל תעיד נגד גלעד.
- ב. לא. בת אינה כשירה להעיד נגד אביה.
- ג. לא. מיכל אינה כשירה להעיד נגד גלעד מאחר שהיא אינה קורבן העבירה.
- ד. כן. אין כל מניעה לעדות קטינה נגד אביה. הסייגים חלים רק על עדויות של בני משפחה בגירים.

58. גלעד הגיש נגד יעקב תביעה אזרחית בגין הפרת חוזה מכר מקרקעין. במסגרת ראיותיו הגיש גלעד תצהיר של ציפי, אשתו של יעקב, החיה בנפרד ממנו. התצהיר תומך בטענותיו. יעקב עמד על חקירתה הנגדית של ציפי על תצהירה, ומנהל חקירה ארוכה ומתישה מתוך התייחסות ליחסיהם יותר מאשר לתביעה הנדונה.
מה רשאי בית המשפט לעשות?

- א. להורות על הוצאת תצהירה של ציפי מתיק בית המשפט, שכן, כל עוד יעקב וציפי נשואים אין היא כשרה להעיד לחובתו.
- ב. בית המשפט אינו רשאי לעשות דבר, שכן המדובר במשפט אזרחי ועל כן ציפי רשאית להעיד לחובתו של יעקב.
- ג. להטיל על יעקב את הוצאות חקירתה של ציפי, אם הגיע למסקנה שבקשתו לחקרה באה לשם קנטור.
- ד. להותיר את תצהירה של ציפי בתיק בית המשפט, אך לפסול לחלוטין את החקירה הנגדית, אם הגיע למסקנה שהחקירה נעשתה משיקולים זרים.

59. איזה מהמשפטים הבאים מתאר נכונה את המצב המשפטי לגבי סמכות בית המשפט לעניין חקירת מומחה על חוות דעתו, רופא על תעודת רופא שערך, ועובד ציבור על תעודת עובד ציבור שניתנה על ידיו?
בית המשפט רשאי:

- א. לצוות שמומחה או רופא או עובד ציבור ייחקרו בבית המשפט, ובית המשפט ייעתר לבקשתו של בעל דין לצוות על כך.
- ב. לצוות שמומחה או רופא או עובד ציבור ייחקרו בבית המשפט רק במקרה של חשש לעיוות דין אם חקירתם לא תורשה.
- ג. לצוות שמומחה ורופא ייחקרו בבית המשפט ובית המשפט ייעתר לבקשתו של בעל דין לצוות על כך. בית המשפט אינו רשאי להורות על חקירת עובד ציבור בבית משפט, שכן חזקה היא שתעודת עובד ציבור מהווה ראיה לאמיתות תוכנו של הרשום בה.
- ד. לצוות שמומחה, רופא ועובד ציבור ייחקרו בבית המשפט, ובית המשפט ייעתר לבקשתו של בעל דין לצוות על כך. בית המשפט אינו רשאי לצוות על חקירת עובד ציבור במקרה בו הוגש העתקה המקורי של תעודת עובד ציבור או העתק שהודפס על ידי המדפיס הממשלתי.

60. ביום 1.5.02 הרשיע שופט בית משפט השלום, בשבתו כבית המשפט לעניינים מקומיים, את יותם בעבירה של בניה בלתי חוקית. יותם לא הגיש ערעור על פסק הדין. הראל, שכנו של יותם, הגיש תביעה אזרחית נגד יותם ובה תובע הוא נזקים שנגרמו לו, לטענתו, כתוצאה מהבניה הלא חוקית. ביום 1.9.02 קבוע דיון הוכחות בתביעתו של הראל. הראל מעוניין להגיש כראיה את פסק הדין שניתן במשפט הפלילי.

האם יוכל לעשות כן?

- א. כן. הממצאים והמסקנות של הכרעת הדין הינם קבילים כראיה שכן המדובר בפסק דין חלוט במשפט פלילי.
- ב. כן. הממצאים והמסקנות של גזר הדין הינם קבילים כראיה, שכן המדובר בפסק דין חלוט במשפט פלילי.
- ג. לא. פסק הדין אינו קביל כראיה, שכן הינו בגדר עדות שמיעה עבור השופט הדין בתיק האזרחי.
- ד. לא. הממצאים והמסקנות של פסק הדין אינם קבילים כראיה במשפט האזרחי, שכן המדובר בפסק דין של בית משפט לעניינים מקומיים.

61. בתיק פלילי המתנהל בבית משפט השלום, הוגשה על ידי התובע תעודת חסיון חתומה על ידי שר הבטחון, לפיה מסירתה של ראיה מסויימת עלולה לפגוע בבטחון המדינה. ההגנה הודיעה שבכוונתה לעתור בבקשה לגילוי הראיה והיא מבקשת לעכב את המשך המשפט עד להחלטה בבקשה לגילוי הראיה.

מה הדין?

- א. בית המשפט רשאי, אם יראה זאת לנכון, להפסיק את המשפט עד למתן החלטה בבקשה לגילוי הראיה.
- ב. בית המשפט אינו רשאי להפסיק את המשפט ועליו להמשיך ולנהל את הדיונים כדי להימנע מעינוי דין.
- ג. בית המשפט רשאי להפסיק את המשפט רק עד מועד הגשת העתירה לגילוי הראיה. משהוגשה העתירה, הסמכות להפסיק את המשפט נתונה לשופט של בית המשפט העליון.
- ד. בית המשפט רשאי להפסיק את המשפט עד מועד הגשת העתירה לגילוי ראיה, והוא רשאי להפסיק את המשפט עד למועד ההחלטה בעתירה, מטעמים מיוחדים שיירשמו.

62. איזה מהמשפטים הבאים מתאר נכונה את המצב המשפטי לגבי חסיון דברים שנמסרו לרופא וחסיון דברים שנמסרו לעובד סוציאלי?

- א. שני החסיונות מעוגנים בפקודת הראיות. בית המשפט רשאי להסיר כל אחד משני החסיונות אם מצא שהצורך לגלות את הראיה, לשם עשיית צדק, עדיף מן העניין שיש לא לגלותה.
- ב. חסיון דברים שנמסרו לרופא מעוגן בפקודת הראיות וחסיון דברים שנמסרו לעובד סוציאלי הינו יציר הפסיקה. בית המשפט רשאי להסיר כל אחד משני החסיונות אם מצא שהצורך לגלות את הראיה, לשם עשיית צדק, עדיף מן העניין שיש לא לגלותה.
- ג. שני החסיונות מעוגנים בפקודת הראיות. בית המשפט רשאי להסיר החסיון על דברים שנמסרו לעובד סוציאלי ואילו חסיון על דברים שנמסרו לרופא הינו חסיון מוחלט שבית המשפט אינו רשאי להסירו.
- ד. חסיון דברים שנמסרו לרופא מעוגן בפקודת הראיות וחסיון דברים שנמסרו לעובד סוציאלי הינו יציר הפסיקה. בית המשפט רשאי להסיר את החסיון על דברים שנמסרו לעובד סוציאלי בעוד שחסיון על דברים שנמסרו לרופא הינו חסיון מוחלט שבית המשפט אינו רשאי להסירו.

63. במהלך בירור תובענה המתנהלת בשנת 2002 בפני בית משפט השלום בירושלים, מסתמך משה, התובע, על הסכם משנת 1980 בין שמעון לבין לוי. ההסכם נחזה להיות בכתב ידו וחתימתו של שמעון, שהלך לעולמו זה מכבר. ההסכם היה מופקד בידי עורך דינו של שמעון, שלא ייצג אותו בעיסקה הספציפית. משה לא מצליח לאתר את לוי.
מה הדין?

- א. ללא עדות מי מהחותמים על ההסכם, לא יכול בית המשפט לקבל, אף לכאורה, את הטענה שההסכם נכתב ונחתם על ידי שמעון.
- ב. בית המשפט יהיה רשאי להעמיד המסמך על חזקתו שהחתימה וכתב היד הם של שמעון.
- ג. על משה להגיש תעודת עובד ציבור חתומה על ידי מומחה לכתבי יד שיקבע שכתב היד והחתימה הם של שמעון.
- ד. על משה החובה להעיד בשבועה שהחתימה וכתב היד הם של שמעון.

64. בעת דיון בתובענה שהגיש משה בהליך אזרחי לפי חוק איסור לשון הרע, רוצה הוא להוכיח, באמצעות מרדכי, שליח הסוכנות היהודית לארץ ישראל במוסקבה, שקיבל את בקשתו של משה לעלות לישראל, ואת מועד הגשת בקשה זו.
כיצד יוכל לעשות זאת?

- א. באמצעות תעודת עובד ציבור שתינתן על ידי מרדכי.
- ב. באמצעות תצהיר שיתן מרדכי במוסקבה, בפני עורך הדין של משה.
- ג. באמצעות עדות שיגבה קונסול ישראל במוסקבה ממרדכי.
- ד. באמצעות תצהיר שיתן מרדכי במוסקבה בפני עורך דין מקומי.

65. שמעון ולוי הואשמו יחד, בכתב אישום אחד, והעבירה המיוחסת להם היא גניבה. שושנה, אשתו של לוי, מוזמנת על ידי התביעה להעיד מטעמה, נגד שמעון.
מה הדין?

- א. ניתן לכפות על שושנה להעיד נגד שמעון אך עדותה לא תשמש ראיה נגד לוי.
- ב. לא ניתן לכפות על שושנה להעיד נגד שמעון.
- ג. ניתן לכפות על שושנה להעיד נגד שמעון, ועדותה במקרה זה תשמש אף ראיה נגד לוי.
- ד. ניתן לכפות על שושנה להעיד נגד שמעון ונגד לוי אם לא שמרה על זכות השתיקה במשטרה ומסרה הודעה ממנה עולה לכאורה חשד לביצוע העבירה על ידי השניים.

66. **כיצד יש להוכיח דין זר בהליך אזרחי המתנהל בבית משפט בישראל?**

- א. אין כל צורך בהוכחת דין זר, שכן בית המשפט בישראל ידון רק על פי הדין הישראלי.
- ב. באמצעות חוות דעת של מומחה.
- ג. אין צורך בהוכחת הדין הזר, שכן, ככל דין, הוא בידיעתו השיפוטית של בית המשפט.
- ד. באמצעות הגשת החיקוק הזר, הרלבנטי, כראיה.

67. מלכה מסרה למשטרה מסמך שקיבלה מאלמוני ואשר לפיו ראובן קיבל שוחד. המשטרה חשדה שהמסמך מזויף וביקשה לחקור את מלכה באשר לזהות האיש שמסר לה את המסמך. מלכה נחקרה באזהרה, לפיה היא חשודה בשיבוש הליכי משפט ובמסירת ידיעות כוזבות. הובהר לה שאין היא חייבת למסור גרסה, והיא נשאלה לזהות האיש שמסר לה את המסמך.

מה הדין?

- א. מלכה חייבת למסור את שם האיש כמבוקש על ידי המשטרה, שכן אין במסירת שם האיש כדי להעמיד אותה בסיכון שתואשם בפלילים.
- ב. מלכה אינה חייבת למסור את שם האיש כמבוקש על ידי המשטרה שכן בהיותה חשודה, זכותה לסרב לומר דבר, אף ביחס לשאלות שאין בתשובה להן כדי להעמידה בסיכון שתואשם בפלילים.
- ג. מלכה חייבת למסור את שם האיש כמבוקש על ידי המשטרה אם תובטח לו חסינות.
- ד. משמסרה מלכה את המסמך למשטרה, אין היא יכולה להימנע מלגלות את האמת כולה, ועליה למסור את כל הידוע לה בנדון, לרבות זהות האיש שמסר לה את המסמך.

68. עמוס, נאשם בתיק פלילי בעבירה מסוג פשע, מיוצג על ידי עו"ד בנימין. התביעה מעוניינת להביא בפני בית המשפט את הודייתו של עמוס במשטרה, לפיה עבר את העבירה המיוחסת לו. לשם הוכחת הנסיבות בהן ניתנה הודייתו של עמוס, מבקשת התביעה להביא תצהיר בכתב של דגנית, חוקרת המשטרה שקיבלה את הודייתו של עמוס, בו יפורטו נסיבות גביית ההודיה ויוצהר שהיא הייתה חופשית ומרצון. עו"ד בנימין מוכן לוותר על חקירתה של דגנית על תצהירה.

מה הדין?

- א. התביעה לא תוכל בשום מקרה להגיש תצהיר בכתב של דגנית, ויהיה עליה להביא את דגנית לעדות בבית המשפט להוכחת נסיבות נתינת ההודיה.
- ב. התביעה תוכל להגיש תצהיר בכתב של דגנית, שכן עו"ד בנימין ויתר על חקירתה.
- ג. התביעה לא תוכל להגיש תצהיר בכתב של דגנית ויהיה עליה להביאה לעדות, שכן מדובר בעבירה מסוג פשע.
- ד. התביעה תוכל להגיש תצהיר בכתב של דגנית, ללא תלות בויתורו של עו"ד בנימין על חקירתה, שכן, ממילא התצהיר מהווה ראיה לנסיבות קבלת ההודיה בלבד ולא לתוכן ההודיה עצמה.

69. ליאת הגישה נגד ירון תביעה אזרחית בגין הפרת חוזה. ליאת מעוניינת להזמין לעדות את דפנה, אשתו של ירון, ואת ירון עצמו.

מה הדין?

- א. ליאת לא תוכל להזמין את ירון ואת דפנה לעדות.
- ב. ליאת תוכל להזמין את ירון ואת דפנה לעדות.
- ג. ליאת תוכל להזמין לעדות את דפנה, אך לא את ירון.
- ד. ליאת תוכל להזמין לעדות את ירון, אך לא את דפנה.

70. מתנהל משפט פלילי נגד שמעון בשל חשד לביצוע גניבה. יוספה, אשתו של שמעון, נקראה לעדות על ידיו. עדותה סתרה את גרסת האליבי שהעלה שמעון.
איזו מבין האפשרויות הבאות מבטאת נכונה את המצב המשפטי?

- א. עדות יוספה לעניין האליבי אינה קבילה מאחר שאין היא כשרה להעיד לחובת בעלה.
- ב. כל שאמרה יוספה קביל גם לחובת שמעון.
- ג. עדותה של יוספה קבילה, אך טעונה סיוע בכל הנוגע לחלק שלחובת שמעון.
- ד. עדות יוספה קבילה, אך טעונה חיזוק בכל הנוגע לחלק שלחובת שמעון.

71. באיזו מדרכי ההוכחה הבאות ניתן להוכיח תעודה ציבורית?

- א. הגשת העתק המקור שהודפס על ידי המדפיס הרשמי.
- ב. הגשת המקור.
- ג. הגשת העתקו הבדוק של המקור.
- ד. כל התשובות נכונות.

72. במסגרת תביעה אזרחית, מעוניין ירון להגיש כראיה תעודת עובד ציבור לעניין רישום שנעשה בחלקת מקרקעין שבבעלותו. הרישום נעשה על ידי אפרים, שעבד בלשכת רישום המקרקעין עד לפרישתו, לפני מספר שנים.
ירון שואל לעצתך כיצד עליו לפעול. מה תייעץ לו?

- א. על ירון להגיש תעודת עובד ציבור חתומה על ידי אפרים.
- ב. על ירון להגיש תעודת עובד ציבור חתומה על ידי האחראי על היחידה בה עבד אפרים.
- ג. על ירון להגיש תעודת עובד ציבור חתומה על ידי מחליפו של אפרים בתפקיד.
- ד. ירון לא יוכל להגיש תעודת עובד ציבור, אולם יוכל לזמן את אפרים לעדות באמצעות הגשת בקשה מתאימה לבית המשפט.

73. באיזה מקרה, במשפט אזרחי, אין בית המשפט חייב לפרט בהחלטתו מה הניע אותו להסתפק בעדות יחידה שאין לה סיוע?

- א. עדות של קטין למטה מגיל 14.
- ב. הודיית בעל דין.
- ג. בתובענה נגד קטין.
- ד. כל התשובות נכונות.

74. בתיק פלילי בבית משפט השלום ניתן פסק דין המרשיע את הנאשם. לאחר מתן פסק הדין, התברר שבטעות התקבלה במשפט ראיה שאינה קבילה. הנאשם ערער לבית המשפט המחוזי. מה הדין?

- א. פסק הדין יפסל, שכן ראיה שאינה קבילה לא תשמש הוכחה לאשמה, ואין לבסס עליה את פסק הדין.
- ב. פסק הדין לא יפסל, שכן בשל מגמת הפסיקה לעבור מכללי קבילות לכללי משקל, ממילא היתה מתקבלת הראיה.
- ג. פסק הדין יפסל, אלא אם כן ישתכנע בית המשפט המחוזי שיש בראיה הפסולה כדי להוכיח את אשמתו של הנאשם, באופן שהוא למעלה מכל ספק סביר.
- ד. פסק הדין לא יפסל, אלא אם כן בית המשפט סבור שהנאשם לא היה מורשע אלמלא הוגשה הראיה או שאין ראיה אחרת מספקת זולתה, לתמוך בה את ההרשעה.

75. איזו מבין האפשרויות הבאות מבטאת נכונה את מעמדו הראייתי של דבר שפורסם ברשומות?

- א. חזקה שחוקק על ידי הכנסת.
- ב. חזקה שהותקן על ידי הרשות המוסמכת להתקנת תקנות.
- ג. חזקה שנעשה כראוי.
- ד. חזקה שהוא רשומה מוסדית.

76. דינה, העובדת כיום בבנק, היתה בעבר עובדת סוציאלית, והיא מוזמנת לעדות במשפט פלילי, שהוגש נגד שמעון, כדי להעיד על הודאה שמסר לה שמעון, על כך שהוא עוסק בסחר בסמים. ההודאה נמסרה לה בעת שהיתה עובדת סוציאלית שטיפלה בשמעון. שמעון מתנגד לעדותה. דינה שואלת אותך האם היא חייבת למסור את העדות. מה תשיב לה?

- א. לא, מאחר שהדברים הגיעו לידיעתה בעת שעבדה כעובדת סוציאלית, אף שכיום אין היא עובדת סוציאלית עוד.
- ב. כן. עובד סוציאלי אינו יכול להמנע ממסירת ראיה שהגיעה אליו בעת מילוי תפקידו, אם מדובר בהודאה בביצוע עבירה.
- ג. כן. עובד סוציאלי יכול להמנע ממסירת ראיה שהגיעה אליו בעת מילוי תפקידו, רק כאשר הוא עדיין עובד כעובד סוציאלי.
- ד. לא. מאחר שמדובר בהליך פלילי. לעומת זאת, אם היה מדובר בהליך אזרחי היתה דינה חייבת להעיד.

תשובות לשאלות האמת

שאלה	תשובה	סעיף	הסבר
1	ב	סעיף 54א(א) לפקודת הראיות	הרשעת שותף על סמך עדותו היחידה של שותפו לעבירה שהוא עד מדינה טעונה סיוע.
2	א	סעיפים 54 ו-57 לפקודת הראיות	במשפט אזרחי ניתן לסמוך על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה, אולם במקרה שהעדות היא של בעל הדין עצמו חובה על בית המשפט לנמק החלטתו זו. בהקשר זה יש להעיר, כי סתירות בעדותם של עדים, אין בהן כשלעצמן כדי למנוע מבית המשפט לקבוע עובדות שלגביהן חלו הסתירות.
3	א	תקנה 159 לתקסד"א	אכן, טענת החקלאי מהווה טענת "הודאה והדחה" ולכן עליו להתחיל בהבאת הראיות. בהליך אזרחי, כאשר בעל דין מודה בעובדות שטוען בעל הדין שכנגד, אך טוען שמחמת עובדות נוספות אין יריבו זכאי לסעד המבוקש - הוא טוען טענת "הודאה והדחה", ונטל השכנוע עובר אליו להוכיח את טענתו.
4	ג	סעיף 55 לפקודת הראיות	ניתן להרשיע אדם על-סמך עדות של ילד מתחת לגיל 12 אם יש בחומר הראיות דבר לחיזוקה.
5	א	סעיף 42 לפקודת הראיות	אם הוגש פסק דין פלילי בהליך אזרחי, רשאי בית המשפט בהליך האזרחי לעיין גם בכתב האישום, בפרוטוקול ובכל חומר אחר שהוגש במשפט הפלילי, אם ראה צורך בכך לשם הבהרת האמור בראיה.
6	ג	סעיף 32 לחוק הגנת הפרטיות	חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות, כהגדרתה בחוק, יהיה פסול לשמש ראיה בבית משפט. ואולם חומר פסול יכול שישמש כראיה אם בית המשפט התיר לעשות בו שימוש מטעמים שיירשמו.
7	א	סעיף 13 לחוק האזנת סתר	<ul style="list-style-type: none"> ■ ככלל, דברים שנקלטו בדרך של האזנת סתר לא יהיו קבילים כראיה בבית משפט. ■ ברם, אחד החריגים לכלל זה הוא מקרה שבו מתנהל הליך פלילי שבמוקד שלו עבירה של האזנת סתר, שאז ניתן להביא את האזנת הסתר הפסולה כראיה.
8	ב	סעיף 110 לפקודת הראיות	אמרת חוץ בכתב תהיה קבילה גם אם נותנה אינו עד במשפט בהתקיים התנאים הבאים: (1) שני הצדדים הסכימו לכך; (2) תוכן האמרה לא היה שנוי במחלוקת; (3) הנאשם היה מיוצג על-ידי עורך דין.
9	ב	סעיף 44א לפקודת הראיות	עתירה לגילוי ראיה שחל עליה חסיון לטובת המדינה תוגש לבית המשפט העליון שידון בה בדן יחיד.
10	ב	סעיף 110 לפקודת הראיות	הכלל בדבר קבלת אמרת חוץ של מי שהוא עד במשפט תקף רק בהליך פלילי, ולא בהליך אזרחי.
11	ג	סעיף 42 לפקודת הראיות	הממצאים והמסקנות בפסק דין פלילי יהיו קבילים במשפט אזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם בהתקיים כל אלה: (1) הכרעת דין - המדובר בהכרעת דין ולא בגזר דין; (2) פסק הדין הוא מרשיע - המדובר אך ורק בהכרעת דין המרשיעה את הנאשם; ואולם, פסק דין הקובע אחריות הנאשם, אך נמנע מהרשעה, הוא "מרשיע" לעניין זה; (3) פסק הדין הוא חלוט - מדובר בפסק דין שאין עליו עוד ערעור; (4) זהות בעלי הדין בהליכים השונים - המורשע או חליפו (למשל, יורש) או מי שאחריותו נובעת מאחריות המורשע (למשל, מעביד), ובכלל זה מי שחב בחובו הפסוק (למשל, מבטח) הוא בעל דין במשפט אזרחי; (5) לענין בית הדין או בית המשפט שהרשיע את הנאשם - אין מדובר בפסק דין של בית דין צבאי לעבירות תנועה או בפסק דין של בית משפט לעניינים מקומיים שלא ניתן על-ידי שופט שלום.

כל הכשר להעיד, חייב לעשות זאת ואף ניתן לכפות עליו להעיד לפי חוק בתי המשפט או לפי פקודת בזיון בית המשפט. הזכות לחסייון מפני הפללה עצמית היא זכות יסוד המעניקה לכל אדם פטור מלהשיב על שאלות מפלילות, בין בהליכי חקירה ובין במשפט עצמו; בית המשפט רשאי לחייב אדם להשיב על שאלות מפלילות, אולם לא ניתן לעשות שימוש בתשובותיו במשפט המתנהל כנגדו, ללא הסכמתו ("חסייון שימושי").	סעיף 47 לפקודת הראיות	ב	12
<ul style="list-style-type: none"> ■ במשפט אזרחי, הכלל הוא שניתן לבסס פסק דין על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה. ■ לכלל זה נקבעו מספר חריגים, שלפיהם על בית המשפט לפרט מה הניע אותו להסתפק בעדות היחידה, אך על-פי נתוני השאלה לא חל אף אחד מהם. 	סעיף 54 לפקודת הראיות	ב	13
במשפט אזרחי, מוסמך בית המשפט - לבקשת בעל דין - להורות על גביית עדות בחו"ל על-ידי שלוח בית המשפט, אם ראה צורך בכך למען הצדק, ורשאי הוא להתיר לכל בעל דין להגיש פרוטוקול העדות כראיה באותו משפט; שלוח כאמור יגבה את העדות בתצהיר ויהיה מוסמך להשביע את העד ולערוך דו"ח מיוחד בדבר החקירה והתנהגות העד שיוגש לבית המשפט.	סעיף 13 לפקודת הראיות	ג	14
אין אדם חייב למסור ובית המשפט לא יקבל ראיה אם שר הנוגע לעניין הביע דעתו בתעודה חתומה בידיו כי מסירתה עלולה לפגוע בעניין ציבורי חשוב; <u>בית המשפט הדן בתיק העיקרי</u> רשאי להסיר חסייון לטובת הציבור, על-פי עתירת בעל דין, אם מצא שהצורך לגלותה לשם עשיית צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה.	סעיף 45 לפקודת הראיות	ג	15
הרשעה על סמך אמרת חוץ בכתב של עד שנתקבלה לפי סעיף 10א לפקודת הראיות טעונה חיזוק. כמו כן, הרשעת שותף על סמך עדותו היחידה של שותפו לעבירה נושא האישום טעונה חיזוק.	סעיפים 10א(ד) ו-154א(א) לפקודת הראיות	ב	16
הרשעה על סמך עדות חוקר ילדים לגבי הודעה שגבה מילד מתחת לגיל 14 בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, טעונה סיוע. ואולם, שתיקת הנאשם במשפט אינה יכולה לשמש סיוע לעניין זה.	סעיף 162 לחסד"פ	ג	17
אמרה בכתב (לרבות בהקלטה) שנתן עד מחוץ לבית המשפט תהיה קבילה כראיה בהליך פלילי כאשר התקיימו התנאים הבאים: (1) מתן האמרה הוכח במשפט; (2) נותן האמרה הוא עד במשפט וניתנה לצדדים הזדמנות לחקרו - התנאי מתמלא מרגע שהעד עומד על דוכן העדים, גם אם הוא שותק או "מקשקש" (אינו מדבר לעניין); (3) העדות שונה לדעת בית המשפט מן האמרה בפרט מהותי או שהעד מכחיש את תוכן האמרה או שטוען כי אינו זוכר את תוכנה. הסעיף נועד למקרה שבו ניתן לעשות שימוש באמרת חוץ של עד במשטרה לאחר שאמרה זו הועלתה על הכתב או הוקלטה במהלך החקירה. על-פי נתוני השאלה אמרת החוץ נגבתה והועלתה על הכתב מפיו של מדובר ולא מפיו של הנאשם עצמו, ולכן מדובר בעדות מכלי שני שאינה קבילה.	סעיף 10א לפקודת הראיות	ג	18
במשפט פלילי, אין בן זוג כשר להעיד לחובת בן זוגו. ברם, כאשר בן זוג נקרא מטעם ההגנה להעיד <u>לטובת</u> בן זוגו, עדותו כשרה כראיה <u>לחובת</u> בן זוגו הנאשם במשפט.	סעיפים 3 ו-6 לפקודת הראיות	א	19
האיסור על עדות בן משפחה חלה רק במשפט פלילי, ולא במשפט אזרחי.	סעיפים 3 ו-4 לפק' הראיות	ב	20
חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות יהיה קביל כראיה בהתקיים אחד מאלה: (1) כאשר הנפגע מסכים שהראיה תוצג; (2) אם בית המשפט התיר להשתמש בחומר מטעמים שירשמו; (3) אם היה לפוגע שהוא צד להליך פטור לפי חוק הגנת הפרטיות; (4) אם היה לפוגע שהוא צד להליך הגנה לפי חוק הגנת הפרטיות.	סעיף 32 לחוק הגנת הפרטיות	ד	21

22	ג	-	<ul style="list-style-type: none"> ■ בהליך אזרחי, אדם סובל "נוזק ראיתי" במקרה שבו יריבו אינו מקיים חובה על-פי דין לתעד את פעילותו, וכתוצאה מכך - אם הפעילות גורמת נזק - נפגעת יכולתו של הניזוק להוכיח את פרטיה. במקרה של נזק ראיתי, עובר נטל השכנוע למוזיק להוכיח כי הפעילות לא הסבה לניזוק כל נזק (ע"א 6330/96 בנגר נ' בית החולים הכללי ע"ש הלל יפה, פ"ד נב(1) 145). ■ בתביעה בגין רשלנות רפואית, כאשר בית החולים איבד חלק מהרישומים הרפואיים אודות האירוע, יועבר נטל השכנוע לבית החולים להוכיח שלא התרשל באירוע האמור.
23	א	סעיף 55 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ הכללים הרגילים לעניין עדות קטין בפלילים: (1) קטין מתחת לגיל 12 כשר להעיד, ואולם הרשעה על סמך עדותו היחידה טעונה חיזוק; (2) עדותו של קטין מעל גיל 12 אינה טעונה תוספת ראייתית. ■ הרשעה על סמך עדות ילד מתחת לגיל 14 בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה, אשר תועדה בידי חוקר ילדים, טעונה אמנם סיוע, אך כאשר הקטין מעיד ישירות במשפט, חלים הכללים הרגילים לעניין עדותו. ■ מסקנה: קטין מעל גיל 12 המעיד בעצמו במשפט בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה - עדותו אינה טעונה תוספת ראייתית על מנת לשמש בסיס להרשעה.
24	ב	סעיפים 44 ו-46 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ שופט בית המשפט העליון (דן יחיד) רשאי להסיר חסיון לטובת המדינה, על-פי עתירת בעל דין המבקש גילוי הראיה, אם מצא כי הצורך לגלותה לשם עשיית צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה. ■ הדיון בעתירה להסרת חסיון לטובת המדינה יהיה בדלתיים סגורות; לשם החלטה בעתירה רשאי שופט בית המשפט העליון לדרוש שהראיה או תוכנה יובאו לידיעתו, ורשאי הוא לקבל הסברים מהיועץ המשפטי לממשלה או מנציגו ומנציג המשרד הממשלתי הנוגע בדבר.
25	ג	סעיף 48 לפקודת הראיות	<p>חסיון עורך דין לקוח חל גם לאחר שעורך הדין חדל להיות עורך-דינו של הלקוח.</p>
26	ג	סעיף 55 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ הן במשפט פלילי והן במשפט אזרחי, על בית המשפט להזהיר קטין מתחת לגיל 12 בלשון המובנת לו שעליו להעיד רק את האמת. ■ במשפט אזרחי: (1) בית המשפט רשאי לבסס את פסק דינו על עדותו היחידה של קטין מתחת לגיל 14, אולם עליו לתת לכך הנמקה מיוחדת; (2) עדותו של קטין מעל גיל 14 אינה טעונה הנמקה מיוחדת. ■ חלופה ג' היא החלופה הנכונה ביותר, אף שלא מצוין בה כי נדרשת הנמקה מיוחדת כדי להתבסס על עדות הקטין (שהוא בן 11 שנים).
27	ג	-	<p>ההוראה בדבר אי קבילות דברים שנקלטו בהאזנת סתר חלה גם לגבי דברים שנקלטו בחו"ל, אלא אם כן ההאזנה מבוצעת על-ידי הרשות המקומית ועל-פי החוק המקומי (ע"פ 331/88 חלובה נ' מ"י, פ"ד מ"ד(4) 141).</p>
28	ג	סעיף 48 לפקודת הראיות	<p>בחסיון עו"ד-לקוח רק בעל החסיון, קרי - הלקוח, יכול לוותר על החסיון ולמסור את המידע שהוחלף בינו לבין עורך-דינו. הוויתור של הלקוח יכול להיות גם במשתמע, למשל, כאשר לקוחות פונים במשותף, רואים בהם כאילו הם מוותרים על החסיון ביניהם (ע"א 442/81 גורמט נ' סרוסי, פ"ד ל"ו(4), 214).</p>
29	א	סעיף 45 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ בית המשפט הדן בתיק העיקרי רשאי להסיר חסיון לטובת הציבור, על-פי עתירת בעל דין, אם מצא שהצורך לגלותה לשם עשיית צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה. ■ תעודת חסיון עליה חתום רה"מ, שר הביטחון או שר החוץ, שמטרתה שמירה על ביטחון המדינה או יחסי החוץ, מהווה חסיון לטובת המדינה. עתירה לגילוי ראיה שהוטל עליה חסיון לטובת המדינה תוגש לביהמ"ש העליון. תעודת חסיון עליה חתום שר כלשהו, שמטרתה שמירה על עניין ציבורי חשוב, מהווה חסיון לטובת הציבור. עתירה לגילוי ראיה שהוטל עליה חסיון לטובת הציבור תוגש לביהמ"ש הדן בתיק.

30	ב	סעיפים 3 ו-5 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ במשפט פלילי, אין בן זוג כשר להעיד לחובת בן זוגו. ברם, האיסור להעיד בן זוג לחובת בן זוגו אינו חל במקרה של חבלת גוף או אלימות כלפי כל אדם, בין שהוא נמנה על המסגרת המשפחתית ובין שהוא זר לה. <u>התוצאה היא שעדותה של דניאלה תקפה רק בגין עבירת התקיפה.</u> ■ במשפט פלילי אין איסור להעיד אח כנגד אחיו, והאיסור חל רק בין בני זוג ובין הורה וילד. <u>התוצאה היא שעדותו של דודי תקפה הן בגין עבירת התקיפה והן בגין עבירת הזיוף.</u>
31	ד	סעיף 5א לחוק הגנת ילדים	<p>חוקר ילדים יתעד חקירת ילד הנעשית על ידו במלוואה, לרבות חילופי הדברים עם הילד הנחקר או בנוכחותו, באופן הבא: (1) <u>באמצעות וידאו</u>; (2) <u>בהקלטה קולית</u> - אם אין אפשרות סבירה לתיעד באמצעות וידאו או אם סירב הילד להשיב לשאלות חוקר הילדים בשל השימוש בווידאו וסירובו תועד באמצעות וידאו; (3) <u>בכתב</u> - אם אין אפשרות סבירה לתיעד בהקלטה קולית או אם סירב הילד להשיב לשאלות חוקר הילדים בשל ההקלטה הקולית וסירובו תועד בהקלטה כאמור.</p>
32	ג	סעיף 32 לחוק הגנת הפרטיות	<p>חומר שהושג תוך פגיעה בפרטיות יהיה פסול מלמשם ראייה בבית משפט. ואולם חומר פסול יכול לשמש ראייה אם בית המשפט התיר לעשות בו שימוש <u>מטעמים שיירשמו</u>.</p>
33	א	סעיף 55 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ במשפט פלילי קטין מתחת לגיל 12 כשר להעיד, ואולם הרשעה על סמך עדותו היחידה טעונה <u>חיזוק</u>. ■ <u>לעניין חלופה ב'</u>: הרשעה על סמך עדות מוקדמת של קטין בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה אמנם טעונה סיוע, ואולם העבירה בה מדובר היא עבירת גניבה שחוק הגנת ילדים אינו חל עליה.
34	ב	סעיף 54 לפקודת הראיות	<p>במשפט אזרחי ניתן לסמוך על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה, <u>אולם במקרים הבאים חובה על בית המשפט לנמק החלטתו זו</u>: (1) העדות היא של קטין מתחת לגיל 14; (2) <u>העדויות היא של בעל הדין או בן משפחתו (בן זוגו, ילדו, הורו, אחיו או אחותו)</u>; (3) העדות היא של אדם המעוניין בתוצאות המשפט לטובת בעל הדין שקרא אותו להעיד; (4) <u>התובענה היא נגד עזבון</u>, קטין, חולה נפש או נער; (5) נסיבות אחרות שבהן דרושה לדעת בית המשפט הנמקה מיוחדת ('סעיף סל').</p>
35	ב	סעיף 110 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ אמרת חוץ בכתב תהיה קבילה גם אם נותנה אינו עד במשפט בהתקיים התנאים הבאים: (1) שני הצדדים הסכימו לכך; (2) תוכן האמרה לא היה שנוי במחלוקת; (3) הנאשם היה מיוצג על-ידי עורך דין. ■ כלל זה נועד לאפשר לבית המשפט לקבל בהסכמה אמרת חוץ של עד בכתב במקום לשמוע את עדותו, ובדרך זו להקל על בית המשפט ולמנוע טרדה מיותרת מהעד.
36	א	סעיף 9 לחוק הגנת ילדים	<p>עדות בעבירה שחוק הגנת ילדים חל עליה ושתועדה בידי חוקר ילדים וכן זכרון דברים או דין וחשבון שנרשמו בידי חוקר ילדים בשעת החקירה או לאחריה - כשרים להתקבל כראיה בבית המשפט, ובלבד שחוקר הילדים יעיד על תוכנם.</p>
37	ד	סעיפים 2 ו-48 לפקודת הראיות	<p>כל אדם הכשר להעיד <u>חייב</u> לבוא ולהעיד, ועורך דין אינו יוצא דופן לעניין זה, אלא שבעדותו אין חובה עליו לענות על שאלות הנוגעות לחסיון עורך דין-לקוח.</p>
38	ד	סעיף 48 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ עורך דין אינו חייב למסור כראיה דברים ומסמכים שהוחלפו בינו לבין לקוחו או בינו לבין אדם אחר מטעם הלקוח ושיש להם קשר ענייני לשירות המקצועי שניתן על-ידי עורך הדין ללקוח; רק בעל החסיון, קרי - הלקוח, יכול לוותר על החסיון ולמסור את המידע שהוחלף בינו לבין עורך-דינו. ■ ואולם, כאשר יש סכסוך בין לקוח לעורך הדין בנוגע לשכר טרחה, לא ניתן למנוע עדותם אחד כנגד השני מטעמי חסיון. ברם, עורך הדין רשאי למסור אך ורק מידע הרלוונטי להליך (היקף השעות, מסמכים וכד'), ולא פרטים חסויים אחרים. ■ <u>לעניין חלופה ג'</u>: הלקוח הוא אמנם בעל החסיון ויש לו זכות שעורך דינו לא יגלה את המידע החסוי, אולם החסיון אינו מקנה ללקוח פטור מלגלות את המידע כאשר הוא עצמו נחקר.

<ul style="list-style-type: none"> ■ בהליך אזרחי, רשאי בית המשפט, לבקשת אדם, לתת צו בדבר אי גילוי ראיות שיש בהן סוד מסחרי, ובלבד שראה כי העניין שיש באי גילוי הראיה עדיף מן הצורך לגלות את הראיה לשם עשיית צדק, וכי לא ניתן לשמור על סודיות הסוד המסחרי בדרך של מתן צו אחר המבטיח הגנה על הסוד המסחרי. ■ בית משפט רשאי לדון בדלתיים סגורות אם ראה צורך בכך לשם הגנה על סוד מסחרי. 	<p>סעיף 23 לחוק עולות מסחריות, סעיף 68 לחוק בתי המשפט</p>	<p>39</p> <p>ב</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ רשומה מוסדית היא מסמך שנערך על-ידי המדינה, רשות מקומית, עסק או כל מי שמספק שירות לציבור; רשומה מוסדית קבילה להוכחת אמיתות תוכנה אם: (1) המוסד נוהג במהלך ניהולו הרגיל לערוך רישום של האירוע בסמוך להתרחשותו; (2) דרך איסוף הנתונים ועריכת הרשומה מעידים על אמיתות תוכנה. ■ המחברת היא בגדר "רשומה מוסדית" הואיל והיא נערכה על-ידי בית עסק "במהלך העסקים הרגיל", באופן שיש בו כדי להעיד על אמיתות תוכנה. 	<p>סעיפים 35 ו-36 לפקודת הראיות</p>	<p>40</p> <p>ג</p>
<p>במשפט אזרחי ניתן לסמוך על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה, אולם במקרים הבאים חובה על <u>בית המשפט לנמק החלטתו זו</u>: (1) העדות היא של קטין מתחת לגיל 14; (2) העדות היא של בעל הדין או בן משפחתו (בן זוגו, ילדו, הורו, אחיו או אחותו); (3) העדות היא של אדם המעוניין בתוצאות המשפט לטובת בעל הדין שקרא אותו להעיד; (4) התובענה היא נגד עזבונו, קטין, חולה נפש או נעדר; (5) נסיבות אחרות שבהן דרושה לדעת בית המשפט הנמקה מיוחדת ("סעיף ס").</p>	<p>סעיף 54 לפקודת הראיות</p>	<p>41</p> <p>ג</p>
<ul style="list-style-type: none"> ■ <u>בית המשפט הדן בתיק העיקרי</u> רשאי להסיר חסיון לטובת הציבור, על-פי עתירת בעל דין, אם מצא שהצורך לגלותה לשם עשיית צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה. ■ תעודת חסיון עליה חתום רה"מ, שר הביטחון או שר החוץ, שמטרתה שמירה על ביטחון המדינה או יחסי החוץ, מהווה <u>חסיון לטובת המדינה</u>. עתירה לגילוי ראיה שהוטל עליה חסיון לטובת המדינה תגוש <u>לביהמ"ש העליון</u>. תעודת חסיון עליה חתום שר כלשהו, שמטרתה שמירה על עניין ציבורי חשוב, מהווה <u>חסיון לטובת הציבור</u>. עתירה לגילוי ראיה שהוטל עליה חסיון לטובת הציבור תגוש <u>לביהמ"ש הדן בתיק</u>. 	<p>סעיף 45 לפקודת הראיות</p>	<p>42</p> <p>ב</p>
<p>תנאי לתוקף תצהיר בכתב המוגש במסגרת הליך משפטי הוא שהחותם הוזהר כדין והאזהרה אושרה על-גבי התצהיר על-ידי אחד מאלה: (1) שופט; (2) דיין בבית דין דתי; (3) היועץ המשפטי לממשלה; (4) פרקליטי מדינה ומחוז; (5) עורך דין; (6) ראש רשות מקומית; (7) אדם ששר המשפטים הסמיכו לכך.</p>	<p>סעיף 15 לפקודת הראיות</p>	<p>43</p> <p>ב</p>
<p>במשפט פלילי אין הורה וילד כשרים להעיד האחד לחובת משנהו. ואולם, אין תחולה לכלל זה, כאשר מדובר בעבירות אלימות או עבירות בתוך המשפחה, בין אם העד הוא קורבן העבירה ובין אם לאו.</p>	<p>סעיפים 4-5 לפקודת הראיות</p>	<p>44</p> <p>א</p>
<p>סתירות בעדותם של עדים, אין בהן כדי למנוע מבית המשפט לקבוע עובדות שלגביהן חלו הסתירות.</p>	<p>סעיף 57 לפקודת הראיות</p>	<p>45</p> <p>ד</p>
<p>השאלה מתייחסת לחזקת יצרן הקבועה בפקודת הראיות: (1) נמצא על טובין או על אריזתם שמו של יצרן, יהיה בכך ראיה לכאורה שאותו יצרן ייצר את הטובין; (2) נמצא על האריזה שמו של המשווק אך לא שמו של היצרן, יראו את המשווק לכל דבר ועניין כאילו הוא היצרן, אלא אם כן גילה המשווק לקונה או למי שהוסמך לכך בדין את זהות היצרן משנדרש לכך.</p>	<p>סעיף 57א לפקודת הראיות</p>	<p>46</p> <p>ד</p>
<p>במשפט פלילי לא יורשע אדם על סמך עדות יחידה של קטין מתחת לגיל 12 אלא אם כן נמצא דבר לחיזוקה.</p>	<p>סעיף 55 לפקודת הראיות</p>	<p>47</p> <p>ג</p>
<p>מסר אלקטרוני החתום בחתימה אלקטרונית מאובטחת, יהיה קביל <u>בכל הליך משפטי</u> ויהווה ראיה לכאורה: (1) שהחתימה היא של בעל אמצעי החתימה; (2) שהמסר האלקטרוני הוא זה שנחתם על-ידי בעל אמצעי החתימה.</p>	<p>סעיף 3 לחוק חתימה אלקטרונית</p>	<p>48</p> <p>ד</p>

49	ב	סעיף 51 לפקודת הראיות	חסיון דברים שנאמרו לכהן דת בעת וידוי מעוגן בפקודת הראיות.
50	ג	סעיף 55 לפקודת הראיות	במשפט פלילי יחולו הכללים הבאים לעניין עדות קטין: (1) קטין מתחת לגיל 12 כשר להעיד, ואולם הרשעה על סמך עדותו היחידה טעונה חיזוק; (2) עדותו של קטין מעל גיל 12 אינה טעונה תוספת ראייתית על מנת לשמש בסיס להרשעה.
51	ג	סעיף 54 לפקודת הראיות	ניתן להגיע לפתרון הנכון בשתי דרכים: 1. הודיית בעל-דין : במשפט אזרחי ניתן לסמוך על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה (הכלל), אולם כאשר העדות היא של בעל הדין חובה על בית המשפט לנמק החלטתו זו (אחד החריגים). ברם, אם העדות היא הודיית בעל-דין אין חובת הנמקה כאמור (החריג לחריג). 2. "הודאה והדחה" : בהליך אזרחי, כאשר בעל דין מודה בעובדות שטוען בעל הדין שכנגד, אך טוען שמחמת עובדות נוספות אין יריבו זכאי לסעד המבוקש - הוא טוען טענת "הודאה והדחה", ונטל השכנוע עובר אליו להוכיח את טענתו, ואם לא עמד בנטל זה - יפסוק בית המשפט לחובתו.
52	ד	סעיף 47 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ אין אדם חייב למסור ראיה אם יש בה הודיה בעובדה שהיא יסוד מיסודותיה של עבירה בה הוא מואשם או עשוי להיות מואשם (הכלל). ■ עם זאת, רשאי בית המשפט לחייב אדם למסור ראיה שעשויה להפילו (החריג לכלל), אולם לא ניתן לעשות שימוש בראיה במשפט המתנהל כנגדו, ללא הסכמתו (חריג לחריג). ■ הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית חלה הן במישור הפלילי והן במישור האזרחי.
53	ד	-	<ul style="list-style-type: none"> ■ הכללים לעריכת מסדר זיהוי באו להבטיח את משקלו הראייתי של הזיהוי. במסדר זיהוי עומדת לחשוד זכות בסיסית שעורך דינו יהיה נוכח במסדר (ע"פ 420/81 כהן נ' מדינת ישראל, פ"ד ל"יו" 29). ■ פגם בהליכי הזיהוי אינו פוסל את תוצאות ההליך, אלא מכרסם במשקלן הראייתי.
54	ד	-	חולה נפש, מפגר, מסומם או שיכור, אינם פסולים לעדות, אולם עניין זה יובא בחשבון בקביעת משקלה של העדות. כל זאת למעט כאשר הפגם הנפשי או השכלי שולל לחלוטין את שיקול הדעת וכושר ההעדה.
55	ג	סעיפים 42 ו-44 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ ההליך הנדון בשאלה הוא הליך של פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי, ולא הליך של תביעה נגרת משני טעמים: (1) תביעה נגרת מוגשת לבית המשפט תוך 90 יום לאחר שפסק הדין בפלילים הפך לחלוט, בעוד שעל-פי נתוני השאלה הגישה דינה את התביעה האזרחית שבעה חודשים לאחר הרשעתו של מיכאל; (2) בהליך של תביעה נגרת מתנהל ההליך האזרחי מיד בתום ההליך הפלילי ואותו מותב שהרשיע את הנאשם ממשיך לשבת בדין לצורך דיון באספקטים האזרחיים של ההרשעה. ■ לעניין פסק דין פלילי בהליך אזרחי: (1) להבדיל מהליך של תביעה נגרת, נקבעת סמכותו של בית המשפט האזרחי על-פי כללי הסמכות הרגילים. הואיל והתובענה היא בשווי של 2 מליון ₪, מוסמך לדון בה בית משפט השלום; (2) הממצאים והמסקנות בפסק הדין הפלילי יהיו קבילים במשפט האזרחי כראיה לכאורה לאמור בהם, בהתקיים התנאים שבדין; (3) אם הוגש פסק הדין הפלילי בהליך האזרחי, יהיה המורשע רשאי להביא ראיה לסתור רק ברשות בית המשפט, מטעמים שיירשמו וכדי למנוע עיוות דין. יש להעיר, כי החלופה הנכונה ביותר (חלופה ג') אינה מדויקת, הואיל ונדרשים על-פי דין "טעמים שיירשמו" ולא "טעמים מיוחדים שיירשמו".

56	ד	סעיף 2 לחוק הגנת ילדים, סעיף 55 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ חוק הגנת ילדים חל על כל העבירות המנויות בתוספת לחוק, ובלבד שנעשו בגופו של ילד מתחת לגיל 14, בנוכחותו של הילד או כאשר הילד חשוד בעשיית העבירה. הואיל ועל-פי נתוני השאלה העבירה לא נעשתה בגופו של אורן או בנוכחותו וראובן אינו חשוד בעשיית העבירה, אין תחולה לחוק הגנת ילדים. ■ הן במשפט פלילי והן במשפט אזרחי, על בית המשפט להזהיר קטין שהוא מתחת לגיל 12 בלשון המובנת לו שעליו להעיד רק את האמת. ■ לאור האמור, ניתן להעיד את אורן, ואולם יש להזהירו בלשון המובנת לו (חלופה ד'). יש לציין כי חלופה ד' היא החלופה הנכונה ביותר, הגם שלא צוין בה כי הרשעה על סמך עדותו של אורן טעונה חיזוק.
57	א	סעיפים 4 ו-5 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ במשפט פלילי אין הורה וילד כשרים להעיד האחד לחובת משנהו. ואולם, אין תחולה לכלל זה, כאשר מדובר בעבירות אלימות או בעבירות בתוך המשפחה, בין אם העד הוא קורבן העבירה ובין אם לאו.
58	ג	סעיף 17 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ כאשר בקשת בעל דין לחקור את המצהיר באה לשם קינטור או מתוך קלות ראש, רשאי בית המשפט להטיל על המבקש את הוצאות החקירה. ■ לעניין חלופה א': הכלל האוסר על בן משפחה להעיד כנגד בן משפחתו חל בהליך פלילי בלבד.
59	א	סעיף 26 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ כאשר מוגשת חוות דעת של מומחה או תעודת רופא או תעודת עובד ציבור, ייעתר בית המשפט לבקשת בעל דין לחקור את המומחה או את הרופא או את עובד הציבור בחקירה נגדית.
60	א	סעיף 42א לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ אחד התנאים לקבילות פסק דין פלילי כראיה במשפט אזרחי הוא שפסק הדין המרשיע אינו פסק דין של בית דין צבאי לעבירות תנועה או פסק דין של בית משפט לעניינים מקומיים שניתן מאת שופט שאינו שופט של בית משפט שלום (המדובר אמנם בבית משפט לעניינים מקומיים אך פסק הדין הוא של שופט בית משפט שלום).
61	א	סעיף 44 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ הוגשה לבית המשפט תעודת חסיון לטובת המדינה, רשאי בית המשפט, על-פי בקשת בעל הדין המבקש את גילוי הראיה, להפסיק את המשפט לתקופה שיקבע כדי לאפשר את הגשת העתירה להסרת החסיון, ואם ראה לנכון - גם עד להחלטה בעתירה.
62	א	סעיפים 49 ו-50א לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ לבית המשפט סמכות להסיר חסיון טיפולי (רופא, פסיכולוג ועובד סוציאלי) במקרים בהם הצורך לגלות את הראיה לשם צדק עדיף מן העניין שיש לא לגלותה. שני החסיונות מעוגנים בפקודת הראיות.
63	ב	סעיף 43 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ תעודה נושנה היא תעודה הנחזית להיות בת 20 שנה לפחות שהוצאה ממשמורת הנראית כשרה. בית המשפט רשאי לקבלה לאחר שהעמידה על חזקתה: (1) שהחתימה עליה וכל חלק בה הנחזים שנעשו בכתב ידו של פלוני נעשו בכתב ידו; (2) שנעשתה או שאומתה כהלכה בידי האדם הנחזה כמי שעשה אותה או אימת אותה.
64	א	סעיפים 23 ו-28 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ בית המשפט רשאי לקבל כראיה, אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין, תעודת עובד ציבור על דבר שנרשם במסמך רשמי, כאשר התעודה תהא חתומה בידי עובד הציבור שעשה את הרישום או את המעשה או קיבל את הידיעה שנרשמה; ואם אין הוא עוד באותו שירות - בידי האחראי על היחידה שבה עבד. ■ "עובד ציבור" הוא: (1) עובד מדינה, לרבות שופט, דיין בבית דין דתי, חבר ממשלה ומבקר המדינה; (2) עובד ההסתדרות הציונית העולמית או הסוכנות היהודית; (3) עובד או נושא תפקיד בגוף ציבורי. ■ לעניין חלופות ב', ג', ו-ד': על-פי נתוני השאלה, עובד הציבור (מרדכי) מתבקש להעיד לעניין פרטי רישום במסמך רשמי (מועד הגשת הבקשה לעלות לישראל) ואין מעמדו כעד רגיל בהליך אזרחי; הדרך הנכונה ביותר להוכיח רישומו של דבר במסמך רשמי היא באמצעות הגשת תעודת עובד ציבור.
65	ב	סעיף 3 לפקודת הראיות	<ul style="list-style-type: none"> ■ במשפט פלילי, אין בן זוג כשר להעיד לחובת בן זוגו ואין כופים אותו להעיד לחובת אדם המואשם יחד עם בן זוגו בכתב אישום אחד.

<ul style="list-style-type: none"> ■ ככלל, כל דין הוא מן המפורסמות שאינן צריכות ראיה. ■ ברם, דינו של דין זר כדין כל עובדה וכמותה - הוא טעון הוכחה. הדרך המקובלת להוכחת תוכנו של דין זר - היא בהגשת חוות דעת של מומחה בדין הזר (ע"א 601/82 בנק לאומי נ' C.I.S, פ"ד מ(2) 673). 	-	ב	66
<ul style="list-style-type: none"> ■ <u>לחשוד זכות שתיקה מוחלטת בהליכי חקירה</u>, והעובדה שאין בתשובה שייתן לשאלות חוקריו כדי להעמידו בסיכון לאישום פלילי אינה משנה לעניין זה (חלופה ב'). ■ <u>לחסיון מפני הפללה עצמית</u>, לעומת זאת, יש קיום אך ורק במקום שבו קיים סיכון בפועל של העמדה לדין פלילי. לשון אחר, במקום שבו לא קיים סיכון כאמור (למשל, בשל הרשעה, התיישנות, חנינה, הסכם עד מדינה), לא תעמוד לאדם הזכות לחסיון מפני הפללה עצמית. 	סעיף 28 לחוק המעצרים	ב	67
<ul style="list-style-type: none"> ■ עדות על הודיית נאשם כי עבר עבירה תהא קבילה בהתקיים שני אלה: (1) התובע הביא עדות בדבר הנסיבות שבהן ניתנה ההודיה; (2) בית המשפט ראה שההודיה היתה חופשית ומרצון. ■ אם נרשמה ההודיה, ניתן להוכיחה: <ol style="list-style-type: none"> 1. מפי עד שהיה נוכח שעה שנמסרה ונרשמה. 2. באמצעות תצהיר בכתב של מי שהיה נוכח שעה שנמסרה ונרשמה כשמתקיים אחד מאלה: <ul style="list-style-type: none"> א. כאשר הנאשם מיוצג על-ידי סניגור - אם סניגורו ויתר על חקירת מקבל ההודיה (חלופה ב'). ב. כאשר הנאשם אינו מיוצג - (א) ההודיה נוגעת לאישום בעוון או חטא; (ב) בית המשפט הסביר לנאשם את זכותו לחקור את נותן התצהיר; (ג) הנאשם אישר שקרא את ההודיה או שהוקראה לו; (ד) הנאשם אינו כופר בכך שההודיה היא הודייתו; (ה) הנאשם ויתר על חקירת מקבל ההודיה. 	סעיף 12 לפקודת הראיות	ב	68
<ul style="list-style-type: none"> ■ הכלל הוא שהכל כשרים להעיד בכל משפט, ואין אדם פסול להעיד מפני שהוא בעל דין בתובענה <u>אזרחית</u>, או מתלונן או נאשם במשפט פלילי, או מפני שהוא מעבדו, עובדו, בן זוגו או קרובו של התובע, המתלונן, הנתבע או הנאשם, או מפני שהורשע או נושא עונש על עבירה. ■ הכלל הנוגע לאיסור על עדות בין בני זוג חל <u>בהליך פלילי בלבד</u>. 	סעיפים 2 ו-3 לפקודת הראיות	ב	69
<p>אם בן משפחה נקרא מטעם ההגנה להעיד <u>לטובת</u> בן משפחתו, עדותו כשרה לשמש ראיה <u>לחובת</u> הנאשם.</p>	סעיף 6 לפק' הראיות	ב	70
<p><u>תעודה ציבורית ניתנת להוכיח בהגשת אחד מאלה: (1) המקור; (2) העתקו הבדוק; (3) העתקו שהודפס על-ידי המדפיס הרשמי; (4) העתקו המאושר בחותמת המוסד או הפקיד או בעל סמכות.</u></p>	סעיף 32 לפקודת הראיות	ד	71
<p>בית המשפט רשאי, אם אין הוא רואה חשש לעיוות דין, לקבל כראיה תעודת עובד ציבור על דבר שנרשם במסמך רשמי, כאשר התעודה תהא תתומה בידי עובד הציבור שעשה את הרישום או את המעשה או קיבל את הידיעה שנרשמה; ואם אין הוא עוד באותו שירות - <u>בידי האחראי על היחידה שבה עבד</u>.</p>	סעיף 23 לפקודת הראיות	ב	72
<p>במשפט אזרחי ניתן לסמוך על עדות יחידה ללא תוספת ראייתית בצדה, אולם במקרים הבאים חובה על בית המשפט לנמק החלטתו זו: (1) העדות היא של קטין <u>מתחת לגיל 14</u>; (2) העדות היא של בעל הדין או בן משפחתו (בן זוגו, ילדו, הורו, אחיו או אחותו); (3) העדות היא של אדם המעוניין בתוצאות המשפט לטובת בעל הדין שקרא אותו להעיד; (4) התובענה היא נגד עזבונו, קטין, חולה נפש או נעדר; (5) נסיבות אחרות שבהן דרושה לדעת בית המשפט הנמקה מיוחדת; (*) <u>ואולם, כאשר אחת העדויות לעיל היא הודאת בעל דין - בכתב, בעל-פה או בהתנהגות - אין חובת הנמקה כאמור (חלופה ב').</u></p>	סעיף 54 לפקודת הראיות	ב	73

<p>בהליך פלילי, כאשר בית המשפט קיבל מחמת טעות או היסח דעת ראיה שאינה קבילה - לא תשמש הראיה הוכחה לאשמה ואין לבסס עליה את פסק דין. אף על-פי כן, העובדה שבית המשפט שמע את הראיה לא תפסול את פסק הדין, אלא אם כן סבור בית המשפט אחרת מאלה: (1) שהנאשם לא היה מורשע אילולא נמסרה אותה ראיה; (2) שאין ראיה מספקת אחרת מלבדה לתמוך בה את ההרשעה.</p>	<p>סעיף 56 לפקודת הראיות</p>	<p>ד</p>	<p>74</p>
<p>דבר שפורסם ב-"רשומות" חזקה שנעשה כראוי וניתן להגישו כראיה במשפט, והוא הדין בכל דבר שפורסם המדפיס הממשלתי, גם אם אינו ב"רשומות".</p>	<p>סעיף 34א לפקודת הראיות</p>	<p>ג</p>	<p>75</p>
<p>■ חסיון טיפולי (רופא, פסיכולוג ועובד סוציאלי) חל גם לאחר סיום הקשר הטיפולי. ■ לעניין חלופה ב': החסיון אינו חל על מידע שמוסר הלקוח בדבר כוונתו לבצע עבירה פלילית בעתיד, אלא רק על מידע לגבי פעילות עבריינית בעבר.</p>	<p>סעיף 50א לפקודת הראיות</p>	<p>א</p>	<p>76</p>